






























GEOGRAFIA
UMANĂ A LUMII

MANUAL
PENTRU
CLASA A XI-A


















Casetă tehnică

Semne convenționale






I. Substanțe minerale utile:

-  - cărbune superior
-  - cărbune brun
-  - petrol
-  - gaze naturale
-  - min. de fier
-  - min. de mangan
-  - min. de crom
-  - min. de cupru
-  - min. de nichel
-  - min. de plumb
-  - min. de zinc
-  - min. de cositor
-  - min. de aluminiu
-  - min. de titan
-  - min. de wolfram
-  - min. de mercur
-  - min. de beriliu
-  - min. de aur
-  - min. de argint
-  - min. de uraniu
-  - min. polimetalice
-  - sare de potasiu
-  - sare de sodiu
-  - fosforite
-  - grafit
-  - sulf
-  - caolin
-  - diamante
-  - platină

II. Industria:

-  - metalurgiei feroaselor
-  - metalurgiei neferoaselor
-  - constructoare de mașini și a prelucrării metalelor
-  - automobilelor
-  - electrotehnică
-  - construcțiilor navale
-  - aeronautică
-  - prelucrării petrolului
-  - chimică
-  - ceramicii
-  - sticlei
-  - prelucrării lemnului
-  - celulozei și hârtiei
-  - textilă
-  - pielăriei și încălțăminte
-  - alimentară
-  - poligrafică

Centrale electrice:

-  - termice
-  - hidraulice
-  - nucleare
-  - aeroporturi
-  - porturi maritime

CUPRINS

Introducere	6
-------------------	---

Capitolul I. HARTA POLITICĂ A LUMII

1. Harta politică a lumii: noțiune, etapele de evoluție și modificările principale.....	7
2. Schimbările cantitative și calitative ale hărții politice a lumii în perioada contemporană	12
3. Probleme actuale: conflictele teritoriale	14
4-5. Tipologia statelor lumii	16

Capitolul II. CONDIȚIILE ȘI RESURSELE NATURALE

6. Condițiile și resursele naturale: noțiuni generale. Clasificarea resurselor naturale.....	19
7. Resursele extraatmosferice și ale atmosferei	21
8. Resursele hidrosferei	24
9. Resursele litosferei	26
10. Resursele biosferei. Resursele de sol	28
11. Valorificarea rațională a condițiilor și a resurselor naturale ale Terrei. Probleme actuale: epuizarea unor resurse minerale, degradarea resurselor naturale	30

Capitolul III. POPULAȚIA ȘI AȘEZĂRILE UMANE

12-13. Dinamica numerică și mișcarea naturală a populației. Politici demografice.....	33
14. Mobilitatea teritorială a populației: factori de mobilitate, tipizare, importanță.....	37
15. Repartiția geografică și densitatea populației	39
16. Structurarea populației după diferite criterii. Structura rasială, etno-lingvistică și confesională a populației.....	41
17. Structura pe grupe de vârstă și pe genuri a populației. Speranța de viață la naștere	44
18. Structura socio-economică a populației. Resursele umane	46
19. Dinamica și structura populației a două regiuni, la alegere, analiză comparativ (<i>lucrare practică nr. 1</i>).....	48
20. Habitatul uman. Așezările rurale și așezările urbane: caracteristici generale, clasificare	49
21. Urbanizarea. Formele de aglomerare urbană	51
22. Probleme actuale: îmbătrânirea demografică a populației, capcana demografică, focare de conflicte rasiale, etnice și religioase, urbanizarea falsă, migrația ilegală	53

Capitolul IV. ECONOMIA MONDIALĂ

23. Structura economiei mondiale. Diviziunea geografică internațională a muncii	55
24. Agricultură mondială: factori și tendințe de dezvoltare, structura pe ramuri	57
25. Cultura plantelor: caracterizarea subramurilor, importanța.....	59
26. Creșterea animalelor: caracterizarea subramurilor, importanța	61
27. Industria: factori de amplasare și tendințe de dezvoltare, structura pe ramuri.....	63

28-29. Caracterizarea ramurilor industriei: materii prime și produse finite, structura pe subramuri, repartiția spațială, importanța. Industria energetică.....	65
30-31. Industria metalurgică	68
32. Industria constructoare de mașini și de prelucrare a metalelor	71
33. Industria chimică.....	73
34. Industria ușoară.....	75
35. Industria alimentară.....	77
36. Sectorul serviciilor: rolul în economie, structura pe ramuri	79
37-38. Transporturile și comunicațiile.....	81
39-40. Turismul: factori de dezvoltare, clasificare. Marile zone turistice ale Globului.....	84
41. Cartea de vizită a unui obiectiv/destinații turistice (<i>lucrare practică nr. 2</i>)	88
42. Relațiile economice internaționale: formele principale, importanța	89
43. Principalele organizații de integrare economică (UE, NAFTA, ASEAN, OPEC).....	92
44. Probleme actuale: agricultura itinerantă, hazarde tehnologice.....	94

Capitolul V.

CARACTERIZAREA ECONOMICO-GEOGRAFICĂ A STATELOR EUROPEI

45-46. Marea Britanie.....	97
47. Franța	101
48. Germania	103
49. România.....	106
50. Ucraina.....	108
51. Rusia	110
51. Caracterizarea economico-geografică comparativă a Italiei și a Norvegiei (<i>lucrare practică nr. 3</i>).....	112

Capitolul VI.

CARACTERIZAREA ECONOMICO-GEOGRAFICĂ A STATELOR EXTRAEUROPENE

53-54. Asia: China	113
55. Japonia	118
56. India	120
57-58. America de Nord: SUA.....	122
59. America de Sud: Brazilia	125
60-61. Africa: Egipt.....	127
62. Republica Africa de Sud	129
63. Australia și Oceania: Uniunea Australiană	131

Studii de caz:

1. Fenomenul de migrație a forței de muncă la nivel local, regional și global;	
2. Gradul de asigurare cu resurse de apă / resurse forestiere a diferitor regiuni de pe Terra;	
3. Utilizarea portalurilor geoinformaționale (Google Maps și Google Earth) în analiza elementelor, proceselor și fenomenelor socio-economice.....	133
Scurt dicționar de termeni și concepte.....	134
Anexă.....	136

CUVÂNT INTRODUCTIV

Dragi liceeni,

Începeți studiul cursului de **Geografie umană a lumii**, un domeniu strâns legat de cunoștințele dobândite în clasele anterioare, în cadrul studiului geografiei, cu cele două ramuri de bază: geografia fizică și geografia umană. Acum veți învăța să descrieți trăsăturile și tendințele de bază ale hărții politice, ale resurselor economice, ale populației, ale ramurilor și tipurilor de activitate economică, explicând cum s-a format specializarea actuală a statelor și importanța interacțiunii economice dintre state, precum și necesitatea adaptării continuă la cerințele pieței internaționale. Aceste cunoștințe vor fi esențiale în aprofundarea studiilor de geografie umană a lumii.

Vă așteaptă o călătorie fascinantă, deoarece niciun alt domeniu al științei geografice nu este atât de strâns legat de dezvoltarea societății și viața noastră de zi cu zi precum geografia umană. Fiecare stat, comunitate, dar și fiecare dintre noi, prin acțiunile noastre zilnice – legate de evenimente demografice, producția și consumul de bunuri și servicii, comerțul și relațiile economice internaționale – devenim parte a unui întreg: geografia umană a lumii, contribuind la formarea unei noi imagini geografice a acesteia. Însă, călătoria nu va fi ușoară, pentru că geografia umană a lumii, mai mult decât orice altă ramură a științei geografice, este cea mai dinamică și în continuă schimbare, influențând toate aspectele activității și vieții umane

Manualul este structurat în unități mari de învățare: „Harta politică”, „Condițiile și resursele naturale”, „Populația Terrei și așezările umane”, „Economia mondială. Agricultură și industrie”, „Economia mondială. Sectorul serviciilor și relațiile economice”, „Caracterizarea economico-geografică a statelor Europei și ale statelor extraeuropene”.

Cunoștințe acumulate la studierea acestor unități de învățare sunt esențiale nu doar pentru înțelegerea lumii în care trăim, ci și pentru a vă ajuta să deveniți cetățeni informați și implicați într-o societate globalizată.

Manualul cuprinde câteva rubrici prevăzute de curriculum disciplinei:

- **Termeni-cheie** – în care sunt definite conceptele de bază ale unităților de învățare;
- **Studii de caz** care au scopul de aprofunda cunoștințele pe anumite dimensiuni și probleme analizate;
- **Obiective geografice** – cu un minim al nomenclaturii geografiei umane, ajustate de sarcini de la rubrica **Evaluare** – lucrul cu harta.

Îndeplinind sarcinile de la rubrica Evaluare, veți deveni cercetători și experți, corelând cunoștințele despre lumea înconjurătoare cu analiza celor mai complexe probleme, precum cele demografice, politice, economice, ecologice. Pentru realizarea acestora, va fi necesar să efectuați o analiză detaliată a statisticii, manualul fiind înzestrat cu un bogat material factologic.

În scopul diversificării activității au fost introduse și rubrici speciale „Republica Moldova și lume”, „E bine să știi” cu sarcini de factură interdisciplinară.

Dragi liceeni! Haideți să pornim împreună într-o călătorie fascinantă prin geografia umană a lumii!



1

Harta politică a lumii: noțiuni, etapele de evoluție și modificările principale

Obiective:

Studiind această temă, veți putea:

- să definiți principalele noțiuni: harta politică, poziția politico-geografică a unui stat;
- să analizați principalele obiecte ale hărții politice a lumii;
- să evidențiați etapele de formare a hărții politice a lumii.



Termeni-cheie:

• **Harta politică a lumii** este reprezentarea cartografică tematică a unităților politice (totalitatea statelor și teritoriilor, indiferent de statutul pe care îl au) existente la nivel mondial la un moment dat. Ea reflectă poziția geografică a statelor, forma de guvernare, diviziunea teritorial-administrativă.

• **Poziția politico-geografică a unui obiect** (stat, o parte a unui stat, grup de state) în raport cu alte state sau regiune ca unități politice. Poziția politico-geografică a unui stat, în sens larg, reprezintă un complex de condiții politice, legate de poziția geografică a unui stat (regiune) care se exprimă printr-un sistem de relații politice interdependente cu lumea înconjurătoare.

● Ce trăsături sunt caracteristice statelor independente?

Formarea hărții politice a lumii constituie un proces istoric îndelungat, care reflectă întregul mers al dezvoltării societății umane ce cuprinde milenii, începând cu diviziunea socială a muncii, apariția proprietății private și divizarea societății în clase sociale. Modificându-se de-a lungul mai multor secole, harta politică a lumii a reflectat formarea și destrămarea statelor, schimbarea hotarelor lor, descoperirea și popularea unor noi pământuri, apariția imperiilor coloniale. Un rol important în formarea hărții politice a lumii l-au jucat Primul și al Doilea Război Mondial, căderea imperiilor coloniale și prăbușirea sistemului socialist mondial. Sub impactul acestor evenimente, numărul statelor independente a crescut continuu pe parcursul secolului XX și al XXI-lea (tabelul 1).

Tabelul 1. Evoluția numărului statelor independente pe Terra (1900-2025)

Regiunea geografică	Numărul statelor independente				
	1900	1945	1990	2000	2025
Europa	24	31	33	43	44
Asia	9	18	40	47	49
Africa	4	3	52	53	54
America	20	22	35	35	35
Australia și Oceania	0	2	12	13	13
Mondial	57	76	172	191	195



Republica Moldova și lumea



În ce an Republica Moldova și-a obținut independența? Dar în ce an a devenit membră a ONU?

• Obiecte ale hărții politice a lumii:

• State:

- 1) independente/suverane;
- 2) autodeclarate independente (nerecunoscute)

• Teritorii:

1) dependente sau cu statut special (a) colonii, incluse oficial în lista ONU; (b) teritorii neincluse în lista ONU, - "Departamente/teritorii de peste mări". Exemple: dominioane; protectorate; condominii; departamente de peste mări ș.a.

2) internaționale - (a) Antarctica; (b) largul mării; (c) fundul mărilor și oceanelor peste limitele jurisdicțiilor naționale; (d) spațiul cosmic ș.a.

În a. 1876 numai 10% din teritoriul Africii era colonizat de către europeni, iar la începutul Primului Război Mondial colonizarea compactă a continentului a fost încheiată.

În a. 1900 pe harta lumii existau 57 de state suverane. Către a. 1945 pe harta lumii existau 71 de state independente, iar în prezent sunt 195 de state suverane.

În anii '60 ai sec. al XX-lea și-au obținut independența politică: Libia, Maroc, Tunisia, Sudan, Ghana, Guineea, Mali, Mauritania, Niger, Nigeria, Madagascar, R.D. Congo, Sierra Leone, Uganda, Tanzania, Malawi, Kenya, Zambia, Lesotho, Swaziland etc.

● Cum s-a modificat numărul de state independente pe regiuni ale Terrei? Care sunt cauzele unei astfel de evoluții?

În evoluția hărții politice a lumii se deosebesc câteva perioade esențiale care, în principiu, corespund cu principalele perioade de dezvoltare a societății umane. Ele sunt următoarele:

1. Antică – începe la sfârșitul mileniului IV î.Hr., odată cu formarea primelor state și durează până la sfârșitul secolului al V-lea al erei noastre, când se destramă Imperiul Roman de Apus și apar primele state Egipt, Grecia antică, Roma antică, India, China.

2. Medievală - durează din secolul al V-lea până la sfârșitul secolului al XV-lea, adică până la începutul Marilor Descoperiri Geografice. Predomină statele feudale - Rusia Kieveană, Bizanțul, Imperiul Otoman, Portugalia, Spania, Anglia ș.a.

3. Nouă - începe la sfârșitul secolului al XV-lea și se termină la începutul secolului XX, când începe Primul Război Mondial.

4. Contemporană – începe de la sfârșitul Primului Război Mondial și durează până în prezent. Această perioadă se împarte în trei etape:

- *interbelică* – cuprinde intervalul dintre cele două războaie mondiale;

- *postbelică* – a durat de la sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial și până la sfârșitul anilor 1980. Al Doilea Război Mondial, formarea sistemului socialist mondial, separarea Germaniei, destrămarea sistemului colonial mondial și obținerea independenței de către majoritatea statelor Asiei și Africii;

- *actuală* – începe la sfârșitul anilor 1980 și durează până în prezent.

Marea liberă include suprafața mării care nu aparține teritoriului unui stat. Este folosit pentru trecerea liberă, transportul, pescuitul, pozarea cablurilor și conductelor submarine și pentru cercetarea științifică de către toate statele cu sau fără acces la acesta.

Teritoriile internaționale includ, de asemenea, râuri, strâmtoni și canale internaționale. Ele oferă statelor continentale acces la mări. Navigarea în ele este gratuită. De exemplu, Rinul, Vistula, Dunărea, Nigerul, Congo și o serie de altele sunt recunoscute drept râuri internaționale. Exemple de strâmtoni internaționale includ Bab el-Mandeb, Gibraltar, Drake, Coreea, Canalul Mânecii, Magellan, Strâmtoarea Pas-de-Calais, Singapore, Bosfor și Dardanele.

La începutul anului 2025, pe harta politică a lumii existau 195 de state suverane a căror independență este recunoscută oficial de comunitatea mondială, în special de Organizația Națiunilor Unite (ONU). Dintre acestea, 193 sunt membre ale ONU, iar un stat (Vaticanul) și Palestina participă la lucrările ONU în calitate de observator.

Cel mai mare număr de state independente (15) a apărut pe harta politică a lumii după 1990 ca urmare a prăbușirii fostei Uniuni Sovietice în 1991: Federația Rusia, Ucraina, Belarus, Republica Moldova, Lituania, Letonia, Estonia, Georgia, Armenia, Azerbaidjan, Kazahstan, Kârgâzstan, Tadjikistan, Turkmenistan și Uzbekistan.

În Europa, în 1991-1992, ca urmare a dezmembrării Iugoslaviei, Slovenia, Croația, Bosnia și Herțegovina, și Macedonia (numită Macedonia de Nord din 2019) au devenit state independente. În acel moment, numai Serbia și Muntenegru rămăneau parte din Iugoslavia. În 2006, Muntenegru s-a separat de Serbia și a devenit un stat independent.

La 1 ianuarie 1993, Cehoslovacia s-a împărțit oficial în două state independente: Cehia și Slovacia. Aceste schimbări au fost asociate cu prăbușirea sistemului socialist mondial. În cadrul acestui proces, în 1990, cele două state germane (Republica Federală Germania și Republica Democrată Germană) s-au unit pentru a forma Republica Federală Germania, iar în Asia, Republica Arabă Yemen și Republica Democrată

E bine să știi:

• Astăzi, pe harta politică a lumii se regăsesc doar cinci state socialiste: China, Cuba, Vietnam, Republica Democrată Coreea (Coreea de Nord) și Laos.

Populară Yemen s-au unit pentru a forma Republica Yemen.

În perioada modernă a istoriei, tinerele state independente au apărut și ca urmare a altor motive. Astfel, în Africa, în 1993, ca urmare a unui război lung, Eritreea s-a separat de Etiopia. În 1994, fostul teritoriu fiduciar al SUA din Palau a primit statutul de stat independent în Oceania. În Asia de Sud-Est, Timorul de Est s-a alăturat statelor independente în 2002. Ca urmare a referendumului din 9 iulie 2011, statul Sudanul de Sud s-a separat de Sudan.

CRONOLOGIA DECOLONIZĂRII (1946-1990)

Perioada 1946-1950: Iordania, Filipine, Pakistan, India, Myanmar (fostă Birmania), Sri Lanka (fost Ceylon), Israel, Rep. Coreea, R.P.D. Coreeană, Vietnam, Laos, Kampuchia, Indonezia.

Perioada 1950-1960: Libia, Sudan, Maroc, Tunisia, Ghana, Malaysia, Guineea, Camerun, Togo, Madagascar, Zair (fost Congo Belgian, actuală R. D. Congo), Somalia, Benin (fost Dahomey), Niger, Burkina Faso (fosta Volta Superioara), Cote d'Ivoire, Ciad, Africa Centrala, Congo (fost Congo Francez), Cipru, Gabon, Senegal, Mali, Nigeria, Mauritania.

Perioada 1961-1970: Sierra Leone, Kuwait, Tanzania (fosta Tanganyika), Samoa de Vest, Burundi, Rwanda, Algeria, Jamaica, Trinidad-Tobago, Uganda, Kenya, Malawi, Malta, Zambia, Gambia, Maldive, Singapore, Guyana (britanică), Botswana, Lesotho, Barbados, Yemen (fost Aden), Nauru, Mauritius, Swaziland, Guineea Ecuatorială, Tonga, Fiji.

Perioada 1970-1980: Bahrein, Qatar, Emiratele Arabe Unite, Bangladesh, Bahamas, Grenada, Guineea Bissau, Mozambic, Capul Verde, Sao Tome și Principe, Papua-Noua Guinee, Angola, Surinam (fostă Guyana Olandeză), Comore, Seychelles, Djibouti (fosta Somalia Franceză), Solomon, Tuvalu, Santa Lucia, Kiribati, St. Vincent și Grenadine.

Perioada 1981-1990: Zimbabwe (fosta Rhodesia), Vanuatu, Belize, Antigua și Barbuda, St. Kitts și Nevis, Brunei, Namibia.

Printre tendințele de evoluție a hărții politice a lumii putem menționa:

– creșterea mișcărilor de independență (de exemplu, regiunea Catalonia din Spania și Scoția din Marea Britanie continuă să manifeste dorința de independență. Alte regiuni precum Kurdistanul sau Tibetul ar putea intensifica revendicările pentru statalitate);

– erodarea statelor fragile: conflictele interne, sărăcia extremă și lipsa guvernantei eficiente pot duce la fragmentarea statelor instabile, cum ar fi unele din Africa Subsahariană sau Orientul Mijlociu;

– creșterea influenței economice și geopolitice a Chinei ar putea remodela alianțele și relațiile internaționale. Țări precum India, Brazilia și Turcia vor juca un rol tot mai activ în regiunile lor și pe scena internațională;

– topirea ghețarilor din Arctica ar putea duce la noi revendicări teritoriale, în special între Rusia, Canada, Danemarca și Norvegia. Schimbările climatice, cum ar fi creșterea nivelului mării și deșertificarea, ar putea forța populații să se mute, generând potențiale conflicte și noi realități politice.

Evoluția hărții politice va depinde de colaborarea internațională, de tensiunile geopolitice și de răspunsurile statelor la provocările globale. Această perioadă va fi caracterizată de schimbări dinamice și posibile restructurări în relațiile internaționale.

Evaluare

1. Definiți noțiunile de: harta politică a lumii, poziția politico-geografică a unui stat.
2. Depuneți pe harta de contur modificările produse pe harta politică a lumii după cel de-Al Doilea Război Mondial în Europa, în Asia și Africa;
3. Elaborați un eseu/prezentare/poster, pornind de la afirmația: „Harta geografică reprezintă un întreg sistem planetar în care se rotesc milenii cu cele mai exuberante istorii și vaste culturi îndepărtate” (O. Şpengler (1880-1936), filosof german).
4. Creați un poster sau montaj foto cu subiectul: „Harta politică a lumii în anul 2050”.



Fig. 1.1. Harta politică a lumii.

Tabelul 2. SCHIMBĂRILE CALITATIVE ALE HĂRȚII

Perioada istorică	Timpul	Evenimentele și schimbările principale pe harta politică a lumii
Contemporană (se împarte în trei etape)	Anii de după Primul Război Mondial – până în prezent	
Etapa I	Anii dintre cele două războaie mondiale	<ul style="list-style-type: none"> • Destrămarea Imperiului Austro-Ungar, Imperiului Otoman, formarea noilor state suverane în Europa – Austria, Ungaria, Cehoslovacia, Polonia, Iugoslavia, Albania. • Lărgirea posesiunilor coloniale ale Marii Britanii, Franței, Belgiei, Italiei, Japoniei.
Etapa II	Anii de după cel de-al Doilea Război Mondial – sfârșitul anilor 1980 ai sec. XX	<ul style="list-style-type: none"> • Mișcarea de eliberare națională în colonii și începutul destrămării sistemului colonial mondial. Își obțin suveranitatea cele mai mari colonii din Asia ale Olandei (Indonezia – 1945), ale SUA (Filipine – 1946), Marii Britanii (India – 1947). • Formarea sistemului mondial socialist cu participarea directă a imperiului sovietic. • În aceste țări structurile democratice bazate pe drept au fost înlocuite cu regimuri totalitare comuniste de tip sovietic. • Declanșarea „războiului rece” dintre țările celor două blocuri – socialist și capitalist. • Crearea organizației de integrare economică socialistă – CAER (1949). • Decolonizarea Africii. Anul 1960 a fost marcat ca „Anul Africii”, când își obțin suveranitatea 17 state, foste colonii ale Marii Britanii, Franței, Belgiei. • Încheierea procesului de eliberare națională din Oceania cu obținerea independenței în a. 1991 de către Statele Federale ale Microneziei și Republica Insulelor Marshall. • Dispariția sistemului mondial colonial de pe harta politică a lumii. În a. 1990 a devenit suverană Namibia – una dintre țările cele mai mari după suprafață din Africa.
Etapa III	Sfârșitul anilor 1980 – începutul anilor 1990 ai sec. al XX-lea – până în prezent	
	Anii 1989–1991	
	Anul 1990	<ul style="list-style-type: none"> • Revoluții democratice, majoritatea fără vărsări de sânge (revoluții „de catifea”), care au condus la demontarea regimurilor totalitare comuniste, la restabilirea democrației și la reîntoarcerea la economia de piață – a dispărut sistemul mondial socialist. • Reunificarea Germaniei. • Proclamarea suveranității statelor baltice: Estonia, Letonia, Lituania.
	Anul 1991	<ul style="list-style-type: none"> • Desființarea CAER-ului. • Destrămarea URSS și crearea a 12 state suverane.
	Anii 1991–1992	<ul style="list-style-type: none"> • Scindarea Iugoslaviei în cinci state independente (Slovenia, Croația, Macedonia – 1991; Bosnia și Herțegovina; Serbia și Muntenegru – 1992). • Divizarea Cehoslovaciei în două state (Cehia și Slovacia).
	Anul 1993	<ul style="list-style-type: none"> • Obținerea independenței de către Eritreea.
	Anul 1997	<ul style="list-style-type: none"> • Hong Kongul, fostă colonie a Marii Britanii, este retrocedat Chinei. • Macao, fostă colonie portugheză, este retrocedat Chinei.
	Anul 1999	<ul style="list-style-type: none"> • Obținerea independenței de către Timorul de Est.
	Anul 2002	<ul style="list-style-type: none"> • Divizarea Serbiei și a Muntenegrului în două state.
	Anul 2006	
	Anul 2008	<ul style="list-style-type: none"> • Kosovo și-a declarat independența față de Serbia.
	Anul 2011	<ul style="list-style-type: none"> • Sudanul de Sud a devenit Stat independent.
	Anul 2014	<ul style="list-style-type: none"> • Federația Rusă a anexat peninsula Crimeea, care era parte componentă a Ucrainei.
	Anul 2018	<ul style="list-style-type: none"> • Swaziland a fost redenumit în Eswatine în timpul celebrării a 50 de ani de independență.
	Anul 2019	
	Anul 2020	<ul style="list-style-type: none"> • Macedonia a fost redenumită în Macedonia de Nord • Olanda a fost redenumită în Țările de Jos.



2

Schimbările cantitative și calitative ale hărții politice a lumii în perioada contemporană

Obiective:

Studiind această temă, veți putea:

- să identificați schimbările cantitative și schimbările calitative pe harta politică a lumii și cauzele acestora;
- să diferențiați schimbările cantitative și schimbările calitative de pe harta politica a lumii;
- să evaluați rolul acestor schimbări în sistemul economic și politic mondial.



a) aderarea la un stat a unor teritorii descoperite (colonii);
b) câștiguri teritoriale sau pierderi în urma războaielor;
c) unificarea sau dezintegrarea statelor;
d) concesiuni voluntare sau schimb de teritorii.

Schimbări ale numărului de state, a diviziunii teritorial-administrative, a lungimii hotarelor de stat, mărirea sau micșorarea teritoriului statului în urma conflictelor militare sau a proceselor de integrare, dezintegrare, apariția unor noi zone de conflicte regionale sau dispariția celor vechi etc.

SCHIMBĂRI CANTITATIVE

HARTA POLITICĂ A LUMII

SCHIMBĂRI CALITATIVE

Modificarea formei de guvernare, obținerea independenței sau pierderea acesteia, formarea și destrămarea coalițiilor, uniunilor, complicarea treptată a sistemului politic teritorial

a) obținerea suveranității de stat;
b) introducerea unor noi forme de guvernare decât cele existente anterior;
c) formarea organizațiilor și asociațiilor interstatale etc.

Schimbările pe harta politică a lumii pot fi cantitative sau calitative. Cele *cantitative* sunt determinate de dobândirea unor teritorii sau de pierderea lor în urma acaparării pe cale forțată ori a cedării benevole de către state etc. Schimbările *calitative* nu duc de obicei la schimbarea teritoriilor, dar sunt orientate spre natura relațiilor internaționale și statutul statelor. Esența lor constă în înlocuirea unei formațiuni social-economice cu alta, obținerea independenței de stat de către fostele colonii, introducerea unor noi forme de guvernare etc.

Schimbările cantitative pe harta politică a lumii sunt, în mare parte, de domeniul epocilor trecute, când războaiele erau un mijloc obișnuit de rezolvare a litigiilor dintre state, când avea loc procesul intens de descoperire și de valorificare a pământurilor noi, de formare a imperiilor coloniale. Schimbările cantitative vizează numărul statelor, granițele, suprafața teritoriilor. Viața a arătat însă că problema divergențelor teritoriale astăzi nu poate fi soluționată pe cale militară. Așadar, schimbările cantitative de pe harta politică a lumii tot mai mult cedează locul schimbărilor calitative. Dialogul, reglementarea pe cale pașnică a litigiilor teritoriale, a conflictelor internaționale constituie calea umanității în mileniul al treilea.

Mecanisme care determină schimbări pe harta politică a lumii:

a) Evolutive sau secvențiale, algoritmul cărora se rezumă la activitatea intenționată a statului și a societății cu privire la necesitatea unei viitoare transformări. Aceste schimbări au loc treptat și nu sunt dureroase pentru populație. Mecanisme: alegeri electorale, referendum, modificări permise public la legea de bază a țării sau la alte documente de reglementare importante la forma de guvernare a statului, abdicarea monarhului de pe tron și transferul voluntar al puterii către un nou șef de stat sau instituții sociale și politice etc.

b) Revoluționare sau radicale, bazate pe schimbări bruște ale activităților politice în urma activizării protestelor. Mecanisme: evenimente revoluționare variate precum ca lovituri de stat, războaie civile; diferite forme de confruntări sociale (greve, demonstrații cu folosirea armelor ș.a.)

c) Militaro-politice – această formă chiar dacă nu se manifestă atât de frecvent în lumea contemporană, nu și-a pierdut din actualitate. Agresiunea militară a unor state față de altele se poate încheia cu ocuparea sau anexarea parțială sau totală a unor teritorii (Sahara de Vest, înălțimile Golan din Siria etc.), menținerea conflictelor armate la nivel regional, războaie interne ș.a.

Schimbările calitative pot fi determinate de mai multe cauze, cum ar fi:



Figura 1.2. Dezmembrarea Cehoslovaciei, 1993

• BRICS (Brazilia, Rusia, India, China și Africa de Sud) a luat naștere inițial ca BRIC (fără Africa de Sud) în anul 2006, când miniștrii de externe ai Braziliei, Rusiei, Indiei și Chinei s-au întâlnit pentru prima dată la New York, în cadrul Adunării Generale a ONU. În anul 2010, Africa de Sud a fost invitată să se alăture grupului BRIC, iar în anul 2011 grupul devine oficial BRICS. Acest grup a fost format pentru a consolida cooperarea economică, politică și socială între aceste state și pentru a oferi o alternativă la instituțiile economice internaționale dominate de economiile occidentale, cum ar fi Fondul Monetar Internațional (FMI) și Banca Mondială. BRICS reprezintă aproximativ 40% din populația globală și contribuie la peste 25% din PIB-ul global.

- schimbări în sistemele politice: tranziția de la dictaturi la democrații, apariția unor regimuri autoritare sau statale hibride;
- apariția unor alianțe și organizații internaționale: NATO, UE, ASEAN, BRICS au influențat distribuția puterii pe plan global;
- redefinirea suveranității: creșterea interdependenței economice și politice a dus la o suveranitate limitată în cadrul unor structuri supranaționale (ex. Uniunea Europeană);
- conflicte și tensiuni regionale: schimbarea statutului unor regiuni (ex. Crimeea anexată de Rusia, statutul Taiwanului);
- probleme globale emergente: schimbările climatice, migrația forțată, terorismul și pandemiile influențează politicile internaționale.

Exemple de schimbări calitative: integrarea statelor în Uniunea Europeană; creșterea influenței Chinei în plan global; ascensiunea mișcărilor naționaliste și populiste în diferite țări.

Schimbările cantitative vizează modificări măsurabile ale granițelor, numărului de state și teritoriilor controlate. De exemplu:

- apariția de noi state, cum ar fi independența Sudanului de Sud în 2011;
- redesenarea granițelor, ca urmare a conflictelor armate sau a tratatelor internaționale (ex. destrămarea Iugoslaviei și URSS);
- schimbări demografice: migrații masive care influențează structura populației unor state și duc la tensiuni geopolitice;
- anexarea teritoriilor, cum ar fi anexarea Crimeei de către Rusia în 2014;
- statutul regiunilor autonome, cum ar fi creșterea cererilor de autonomie în Catalonia sau Scoția.

Între schimbările calitative și cele cantitative se atestă o interdependență, cum ar fi:

- conflicte geopolitice: un conflict politic (calitativ) poate duce la schimbarea granițelor (cantitativ);
- globalizarea: schimbarea calitativă în politica globală prin creșterea interdependenței economice influențează distribuția resurselor și puterii;
- crize umanitare: schimbările cantitative precum migrațiile masive generează schimbări calitative în politicile de securitate și imigrație.

Harta politică a lumii este un obiect viu, în continuă schimbare. Schimbările calitative reflectă dinamica relațiilor internaționale, în timp ce cele cantitative evidențiază modificări concrete ale frontierelor și entităților statale. Cele două tipuri de schimbări sunt profund interconectate și influențează stabilitatea și evoluția globală.

Evaluare

1. Completați tabelul de alături cu exemple de state și regiuni care au fost afectate de modificări cantitative și calitative;
2. Elaborați o prezentare/poster cu tema: „Modificări calitative și cantitative ale hărții politice a Europei”

Modificări cantitative și calitative ale hărții politice la nivel de state și de regiuni	
Exemple de state și de regiuni	
Modificări cantitative	Modificări calitative



3

Probleme actuale: conflictele teritoriale

Obiective:

Studiind această temă, veți putea:

- să identificați principalele cauze ale conflictelor teritoriale;
- să clasificați conflictele teritoriale în raport cu diferite criterii;
- să manifestați o atitudine critică și responsabilă față de înțelegerea consecințelor conflictelor teritoriale asupra societății umane.



Republica Moldova și lumea



Analizați cauzele, desfășurarea și consecințele conflictului transnistrean, punând accentul pe impactul acestuia asupra dezvoltării economice, politice și sociale a Republicii Moldova.

Separatismul este o mișcare pentru separarea unei părți a unui stat și crearea unei noi entități statale sau pentru acordarea autonomiei unei părți a țării pe motive naționale, lingvistice sau religioase.

Conflictele teritoriale reprezintă dispute între două sau mai multe state, grupuri etnice sau entități politice privind suveranitatea, controlul sau administrarea unui anumit teritoriu. Aceste conflicte pot fi cauzate de factori istorici, politici, economici, culturali sau etnici și pot varia ca intensitate de la tensiuni diplomatice până la conflicte armate deschise.

Cauzele conflictelor teritoriale pot fi: istorice (revendicarea unor teritorii pe baza unor tratate vechi sau a apartenenței istorice, de exemplu conflictul Istrael-Palestina); etnice și culturale (comunități etnice care doresc autonomie sau independență pe teritoriul unui stat existent, de exemplu conflictul din Kosovo (Serbia-Kosovo)); politice (dispute privind suveranitatea sau frontierele stabilite după conflicte anterioare, de exemplu conflictul din Crimeea (Ucraina-Rusia)); economice (accesul la resurse naturale, căi navigabile, resurse minerale sau teritorii fertile, de exemplu conflictul din Marea Chinei de Sud (China, Vietnam, Malaiezia, Filipine, Brunei)); religioase (diferențe religioase care influențează percepțiile asupra apartenenței teritoriale, de exemplu, conflictul din Kashmir (India-Pakistan)); geostrategice (poziționarea strategică a unor teritorii pentru comerț, securitate sau influență geopolitică, de exemplu conflictul asupra Insulelor Kurile (Japonia-Rusia)). Cel mai adesea, dezacordurile apar pe motive etnice și interconfesionale cu dorința de a crea un nou stat.

Clasificarea conflictelor teritoriale în funcție de:

- 1) aria de manifestare/aria geografică: internațională/interstatale; interne/în interiorul unui stat.
- 2) cauză: geografice/teritoriale; politice; economice; militare; religioase; etnice; culturale ș.a.
- 3) cara de acțiune: globale, regionale, locale.
- 4) durata de manifestare: de lungă durată; de scurtă durată/de circumstanțe.
- 5) de forma de manifestare: pacifiste; nepacifiste/cu vărsare de sânge.

Teritorii dependente. Un teritoriu dependent reprezintă o unitate administrativă care aparține unui stat suveran, dar care nu beneficiază de suveranitate deplină sau de independență politică și economică completă. Aceste teritorii sunt, de obicei, administrate de un alt stat, iar statutul lor juridic și politic este reglementat prin acorduri internaționale sau constituțiile statelor suverane. Numărul de teritorii dependente din lume este în scădere. În prezent, în lume există aproximativ 30 de astfel de teritorii ele, dintre care 17 sunt incluse oficial pe lista ONU.

De exemplu, în regiunea Asia-Pacific acestea sunt Noua Caledonie și Polinezia Franceză, care aparțin Franței; Guam (SUA); Pitcairn (Regatul Unit). Restul sunt teritorii de peste mări, departamente și state asociate. Cel mai mare teritoriu dependent după populație este Puerto Rico, iar cel mai mare după suprafață – Groenlanda.

Potrivit *Stockholm International Peace Research Institute*, în 2017 principalele țări cu conflicte armate au fost: în Asia – Afganistan, India, Myanmar, Pakistan, Filipine; în Orientul Mijlociu și Africa de Nord – Egipt, Irak, Israel și Palestina, Libia, Siria, Turcia și Yemen; în Africa – Mali, Nigeria, Republica Centrafricană, Republica Democrată Congo, Etiopia, Somalia și Sudanul de Sud; în Europa – Nagorno-Karabakh (conflictul dintre Armenia și Azerbaidjan), Ucraina, Georgia (Abhazia și Osetia de Sud), Moldova (Transnistria), Cipru, Kosovo; în America – Columbia, El Salvador, Mexic, Paraguay.

Exemple de țări sau colonii dependente sunt și Gibraltar, Bermude, Insulele Falkland, Sfânta Elena (Marea Britanie), Guyana, Martinica, Reunion (Franța), Samoa de Est (SUA), Aruba și Curacao (Țările de Jos) etc.

State autoproclamate. Din cauza conflictelor de pe harta politică a lumii, asociate cu dorința de a se separa și de a obține suveranitate, apar state autoproclamate. Acestea au toate atributele statelor (populație, teritoriu, guvernare, suveranitate), dar nu au recunoaștere internațională totală sau parțială. Printre statele autoproclamate există state nerecunoscute și parțial recunoscute.

În total, pe harta politică a lumii aproximativ 120 de state sunt nerecunoscute. Aproximativ 40 de state sunt autoproclamate în Asia, iar 30 de state care nu au fost recunoscute de niciun stat membru al ONU sunt considerate nerecunoscute. Acestea sunt, de exemplu, Transnistria din Republica Moldova, Republica Nagorno-Karabakh, Republica Populară Donețk, Statul Islamic și Kurdistanul de Vest.

Statele care nu au posibilitatea de a adera la ONU, dar sunt recunoscute ca state de unele state membre ale ONU, sunt numite parțial recunoscute, de exemplu, Republica Turcă Ciprul de Nord, Republica Kosovo, Republica Abhazia, Republica Osetia de Sud și Statul Palestina.

Înfruntând lumea, în secolul al XXI-lea există amenințări la adresa securității internaționale: 1) proliferarea armelor de distrugere în masă; 2) terorismul internațional, problemele etnice și religioase; 3) traficul de persoane, violența etc.

Unele conflicte nu pot fi rezolvate pașnic și apar cu intervenția militară. În acest caz vorbim de conflicte armate, care reprezintă una dintre formele de rezolvare a contradicțiilor politice, național-etnice, religioase, teritoriale și de altă natură prin mijloace de luptă armată.

Majoritatea conflictelor armate au ca scop combaterea organizațiilor islamiste. 30% din conflictele islamiste au loc în Orientul Mijlociu și în Africa de Nord, 30% în Africa Subsahariană, iar restul în Asia.

Studiu de caz

Proгноza schimbărilor pe harta politică

1. Care sunt regiunile cu cele mai multe focare de instabilități politice? Care sunt principalele procese internaționale care pot influența aceste schimbări? Cum vor evolua conflictele teritoriale sau mișcările separatiste în următorii zece ani?
2. Colectarea datelor relevante din diverse surse de informare, cum ar fi Rapoarte ONU, studii geopolitice recente, date istorice despre modificările recente ale hărții politice.
3. Analiza factorilor determinanți ai schimbărilor politice (identificarea și analiza principalilor factori care influențează schimbările pe harta politică: politici, economici, etnici și culturali, tehnologici, de mediu).
4. Proiecții și scenarii posibile (construirea mai multor scenarii posibile de evoluție a hărții politice).
5. Studiarea cazurilor specifice (alegerea unor regiuni-cheie pentru analiză detaliată (ex. Taiwan-China, Crimeea-Ucraina, Kurdistan). Realizarea unor studii de caz detaliat pentru fiecare regiune: context istoric; situația actuală; proiecție viitoare pe termen scurt și lung).
6. Formularea concluziilor și recomandărilor.

Evaluare

1. Enumerați cauzele conflictelor teritoriale.
2. Clasificați conflictele teritoriale după diferite criterii.
3. **Lucru cu harta.** Depuneți pe harta-contur conflictele teritoriale globale și regionale pe Terra.





4-5

Tipologia statelor lumii

Obiective:

Studiind această temă, veți putea:

- să înțelegeți și să identificați principalele tipuri de state din lume în funcție de diferite criterii;
- să explicați caracteristicile economice, sociale și politice ale diferitor tipuri de state;
- să argumentați importanța practică a structurării economiilor naționale.



Creșterea numărului de state suverane, diversitatea lor structurală și sistemică, precum și intensificarea competiției dintre ele, a determinat clasificarea acestora în diverse tipuri. Aceste clasificări reprezintă tipologia statelor lumii ce permite identificarea și compararea trăsăturilor comune și a diferențelor dintre state, contribuind astfel la o înțelegere mai profundă a dinamicii internaționale. Importanța teoretică și practică a *tipologiei statelor lumii* este semnificativă. Ea permite înțelegerea diversității politice, economice și sociale existente la nivel global, contribuie la analiza nivelului de dezvoltare economică și a gradului de maturitate socio-economică atins de statele lumii. Înțelegerea tipologiei statelor permite organizațiilor internaționale, ONG-urilor și a altor actori globali să dezvolte strategii de cooperare și asistență adaptate nevoilor și caracteristicilor fiecărui tip de stat. De exemplu, statele cu economii în dezvoltare pot beneficia de asistență internațională mai mare comparativ cu statele dezvoltate.

Statele lumii pot fi clasificate în raport cu mai multe criterii, cel mai frecvent fiind folosite cele cantitative și calitative (figura 1.3).



Termeni-cheie:

- **Poziție economico-geografică** – localizarea geografică a statelor, entităților economice, așezărilor umane, state în raport cu alte obiecte sau condiții externe, esențiale pentru dezvoltarea și funcționarea economică a acestora.

- **Monarhie** – formă de guvernământ în care monarhul deține șefa statului, iar poziția sa este obținută prin moștenire sau prin alte tradiții stabilite.

- **Stat federal** – o formă de guvernământ în care un stat suveran este împărțit în mai multe entități politice sau unități administrative (de exemplu, state, provincii, landuri), care dispun de un grad considerabil de autonomie și independență în anumite domenii.

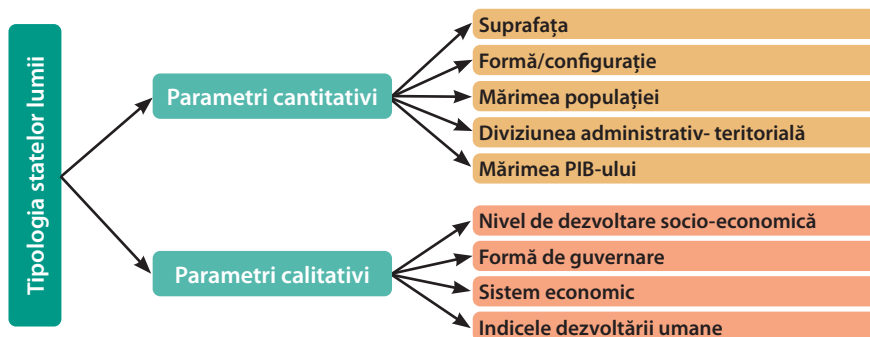


Figura 1.3. Criterii cantitative și calitative ce stau la baza tipologiei statelor lumii

În anumite scopuri practice, pentru diferențierea statelor lumii sau agregarea acestora sunt utilizați un șir de indicatori social-economici: IDU (indicele dezvoltării umane), (figura 1.4) mărimea PIB-ului la PPC și a PIB nominal, gradul de deschidere economică etc.

Un prim criteriu cantitativ de diferențiere a statelor îl reprezintă *clasificarea lor în funcție de suprafață* (figura 1.4). Un stat de dimensiuni mari, de regulă, poate avea un șir de avantaje, precum: potențial mai diversificat al condițiilor și al resurselor naturale, număr mai mare de state vecine, potențial geostrategic, geopolitic și de putere, structură economică complexă etc. Pot fi menționate și anumite limite ale statelor mari: cheltuieli mari administrative și de distribuire a comunicațiilor, pericole de separatism etc.

Republica Moldova și lumea



Care este semnificația configurației țării noastre pe harta Europei? Ce avantaje și limite are aceasta?

- **PIB-ul la PPC (paritatea puterii de cumpărare)** este o măsură care compară PIB-ul între diferite țări, ținând cont de diferențele de cost al vieții și de prețurile bunurilor și serviciilor, și ne arată câte bunuri și servicii de același gel putem cumpăra cu moneda unei țări în comparație cu moneda altor țări.
- **PIB-ul nominal** – este valoarea totală a bunurilor și serviciilor produse într-o țară într-o anumită perioadă (de obicei un an), măsurată la prețurile curente de piață, fără ajustări pentru inflație sau deflație.

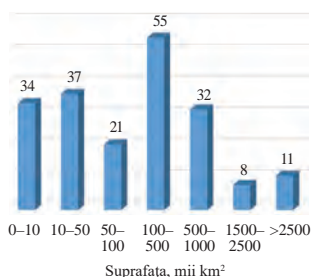


Figura 1.4. Distribuția statelor lumii pe clase de suprafață

Semnificația divizării statelor în funcție de **criteriul demografic** este utilă în scopuri economice, sociale și politice. Astfel, *numărul populației din perspectivă economică* permite analiza gradului de asigurare și de distribuire a forței de muncă, reieșind din necesitățile piețelor forței de muncă, a localizării investițiilor, dar și a consumului, ținând cont de numărul și de structura populației.

O semnificație economică și politică cantitativă o are și *forma/configurația statelor*. Conform acestui criteriu, statele lumii pot fi diferențiate în: compacte, alungite, perforate, apendiculare, fragmentate, încorsetate.

Înțelegerea modului în care sunt organizate statele la nivel **administrativ-teritorial** (AT) este esențială pentru a aprecia modul în care funcționează diferitele forme de guvernare. Fiecare tip de organizare AT prezintă caracteristici specifice care influențează modul în care sunt gestionate resursele și serviciile publice. Conform criteriului organizării AT, statele pot fi clasificate în două mari categorii: **state unitare și state federale**. În statele unitare, autoritatea este concentrată la nivel central, iar unitățile administrative inferioare au competențe limitate. Statele federale se caracterizează printr-o împărțire a puterii între guvernul central și unitățile subnaționale care au un grad mare de autonomie. În lume există circa 30 de state federale, restul având forma unitară de organizare AT. Statele federale au în calitate de structuri federale: state, provincii, cantoane, landuri, regiuni. Statele unitare sunt și ele divizate în unități ierarhice de diferit rang și nivel. De exemplu, România are trei nivele de subordonare: județe (41 de județe și municipiul București), comune și orașe (sectoare), sate; Japonia - prefecturi (47), orașe, comune și sate.

Din punct de vedere a **forme de guvernare** statele lumii se împart în *republici și monarhii*. Circa 30 de state au formă de guvernare monarhică, restul fiind republici. Forma republicană de guvernare a apărut în Antichitate, însă cea mai mare răspândire a căpătat-o în perioadele istoriei moderne și contemporane. Puterea legislativă într-o republică aparține, de obicei, parlamentului, iar cea executivă – guvernului. Există mai multe forme de guvernare republicană: prezidențială, parlamentară, socialistă etc. Cele mai multe monarhii sunt în Asia – 14, aici întâlnindu-se monarhii constituționale (parlamentare), absolute, imperii, regate, emirate, sultanate, fiind urmată de Europa – 12, Africa – 3 și Oceania – 1.

Unul din criteriile calitative cu o valoare științifică și practică importantă este clasificarea statelor în funcție de **nivelul dezvoltării economice**. Economiiile statelor lumii formează un „puzzle” complex, caracterizat printr-o mare diversitate determinată de numărul mare și diferit de economii naționale existente. Organizațiile internaționale utilizează un șir de indicatori pentru a diferenția marea diversitate a economiilor lumii și a le plasa într-un grup tipologic sau altul. Iată câțiva dintre cei mai importanți indicatori: mărimea PIB-ului; produsul intern brut pe cap de locuitor (PIB/c.loc.); datoria publică și externă; indicele competitivității globale etc.

În prezent la nivel mondial sunt circa 195 de state și 240 de economii. Din statele suverane, 195 sunt membre ale Organizației Națiunilor Unite (ONU), 189 – membre ale Băncii Mondiale și 190 – membre ale Fondului Monetar Internațional (FMI),

iar 164 – membre ale Organizației Mondiale a Comerțului (OMC). Această diversitate subliniază variabilitatea economiilor naționale în ceea ce privește mărimea, potențialul economic și nivelul de dezvoltare.

Din punct de vedere operațional, organizațiile internaționale divizează statele lumii în: a) state sau *economii dezvoltate*; b) state sau *economii în dezvoltare*; c) *state sau economii subdezvoltate*. Această clasificare a fost aleasă de ONU drept punct de reper pentru analiza și studierea aprofundată a economiilor naționale.

a) Statele lumii cu economii dezvoltate. Aceste state, în număr de 38, fac parte din Organizația pentru Cooperare și Dezvoltare Economică (OCDE), fiind considerate convențional „lumea bogăților”. Având o economie avansată

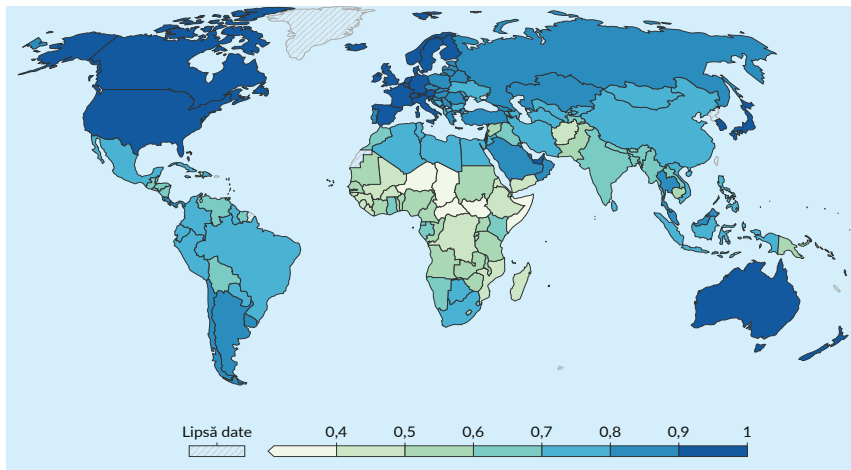


Figura 6. Indicele dezvoltării umane a statelor lumii, 2023

înalt dezvoltate ale Europei de Vest, statele capitalismului „importat”/migrației capitaliste (SUA, Canada, Australia, Noua Zeelandă, Israel, Republica Sud Africană), Triada economică/poluri de putere economică: UE, NAFTA, Asia Pacific) etc.

b) State cu economii în dezvoltare. Acest grup mare de state (circa 120 de state), adesea numite și state emegente sau state în curs de dezvoltare, se confruntă cu provocări semnificative, precum divergențele teritoriale în dezvoltare, infrastructura și standardele de trai subdezvoltate. În cadrul acestui grup tipologic se remarcă anumite subgrupe cu caracteristici sau interese economice și politice distincte: *Grupul celor 20* și 77 de state, țările BRICS (Brazilia, Federația Rusă, India, China și Africa de Sud), „tigrii asiatici”, „dragonii asiatici”, „pumele americane”, state în tranziție etc.

c) Statele cu economie subdezvoltată. Conform indicatorilor economici și sociali internaționali, aproximativ 30-40 de state sunt atribuite ca fiind „slab dezvoltate” sau „în dezvoltare extremă”. Printre caracteristicile distinctive ale acestor state, situate în cea mai mare parte în Africa Subsahariană și în Asia de Sud, se înscriu: nivelul veniturilor mici; repartizate neuniform, standarde de viață scăzute, nivelul sărăciei înalt, economii dependente de agricultură sau alte activități economice primare, instabilitate economică și politică, infrastructură slab dezvoltată, acces limitat la servicii educaționale, sănătate și asistență socială, precum și la tehnologii moderne și inovații, nivel scăzut al investițiilor, grad redus de conectare la piețele internaționale, guvernări corupte, birocratice etc.

În prezent, statele tind de a se grupa în diverse organizații sau grupări integraționiste pentru a răspunde provocărilor actuale sau de perspectivă, în contextul actual al globalizării, transnaționalizării vieții economice și politice. Cele mai cunoscute grupări economice sunt: Uniunea Europeană (27 de state membre), NAFTA (Acordul de Liber Schimb Nord American cu trei state membre), Asociația Națiunilor din Sud-Estul Asiei (ASEAN) formațiunea interstatală Comunitatea Britanică condusă de Marea Britanie (Commonwealth) – organizație interguvernamentală a 53 de state membre independente, Comunitatea Statelor Independente (11 state). Din grupările politice: ONU, Organizația Tratatului Atlanticului de Nord (NATO), etc.

și standarde de viață înaltă, aceste state au trecut la etapa de dezvoltare postindustrială. Economia lor se bazează în principal pe sectorul serviciilor (terțiar), cu o pondere ce depășește 70% în formarea PIB-ului, și pe sectorul cuaternar, aflat în plină ascensiune.

În cadrul acestui grup tipologic, în urma unei divizări convenționale, se conturează câteva subgrupe precum: *Grupul celor Șapte (G7)* mai puternice, mai avansate economii ale lumii (SUA, Japonia, Germania, Marea Britanie, Franța, Italia și Canada), *statele mici*

Evaluare

1. Ce importanță are cunoașterea tipologiei statelor pentru securitatea internațională?
2. Argumentați caracterul dinamic al unuia-două criterii cantitative sau calitative, înregistrând datele într-un tabel.
3. Completați tabelul tipurilor de state în funcție de configurație conform hărții politice și bibliografiilor suplimentare.
4. Folosind informația analizată în cadrul cursului de istorie și surse webografice, identificați ce avantaje și limite are o economie de piață și o economie palnificată. Înregistrați datele într-un tabel.



5. Lucrul cu harta: Analizează harta politică și localizează pe harta de contur cinci state: insulare, intracontinentale, maritime peninsulare, grupul celor 20.

Tipurile de state în funcție de configurație

Tipuri de configurație	Avantaje	Limite	Exemple
Fragmentar			
Perforat			



6

Condițiile și resursele naturale: noțiuni generale. Clasificarea resurselor naturale

Obiective:

Studiind această temă, veți putea:

- să definiți noțiunile de condiții naturale și resurse naturale, și deosebirile dintre ele;
- să clasificați resursele naturale în funcție de diferite criterii;
- să analizați repartiția spațială a resurselor naturale pe Terra.



● Ce este învelișul geografic?

● Ce deosebire există între mediul natural și mediul geografic?

Mediul geografic ca spațiu în permanentă transformare este rezultatul activității îndelungate a omului și a influenței lui asupra învelișului geografic. Pe parcursul evoluției civilizației a avut loc o permanentă interacțiune a omului cu natura. Ca rezultat, majoritatea peisajelor naturale (circa 65% din suprafața uscatului) au fost antropizate și ocupate de orașe și localități rurale, mine și cariere, lacuri și masive de păduri artificiale, terenuri cultivate etc.

Țările lumii dispun de o varietate mare de condiții și de resurse naturale, care influențează în mod diferit, de la o țară la alta, asupra dezvoltării economiei lor. Pornind de la nivelul de dezvoltare a științei și tehnicii, pe măsura dezvoltării societății umane, în categoria de resurse naturale sunt incluse noi forțe și corpuri ale naturii. Petrolul, gazele naturale și bauxitele, spre exemplu, au început să fie folosite abia la sfârșitul sec. al XIX-lea, iar metalele rare și cele radioactive – în a doua jumătate a sec. XX.

Condițiile naturale, spre deosebire de resurse, nu sunt folosite nemijlocit în producție. Ele favorizează sau rețin dezvoltarea producției sociale.

● Argumentați prin exemple influența condițiilor naturale asupra dezvoltării economiei.

Cu toate că resursele naturale sunt o condiție primordială în dezvoltarea producției materiale, evoluția utilizării lor este în dependență directă de evoluția societății, mai ales a relațiilor de producție.

Resursele naturale sunt foarte diverse, de aceea se impune o sistematizarea și



Termeni-cheie:

- **Condiții naturale** – totalitatea elementelor naturii (relief, climă, ape, sol, vegetație, lume animală), care creează un anumit mediu natural și influențează asupra vieții și activității umane.
- **Resurse naturale** – corpurile și forțele naturii care pot fi folosite nemijlocit în producție și care constituie baza ei de materie primă și energetică.



Termeni-cheie:

• **Resurse economice** – totalitatea elementelor care pot fi utilizate pentru desfășurarea activităților sociale și economice (materii, energii, capacități, fonduri financiare etc.).

Republica Moldova și lumea



Ce modificări au suportat peisajele naturale de pe teritoriul de astăzi al Republicii Moldova?

• **Gradul de asigurare cu resurse naturale** – coraportul dintre mărimea/volumul resurselor naturale și gradul de valorificare al acestora. Se poate exprima în numărul de ani, pentru care sunt disponibile aceste resurse, sau rezervele pe cap de locuitor. Gradul de asigurare cu resurse naturale se poate modifica în dependență de mai multe cauze: creșterea consumului de resurse și reducerea rezervelor sigure de resurse determină reducerea gradului de asigurare, pe când descoperirea unor noi zăcăminte de resurse, reducerea consumului și crearea înlocuitorilor de materii prime tradiționale determină creșterea gradului de asigurare cu resurse naturale.

clasificarea acestora. Cel mai frecvent sunt utilizate clasificările resurselor naturale în raport cu originea/geneza, gradul de epuizare, gradul de renovare, gradul de cunoaștere și sfera de utilizare (figura 2.1).

Figura 2.1. Clasificarea resurselor naturale

După geneză:

- funciare
- ale hidrosferei;
- ale atmosferei sau climatice;
- ale litosferei;
- biologice.

După gradul de epuizare:

- Epuizabile (petrolul, cărbunele, gazele naturale, minereurile);
- Inepuizabile (energia solară, a valurilor, eoliană, a mareelor, hidrolică, aerul atmosferic).

După gradul de renovare:

- Renovabile (solurile, apa potabilă, resursele biologice);
- Irenovabile

După posibilitatea de înlocuire cu alte resurse:

- Înlocuibile;
- Neînlocuibile

• Cum credeți, care resurse sunt irenovabile?

Dezvoltarea societății umane a fost strâns legată de utilizarea largă a resurselor naturale. Necesitatea omului în diverse resurse naturale este diferită. De exemplu, fără oxigen omul poate trăi doar câteva minute, fără apă – câteva zile, iar fără metale radioactive el a supraviețuit milenii.

O importanță mai mare pentru viața și activitatea omului au resursele agroclimatice, minereurile și combustibilii.

• Enumerați categoriile de resurse naturale existente pe teritoriul Republicii Moldova.

Cheltuielile pentru valorificarea resurselor naturale sunt diferite. În unele cazuri ele sunt minime, dar de cele mai multe ori considerabile, îndeosebi atunci când se utilizează utilaje și tehnologii scumpe și când resursele se extrag în condiții climatice extreme (deșerturi, regiuni arctice) sau se găsesc la adâncimi ori altitudini mari.

Resursele naturale extrase devin materii prime pentru diferite ramuri ale economiei. La rândul lor, materiile prime, trecând prin mai multe etape de prelucrare industrială, sunt transformate în resurse economice. Astfel, în urma activității omului, elementele naturii sunt transformate în diferite mijloace de producție (obiective industriale și agricole, căi de comunicație etc.).

Resursele naturale sunt distribuite inegal la nivel global, iar accesul la acestea influențează în mod semnificativ dezvoltarea economică, geopolitica și securitatea energetică a țărilor. Dezvoltarea în continuare a științei și tehnicii va permite de a descoperi și a include în categoria de resurse naturale noi corpuri și forțe ale naturii.

Evaluare

1. Identificați deosebirile dintre resursele naturale și condițiile naturale.
2. Clasificați resursele naturale în funcție de diferite criterii.
3. Analizați în ce măsură există o dependență directă între nivelul de dezvoltare a statului și gradul de asigurare al cu resurse naturale.
4. Intocmiți un plan de acțiuni cu privire la utilizarea rațională a resurselor naturale.

7

Resursele extraatmosferice și ale atmosferei

Obiective:

Studiind această temă, veți putea:

- să identificați tipurile de resurse atmosferice;
- să caracterizați principalele tipuri de resurse atmosferice;
- să analizați tendințele care s-au produs în evoluția valorificării energiei solare și eoliene;
- să determinați importanța energiei solare și eoliene, a resurselor agroclimatice pentru societatea umană.



Republica Moldova și lumea



Cum este valorificată energia solară și cea eoliană în Republica Moldova?

- La încălzirea locuințelor și a apei, energia solară este utilizată cel mai mult în așa țări ca Franța, SUA, Japonia, Israel. În sudul Franței au fost construite peste 1 000 de case solare și peste 40 000 de stații pentru apă caldă.

Prima centrală helioelectrică a fost construită în Franța (în Munții Pirinei, în localitatea Odeillo). Construcția sa a fost finalizată în anul 1970.

Resursele extraatmosferice și atmosferice (climatice) reprezintă componentele, procesele și fenomenele din atmosferă, care pot fi utilizate pentru satisfacerea unor necesități ale societății umane. În categoria resurselor climatice se includ: resursele de energie solară, resursele de energie eoliană, resursele agroclimatice, gazele din aerul atmosferic.

☉ *Care sunt avantajele utilizării energiei solare?*

Până în prezent, cea mai răspândită formă de valorificare a energiei solare este conversia biologică, adică stocarea energiei solare în materia organică formată prin fotosinteză.

S-a demonstrat că dintre sursele de energie care ar putea înlocui combustibilul fosil, energia solară oferă siguranță maximă. Ea este o sursă inepuizabilă și imensă de căldură. Fluxul anual de energie solară ce atinge straturile de jos ale atmosferei și suprafața scoarței terestre constituie valori enorme (1014 kW), depășind astfel de zeci de ori toată energia conținută în rezervele de combustibil mineral explorate și de mii de ori nivelul actual de consum al energiei.

☉ *Identificați pe hartă zonele climatice ale Terrei cu cele mai favorabile condiții de utilizare a energiei solare.*

Cele mai favorabile condiții de utilizare a energiei solare se află în zona aridă a Globului, unde durata de luminare a Soarelui este cea mai mare.

În prezent, energia solară este utilizată prin captatori solari – instalații de captare a energiei solare și de conversiune în energie termică. Aceasta este folosită la încălzirea locuințelor, întreprinderilor industriale, serelor, furnalelor siderurgice, pentru refrigerare, irigații, uscarea unor produse agricole etc.

O utilizare tot mai frecventă în producția energiei electrice au *instalațiile solare fotovoltaice* (panouri solare). Convertoarele fotovoltaice transformă energia solară în energie electrică.

Mult mai dificilă este concentrarea prin focalizare cu ajutorul oglinzilor a energiei solare în instalații speciale, care transformă această energie în energie electrică – *centralele helioelectrice*. Aceste centrale orientabile, pot funcționa doar în zonele în care valoarea radiației solare receptate este mai mare de 0,6 cal/cm²/min., durata medie a insolației zilnice depășește 6 ore, iar numărul total de zile însorite este de peste 180.

Centrale helioelectrice cu capacitate maximă de 10 MW au fost construite în SUA, Italia, Spania, Franța, Japonia, Australia. Cea mai mare centrală helioelectrică, cu o putere instalată de 625 MW, funcționează în Italia.



• **Radiația solară are un șir de particularități, care complică utilizarea ei:**

- variația densității fluxului energetic;
- intermitența ca urmare a alternanței zilei cu noaptea;
- variația valorii fluxului în timpul zilei și în timpul anului;
- dependența de starea timpului și a atmosferei (nori, ceață, praf, cenușă etc.).

Energia solară este considerată o energie a viitorului, poarta către o nouă eră și un remediu necesar planetei Pământ. Însă până în prezent principala problemă nesoluționată în producția de energie helioteuristică rămâne *stocarea energiei*.

• Care ar fi avantajele utilizării energiei vântului?

Energia eoliană. În straturile inferioare ale atmosferei, vântul se formează în urma încălzirii neuniforme a suprafeței Pământului. Calculele demonstrează că ceva mai puțin de $\frac{1}{4}$ din energia solară de care beneficiază Terra se transformă în energie eoliană. Așa dar, vântul este o uriașă sursă de energie.

Energia vântului constituie o sursă regenerabilă și nepoluantă, și, în plus, prezintă avantajul de a fi o sursă națională, deci nu este supusă efectelor conjuncturale ale relațiilor internaționale ca în cazul importului de combustibili clasici.

• Cum folosea omul energia vântului în trecut?

Forța vântului se consideră utilizabilă acolo, unde viteza medie a vântului atinge minimum 3-5 m/sec. și frecvența vânturilor este foarte ridicată.

Potențialul energetic al vântului atinge valori deosebit de ridicate în zonele de litoral (în special, în Antarctida, în Arctica americană, în zona Golfului Mexic și a Mării Caraibilor, în Europa de Vest), la nivelul culmilor montane, în regiunile plane, lipsite de vegetație.

În ultimele decenii ale secolului XX au fost construite multe centrale eoloelectrice de capacitate mică – de 0,1 până la 3 mii kW – în SUA, Germania, India, Danemarca, Olanda, Marea Britanie, Spania, Suedia, Italia, China, Canada, Australia, Noua Zeelandă, Rusia.

Construcția de instalații cu o capacitate mai mare este dificilă din cauza concentrării reduse a energiei într-o unitate de volum de aer.

Resursele agroclimatice reprezintă totalitatea elementelor climatice care asigură creșterea plantelor și, deci, dezvoltarea agriculturii. O importanță primordială în dezvoltarea plantelor au factorii climatici: căldura, umezeala și lumina.

Resursele agroclimatice includ: a) *zona de asigurare cu căldură și suma temperaturilor medii diurne active mai mari de 10°C* pe perioada de vegetație: variază în diferite zone ale Globului de la mai puțin de 400° până la peste 8000°; b) *coeficientul de umezire*: variază de la valori mai mici de 0,31 până la peste 1,00; c) *tipul de iarnă*: variază de la regiuni fără iarnă, cu temperaturi mai ridicate de +15°C în luna cea mai rece a anului, până la regiuni cu iarnă foarte aspră, cu temperaturi mai joase de -40°C (figura 2.2).



Evaluare

1. Ce probleme globale ar putea fi soluționate în cazul utilizării pe larg a energiei solare?
2. Prin ce modalități utilizează în prezent omenirea energia solară?
3. Identificați regiunile Terrei cu condiții mai favorabile pentru construcția centralelor helioelectrice.
5. Completați pe caiet schema „Componentele resurselor climatice”:



6. În ce regiuni ale Terrei sunt condiții mai favorabile pentru construcția eolocentralelor?



7. Lucrul cu harta: În baza analizei hărții resurselor agroclimatice a lumii (figura 2.2) descrieți gradul de asigurare cu resurse agroclimatice a unui stat.

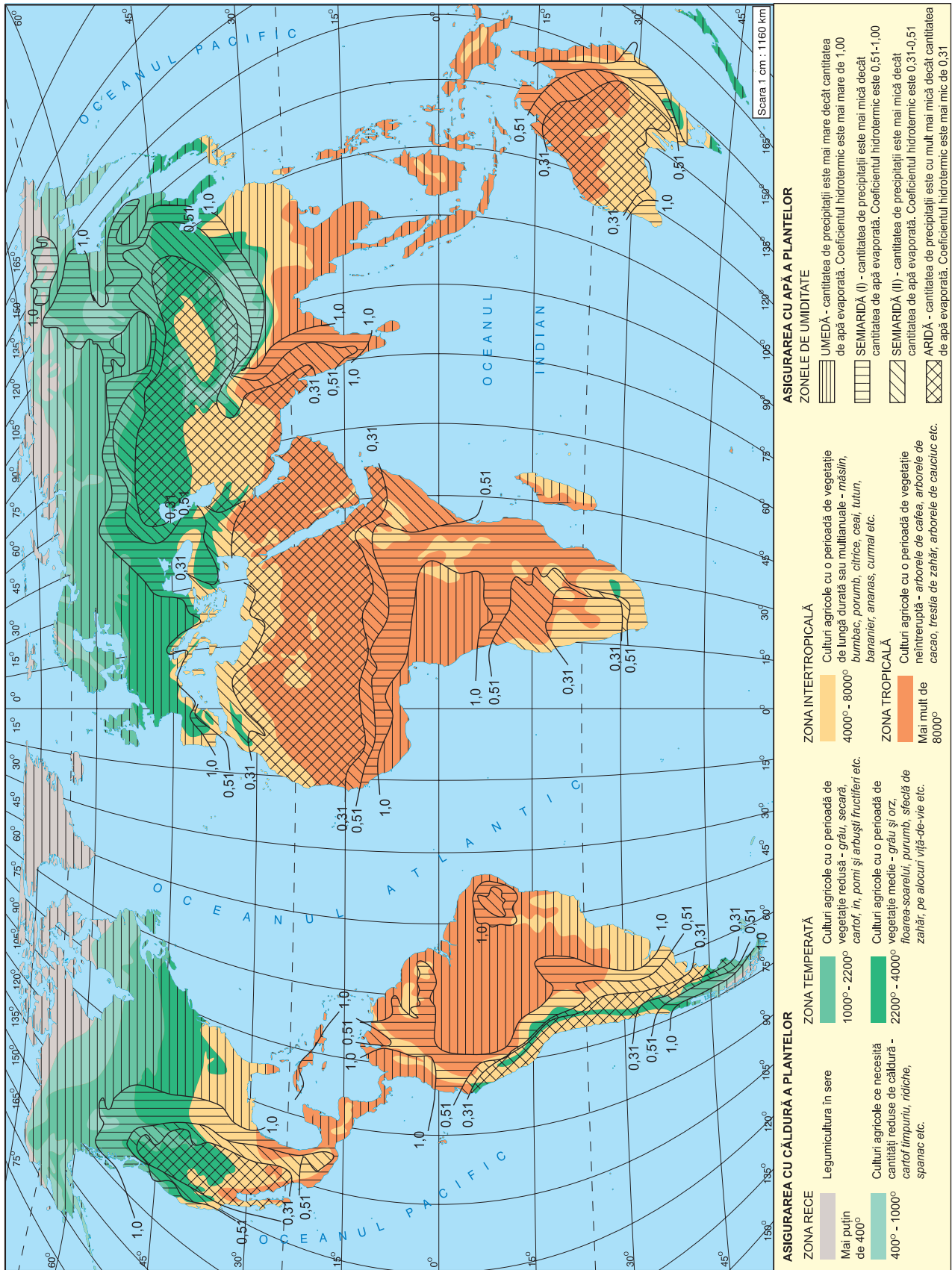


Fig. 2.2. Resursele agroclimatice.



8

Resursele hidrosferei

Obiective:

Studiind această temă, veți putea:

- să identificați tipurile de resurse ale hidrosferei;
- să caracterizați principalele tipuri de resurse ale hidrosferei;
- să stabiliți avantajele și dezavantajele valorificării resurselor hidrosferei;
- să determinați importanța resurselor hidrosferei pentru societatea umană.



● **Comentați afirmația: „În natură apa este forța motrice”.**

Proprietățile pe care le are apa fac posibilă utilizarea ei de către om în moduri foarte variate, ceea ce îi conferă calitatea de resursă naturală fundamentală. Prezența apei este o condiție indispensabilă în apariția și dezvoltarea vieții pe Pământ. Apa este un element de primă importanță în dezvoltarea agriculturii, industriei, transporturilor. Resursele hidrosferei sunt prezentate pe figura 2.3.

Suprafața Terrei acoperită de apă constituie 361,2 mln. km². Aceasta constituie suprafața mărilor și oceanelor, alte 16,3 mln. km² sunt acoperite de ghețari (11% din suprafața uscatului), lacurile și râurile ocupă 2,3 mln. km² (1,7%), alte 3 mln. km² constituie mlaștinile.

● **Unde este concentrată cea mai mare parte din apa de pe Pământ?**

Resursele de apă potabilă. Apa Oceanului Planetar este înalt mineralizată (apă sărată), nu e potabilă și nu poate fi folosită în procesele tehnologice industriale sau pentru irigarea terenurilor agricole. Rezervele de apă potabilă constituie ≈ 2,5% din totalul apei. Din aceste rezerve, 68,7 % sunt concentrate în ghețari și calote glaciare; 30,1% în ape subterane și doar 1,2 % - în apele de suprafață. Respectiv, apa potabilă accesibilă direct reprezintă doar o mică parte din apa dulce totală și constituie aproximativ 0,3% din volumul total al apei de pe Pământ. Acest procent subliniază caracterul extrem de limitat al resurselor de apă potabilă accesibile pentru consum uman. Rezervele de apă potabilă depășesc necesitățile actuale ale omenirii de 10 mii de ori. Însă cea mai mare parte din apa potabilă este conservată în ghețarii din Antarctica, Groenlanda, în ghețarii montani și în ghețurile din Arctica, a căror utilizare deocamdată este inaccesibilă.

Resursele accesibile de apă potabilă sunt amplasate foarte neuniform pe suprafața Pământului. De exemplu, în Africa numai 10% din populație este asigurată constant cu apă potabilă, pe când în Europa acest indice atinge 95%. În zonele aride ale Terrei, care cuprind 1/3 din tot uscatul, insuficiența de apă potabilă este deosebit de acută. Statele cu cele mai mari resurse de apă potabilă sunt situate în brâul ecuatorial și în partea de nord a celui temperat.

● **Analizați harta „Asigurarea cu resurse de apă potabilă” din atlas și identificați regiunile bine asigurate și cele insuficient asigurate cu apă potabilă.**

● **Analizați figura 2.4. și stabiliți tendințele înregistrate în dinamica consumului anual de apă dulce la nivel mondial; identificați câteva cauze care au determinat această tendință.**

Republica Moldova și lumea



Ce râuri din țara noastră au o importanță transfrontalieră? Ce semnificație economică și geografică au acestea?



Figura 2.3. Resursele hidrosferei

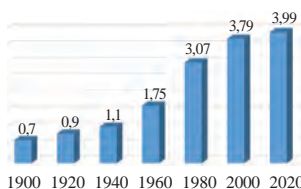
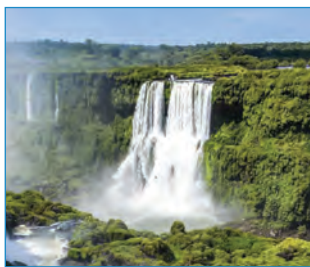


Figura 2.4. Dinamica consumului anual de apă dulce la nivel mondial, în trilioane m³



În regiunile aride este joasă și calitatea apei potabile, ceea ce provoacă răspândirea largă a diferitor epidemii. 80% din bolile răspândite în Africa sunt cauzate de calitatea joasă a apei potabile.

Cel mai mare volum de apă potabilă se utilizează în agricultură, la irigație (circa 70%). Pentru o tonă de grâu se consumă 1000 m³ de apă, iar pentru o tonă de orez – 4 000 m³.

Tot mai acută devine problema asigurării cu apă potabilă a marilor aglomerații urbane precum Paris, Ciudad de Mexico, Tokyo, New York etc., ca urmare a creșterii numărului populației și a construcției întreprinderilor industriale mari, care necesită un consum enorm de apă potabilă. Mari consumatori de apă potabilă sunt: industria metalurgică, de producere a fibrelor sintetice, a celulozei și hârtiei etc.

Resursele hidroenergetice reprezintă potențialul apei în mișcare (râuri, lacuri și căderi de apă) de a fi transformat în energie electrică prin intermediul hidrocentralelor. Acestea sunt surse regenerabile de energie, care nu produc emisii directe de gaze cu efect de seră și contribuie la reducerea poluării atmosferice. Capacitatea hidroenergetică depinde de debitul apei, diferența de nivel și eficiența tehnologică a infrastructurii. Regiunile cu cel mai mare potențial hidroenergetic de pe Terra sunt America de Sud (Brazilia, Venezuela), Asia de Sud-Est (China, Vietnam, Laos și Cambodgia), America de Nord (Canada, SUA), Africa Centrală și de Est (R. D. Congo, Etiopia), Europa (Norvegia, Elveția și Austria), Asia de Sud (India, Nepal și Bhutan), Rusia.

Resursele Oceanului Planetar reprezintă totalitatea bogățiilor naturale și energetice oferite de oceane și mări, având un rol esențial pentru dezvoltarea umanității. Acestea includ resurse biologice (pești, fructe de mare, alge), resurse minerale (petrol, gaze naturale, noduli polimetali) și resurse energetice (energia valurilor, mareelor și curenților marini). Oceanele constituie și o sursă importantă de apă desalinizată pentru consumul uman. De asemenea, ele joacă un rol crucial în reglarea climatului global, stocând dioxid de carbon și generând oxigen prin fotosinteza algelor.

Transportul maritim, facilitat de Oceanul Planetar, reprezintă coloana vertebrală a comerțului mondial. Totuși, exploatarea intensivă și poluarea reprezintă amenințări majore pentru echilibrul ecosistemelor marine, impunând o gestionare sustenabilă a acestor resurse valoroase.

Apele Oceanului Planetar conțin cantități imense de masă biotică. 85% din produsele biologice ce se extrag din apele oceanice revin peștilor. Chiar dacă exploatarea în adâncime este încă un fenomen relativ nou, pe fundul oceanelor au fost descoperite zăcăminte imense de metale, cum ar fi cuprul, cobaltul și nichelul. De exemplu, rezervele de cobalt au fost estimate la 94 000 de milioane de tone - de aproximativ treisprezece ori mai mari decât rezervele terestre actuale.

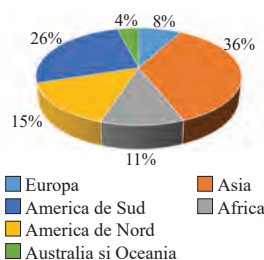


Figura 2.5. Repartiția resurselor de apă potabilă pe continente



Evaluare

1. Propuneți modalități de economisire a apei potabile.
2. Evaluați consecințele dispariției Lacului Aral de pe harta lumii. Enumerați cauzele care au determinat această situație.
3. Elaborați un poster sau un montaj foto cu subiectul „Transportarea aisbergurilor în regiunile deficitare în resurse de apă potabilă – mit sau realitate?”
4. Creați o prezentare cu tematica: „Problemele legate de explorarea și folosirea irațională a resurselor naturale ale Oceanului Planetar”



9

Resursele litosferei

Obiective:

Studiind această temă, veți putea:

- să caracterizați resursele litosferei;
- să apreciați gradul de asigurare cu substanțe minerale utile a regiunilor și a statelor, utilizând hărțile tematice și datele statistice;
- să manifestați o atitudine grijulie și responsabilă față de utilizarea resurselor de substanțe minerale utile.



Republica Moldova și lumea



De care substanțe minerale utile dispune Republica Moldova?

○ *Ce substanțe minerale utile cunoașteți? Ce legități de răspândire a zăcămintelor minerale utile vă amintiți?*

Resursele litosferei (substanțele minerale utile) sunt corpuri și asocieri de corpuri, care se regăsesc în scoarța terestră sub formă de roci și minerale, și care pot fi utilizate în activitatea economică. Resursele litosferei constituie principala grupă de resurse naturale, utilizate pe larg în diverse ramuri ale industriei de prelucrare și ale celei energetice. Încă din cele mai străvechi timpuri, omul a folosit în activitatea sa multe din substanțele minerale, lucru reflectat în denumirea unor epoci întregi de dezvoltare a societății umane ca „epoca pietrei”, „epoca bronzului”, „epoca fierului”. La etapa actuală de dezvoltare a civilizației, numărul și cantitatea de substanțe minerale utilizate au sporit considerabil. Pe larg sunt folosite minereurile de metale feroase și neferoase, petrolul, gazele naturale, cărbunele, materiile prime pentru industria chimică, rocile de construcții – în total peste 200 de feluri de materii prime și combustibil (figura 2.6). Circa 70% din resursele minerale utilizate de om au fost extrase din subsolul Terrei, în ultimii 300 de ani după revoluția industrială. Deși multe țări din lume promovează o politică de economisire a resurselor naturale, anual consumul lor continuă să crească. Aceasta se explică prin creșterea consu-

Cele mai mari rezerve de minereu de fier sunt concentrate în Australia, China, Brazilia, India, Rusia.

Rezervele de cărbune sunt de șase ori mai mari decât rezervele de petrol și de gaze naturale.

Rusia are cele mai mari rezerve de gaze naturale din lume. Cel mai mare câmp de gaze naturale din lume este Regiunea Volga-Ural

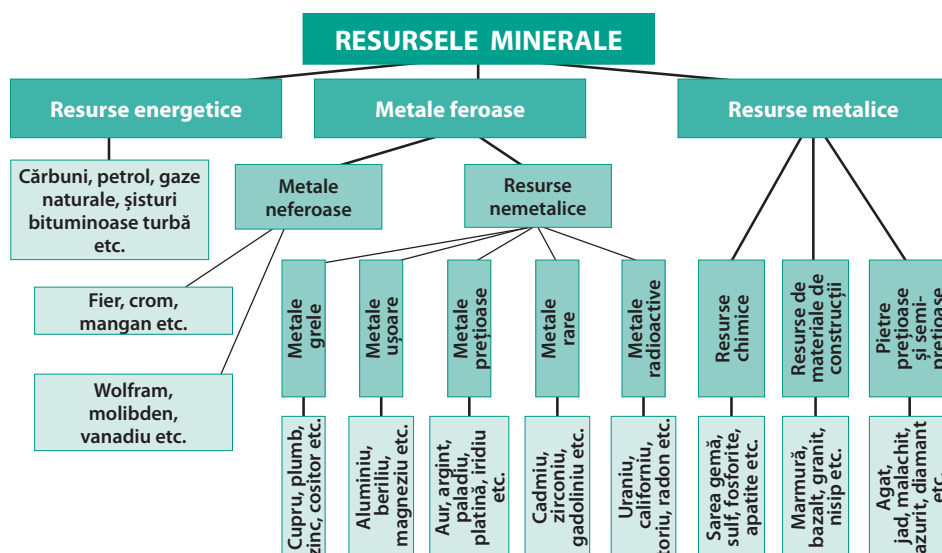


Figura 2.6. Clasificarea resurselor minerale

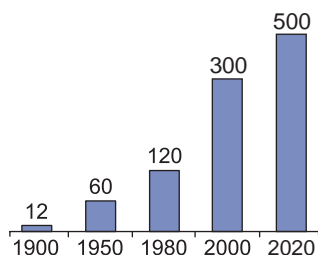


Fig. 2.7. Volumul materiei prime minerale extrase din subsolul Terrei, mlrd.t.

Uraniul, necesar pentru energia nucleară, este răspândit în scoarța terestră. Rezervele principale se află în Australia, Canada, SUA, Kazahstan, RAS, Niger, Brazilia, Namibia și Rusia.



mului de materii prime minerale și în țările în curs de dezvoltare în legătură cu industrializarea lor.

Amplasarea teritorială a resurselor minerale este neuniformă fiind determinată de legăturile structurii geologice a Pământului. Resursele minerale de origine sedimentară (petrolul, cărbunele, gazele naturale) coincid cu marginile platformelor vechi și cu depresiunile premontane, formând, de obicei, zone carbonifere și petrogazifere. Resursele metalifere se întâlnesc în fracturile platformelor și în regiunile cutate ale scoarței terestre. Acumulările de minereuri formează zone metalogene, care deseori se întind pe mii de kilometri. În limitele unor asemenea zone se deosebesc provincii, bazine, iar în cadrul lor – zăcăminte.

Printre principalele resurse de substanțe minerale se evidențiază resursele energetice, iar dintre acestea – cele de cărbune. În prezent au fost descoperite peste 3600 de bazine carbonifere și zăcăminte, care ocupă aproximativ 15% din uscatul planetei. Unele dintre cele mai mari rezerve de cărbune sunt deținute de SUA, Rusia, Australia, China, India, Indonezia, Germania, Ucraina, Polonia și Kazahstan. Ele sunt concentrate în zeci de bazine mari – Appalachii, Kuznețk, KanskAcinsk, Hunter Valley, Datong, Fushin, Fushun, Baotou, Damodar etc.

Identificați pe harta din atlas bazinele carbonifere enumerate.

Multe regiuni industriale sunt slab asigurate cu resurse carbonifere (Africa, America de Sud, Oceania), petroliere, metalifere și recurg la importul lor în cantități mari (Japonia, majoritatea statelor înalt dezvoltate din Europa). Pe de altă parte, țările în curs de dezvoltare, dar și cu nivel mediu de dezvoltare economică, exportă pe piața mondială cantități enorme de materii prime metalifere: Brazilia și India – minereu de fier și de mangan; Chile, Zambia, R. D. Congo, Peru – minereu de cupru; Guineea, Surinam – bauxite; Malaysia, Thailanda, Indonezia – minereu de cositor etc.

Substanțele minerale nemetalifere (sărurile, sulfurile, fosforitele, apatitele etc.) sunt strâns legate de depunerile sedimentare. Ele constituie o parte considerabilă a bazei de materie primă pentru industria chimică. Zăcăminte de importanță mondială de fosforite sunt concentrate în Africa de Nord (Maroc, Algeria, Egipt), în Kazahstan, SUA, Australia, India, Mexic, Brazilia; de apatite – în Rusia (pe Peninsula Kola), în

sud-vestul Chinei, SUA, Vietnam etc. Zăcămintele de potasiu sunt concentrate în Emisfera de Nord, îndeosebi la latitudinile zonei temperate (Germania, Spania, Italia, Rusia, China, S.U.A., Canada).

O răspândire mai largă pe suprafața Terrei au resursele de roci de construcții (granitul, marmura, calcarul, nisipul, argila etc.).

Principalele rezerve de petrol și de gaze naturale se află în Emisfera de Nord. Cele mai mari se întâlnesc în preajma și pe șelful Golfului Persic, în partea de nord a Americii de Sud și în sudul Americii de Nord, în nordul și vestul Africii, în Siberia de Vest, China de Est, Indonezia, pe șelful Mării Nordului.

Evaluare

1. Explicați importanța substanțelor minerale utile în economia mondială.
2. Care sunt cauzele accelerării ritmurilor de extracție a substanțelor minerale utile în ultimele decenii?
3. Identificați pe harta din atlas principalele bazine carbonifere și petrogazifere mondiale. Notați-le pe harta-contur.
4. Propuneți măsuri care ar preveni epuizarea resurselor de substanțe minerale utile.



5. Lucrul cu harta: Depune pe harta-contur: bazinele carbonifere (Ruhr, Silezia Superioară, Donețk, Kansk-Acinsk, Appalași, Datong, Damodar); bazinele petroliere și gazeifere (Golful Persic, Siberia de Vest)



10

Resursele biosferei. Resursele de sol

Obiective:

Studiind această temă, veți putea:

- să explicați rolul resurselor biologice și de sol în viața omului.
- să comparați gradul de împădurire a diferitor regiuni și state, utilizând hărțile tematice, tabele și datele statistice;
- să stabiliți tendințele în evoluția suprafețelor ocupate de resursele forestiere.



Resursele biologice reprezintă totalitatea organismelor vii (plante, animale, microorganismele) și ecosistemelor din care acestea fac parte, utilizate sau utilizabile de către om pentru diverse scopuri economice, ecologice și sociale. Aceste resurse includ atât organismele sălbatice, cât și cele cultivate sau crescute în scopuri agricole, industriale sau medicale.

RESURSELE VEGETALE

Explicați rolul vegetației în natură și în activitatea omului.

Plantele sunt cea mai răspândită formă de viață pe Pământ. Ele contribuie la îmbogățirea aerului cu oxigen, la sinteza substanțelor organice, care servesc ca hrană pentru toate ființele vii, la formarea solului.

Resursele vegetale oferă omului produse alimentare, materiale de construcție, spații recreative, pășuni pentru creșterea animalelor etc.

În funcție de condițiile climatice, în unele regiuni ale Globului cresc specii ierboase (savane, stepe, tundră), iar în altele – specii lemnoase (diferite tipuri de păduri).

Argumentați rolul pădurilor în natură și în activitatea omului.

În ce ramuri industriale este folosit lemnul pădurilor?

În multe state ale lumii lemnul mai este folosit ca sursă de combustibil (țările din Africa, Asia, America Latină).

Patrimoniul forestier mondial constituie 29,7% din suprafața uscatului sau 3 980 mln. ha. În funcție de gradul de împădurire, locul de frunte îl ocupă Asia (28%) și America de Sud (24%).

Suprafețele forestiere ale lumii formează două brâuri mari latitudinale – de nord și de sud. Brâul forestier de nord se află în zonele cu climă temperată și subtropicală. Acestea sunt pădurile de foioase și cu frunze tari (ultimele se întâlnesc în regiunea mediteraneeană și în Australia) și pădurile de conifere, cele mai importante pentru economia mondială. Ele furnizează cel mai mare volum de material lemnos utilizat în industrie. Pădurile de conifere (taiga) se întind, îndeosebi, în nordul Europei, Asiei și Americii de Nord.

Brâul de sud cuprinde zonele cu climă tropicală și ecuatorială. Lui îi revin 1/3 din totalul masivelor de păduri și de material lemnos. Aceste păduri constituie o diversitate bogată de specii de arbori, unele din ele valoroase (abanosul, teckul, mahonul etc.), mai răspândite în America Centrală și America de Sud, Africa Ecuatorială, de asemenea, în Asia (India, Sri Lanka, Myanmar, Malaysia, Indonezia).

E bine să știți:

- Media mondială la un locuitor de păduri este de 0,8 ha. În ultimii 200 de ani suprafețele împădurite de pe Glob s-au micșorat de peste 2 ori. Zilnic sunt tăiate suprafețe forestiere care s-ar egala cu suprafața a 26 terenuri de fotbal.
- Grad de împădurire – raportul dintre suprafața ocupată de păduri și suprafața totală a regiunii, exprimată în procente (%).



Termeni-cheie:

• **Fond funciar** – totalitatea suprafețelor terenurilor aflate în proprietatea unui stat, regiune, oraș etc., (comună, oraș, raion, țară). În funcție de destinația terenurilor, principalele categorii de folosință a fondului funciar sunt: arabil, vii, livezi (terenuri cultivate), pășuni, fânețe, lacuri, bălți, terenuri ocupate de clădiri, de căi de comunicație, alte suprafețe.

E bine să știi:

• Aproximativ jumătate din suprafața terenurilor agricole se regăsește în șase state – Rusia, SUA, India, China, Canada și Brazilia. În medie pe Glob unui om îi revin în prezent, în medie, aproximativ 0,63 hectare de teren agricol prelucrat la nivel global. Aceasta este o medie globală, iar distribuția terenurilor agricole este extrem de inegală între regiuni și țări. Fiecărui locuitor îi revin, în medie, aproximativ 0,184 hectare de teren arabil.

RESURSELE FAUNISTICE

Resursele faunistice reprezintă, de asemenea, o resursă importantă a omenirii, care se referă la resursele renovabile. Resursele faunistice sunt utilizate pentru hrană, muncă, îmbrăcăminte etc. Pe Pământ există câteva milioane de specii de animale. Multe dintre ele sunt vâdate pentru blănuri, carne, fildeș, pene, păr etc. Împreună cu vegetația naturală speciile de animale alcătuiesc fondul genetic al planetei.

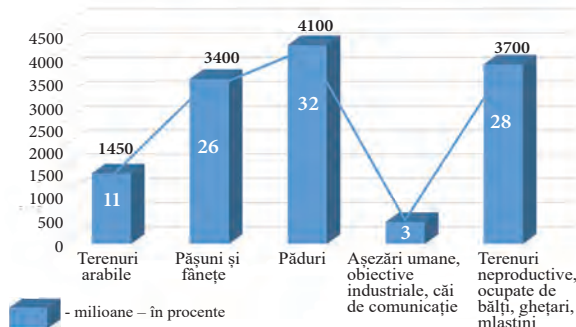


Figura 2.8. Structura fondului funciar mondial

RESURSELE DE SOL

Resursele de sol (funciare) reprezintă totalitatea suprafețelor de uscat disponibile pe planetă, utilizate sau utilizabile pentru diverse activități umane, cum ar fi agricultura, silvicultura, construcțiile, infrastructura, zonele protejate și alte activități economice sau sociale. Resursele de sol au o importanță primordială pentru dezvoltarea agriculturii, acestea reprezentând principalul mijloc de producție în agricultura mondială. Resursele de sol se referă la acea categorie de resurse naturale, fără de care existența umanității ar fi imposibilă.

Suprafața totală a uscatului (29% sau 13,4 mlrd. ha) cuprinde terenuri agricole, care constituie 37%, și includ terenuri arabile și culturile permanente (11%), pășuni și fânețe (26%); fond forestier (32%) și alte terenuri (31%) (figura 2.8). Terenurile agricole, în primul rând cele arabile, sunt concentrate, în cea mai mare parte, în zonele de păduri, silvostepe și stepe ale planetei. Pășunile naturale prezintă rezerve importante pentru extinderea în perspectivă a terenurilor arabile. Imense suprafețe de uscat sunt ocupate de munți, teritorii cu înghețuri persistente, mlaștini, păduri și deșerturi.

● **Identificați pe harta zonelor naturale din atlas teritoriile care nu sunt prielnice pentru valorificare agricolă.**

Multe milioane de hectare de terenuri cultivabile sunt ocupate de localități urbane și rurale, căi terestre de comunicații, linii de tensiune electrică, diferite depozite, obiecte militare (poligoane, aerodromuri) etc.

Evaluare

1. Definiți termenii: resurse biologice, teren arabil, fond forestier.
2. Explicați diferențele dintre terenurile agricole, forestiere, urbane și necultivabile.
3. Analizați modul în care resursele funciare influențează dezvoltarea economică a unei țări la alegere.
4. Comparați distribuția terenurilor arabile în două regiuni diferite (ex: Europa vs. Africa).
5. Scrieți un eseu cu tema: „Importanța gestionării durabile a resurselor funciare pentru securitatea alimentară mondială”
6. Elaborați un poster digital cu tema: „Resursele biologice ale lumii – o resursă finită într-o lume în creștere”



11

Valorificarea rațională a condițiilor și a resurselor naturale ale Terrei. Probleme actuale: epuizarea unor resurse minerale, degradarea resurselor naturale

Obiective:

Studiind această temă, veți putea:

- să descrieți problemele actuale legate de epuizarea resurselor minerale și degradarea mediului;
- să identificați exemple de țări care aplică politici eficiente de gestionare a resurselor naturale;
- să analizați impactul exploatarea iresponsabilă a resurselor asupra mediului;
- să propuneți soluții pentru utilizarea durabilă a resurselor în societatea umană.



Resursele naturale reprezintă fundamentul dezvoltării economice și sociale a omenirii. Solul fertil, apa, resursele minerale, flora și fauna constituie elemente esențiale pentru susținerea vieții și a activităților economice. Cu toate acestea, exploatarea intensivă și irațională a acestora a dus la epuizarea unor resurse și la degradarea mediului înconjurător. În prezent, omenirea se confruntă cu provocări majore în gestionarea durabilă a resurselor naturale.

Resursele minerale, precum petrolul, gazele naturale, cărbunele și metalele rare, sunt esențiale pentru industria globală. Conform Agenției Internaționale pentru Energie (IEA), rezervele de petrol ar putea fi epuizate în aproximativ 50 de ani, în timp ce rezervele de metale rare, precum litiul și cobaltul, esențiale pentru tehnologiile verzi, sunt pe cale să devină insuficiente. De exemplu, în Republica Democrată Congo, exploatarea intensivă a cobaltului a dus la degradarea masivă a solului și la probleme sociale grave.

Defrișările masive, poluarea apei și a aerului, precum și eroziunea solului, sunt efecte directe ale utilizării iresponsabile a resurselor naturale. În Amazonia se pierd anual peste 10.000 km² de pădure, fapt ce contribuie semnificativ la schimbările climatice globale. De asemenea, în regiunile aride din Africa de Nord, deșertificarea amenință securitatea alimentară a milioane de oameni.

În fiecare an, dispar între 16 și 20 de milioane de hectare de pădure tropicală (adică o suprafață aproximativ de două ori mai mare decât cea a Austriei). Creșterea anuală cu 1% a concentrației de metan în atmosferă, care contribuie considerabil la efectul de seră, este imputabilă creșterii suprafeței irigate a culturilor cu orez și a celor 1,3 de miliarde de capete ce formează șeptelul mondial.

Prin utilizarea mediocră a solului – culturi fără asolamente a terenurilor degradate, pășunatul excesiv, defrișările, cultura plantelor pe soluri în pantă – și prin gestiunea mai puțin rațională a resurselor de apă, ar însemna ca în 45 de ani o suprafață de 1,2 miliarde de hectare echivalând, China și India la un loc, și 11% din suprafața acoperită cu vegetație să sufere o degradare moderată sau extremă a solurilor.

Dacă tendințele actuale se mențin, deșertificarea ar avea implicații asupra vieții a 1,2 miliarde de oameni. Unii dintre ei ar deveni „refugiați ecologici”, ca urmare a incapacității acestora de a-și asigura existența, ceea ce va crește presiunea umană asupra orașelor. În prezent, peste 2 miliarde de persoane din peste 80 de țări, locuiesc în regiuni, unde penuria de apă este cronică. Aproape 1,5 miliarde de persoane, care trăiesc în țările în curs de dezvoltare, nu au acces la apa potabilă.

• *Folosirea rațională a resurselor litosferei presupune folosirea în complex a resurselor minerale utile. În prezent, deja are loc refolosirea materiei prime din deșeuri, iar resursele naturale au rolul de rezerve de aprovizionare cu resurse. Ca exemplu pot servi statele din Europa de Vest, S.U.A., Japonia, care folosesc deșeurile ca materie primă.*

Din anul 1600 până la începutul secolului al XXI-lea de pe Glob au dispărut circa 650 mii de specii de animale. Într-o situație precară se află lumea animală a Europei, îndeosebi păsările. În prezent există pericolul dispariției a 30–50% din speciile de păsări. Astăzi se află în pericol de dispariție circa 35 mii de specii de animale. Un exemplu evident de sărăcire a fondului genetic în Africa și Asia este micșorarea catastrofală de rapidă a numărului de elefanți, rinoceri asiatici, urși panda, tigri de Sumatra etc.

Tabelul 2.1. Gradul de asigurare cu unele resurse naturale

Denumirea resursei naturale	Pentru câți ani ajunge
Cărbune	350
Petrol	37
Gaze naturale	60
Mineruri de fier	200



Un proces alarmant, ce cauzează reducerea suprafețelor agricole, este **înaintarea deșerturilor**. Deșertificarea antropogenă a „înghițit” de acum peste 900 mil. ha de terenuri agricole, iar în prezent 30–40 mln. km² din suprafața uscatului sunt amenințate de acest proces. Își extind hotarele deșerturile Sahara, Atacama, Thar, Namib ș.a. La etapa actuală, ocrotirea și îmbunătățirea fondului de terenuri agricole este una din problemele majore ale societății umane. Sub conducerea instituțiilor ONU se întreprind măsuri ample de combatere a deșertificării.

Politicile demografice au un rol esențial în încercările de surmontare a crizei ecologice nu vizează încetinirea creșterii rapide, dar și pentru că încearcă să instaureze un echilibru între zonele urbane și rurale, constituind un element al politicilor relative legate de utilizarea echilibrată a resurselor. Este evidentă necesitatea regândirii organizării și modalităților de desfășurare a activităților economice, și de aici tranziția spre un comportament și mod de viață controlate și acceptabile din punct de vedere ecologic și uman. De modul în care comunitatea internațională și fiecare țară și colectivitate în parte vor reuși să rezolve această problemă va depinde evoluția dezvoltării în secolul următor, cu atât mai mult cu cât orice generație are obligația de a nu lăsa datorii insolvabile generațiilor viitoare.

Conceptul de dezvoltare durabilă, apărut cu aproape un deceniu în urmă, suscită încă discuții și este interpretat diferit de diverșii utilizatori, fie ei geografi, economiști sau ecologiști. Astfel, geografii definesc dezvoltarea durabilă ca menținerea posibilităților și condițiilor de viață pentru generațiile viitoare, în special a resurselor naturale regenerabile, cel puțin la nivelul celor existente pentru generațiile actuale și redresarea factorilor de mediu afectați de poluare. Unii economiști consideră durabilitatea drept un mod de prezentare a eficienței economice în managementul serviciilor oferite pe baza înzestrării cu resurse naturale. Alții apreciază că respectul criteriu al eficienței economice convenționale este legat de echitatea față de generațiile viitoare în prezervarea factorilor de mediu.

Exemple de bune practice în valorificarea resurselor naturale sunt: **Norvegia**: gestionarea responsabilă a resurselor petroliere și investițiile în fonduri suverane pentru generațiile viitoare; **Olanda**: implementarea unor politici eficiente de reciclare și de economie circulară; **Costa Rica**: aproximativ 99% din energia electrică provine din surse regenerabile, protejând astfel resursele naturale.

Valorificarea rațională a resurselor naturale este esențială pentru asigurarea unui viitor sustenabil. Este nevoie de politici eficiente, tehnologii inovatoare și o schimbare a mentalităților la nivel global. Fiecare individ și comunitate au un rol important în protejarea mediului și utilizarea responsabilă a resurselor Terrei.

Resursele naturale ale Terrei reprezintă fundamentul existenței umane, fiind esențiale pentru dezvoltarea economică, socială și culturală. Valorificarea rațională a resurselor naturale, prin prisma dezvoltării sustenabile, devine o prioritate globală pentru asigurarea echilibrului dintre nevoile actuale și protejarea generațiilor viitoare.

Resursele minerale, precum petrolul, gazele naturale, cărbunii și minerurile, constituie coloana vertebrală a economiei mondiale, dar exploatarea lor este limitată de caracterul epuizabil. Extracția intensivă a acestor resurse a generat probleme grave, precum poluarea solului și a apei, emisiile de gaze cu efect de seră și distrugerea habitatelor naturale. Pentru valorificarea rațională a acestor resurse sunt propuse mai multe soluții, cum ar fi: creșterea eficienței energetice – adoptarea tehnologiilor moderne care minimizează risipa și reduc consumul de resurse. De exemplu,



Există mai multe căi de soluționare a problemei asigurării cu apă potabilă și a depășirii deficitului ei. Dintre acestea principala este economisirea apei la unitățile industriale, agricole, în sectorul comunal etc., de asemenea, folosirea circuitului închis al apei în industrie. O altă cale este utilizarea largă a surselor cunoscute de apă potabilă – a aisbergurilor, a apei de ploaie prin construcția unor rezervoare subterane speciale, desalinizarea apei de mare etc.



industria automobilelor electrice utilizează mai puține resurse fosile; promovarea energiilor regenerabile – utilizarea surselor precum energia solară, eoliană sau hidroelectrică pentru a reduce dependența de resursele neregenerabile. Parcul solar Noor din Maroc este un exemplu remarcabil de investiție sustenabilă; reciclarea materialelor – recuperarea și refolosirea metalelor rare din dispozitivele electronice contribuie la reducerea extracției primare.

Pădurile joacă un rol crucial în reglarea climei, furnizarea de oxigen și menținerea biodiversității. Cu toate acestea, defrișările masive pentru agricultură, urbanizare și exploatare forestieră au accelerat pierderea suprafețelor forestiere. Potrivit FAO, între 1990 și 2020, aproximativ 420 de milioane de hectare de păduri au fost distruse. Pentru valorificarea sustenabilă a resurselor forestiere, este necesară: implementarea exploatării controlate – respectarea principiilor silviculturii sustenabile, care asigură regenerarea naturală a pădurilor. De exemplu, în Suedia, doar un anumit procent din suprafața forestieră poate fi exploatat anual; reîmpădurirea și conservarea habitatelor naturale – inițierea de programe globale precum *Trillion Trees Initiative*, care își propune plantarea a un trilion de copaci până în 2050; reducerea cererii de produse forestiere – utilizarea materialelor alternative la lemn, precum bambusul sau plasticul reciclat.

Resursele de apă potabilă reprezintă una dintre cele mai vitale resurse pentru viață, dar accesul la apă curată este limitat pentru aproximativ 2,2 miliarde de oameni, conform ONU. Poluarea surselor de apă și utilizarea iresponsabilă au intensificat criza apei la nivel mondial. Soluțiile pentru o gestionare rațională a resurselor de apă includ: modernizarea infrastructurii de apă – reducerea pierderilor din rețelele de distribuție. De exemplu, orașul Singapore a adoptat sisteme avansate de reciclare a apei uzate; promovarea irigațiilor eficiente – utilizarea tehnologiilor de picurare și monitorizare a consumului agricol de apă. Israelul este lider în acest domeniu, datorită tehnologiilor sale inovatoare; reducerea poluării apelor – monitorizarea strictă a industriei chimice și reducerea deversărilor ilegale.

Valorificarea rațională a condițiilor și a resurselor naturale pe Terra este un imperativ pentru dezvoltarea sustenabilă. Prin utilizarea eficientă a resurselor minerale, conservarea pădurilor și protecția resurselor de apă potabilă, umanitatea poate contribui la protejarea planetei și la crearea unui viitor mai echilibrat. Este responsabilitatea fiecăruia – indivizi, guverne și companii – să adopte politici și practici care să susțină acest obiectiv comun.

Evaluare

1. Ce înseamnă o gestiune eficientă a resurselor naturale în viziunea voastră.
2. Propuneți trei soluții pentru reducerea consumului iresponsabil de resurse.
3. Evidențiați argumente care justifică că problema asigurării cu resurse minerale este una globală.
4. Realizați un plan de acțiune pentru școala sau comunitatea voastră, axat pe reciclare și reducerea deșeurilor.
5. Creați un poster digital cu tematica: Valorificarea durabilă a resurselor naturale pe Terra.



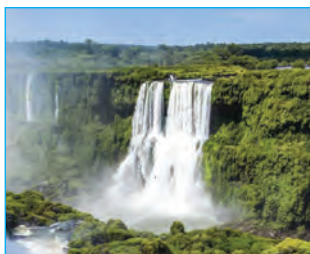
12-13

Dinamica numerică și mișcarea naturală a populației. Politici demografice

Obiective:

Studiind această temă, veți putea:

- să analizați dinamica numerică a populației Terrei de la apariția omului până în prezent;
- să identificați factorii care au determinat creșterea accentuată a populației în secolul XX;
- să analizați evoluția numerică a populației pe regiuni geografice și țări.



Termeni-cheie:

- **Rata natalității** – numărul celor născuți vii într-un anumit interval de timp (un an), calculat la 1 000 de locuitori.
- **Rata mortalității** – numărul celor decedați într-un interval de timp (un an), calculat la 1 000 de locuitori.
- **Indicatorii natalității și cei ai mortalității** se exprimă atât în persoane la 1 000 de locuitori, cât și în promile (‰).

Populația mondială actuală, repartiția ei teritorială sunt rezultatul unei îndelungate evoluții al cărei început este marcat de apariția speciei umane pe Terra. Drumul parcurs de omenire până în zilele noastre a fost greu și anevoios. Sunt evidențiate trei faze de creștere a populației, cărora la corespund faze de descreștere sau relativă stagnare:

1. **Prima fază de creștere** a populației ar fi avut loc între 40 000 și 35 000 de ani î.Hr., odată cu apariția tehnicilor de cioplire a pietrei și descoperirea uneltelor.
2. **A doua fază de creștere** corespunde descoperirilor tehnicilor agricole și domesticirii animalelor și ar fi avut loc între 10 000 și 5 000 de ani î.Hr.
3. **A treia fază** ține de apariția tehnicilor industriale și a început în ultima perioadă a secolului al XVIII-lea, continuând și în prezent.

Se estimează că la începutul mileniului I (anul I d.Hr.), populația Terrei era de 100 milioane de locuitori, concentrată masiv, în proporție de 85%, pe continentul euroasiatic, celelalte continente având o pondere redusă. În Asia existau atunci doi poli demografici, India și China, cu civilizații la fel de evoluate ca cea a Romei. La anul 1000, deci după un mileniu, populația crește de patru ori, ajungând la 400 de milioane. În anul 1830, populația Terrei atinge valoarea de 1 miliard (*tabelul 3.1.*).

🕒 **Amintiți-vă de la lecțiile de Istorie, factorii și evenimentele istorice ce au influențat dinamica numerică a populației în secolele XVIII-XX.**

Analiza dinamicii populației Terrei atestă o creștere neuniformă în timp și spațiu. Intervalul de timp necesar adăugării fiecărui următor miliard de locuitor s-a diminuat continuu (*tabelul 3.2.*), la fel s-a redus și ritmul anual de creștere a populației (*tabelul 3.3.*).

Tabelul 3.2. Dinamica numerică a populației Terrei

Anul	Populația (mln. locuitori)
5000 î. Hr.	100
1000 d. Hr.	400
1600	486
1650	550
1700	679
1750	750
1800	950
1850	1250
1900	1650
1950	2500
1970	3697
1980	4430
1990	5246
2011	7000
2024	8118

Tabelul 3.3. Ritmul anual de creștere a populației Terrei

Anul	Ritmul de creștere a populației (%)
1950	1,6
1960	1,8
1970	2,0
1980	1,8
1990	1,7
2000	1,6
2010	1,4
2020	1,0
2024	0,9

• **Politica demografică** constituie un ansamblu coerent de obiective referitoare la variabilele demografice (numărul populației, natalitate, mortalitate, fertilitate etc.) și mijloacele adecvate de realizare a acestor obiective. Aceste obiective pot viza așa domeniul demografic cum ar fi: numărul populației, structura populației, distribuția geografică a populației și/sau atingerea anumitor valori ale unor indicatori demografici (speranța de viață la naștere, nivelul mortalității, nivelul fertilității, mortalitatea infantilă etc.).

Tabelul 3.1. Intervalele de timp în care populația Terrei a crescut cu un miliard

Anii de referință	~1830	~1930	1960	1976	1987	1999	2011	2023
Interval de timp (ani)	-	100	30	15	11	12	12	12
Populația (miliarde)	1	2	3	4	5	6	7	8

● Ce factori au determinat creșterea spectaculoasă a populației în secolul XX?

Creșterea rapidă a populației în a doua jumătate a secolului XX, însoțită de reducerea spectaculară a duratei timpului de dublare la scară planetară, a fost denumită la figurat „explozie demografică” sau „bombă demografică”. Manifestarea exploziei demografice trebuie analizată în profil regional, ca urmare a modului de exprimare foarte diferit al acestuia în timp și spațiu. Țările în curs de dezvoltare cuprind actualmente peste 80% din totalul populației Terrei, în timp ce țările bogate sub 20%, acest raport modificându-se continuu în favoarea țărilor în curs de dezvoltare, care au creșteri naturale ale populației mult mai mari. Repartiția populației este foarte neuniformă pe regiuni și continente (tabelul 3.4).

Tabelul 3.4. Dinamica numerică a populației pe regiuni ale Terrei, în milioane de locuitori

Regiuni	1800	1900	1950	2000	2024	2035	2050
Mondial	978	1650	2519	6057	8083	8848	9688
Asia	630	925	1399	3672	4773	5043	5192
Africa	107	133	223	794	1478	1890	2529
Europa	208	430	548	727	747	742	731
America Latină	24	74	167	519	661	725	762
America de Nord	7	82	172	314	378	396	412
Australia și Oceania	2	6	13	31	46	52	62

În anul 2024, cel mai populat stat de pe Terra era India, aceasta depășind China după numărul de locuitori în anul 2023 (tabelul 3.5).

Deosebim politica demografică **pronatalistă** care este orientată spre a spori creșterea populației, fiind stimulate măsurile ce favorizează creșterea natalității, fertilității, nupțialității etc., și politica **denatalistă** care este direcționată spre reducerea sau încetinirea creșterii populației prin punerea în practică a unor programe, strategii la nivel statal de control al populației.

Numărul populației se modifică continuu în urma reproducerii ei. Reproducerea populației reprezintă procesul de schimbare a generațiilor care se realizează prin mișcarea naturală și mișcarea migratorie (figura 3.1).

În corespundere cu valoarea și raportul dintre natalitate și mortalitate se evidențiază trei tipuri de reproducere a populației, fiecare stat regăsindu-se în unul dintre ele: lărgită, simplă, îngustă.

Reproducerea lărgită este considerată situația în care generația născută este numeric mai mare decât cea decedată. În acest caz nivelul natalității îl depășește pe cel al mortalității. Ca rezultat are loc o creștere naturală a populației. La nivelul familiei, reproducerea lărgită are loc atunci când numărul de copii este de trei sau mai mare. O reproducere lărgită în prezent are loc în mai multe state în curs de dezvoltare din Africa, America Latină și Asia.

Reproducerea simplă este în situația în care generația care se naște numeric nu se deosebește esențial de cea care decedează. Valorile natalității și mortalității sunt

Tabelul 3.5. Evoluția ierarhiei celor mai populate zece state din lume (mil. loc.)

Nr. Crt.	Statul	1950	Statul	2024
1.	China	555.4	India	1 450.9
2.	India	369.9	China	1 419.3
3.	SUA	152.3	SUA	345.4
4.	F. Rusă	101.4	Indonezia	283,4
5.	Japonia	83.8	Pakistan	251.2
6.	Indonezia	83.4	Nigeria	232.6
7.	Brazilia	53.4	Brazilia	211.9
8.	Bangladesh	42.6	Bangladesh	173.5
9.	Pakistan	39.5	F. Rusă	144.8
10.	Nigeria	42.6	Etiopia	132.0
	Celelalte state, în %	40.2	Celelalte state	57.4

aproape egale. La nivelul familiei, numărul copiilor este egal cu doi. Acest tip de reproducere în prezent se înregistrează în așa state ca Austria, Grecia, Estonia etc.

Reproducerea îngustă s-a extins, în prezent, la un număr mai mare de state și este determinată de situația în care generația născută numeric este mai mică decât generația decedată. Familiei îi revine în acest caz un copil sau aceasta nu are copii. Prin reproducere îngustă se caracterizează în prezent majoritatea statelor din Europa de Est, mai multe state din fosta URSS, Japonia, Coreea de Sud etc.

Mișcarea naturală a populației este influențată de mai mulți factori determinativ printre care pot fi menționați: naturali-biologici, demografici, sociali, economici, militari, psihologici, politici, juridici, ecologici, culturali etc.

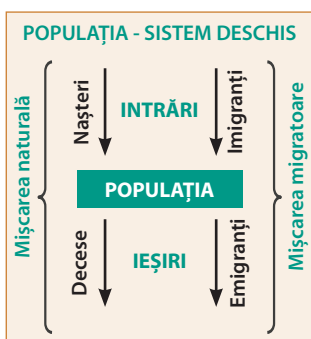


Figura 3.1. Populația – sistem deschis. Componentele dinamicii populației.

Natalitatea este frecvența nașterilor în cadrul unei populații. Dat fiind faptul că numărul populației în date absolute nu este relevant pentru analiza comparativă, mai frecvent este utilizat termenul de rată a natalității care se determină după formula $N/P \times 1000$, unde N – numărul născuților-vii, iar P – numărul populației. În timp, evoluția natalității a avut variații foarte mari, de la 7-8‰, valori care se înregistrează în prezent în unele state dezvoltate, la 55-60‰ în sec. al XIX-lea. În anul 2024, valoarea maximală a natalității a fost înregistrată în Niger, Guinea și Somalia – 43‰, iar valoarea minimală – în China, Coreea de Sud, Japonia, Taiwan, Ucraina și Italia – 6‰. Media mondială a ratei natalității este de 16‰.

Natalitatea ca fenomen demografic are mari variații în timp și spațiu. Astfel, rata natalității a avut o tendință de declin, în intervalul 1950-2024 (tabelul 3.6.).

Mortalitatea reflectă totalitatea deceselor care se produc în cadrul unei populații. Calcularea ratei mortalității este identică cu metoda calculării ratei natalității, și anume: $R_m = M/P \times 1000$, unde R_m – rata mortalității, M – numărul de decese într-o anumită perioadă, P – numărul mediu anual al populației. În ultimele două secole la nivel global s-a înregistrat o diminuare lentă a ratelor de mortalitate, exceptând perioadele de război sau cataclisme naturale. În secolele XVII-XVIII, ratele mortalității atingeau valori de 35-40‰, iar la începutul sec. XX aceasta a scăzut până la valorile de 18-20‰ (tabelul 3.6.). Cauzele principale ale acestei evoluții sunt succesele înregistrate în medicină în lupta cu mai multe maladii, dar și progresul tehnico-științific, creșterea nivelului de instruire, iar odată cu acesta și de cultură, și de civilizație a populației.

În prezent, nivelul mortalității în lume este de 8‰, acesta variind pe regiuni și state ale lumii. Astfel, nivelul minimal al ratei mortalității pe regiuni este înregistrat în America Latină – 6‰, fiind urmată de Oceania – 7‰, America de Nord anglo-saxonă – 8‰, Europa – 11‰ și Africa – 12‰. Spre deosebire de ratele natalității oscilațiile ratelor mortalității sunt mai lente, iar diferențele regionale nu sunt atât de exprimate. Cât privește rata mortalității pe state ale lumii, nivelul cel mai înalt se atestă în statele africane (Republica Centrafricană – 20‰, Somalia, Nigeria – 12‰) ca urmare a supramortalității generale mari, dar și unele state europene, foste socialiste (Bulgaria, Serbia, Republica Moldova - 15‰, F. Rusă, Ucraina, Belarus - 13‰),

• **Tranziția demografică** – procesul de schimbări consecutive ale natalității, mortalității și bilanțului natural al populației pe măsura dezvoltării social-economice a țărilor.

• **Criză demografică** – micșorarea populației țării sau a regiunii în urma reducerii accentuate a natalității și emigrării populației ceea ce determină descreșterea totală a populației.



Tabelul 3.6. Mișcarea naturală a populației Terrei

Indicator	Rata natalității (%)	Rata mortalității (%)	Bilanț natural (%)
1950-1955	37,5	19,5	18,0
1955-1960	35,7	17,3	18,4
1960-1965	35,3	15,5	19,8
1965-1970	33,7	13,3	20,4
1970-1975	30,9	11,5	19,4
1975-1980	28,1	10,9	17,3
1980-1985	27,6	10,3	17,3
1985-1990	26,8	9,7	17,2
1990-1995	24,6	9,5	15,0
1995-2000	22,6	9,2	13,4
2000-2005	21,1	9,0	12,1
2005-2010	20,1	8,8	11,2
2010-2015	19,5	7,7	11,8
2015-2020	18,5	7,6	10,9
2020-2024	17,4	7,6	9,8

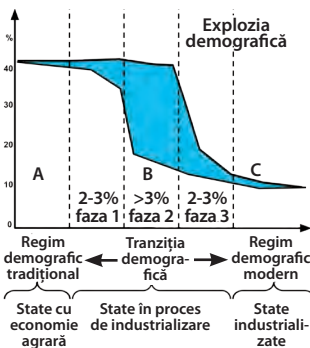


Figura 3.2. Tranziția demografică

sa trece de la niveluri reduse ale dezvoltării economice, când natalitatea și mortalitatea ating valori mari, la nivele superioare a dezvoltării economice, când cei doi indicatori ating valori mici ajungând să se anihileze reciproc, fapt ce în final duce la o stabilizare demografică (figura 3.2).

Tranziția demografică sau revoluția demografică este un proces evolutiv, observat într-un număr mare de populații, început în secolul al XVIII-lea, caracterizat printr-o scădere importantă a mortalității și natalității. Tranziția demografică face ca populațiile să treacă de la regimul demografic vechi, caracterizat prin niveluri înalte ale natalității și mortalității, la regimul demografic modern, cu mortalitate și natalitate joase.

în baza populației vârstnice și a supramortalității masculine. Cele mai mici rate ale mortalității se înregistrează în statele din Orientul Apropiat (EAU - 1‰, Bahrain - 2‰, Kuwait, Oman - 3‰).

Statele lumii se deosebesc esențial și după mortalitatea infantilă, care reflectă cota parte a copiilor decedați sub vârsta de 1 an din numărul total al copiilor născuți. Se calculează de asemenea în promile (‰). Dacă coeficientul general al mortalității depinde de nivelul de dezvoltare economică și de structura pe vârste a populației, atunci mortalitatea infantilă este o reflectare directă a situației social-economice din țară. Cele mai mari valori ale mortalității infantile sunt înregistrate în statele slab dezvoltate (100-131‰, Afganistan - 131‰, Chad - 125‰), iar cele mai mici valori în statele înalt dezvoltate (Europa și America de Nord - 6‰), ceea ce reflectă nivelul de dezvoltare a sistemului de sănătate, a medicinei, starea mediului înconjurător etc.

Bilanțul natural este elementul dinamicii populației (excedentul natural) care exprimă diferența dintre natalitate și mortalitate. Se exprimă în valori relative (‰) și se calculează pentru o perioadă de timp determinată sau pentru un an. Atunci când valorile bilanțului natural sunt pozitive, acesta poartă denumirea de **spor natural**, iar când valorile sunt negative – **deficit natural**. Ca și celelalte componente ale dinamicii populației, bilanțul natural a avut variații deosebit de mari în timp. Până în secolul al XVIII-lea, sporul natural avea valori mici, deși ratele natalității și mortalității aveau valori destul de mari. Începând cu sec. al XVIII-lea și, în special în secolul al XIX-lea, s-a diminuat rata mortalității, bilanțul natural capătând valori pozitive și, corespunzător, s-au înregistrat creșteri ale populației. Astăzi, deficit natural se înregistrează în majoritatea statelor Europei, Japonia, Rusia.

În secolele al XIX-lea și XX s-au înregistrat modificări demografice în țările industrializate, iar după 1940, în țările mai puțin dezvoltate, trecându-se de la un regim demografic tradițional, cu mortalitate ridicată, fertilitate înaltă și creștere lentă, la un regim demografic modern, cu mortalitate scăzută, fertilitate scăzută și creștere lentă. Pornind de la aceste aspecte și pe fondul aprecierilor lui Antoine Landry (1909) s-a emis, în 1945, teoria tranziției demografice, fundamentată de americanul Francis Notestein. Inspirându-se din evoluția economică și demografică a Europei din ultimii două sute de ani, Notestein ajunge la concluzia că fiecare țară, în evoluția

Evaluare

1. Numiți componentele mișcărilor naturale și migraționiste ale populației care asigură intrările și ieșirile de populație.
2. Care este relația dintre tipul de reproducere a populației și nivelul de dezvoltare a statelor?
3. Numiți factorii care influențează reproducerea populației.
4. Ce factori au determinat manifestarea procesului de tranziție demografică?
5. De ce tranziția demografică s-a desfășurat, în diferite perioade de timp, pe regiuni?
6. Analizați politicile demografice pronataliste și denataliste pe exemplul unor state.

14

Mobilitatea teritorială a populației: factori de mobilitate, tipizare, importanță

Obiective:

Studiind această temă, veți putea:

- să definiți conceptele de bază și indicatorii care explică și caracterizează migrația populației;
- să clasificați migrațiile populației pe baza diferitor criterii;
- să analizați efectele economice, sociale, demografice, interculturale ale migrației populației.



Migrația populației (mobilitatea teritorială a populației) reprezintă un proces demografic esențial, care influențează dinamica socială, economică și culturală la nivel global. Prin deplasarea oamenilor între regiuni și continente, migrația contribuie la redistribuirea resurselor umane și la adaptarea societăților la provocările economice și demografice. Acest fenomen joacă un rol crucial în echilibrarea pieței forței de muncă, reducerea inegalităților și stimularea inovației prin diversitate culturală. În contextul globalizării și al schimbărilor climatice, migrația devine nu doar o necesitate pentru supraviețuire, ci și un motor al dezvoltării durabile.

Factorii care determină migrația populației sunt economici, demografici, politici, naturali (ecologici). Migrațiile se clasifică după mai multe criterii (tabelul 3.7.)

Tabelul 3.7. Diversitatea tipurilor de migrații

Criteriul	Tipuri de migrații					
După durată	Definitive/Permanente			Temporare		
După aria geografică	Externe / Internaționale			Interne		
După cauze / scop	Economice	Politice	Ecologice	Etnice	Demografice	Religioase
După forma de organizare	Organizate			Individuale		
După modul de desfășurare	Benevole			Forțate		
În funcție de cadrul legal	Legale			Ilegale		

• **Bilanț migratoriu al populației** – diferența dintre numărul imigranților și cel al emigranților, exprimată în valori relative (%), calculată pentru un an sau pentru o perioadă determinată de timp.

• **Emigrare** – acțiune a unei persoane (emigrant) sau a unui grup de persoane de a-și părăsi țara de origine, spre a se stabili definitiv sau pentru o perioadă de timp în altă țară.

• **Imigrație** – acțiune prin care o persoană (imigrant) sau un grup de persoane pătrund într-o țară străină, cu scopul rămânerii definitive.

• **Exod de intelecte** (brain-drain) – formă a migrației internaționale, constând în migrația oamenilor de știință și a lucrătorilor de înaltă calificare, de obicei, din țările în curs de dezvoltare spre țările dezvoltate.

Statele lumii, din punctul de vedere al poziției față de migranți, pot fi clasificate în *țări de imigrație* (statele dezvoltate) și *țări de emigrație* (statele în curs de dezvoltare). Actualmente practic toate statele s-au antrenat într-un proces activ al migrației. Chiar și statele cu regimuri închise participă tot mai activ în circuitul migrațional internațional, fenomenul emigrării fiind supus aici unui control foarte dur.

Forța de muncă, de regulă, se deplasează din statele cu surplus de forță de muncă sau care nu sunt în stare să valorifice potențialul uman existent, către statele cu insuficiență de forță de muncă. Statele dezvoltate în prezent se află într-o competiție directă în atragerea capitalului uman calificat (*brain drain*), lansând mai multe programe și strategii atractive pentru aceste categorii de persoane.

Creșterea intensității migrației de muncă la etapa contemporană este determinată de un șir de factori:

- dezvoltarea inegală a economiilor naționale, creșterea disparităților în dezvoltarea economică a diferitor grupe de state sau chiar în interiorul statelor, fapt ce a impulsionat apariția fluxurilor migraționale;



• În prezent, doar Australia mai este oficial deschisă pentru imigranți, în timp ce Canada, Israel, SUA, statele Europei Occidentale sunt parțial deschise. Selectarea migraților de către statele recipiente este rigidă și poartă, în multe privințe, un caracter discriminatoriu.

• tendințele tot mai accentuate de liberalizare în mișcarea persoanelor, determinată fie de către anumite instituții economice internaționale specializate, fie de actori importanți ai economiei mondiale (corporațiile transnaționale care asigură mișcarea forței de muncă spre capital sau transferă capitalul în regiunile cu surplus de forță de muncă);

• procesele integraționiste din economia mondială care stimulează mișcarea forței de muncă între statele integrate;

• îmbunătățirea sistemului de transport mondial;

• relațiile sociale, exprimate prin internaționalizarea căsătoriilor, culturilor;

• factorul demografic, exprimat prin creșteri inegale a numărului populației în statele lumii;

• ocuparea parțială a forței de muncă și existența fenomenului de șomaj etc.

Volumul și direcția migrației populației a variat mult în decursul istoriei contemporane. Primele migrații masive ale populației au fost migrațiile forțate din sec. XII-XIX.

● **Amintiți-vă de la Istorie ce evenimente au determinat fluxuri migraționiste în secolele XVII-XIX.**

Din a doua jumătate a sec. XX s-au format câteva centre/nuclee de atragere a migrației de muncă:

• **Europa de Vest.** Numărul cel mai mare de migrați l-au primit Germania, Franța, Marea Britanie, Belgia, Olanda, Elveția. În ultimii zece ani, după destrămarea sistemului socialist, un număr foarte mare de migrați au venit din statele Europei de Est și de Sud-Est. Mai multe state din Europa de Sud s-au transformat din țări de emigrație în țări de imigrație.

• **Țările exportatoare de petrol din Orientul Apropiat și Mijlociu.** Ponderea muncitorilor străini în șase state monarhice a depășit 50% din totalul muncitorilor: Bahrain – 51%, Arabia Saudită – 60%, Oman – 70%, Kuwait – 86%, EAU – 89%, Qatar – 92%.

• **Israelul.**

• **SUA.** Formarea resurselor de forță de muncă a SUA s-a datorat în mare parte imigrației. Însăși națiunea americană s-a format în mare parte din imigrați.

• **Australia.** Ca și SUA, Australia duce o politică de asimilare a migraților.

• **Regiunea Asia Pacific:** Brunei, Japonia, Hong Kong (China), Malaysia, Singapore, Coreea de Sud, Taiwan. Aceste state tot mai mult apelează la serviciile muncitorilor străini, în special, în activități ce nu solicită o calificare înaltă.

Numărul migraților sporește cu pași rapizi. Dacă în anul 1970 erau atestați 82 mil. persoane, în anul 2000 – 175 mil. persoane. În prezent, numărul acestora depășește 250 mil. persoane (inclusiv 37,5 mil. de migrați refugiați).

Efectele migrației populației sunt multiple. Migrația influențează viața social-economică a tuturor statelor lumii, dovadă fiind preocuparea tot mai activă față de fenomenul migrațional.

E bine să știți:

- Cele mai multe migrații se realizează pe distanțe scurte;
- Cu cât este mai mare așezarea umană, cu atât aceasta este mai atractivă pentru migrație;
- Creșterea orașelor mari este determinată în special de procesele migraționiste decât de creșterea naturală;
- Factorul economic este determinant în procesele migraționiste;
- Volumul migrației crește odată cu dezvoltarea industriei, a comerțului și a transportului.

Evaluare

1. Care sunt consecințele economice ale migrației pentru economia mondială în ansamblu? Dar pentru R. Moldova?
2. Analizați efectele migrației internaționale: pe plan economic; pe plan demografic; pe plan intercultural.
3. Elaborați un poster în care să reflectați avantajele și dezavantajele globalizării pentru Republica Moldova, accentuând aspectele interculturale ale globalizării.
4. *Dezbateri în grup.* Migrația populației este o soluție sau o problemă?

15

Repartiția geografică și densitatea populației

Obiective:

Studiind această temă, veți putea:

- să analizați factorii care determină repartiția neuniformă a populației pe regiuni ale Terrei;
- să analizați tendințele înregistrate în dinamica densității medii a populației la nivel mondial, pe țări;
- să calculați densitatea medie a populației;
- să localizați pe hartă regiunile cel mai dens și cel mai slab populate de pe Terra.

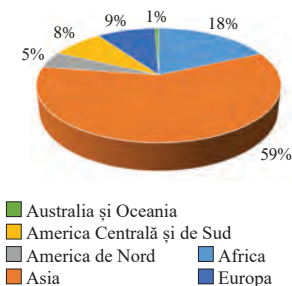


Figura 3.3. Ponderea populației pe regiuni ale Terrei

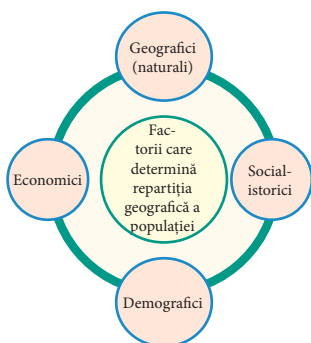


Figura 3.4. Factorii care determină repartiția geografică a populației pe Terra

Distribuția geografică a populației mondiale relevă puternice inegalități spațiale, rezultat al unui lung proces de evoluție și a unor influențe diverse. Din suprafața totală a uscatului, doar 1/3 este locuită. La nivelul continentelor atrage atenția Asia, care concentrează aproximativ 59,0% din populația mondială pe un teritoriu care reprezintă doar 20% din suprafața uscatului, față de America ce deține numai 12,8% din populația mondială, Africa – 18,3% sau Europa – 9,2% din populația mondială (figura 3.3).

Distribuția populației în funcție de latitudine relevă, de asemenea, diferențieri importante: 90% din populația planetei trăiește în Emisfera nordică. Concentrarea uscatului în Emisfera de Nord explică această disimetrie în ceea ce privește distribuția populației, cât și faptul că nouă din zece locuitori ai planetei trăiesc aici.

Factorii care determină repartiția geografică a populației Terrei sunt reflectați pe figura 3.4.

Factorii geografici. Fizionomia reliefului, gradul de accesibilitate al terenului, clima, vegetația, fertilitatea naturală a solului, izvoarele și resursele de apă, toate aceste elemente generează densități și grupări variabile de populație.

Relieful influențează răspândirea populației prin altitudine, masivitate, direcția generală a culmilor, înclinarea versanților și poziție în cadrul diferitor zone climatice.

Altitudinea funcționează, cel mai adesea, ca un factor limitator al repartiției geografice a populației. Numărul populației descrește odată cu creșterea altitudinii.

De ce numărul populației descrește odată cu creșterea altitudinii?

Spațiile joase de câmpie oferă de regulă o bună accesibilitate, soluri fertile și dispun de un potențial caloric natural mai ridicat. Acestea, completate de un bun potențial hidrologic, oferă condiții ideale pentru stabilizarea și dezvoltarea sub aspect numeric a populației (Asia Musonică – China de Est, India, de asemenea, Delta Nilului în Egipt, Mesopotamia).

Peste 55% din populația Terrei locuiește pe teritorii situate la sub 200 m, ceea ce corespunde în general unităților de câmpie care ocupă o suprafață de 25 % din suprafața uscatului, iar 80% din populație trăiește în zone aflate sub 500 m altitudine, ceea ce reprezintă aproximativ 57% din aceeași suprafață.

Prin regimul și distribuția spațială a principalelor elemente, **condițiile climatice** au avut un rol determinant în repartiția populației, având un rol mult mai mare la nivelul social-economic al societăților agricole tradiționale, când s-au format primele nuclee de densă populare ale omenirii. Rolul climatului poate fi concentrat în trei tipuri de constrângeri: termice, pluviometrice și higrtermice. Astfel, frigul, ariditatea și căldura umedă sunt vectorii prin care climatul limitează distribuția populației.



● **Focarele principale de concentrare demografică sunt:**

Asia de Est concentrează ¼ din populația Globului pe doar 4% din suprafața acesteia.

Asia de Sud (India, Bangladesh, Pakistan, Sri-Lanka) deține 20% din populația Terrei și doar 3% din suprafața uscatului.

Europa Centrală și Vestică (spațiu dintre Marea Baltică, Marea Nordului și Marea Mediterană, închis spre est de o linie imaginară ce unește țărmul oriental al Mării Negre, cursul inferior al Donului, cu țărmul nordic al Mării Baltice, în dreptul orașului Sankt-Petersburg). Aici este concentrată 7% din populația lumii pe 1,5% din suprafața totală a uscatului. Indicii densității depășesc aici 300 loc./km².

Densitatea generală sau medie (D) a populației caracterizează o stare de moment în cadrul teritoriului și este determinată de raportul dintre numărul populației și spațiul pe care-l ocupă. Expresia matematică este dată de formula: $D = Np / St$, locuitori/km²; unde: Np = numărul populației; St = suprafața teritoriului de referință; D = densitatea generală

Cifrele de pe hartă indică:

- I – densitatea medie mai mare de 100 loc./km²;
- II – densitatea medie între 20 și 100 loc./km²;
- III – densitatea medie între 2 și 20 loc./km²;
- IV – spații cu o densitate foarte mică a populației.

● **Cum influențează scăderea cu altitudinea a presiunii aerului și a cantității de oxigen asupra populației?**

Factorii economici ai distribuției populației influențează în funcție de nivelul dezvoltării economice și tipul de economie; modul de exploatare a solului și nivelul agrotehnicii; particularitățile dezvoltării industriei; evoluția transportului și a comerțului; politica dezvoltării urbane.

Factorii social-istorici s-au manifestat în mod diferențiat în spațiu și timp, având caracter conjunctural în funcție de condițiile sociale sau istorice care apar la un moment dat. Dintre aceștia enumerăm vechimea populării unor teritorii; colonizările libere sau cele forțate; redistribuții de populație ca urmare a aplicării unor acorduri după stări conflictuale. La acestea se pot adăuga migrațiile determinate de condițiile economice precare ale unor state sau regiuni de pe glob.

● **Cum au influențat eliberarea națională a statelor, consolidarea independenței, urmările războaielor etc. repartitia geografică a populației?**

Factorii demografici. Populațiile care au finalizat tranziția demografică se caracterizează prin stabilizarea numerică la anumite nivele ori chiar printr-un regres numeric.

Densitatea medie a populației mondiale în anul 2024 a fost de 60,3 loc./km², fiind în creștere comparativ cu toată perioada anterioară (de exemplu, în anul 2010, densitatea medie a populației mondiale era de 50,6 loc./km²), dar la nivel de regiuni și de state, aceasta prezintă valori foarte diferențiate.

● **Analizați densitatea populației folosind harta de mai jos (figura 3.5).**

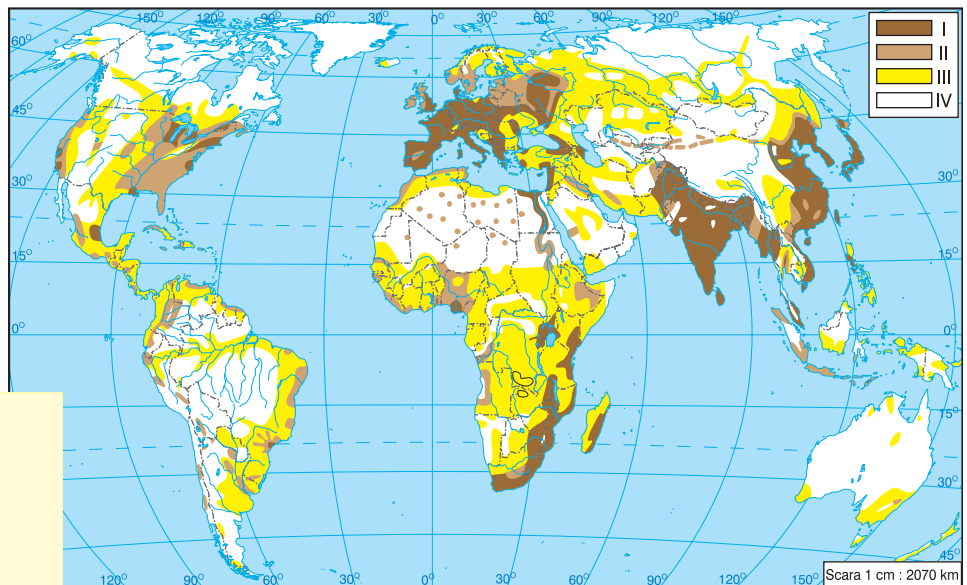


Figura 3.5. Harta densității populației pe Terra

Evaluare

1. Care sunt prognozele referitoare la repartitia spațială a populației pe Terra?
2. Enumerați regiunile cel mai dens populate de pe Terra și evidențiați factorul determinant în popularea acestora.
3. Elaborați un proiect cu subiectul: Perspective în distribuția spațială a populației Globului.
4. Studiu de caz: Densitatea populației în China.

16

Structura populației după diferite criterii. Structura rasială, etnolingvistică și confesională a populației

Obiective:

Studiind această temă, veți putea:

- să identificați principalele rase umane;
- să clasificați popoarele lumii după structura rasială, etnolingvistică și religioasă a populației;
- să analizați repartiția spațială a principalelor rase, grupuri etnice, grupuri religioase de pe Terra;
- să apreciați obiceiurile și tradițiile culturale ale popoarelor lumii.



STRUCTURA RASIALĂ A POPULAȚIEI. Rasele pot fi definite ca grupuri umane formate în procesul de diferențiere a subspeciei *Homo sapiens sapiens*. Aceste grupuri prezintă o serie de trăsături somatice și fiziologice comune și caracteristice, variabile totuși în cadrul unor limite determinate, așa cum sunt culoarea pielii, aspectul învelișului pilos, raportul dintre dimensiunile diferitor părți ale corpului, forma craniului, forma nasului și a buzelor etc.

Diferențierile rasiale sunt destul de vechi, apreciindu-se că datează din Paleolitic, respectiv dintr-o perioadă cuprinsă între 100 000 și 11 000 ani în urmă și au apărut ca rezultat al dispersiei treptate a grupelor umane din aria de antropogeneză pe întreaga suprafață a planetei și, respectiv, a evoluției ulterioare relativ izolate a acestora, în condiții de mediu diferențiate. Toate rasele actuale s-au format prin diferențiere dintr-un singur trunchi comun.

Cei mai mulți antropologi opinează pentru susținerea a patru rase mari: ecuatorială (melanodermă), mongoloidă, europoidă (caucazoidă) și australoidă.

Descrieți rasele umane după aspectul exterior.

Trebuie menționat că în prezent nu există rasă pură, omogenă din punct de vedere genetic; marile migrații ale popoarelor au favorizat amestecul unor populații diverse, generând rase noi sau de contact. Procesul de formare a raselor corespunde evoluției speciei umane și este departe de a fi considerat încheiat, în cadrul raselor majore apărând mutații importante, astfel că unele entități tind să dispară, în timp ce altele sunt în curs de formare.

Amintiți-vă din cursul „Geografia continentelor și oceanelor” ce rase intermediare s-au format în America Latină.

STRUCTURA ETNOLINGVISTICĂ. Termenul *etnic* derivă de la grecescul „ethnos”, semnificând *popor, națiune, comunitate umană*. Grupele etnice sunt definite ca subpopulații ai căror membri au mai multe trăsături comune, printre care se înscriu limba vorbită, religia, rasa, obiceiuri și tradiții comune, mod de viață asemănător etc. Cele mai simple grupuri etnice sunt clanul, uniunile de clanuri, triburile și uniunile tribale care în prezent se întâlnesc pe areale restrânse în Africa, parțial în Asia și în America Latină. Cele mai evaluate grupuri etnice în prezent sunt națiunile.

În lume în prezent sunt mai mult de 3 000 de grupe etnice, majoritatea fiind mici sau foarte mici. Grupele etnice mari, care numără peste un milion de persoa-

• **Antropogeneză** – termen care desemnează procesul îndelungat de apariție și dezvoltare, a speciei umane.

• **Rasism** – proces de discriminare, care a acționat din Antichitate până în prezent pe baza unor criterii ca: rasa, religia, dezvoltarea economică, naționalitatea. Ca doctrină, rasismul este o creație exclusivă epocii moderne.

• **Metis** – persoană provenită din doi părinți de rase diferite.



• Dintre cauzele care au determinat apariția raselor umane, evidențiem: 1) direcția genetică și 2) adaptarea la mediu. Direcția genetică se referă la anumite trăsături fizice moștenite, în timp ce restul diferențierilor rasiale sunt considerate a fi rezultatul adaptării grupelor umane la condiții specifice de mediu. De exemplu, culoarea deschisă a pielii, prezentă la rase deosebite din alte puncte de vedere (europoizi, mongoloizi) reprezintă o formă de adaptare la insolarea mai redusă decât aceea din continentul de origine al subspeciei (Africa).

• Numărul celor ce vorbesc în anumite limbi nu coincide cu numărul etnicilor, pentru care se consideră limba maternă. Printre cele mai răspândite limbi în lume: chineza (1,4 mld. de vorbitori, engleza – 500 mil., hindi și urdu – 500 mil., spaniola – 300 mil., bengala și araba – câte 20 mln. fiecare, portugheza – 200 mil., rusa – 170 mil., japoneza – 120 mil., franceza și germana – circa 10 mil. fiecare).

• În prezent, șase limbi (engleza, araba, spaniola, chineza, rusa și franceza) sunt considerate limbi oficiale și limbi de lucru ale ONU.

ne, în lume sunt circa 350. Acestea le revin 97% din totalul populației Terrei. Cele mai mari grupe etnice din lume care depășesc numărul de 100 mil. persoane, sunt: chinezii (peste 1 mld. loc.), bengalezii (India, Bangladesh), americanii, brazilienii, japonezii, pendjabii (India, Pakistan).

Limba vorbită se înscrie printre elementele de identitate națională, fiind considerată o componentă importantă a culturii unei națiuni. Limbile popoarelor lumii, în număr de circa 4000 se grupează în **familii lingvistice și grupe de limbi**. O familie lingvistică desemnează un grup de limbi care au o origine comună.

Cele mai mari familii lingvistice sunt: familia indo-europeană, care cuprinde circa 4 mld. de locuitori și include o serie de mari grupe lingvistice: romanică (italienii, spaniolii, francezii, portughezii, românii, majoritatea popoarelor din America Latină), germanică (nemții, englezii, americanii, canadienii de origine engleză, popoarele țărilor scandinave, australienii, fără aborigeni) și slavă (rușii, ucrainenii, belarușii, slovaci, cehii, bulgarii, sârbii, croații, slovenii etc.).

O altă familie lingvistică este cea sinotibetană, a doua după numărul de vorbitori (1,5 mld.). Aceștia populează cea mai mare parte din Asia de Est, cuprinde și cel mai mare popor al lumii – chinez, care se referă la grupa lingvistică chineză.

Mari familii lingvistice sunt, de asemenea, familia bantu, la care se referă cea mai mare parte a populației Africii Tropicale, și familia semitoamită, care cuprinde populația țărilor din Africa de Nord, populația țărilor arabe din Asia de Sud-Vest și a Israelului, cu circa 260 mln. de vorbitori. Un șir de limbi, cum ar fi coreana, japoneza, greaca, basca (răspândită în Spania), se consideră izolate și nu fac parte din nici o familie.

Se întâlnesc situații în care reprezentanți unei națiuni vorbesc două sau mai multe limbi. De exemplu, elvețienii vorbesc limbile franceză, germană, italiană și retoromană care au statut de limbi de stat. În statele bilingve sunt utilizate în calitate de limbi de lucru două limbi: în Canada – franceza și engleza, în Belgia – valona și flandra etc. În Uniunea Europeană sunt utilizate 23 de limbi oficiale documentele instituțiilor comunitare apar în aceste limbi. Trebuie de menționat că mai multe state au un număr impresionant de limbi oficiale. Africa de Sud recunoaște 11 limbi oficiale, India – 15 din cele 1652 de limbi înregistrate, Senegalul admite șase limbi internaționale, Nigeria recunoaște numai trei limbi din aproape 400 de limbi reclamate etc.

STRUCTURA CONFESIONALĂ (RELIGIOASĂ). Viața populației unui teritoriu este polarizată de mai mulți factori esențiali, unul dintre care este *religia*. Diferențe importante dintre religii apar în ceea ce privește numărul de adepți ai fiecărei religii și repartitia lor spațială. Pe plan mondial există trei categorii principale de religii: **universale, etnice și tribale**.

Religiile universale sunt cele care au deschidere către întreaga populație a Globului. Cele trei religii universale unanim acceptate sunt **creștinismul, islamismul și budismul**. Integrarea lor în această categorie a fost determinată de modul în care au evoluat și s-au răspândit în spațiu.

Religiile etnice se caracterizează printr-o restrictivitate accentuată la nivelul unor grupe etnice sau a unor state, fiind astfel puternic dependente de spații specifice, cu trăsături fizice și culturale care le influențează direct. Principalele religii considerate a fi etnice sunt **hinduismul, șintoismul, iudaismul, confucianismul și taoismul**. Ultimele două, alături de budism, formează așa-numitul „complex religios chinez”.

• **Religie** – un sistem unitar de credințe și practici cu privire la ființe sau forțe supranaturale (Dumnezeu, zei, îngeri, duhuri, demoni etc.), prin care o societate umană își conturează o viziune unitară asupra divinității și relaționează cu aceasta.

• **Animism** - Credință potrivit căreia toate lucrurile și ființele sunt însuflețite de spirite, fiocare om are un suflet care poate părăsi temporar trupul în timpul viselor și cu desăvârșire în moarte.

Alături de religiile clasice aminate, în ultimul timp au apărut noi credințe, cum ar fi ateismul, caracterizat prin lipsa credinței în zeități, înlocuirea acestora cu explicații oferite de științele moderne.

• Una dintre obligațiile esențiale pentru pârtașii islamismului constă în efectuarea pelerinajului la Mecca și Medina (Arabia Saudită), fenomen cu profunde implicații spațiale (intensificarea traficului aerian, dezvoltarea bazei de cazare, turistice ș.a.).

Religiile tribale sunt puternic legate de mediul natural în care au apărut și se manifestă. Ele se caracterizează prin credința și închinarea la *spirite ale naturii* materializate în elemente precum stânci, copaci, animale, despre care se presupune că posedă puteri supranaturale ce trebuie respectate. Acestor religii li se atribuie termenul comun de **animism**.

Creștinismul este religia dominantă, numărând peste două miliarde de aderenți, respectiv 30,6% din populația mondială. În cadrul ei se diferențiază: **catolicismul** cu circa 15,0% din populația mondială. Centrul mondial al acestei religii este Vaticanul, iar autoritatea supremă – Papa. Este bine reprezentat în țările Americii Latine (90% din totalul populației), în Europa de Vest (60% din totalul populației), în special, Italia, Spania, Franța, Austria și Polonia; **protestantismul** – 7,4% din populația mondială. Cuprinde un număr mare de adepți în Europa, mai ales în Marea Britanie, Germania, Elveția și țările scandinave, în Africa, America de Nord, apoi în Australia și Noua Zeelandă; **ortodoxismul** – 3,1% din populația mondială – este localizat în spațiul altădată dominant de Bizanț, respectiv în Grecia și țările Europei de Est – F. Rusă, Belarus, Ucraina, România, Serbia, Cipru, Macedonia, R. Moldova. Centrele teritoriale de referință ale ortodoxiei sunt Moscova, Muntele Athos și Ierusalim.

Islamismul se situează pe locul doi în lume ca număr de aderenți – 16,7% din populația mondială. Centrul mondial al islamismului este orașul Mecca. Islamismul a cunoscut o expansiune rapidă în Asia Occidentală și Centrală, în Asia de Sud (Pakistan și Bangladesh), în Asia de Sud-Est, mai ales în Malaysia și Indonezia, în Africa de Nord și Centrală, sudul Europei (Albania, Bosnia și Herțegovina). Islamismul progresa rapid în numeroase țări din Europa de Vest, ca urmare a imigranților proveniți din Africa de Nord sau Asia de Sud și Sud-Vest. Se diferențiază: sunitii – 90% din totalul islamicilor și **șiiții** – 9,8% din totalul islamicilor.

Buddhismul – 6,1% din populația mondială – a apărut în secolul al V-lea î. Hr. în Nepal și Câmpia Gangelui. În China, leagănul buddhismului este orașul Lhasa din Tibet. Buddhismul a avut mult de suferit în statele asiatice cu regim comunist – Mongolia, Coreea de Nord, China, Vietnam.

Tendențe de evoluție a religiilor în secolul XX: în Africa animismul înregistrează un regres în favoarea creștinismului; în Asia, budismul de asemenea a regresat, în timp ce hinduismul și islamismul păstrează aceleași poziții. În America Latină se remarcă o creștere ușoară a numărului adepților protestantismului, în paralel cu un declin al catolicismului, în timp ce pe insulele Pacificului se înregistrează o tendință inversă. Creștinismul de asemenea câștigă noi adepți în Micronezia, în defavoarea animismului, pe când în vestul și estul Europei, declinul acestuia este evident. În Orientul Apropiat, în schimb, islamismul progresa rapid.

Evaluare

1. Care este influența religiei asupra comportamentului demografic, a modului de viață, a comportamentului economic al populației?
2. Analizați factorii care au determinat apariția diferențierilor rasiale.
3. Evidențiați deosebirile existente între rasele umane mari și tipuri rasiale mixte.
4. Numiți factorii care determină păstrarea identității etnice și factorii care asigură asimilarea etnică.
5. Cum influențează fenomenul globalizării structura etnică a populației?



17

Structura pe grupe de vârstă și pe genuri a populației. Speranța de viață la naștere

Obiective:

Studiind această temă, veți putea:

- să analizați factorii care influențează dezechilibre ale structurii pe grupe de vârstă și pe genuri ale populației.
- să stabiliți tendințele înregistrate în dinamica structurii pe grupe de vârste și pe genuri a populației;
- să localizați pe hartă statele și regiunile care înregistrează dezechilibre în structura pe grupe de vârstă și genuri ale populației.



Vârsta și genul sunt caracteristicile de bază ale unei populații. Fiecare populație are o structură diferită pe vârste și gen, iar această structură poate avea un impact considerabil asupra situației sociale și economice, atât în prezent, cât și în viitor.

Structura pe grupe de vârstă și pe genuri a populației este influențată de mai mulți factori: reproducerea populației, migrațiile, conflictele militare.

Din punct de vedere economic se diferențiază trei grupe mari de vârstă: populația sub vârsta aptă de muncă (0-15 ani), populația aptă de muncă (16-64 ani) și populația vârstnică (65 ani și peste). Această clasificare este utilizată și de către ONU. În prezent, copiii (0-15 ani) constituie 25 % din populația Terrei, maturii – 65 %, iar populația vârstnică are o cotă de circa 10 %.

Amintiți-vă care este structura pe grupe de vârste a populației în Republica Moldova? Dar care este gradul de îmbătrânire?



Termeni-cheie:

• **Speranța de viață la naștere** – indicatorul care exprimă numărul de ani pe care-i vor trăi în medie cei născuți, în perioada respectivă, dacă în decursul vieții lor nivelul mortalității va rămâne același cum a fost în anul nașterii.

• **Îmbătrânirea demografică** – tendința de creștere a ponderii populației vârstnice de 60 sau 65 de ani și peste, în timp ce ponderea populației tinere și adulte se reduce, aceasta afectând numeroase state ale lumii, începând cu sfârșitul anilor 60 ai secolului XX. Opus fenomenului de îmbătrânire demografică este cel de întinerire demografică.

Tabelul 3.8. Structura pe grupe de vârste a populației pe regiuni ale Terrei, în % din total

Regiunea	Populația tânără (0-15 ani)		Populația vârstnică (peste 65 de ani)	
	1975	2024	1975	2024
Mondial	37	25	5,4	10
Asia	38	23	4,5	10
Africa	45	39	3	4
Europa	24	16	12	20
America de Nord	25	18	10	18
America Latină	42	22	4	10
Oceania	31	23	8	13

Analizați datele din tabel și stabiliți ce regiuni ale Terrei se confruntă cu procesul de îmbătrânire demografică.

Cea mai mare pondere a persoanelor de vârstă înaintată este în Monaco (36%), Japonia (29%), Italia și Portugalia (24%) din totalul populației, iar cea mai redusă – în EAU, Qatar, Guyana și Nauru – 2% din totalul populației.

O imagine vizuală clară a structurii de vârstă și gen a populației este cuprinsă în piramida vârstelor (figura 3.6). Aceasta este o reprezentare a structurii pe vârstă a populației care reflectă atât tendințele pe termen lung ale fertilității și mortalității, cât și efectele de scurtă durată, cum ar fi, războaiele, migrațiile, epidemiile, politicile demografice sau fenomene demografice, precum baby-boom etc.

• **Structura populației** – repartiție statistică, în grupe sau clase, a unei populații în funcție de diferențele ei caracteristici demografice, culturale și socio-economice.

Structura populației pe vârste și grupe de vârstă – alcătuire a populației după anii de vârstă sau grupe pe ani de vârstă la un moment dat.

Structura populației pe genuri – repartiție statistică a unei populații în două subpopulații, masculină și feminină sau bărbați și femei.

În funcție de raportul dintre proporția populației cu vârsta cuprinsă între 0–15 ani și 65+ ani, se disting trei tipuri de structură de vârstă a populației (figura 3.7).

1. Progresiv - cu o proporție mare de copii în totalul populației, care predomină față de proporția populației în vârstă de 65+ ani, și o rată de creștere naturală înaltă. Este reprezentat în principal în țările în curs de dezvoltare (de ex., Malawi, Paraguay).

2. Staționar - cu o proporție aproape echilibrată a populației cu vârsta sub 15 și 65+ ani, ritm de creștere naturală scăzut sau absența acesteia. Acest tip corespunde tipului simplu de reproducere a populației și este reprezentat într-un șir de țări în curs de dezvoltare și țări dezvoltate cu o creștere mare a migrației (de ex., Chile, Ecuador).

3. Regresiv - cu o proporție relativ mare a populației în vârstă de 65+ (mai mult de 12%) și scădere naturală a populației. Acest tip corespunde tipului restrâns de reproducere a populației și este predominant în țările dezvoltate (de ex., Japonia, Germania).

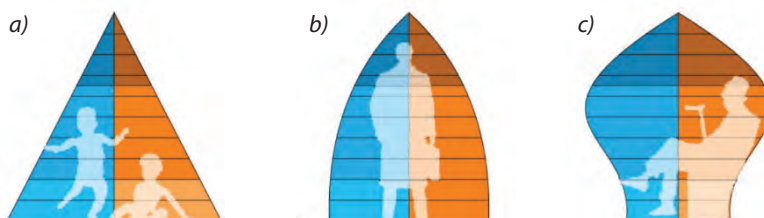


Figura 3.7. Tipuri de piramide a vârstelor: a) Progresiv; b) Staționar; c) Regresiv.

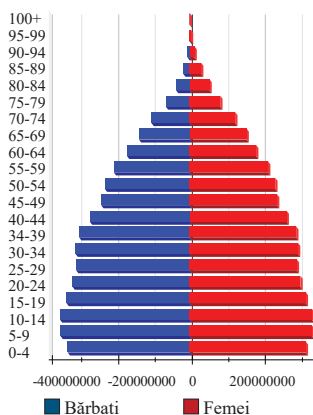


Figura 3.6. Piramida vârstelor pentru populația Terrei, 2024

Deși în medie la fiecare 100 de fete se nasc 104-107 băieți și în vârsta tânără de până la 15 ani se înregistrează o anumită predominare a genului masculin, din cauza mortalității mai mari a bărbaților în rândul adulților, ponderea populației pe gen este aproximativ egală, iar în cadrul vârstelor înaintate predomină genul feminin. Aproximativ în jumătate din țările lumii, numărul femeilor este mai mare decât numărul bărbaților. Aceasta se explică, în primul rând, prin faptul că durata medie a vieții la femei este, cu câțiva ani mai mare decât la bărbați.

În mai multe țări din Asia, numărul bărbaților depășește considerabil numărul femeilor. Aceasta se explică prin mortalitatea feminină mai mare decât cea masculină, determinată de statutul femeii în societate.

LUCRUL CU HARTA: Analizați harta structurii populației Terrei după gen și stabiliți regiunile Terrei în care predomină bărbații și regiunile Terrei în care predomină femeile. Explicați cauzele ce determină o asemenea evoluție.

În prezent speranța de viață la naștere a populației Terrei este de 73 de ani, fiind în continuă creștere, cu o ușoară diferențiere pe gen: la bărbați este de 71 de ani, iar la femei de 76 de ani. Diferențieri accentuate a speranței de viață la naștere se înregistrează la nivel de regiuni ale Terrei: în Africa – 64 de ani, în Europa – 79 de ani.

Evaluare

1. Explicați, ce reprezintă piramida vârstelor.
4. Analizați consecințele procesului de îmbătrânire demografică a populației
3. Ce tip de politică demografică ar trebui să promoveze statele înalt dezvoltate reieșind din structura pe grupe de vârstă?
4. Identificați cauzele diferențelor înregistrate în speranța de viață la naștere la bărbați și la femei.



18

Structura social-economică a populației. Resursele umane

Obiective:

Studiind această temă, veți putea:

- să identificați principalele categorii ale populației (activă, inactivă) și să explicați diferențele dintre ele;
- să analizați factorii care influențează structura socio-economică a populației la nivel mondial;
- să explicați impactul șomajului asupra economiei și societății, utilizând exemple din diferite state;
- să comparați structura ocupațională a populației în funcție de sectoarele economice.



Structura social-economică a populației se referă la participarea populației la o activitate economică. Gradul de implicare a populației într-o activitate economică, cunoaște mari diferențieri spațiale, generate de nivelul general de dezvoltare economică, de factori demografici, politici sau sociali.

Numai o parte a populației unei țări este economic activă. Această parte corespunde populației de *vârstă activă*, respectiv populației adulte.

Populația activă propriu-zisă cuprinde atât populația care desfășoară o activitate economică retribuită, cât și populația aflată în căutarea unui loc de muncă, incluzând salariații, muncitorii independenți, dar și șomerii sau tinerii în căutarea primului loc de muncă, pentru că și unii și ceilalți sunt potențial activi.

În cadrul *populației active* se disting *populația ocupată*, care reprezintă partea din populația activă ce este efectiv angajată într-o activitate productivă, și *populația neocupată*, respectiv acea parte a populației active aflată în căutarea unui loc de muncă.

Populația inactivă (întreținută) cuprinde persoanele care nu au atins încă vârsta adultă sau care sunt în curs de formare, ca de exemplu, studenții și militarii în termen, femeile casnice, pensionarii, rentierii.

Rata de activitate reprezintă procentul populației active din totalul populației și se calculează după formula: $Ra = Pa / P \times 100$, unde Pa – populația activă, P – populația totală

Populația activă reprezintă 55% în anul 2023 în conformitate cu datele Organizației Internaționale a Muncii.

În **țările dezvoltate**, rata de activitate este variabilă, menținându-se în general ridicată, în jur de 50%, respectiv de 40% în Franța, Belgia, SUA sau Australia, de 45% în statele Europei Centrale și de 50% în Japonia. În **statele subdezvoltate**, rata de activitate înregistrează valori reduse, nedepășind 25-30% în Africa de Nord și Orientului Mijlociu, 30% în statele sud-americane și 35-40% în Africa Tropicală.

🔍 **De ce la nivel de regiuni se înregistrează diferențe mari în rata de activitate a populației?**

Diferențele între țări sau grupe de țări în ce privește rata de activitate sunt rezultatul:

- Disparităților înregistrate în structura pe grupe de vârste.
- Nivelul mai înalt de dezvoltare care creează în statele dezvoltate cerințe mai mari de forță de muncă și servicii.
- Nivelul morbidității mult mai ridicat în statele slab dezvoltate care impune o frecvență mai mare a incapacității de muncă.



Termeni-cheie:

- **Resurse umane** (forță de muncă) – Populația aptă de muncă, care dispune de cunoștințe teoretice și practice, de deprinderi și abilități, elemente care îi asigură competența profesională și capacitatea de integrare în activitățile social-economice.

• **Șomaj** – fenomen economic negativ care afectează o parte a populației active; apare în urma pierderii locului de muncă de către o parte a populației ocupate și a creșterii ofertei de muncă prin atingerea de către noile generații a vârstei legale de angajare.

Când Rata șomajului de 3%, respectiv raportul între numărul șomerilor și numărul total al activilor, este considerată normală. Această valoare indică o bună folosire a forței de muncă.

• **Dezvoltarea umană** se referă la posibilitățile prin care generațiile prezente și viitoare își pot manifesta pe deplin opțiunile în orice domeniu economic, social, cultural sau politic.

Sunt trei indicatori esențiali care sunt luați în considerare la calcularea indicatorului dezvoltării umane (IDU): speranța de viață la naștere, educația și nivelul de trai (PIB/locuitor).

IDU este calculat în fiecare an de către ONU, începând din 1990. Valoarea medie mondială a IDU la nivel mondial a constituit 0,742 (2024). După indicatorul dezvoltării umane, Republica Moldova se situează pe locul 86 în lume din 187 de state, cu o valoare de 0,783 (dezvoltare umană înaltă).

– Slaba utilizare a forței de muncă feminine în statele în curs de dezvoltare, în special în statele islamice.

Neconcordanța între oferta demografică și cererea de forță de muncă generează șomajul. Orice țară, indiferent de nivelul de dezvoltare, prezintă un anumit procent de șomeri. Cele mai mari rate ale șomajului se înregistrează în statele subdezvoltate din Africa de Nord și de Sud, America Latină, Asia de Sud.

Statele dezvoltate prezintă rate mai reduse ale șomajului, acestea situându-se, în general, în jur de 10% (Australia 10,5%, SUA 6,6%, Austria 5,8%, Suedia 2,7%, Japonia 2,1%, Elveția 1,3%, Luxemburg 1,3%).

În funcție de categoria de activitate economică practică, populația activă este divizată în trei sectoare:

a. **sectorul primar** – activități legate de agricultură, silvicultură, pescuit;

b. **sectorul secundar** – activități legate de industrie și construcții;

c. **sectorul terțiar** – activitățile legate de comerț, transport, servicii.

Sectorul primar. Importanța acestui sector este extrem de variabilă de la țară la țară. Astfel, în statele slab dezvoltate populația ocupată în agricultură depășește 50%, ajungând uneori la 60% sau chiar 70% (77% în Indonezia, 80% în Afghanistan, 90% în Mali).

Sectorul secundar. Aceasta nu depășește 10% în statele din Africa Centrală, din Asia de Sud sau Sud-Est (1% în Mali, 2% în Camerun, 7% în India și Thailanda), se situează între 15 și 20% în numeroase state din America Latină sau Orientul Apropiat (15% în Egipt, 17% în Guatemala, 18% în Brazilia) depășind 30% în unele state din Asia de Sud-Est (Singapore 30%, Hong Kong, RAS 39%).

În statele dezvoltate, sectorul secundar deține ponderi ce depășesc 30% în America de Nord, Europa sau Japonia.

Sectorul terțiar. Sectorul terțiar este mult mai eterogen decât celelalte sectoare, cuprinzând atât activități simple și elementare, cum ar fi serviciile casnice, cât și activități moderne, complexe, precum cele de cercetare.

Astfel, activii din sectorul terțiar au o pondere redusă în statele Africii Tropicale (Zair 8%, Mali 10%, Ciad 12%, Camerun 15%), ușor mai ridicată în statele Asiei de Sud-Est (Thailandă 15%, Malaysia 25%), relativ ridicată în statele din Orientul Apropiat, Maghreb sau America Latină (Egipt 32%, Tunisia 34%, Brazilia 38%, Jamaica 40%).

În cadrul statelor dezvoltate, ponderea sectorului terțiar este ridicată, depășește 60% în Suedia, Franța și SUA, iar importanța acestuia crește continuu. În SUA, spre exemplu, proporția populației active din sectorul terțiar a crescut de la 34% în 1900 până la 63% în 1975, ajungând la 87% în 1998; în Franța, ponderea activilor din acest sector a crescut de la 14% în 1850 la peste 70% în prezent.

Evaluare

1. Definiți noțiunile de populație activă și populație inactivă.
2. Evidențiați deosebirile dintre categoriile de populație ocupată și neocupată.
3. Analizați particularitățile specifice ratei de activitate la nivel mondial.
4. Analizați structura populației în funcție de participarea la activitatea economică.
5. Analizați situația șomajului într-o țară la alegere, identificând cauzele și propunând soluții pentru reducerea acestuia.
6. Redactați un eseu despre importanța echilibrului între sectoarele primar, secundar și terțiar pentru o economie durabilă.



19

Dinamica și structura populației în Europa și în Africa – analiză comparativă

**Aplicația
practică nr. 1**
Obiective:
Realizând această lucrare practică, veți putea:

- să analizați indicatorii demografici principali a două regiuni de pe Terra (Europa și Africa);
- să comparați tendințele demografice între Europa și Asia;
- să propuneți soluții pentru problemele demografice constatate în aceste două regiuni.

1. Analizați elementele de dinamică a populației pentru Europa și Africa și rezolvați sarcinile propuse:

	Numărul populației (mil. loc.)		Rata natalității (în ‰)		Rata mortalității (în ‰)		Bilanțul natural (în ‰)		Rata mortalității infantile (în ‰)		Densitatea populației loc./km ²	
	1950	2024	1950	2024	1950	2024	1950	2024	1950	2024	1950	2024
Europa	571	747	21,5	8	6,4	11	70,2	4
Africa	227	1478	47,9	31	28	8	311	44

1.1. Cum a evoluat numărul populației în perioada 1950-2024 în Europa și în Africa? Calculați cu câți locuitori a crescut populația în fiecare regiune.

1.2. Calculați bilanțul natural pentru ambele regiuni și notați datele în tabel.

1.3. Ce tendințe s-au înregistrat în evoluția ratei de mortalitate infantilă? Care au fost cauzele unei asemenea evoluții?

1.4. Calculați densitatea populației pentru fiecare regiune și include datele în tabel.

1.5. Cum influențează rata natalității și mortalității dinamica populației?

2. Analizați elementele de structură a populației pentru Europa și Africa și rezolvați sarcinile propuse:

	Populație tânără (0-15 ani), în % din total		Populație vârstnică (65+ ani), în % din total		Speranța de viață la naștere, ani, total		Speranța de viață la naștere, ani, bărbați		Speranța de viață la naștere, ani, femei		Gradul de urbanizare	
	1950	2024	1950	2024	1950	2024	1950	2024	1950	2024	1950	2024
Europa	28	16	8	20	63	79	60	76	66	82	51	76
Africa	49	39	3	4	38	64	34	62	42	66	15	45

2.1. Cum s-a modificat coraportul dintre populația tânără și cea vârstnică? Care au fost cauzele?

2.2. Care sunt principalele diferențe în structura pe vârste între cele două regiuni?

2.3. Ce efecte au aceste diferențe asupra economiei și societății fiecărei regiuni?

2.4. Ce schimbări s-au produs în dinamica speranței de viață la naștere? Care au fost cauzele unei asemenea evoluții?

2.5. Ce factori au determinat schimbări în evoluția gradului de urbanizare în ambele regiuni?

3. Întrebări de reflecție:

3.1. Care sunt principalele diferențe demografice dintre Europa și Africa, și cum influențează acestea dezvoltarea economică și socială?

3.2. Care sunt principalele provocări demografice pentru Europa și Africa, și ce măsuri pot fi luate pentru a le aborda?

20

Habitatul uman. Așezările rurale și așezările urbane: caracteristici generale, clasificare

Obiective:

Studiind această temă, veți putea:

- să analizați particularitățile așezărilor umane;
- să stabiliți diferențele dintre așezările rurale și cele urbane;
- să clasificați așezările rurale și urbane în funcție de diferite criterii.



Habitatul uman definește o arie geografică în care un grup social sau o comunitate etnică se adăpostește, în care își desfășoară activitățile economice și sociale. Habitatul uman cuprinde teritoriile ocupate de construcțiile așezărilor, cât și pe cele în care se desfășoară activitățile umane de muncă, recreare, circulație și din afara vetrei așezărilor. Se referă la condițiile oferite vieții omului de teritoriul ocupat de acesta.

Așezările umane sunt elemente ale mediului geografic, construite de om în condiții social-economice și naturale specifice. Așezările umane se află într-o continuă evoluție, modificându-se fizionomic și funcțional. Așezările umane, ca expresie a locuirii teritoriului de om, se grupează în așezări rurale și urbane.

Așezările umane sunt componente antropice ale mediului, grupuri de construcții care alcătuiesc un mediu de viață uman, sunt realități geografice și sociale, care se diferențiază prin mărime, funcții, importanță, fiind, totodată, un mod de organizare spațial-socială. Ele sunt strâns legate de prezența omului (populației) care le-a amplasat, le-a amenajat și dezvoltat, adaptându-le la condițiile mediului fizico-geografic și cel social-economic-politic.

Așezările rurale (satele) sunt forma cea mai veche și mai expresivă a așezărilor umane, care se caracterizează prin modul de grupare a gospodăriilor, organizarea spațiului pentru îndeplinirea funcțiilor, prin îndeletniciri specifice, activități economice proprii, prin viață spirituală, socială, politică.

Componentele așezărilor rurale. Părțile componente ale așezărilor rurale sunt: *componenta socială*, reprezentată prin populație, și *componenta teritorială*, reprezentată prin **vatră** și **moșie**. **Vatra** satului se referă la teritoriul ocupat de gospodăriile țărănești, ulițe, drumuri și de dotările sociale care merită populația satului. În vatră este concentrată populația. În cadrul vetrei se desfășoară o parte din activitățile rurale, cele din cadrul gospodăriilor rurale sau unele activități complementare. **Moșia** sau **locul de muncă** este componenta teritorial-economică ce cuprinde potențialul resurselor, modul de utilizare a teritoriului, formele de proprietate. Moșia este teritoriul aferent unei așezări omenești care cuprinde terenurile cultivate, pășuni, fânețe, păduri, ape, terenuri neproductive, în care populația își desfășoară cea mai mare parte din activitățile productive.

În raport cu funcțiile, așezările rurale se pot grupa în mai multe tipuri: sat predominant agricol (poate fi: cerealier, zootehnic, pastoral, viticol, legumicol, pomicol); **sat predominant industrial** (cu industrie extractivă sau prelucrătoare); **sate**



• **Populație urbană** – populație care locuiește la orașe, definite ca atare prin legislația și reglementările din fiecare țară

• **Populație rurală** – populație care locuiește în așezările de tip rural (sate), definite ca atare prin legislația și reglementările în vigoare din fiecare țară



cu funcții mixte: agrar-industrial, agrar-forestier, agrar-piscicol); **sate cu funcții speciale:** balneoclimateric, turistic, piscicol etc.

Orientativ, s-a constatat că în lume mai mult de patru miliarde de locuitori locuiesc în 12-20 milioane de localități rurale. Conform datelor ONU, aproximativ 43% din populația globală trăiește în mediul rural. În țările în curs de dezvoltare, procentul poate ajunge până la 70%.

În funcție de caracterul dezvoltării lor, așezările rurale sunt foarte variate:

- unele dintre ele au parcurs o cale lungă de dezvoltare a economiei și a populației. În aceste condiții s-au format sate mari ca în Europa și Japonia;
- statele care s-au dezvoltat mai târziu, pe baza colonizării și a mișcărilor migratorii (SUA, Australia), au dus la formarea dispersată a satelor, gospodăriilor fermierilor.
- în țările în curs de dezvoltare din Asia, America Latină și Africa, localitățile rurale sunt variate, predominând satele mari.

Cele mai mari concentrări de populație rurală sunt pe teritoriul Asiei în Câmpia Chinei de Est, Nordul peninsulei Indochina. Asia concentrează 2/3 din populația rurală mondială. În Africa sunt concentrate 12% din populația rurală mondială (Nigeria, Congo, Kenya, Egipt, Etiopia).

Așezările urbane reprezintă o formă superioară de organizare a societății omenesti, o treaptă nouă în organizarea colectivităților umane o rasele sunt adevărate concentrări umane în care se realizează o producție diversă pe baza unor mari consumuri de materii prime și energie. Odată cu așezările urbane a apărut și mediul urban, modul de viață urbană, cu un întreg complex de probleme.

Habitatul urban are drept componente de bază:

– Componenta teritorială, care include trei elemente de bază: **A. Vatra** sau perimetrul orașului construibil, care este limita de contur a zonei clădirilor de locuit; **B. Intravilanul** – cuprinde întreaga suprafață ocupată de construcții; **C. Extravilanul** – totalitatea suprafețelor ce aparțin teritoriului administrativ al orașului, din care se scad suprafețele ce aparțin intravilanului.

– Componenta social-economică comprimă populația și locul de muncă.

Orașul contemporan îndeplinește diverse funcții: industrială, administrativă, științifică, culturală, de transport, comercială etc. Însă există și orașe unifuncționale – centre științifice, orașe-capitale, centre ale industriei extractive, orașe balneare. Unele orașe au fost construite special pentru a fi capitale.

Nu există o noțiune unică de „oraș” pentru toate țările din lume. În unele state, de exemplu, în Suedia, Finlanda și Danemarca, în categoria de orașe sunt incluse localitățile cu un număr de populație ce depășește 1 000 de locuitori, în Franța – 2 000 de locuitori, în Elveția, Malaysia, China – peste 10 mii de locuitori, în Japonia – peste 30 de mii, iar în Republica Coreea – peste 40 de mii de locuitori.



După mărime (numărul de locuitori) pot fi: sate foarte mici (sub 250 locuitori); mici (250-500 locuitori), sate mijlocii (500-1500 locuitori); sate mari (1500-3000 locuitori); sate foarte mari (3000-7000 locuitori), sate gigante (peste 7000 de locuitori).

Evaluare

1. Definiți termenii: habitat uman, așezare rurală, așezare urbană, populație rurală, populație urbană.
2. Clasificați așezările rurale și urbane în raport cu funcțiile economice și sociale (agricole, industriale, turistice etc.).
3. Analizați un exemplu de așezare rurală și unul de așezare urbană, identificând principalele funcții și caracteristici ale acestora.
4. Interpretați datele privind distribuția populației rurale și urbane la nivel global și explicați diferențele regionale.

21

Urbanizarea. Formele de aglomerare urbană

Obiective:

Studiind această temă, veți putea:

- să definiți noțiunile de urbanizare, grad de urbanizare, forme de aglomerare urbană;
- să analizați evoluția populației urbane în ultimele două secole;
- să comparați gradul de urbanizare în diferite regiuni geografice;
- să analizați efectele pozitive și negative ale urbanizării.



Urbanizarea reprezintă un proces de dezvoltare intensă a orașelor existente și de creștere în ritm accentuat a numărului orașelor și a populației urbane.

Gradul de urbanizare reprezintă ponderea populației urbane în populația totală a unei țări sau a unei unități teritoriale administrative

În țările înalt dezvoltate, creșterea numărului de populație urbană are loc, în cele mai multe cazuri, numai pe seama sporului natural și este foarte lentă. În țările în curs de dezvoltare se înregistrează cele mai înalte ritmuri de urbanizare.

Tabelul 3.9. Evoluția populației urbane și a ratei urbanizării la nivel mondial

Anul	Efectivul populației urbane	Gradul de urbanizare
1800	29 milioane	3,0 %
1850	81 milioane	6,4 %
1900	224 milioane	13,6 %
1950	706 milioane	28,2 %
1995	circa 2,5 miliarde	45 %
2000	circa 3 miliarde	50 %
2024	4,6 miliarde	58 %



Termeni-cheie:

- **Aglomerare urbană** – concentrarea unui grup de orașe-sate în jurul celui mai mare oraș-„nucleu”.
- **Megalopolis** – arie urbană supradimensională, care a evoluat gradat prin unirea metropolelor și a orașelor; sistem urban polinuclear cu populație de peste 10 milioane loc.

🔍 Cum a evoluat efectivul populației urbane și gradul de urbanizare în ultimele două secole? Care au fost cauzele unei asemenea evoluții?

Populația urbană de pe Glob în prezent constituie 58%. În țările dezvoltate din Europa, America de Nord, în Japonia, ponderea populației urbane este de 80–86%. Gradul de urbanizare este înalt în țările Americii Latine – peste 80%, unde acest proces a decurs rapid la sfârșitul sec. al XIX-lea – începutul sec. XX ca rezultat al migrațiilor masive din Europa. În restul regiunilor în curs de dezvoltare din Africa și Asia urbanizarea constă în 45 și, respectiv, 53%. Gradul de urbanizare în India este de 36%. Cel mai scăzut indice de urbanizare printre țările lumii îl au Burundi și Niger din Africa (15%) și, respectiv, (17%), și Sri-Lanka din Asia (19%).

Tabelul 3.10. Evoluția gradului de urbanizare pe regiuni ale Terrei

Regiunea	1950	1960	1970	1980	1990	2012	2024
Africa	15	18	23	29	36	39	45
America Latină	41	50	57	65	71	78	82
America de Nord	64	67	70	74	77	79	83
Asia	17	22	25	29	34	45	53
Europa	54	58	64	69	73	78	76
Australia și Oceania	38	61	71	76	78	74	70





Republica Moldova și lumea



Care este gradul de urbanizare a populației Republicii Moldova?

● Analizați tabelul 3.10. „Ritmurile de creștere a populației urbane în regiunile mari ale lumii” și trageți concluzii.

Pentru etapa contemporană de urbanizare este caracteristică creșterea orașelor mari cu o populație de peste 100 mii de locuitori. În prezent pe Glob există circa 3 500 de orașe mari, dintre care cele mai multe se află în Asia, Europa și America de Nord. Printre acestea se remarcă orașele milionare. Dintre care circa 475 de orașe au o populație mai mare de 1 mln. de locuitori, iar 27 au depășit cifra de 10 milioane.

Principalele forme de evoluție teritorială și de concentrare urbană sunt: **orașul propriu-zis**, **aglomerația urbană**, **conurbația** și **megalopolisul**.

Agglomerația urbană este o concentrare urbană formată din orașul propriu-zis și din localitățile din jurul lui, cu care acesta a dezvoltat intense relații de aprovizionare, de schimb și pentru atragerea forței de muncă. Cele mai mari aglomerații urbane de pe Terra sunt: Tokyo-Yokohama, Jakarta, Dheli, Manila, Seoul-Incheon, Shanghai, Sao Paulo, Mexico City, Dhaka, Paris, Londra, Moscova (tabelul 3.11.).

Conurbația este un sistem urban care a apărut pe baza accentuării relațiilor dintre două sau mai multe orașe apropiate spațial, dar care își mențin, în general, personalitatea. Orașele se dezvoltă

independent, sunt apropiate între ele și au unele probleme comune precum alimentarea cu apă, cu energie, amenajarea și protecția mediului. Pot fi două sau trei centre, precum Tokyo-Yokohama, Osaka-Kobe.

Megalopolisul se referă la o concentrare urbană de mari dimensiuni, care constituie un stadiu de gigantism în organizarea teritoriului urban, fiind o suprașezare, niște conurbații superdezvoltate.

Componentele megalopolisului sunt independente administrativ, dar au o infrastructură comună, servicii comune, relații de producție, relații economice, culturale, demografice. *Cel mai mare megalopolis din lume* se află în Japonia – **TOKAYDO**, care este alcătuit din metropola Tokyo, Nagoya, interurbația Osaka-Köbe-Kyoto și conurbația Kitakyshu. Are o suprafață de 48 520 km² și peste 50 milioane locuitori. Cel mai mare megalopolis din SUA și *al doilea din lume* după numărul populației este **BOSWASH**, care se întinde pe o lungime de 800 km, are o suprafață de 100 mii km² și concentrează o populație de circa 50 milioane locuitori. Unește aglomerațiile milionare Boston, New York, Philadelphia, Baltimore, Washington. *Al treilea megalopolis din lume* este situat în regiunea Marilor Lacuri și se numește **CHIPPITS**. El unește Chicago, Detroit, Pittsburg. Are o lungime de la Nord spre Est de cca 900 km, cu un număr de 40 milioane locuitori. *Al patrulea megalopolis din lume* – **SAN SAN** – unește aglomerațiile urbane San Francisco, San Jose, Los Angeles, San Diego. **MEGALOPOLISUL EUROPEAN** este una dintre cele mai dezvoltate aglomerări urbane din lume, situată în Europa de Vest. Acesta se întinde pe teritoriul mai multor state: Marea Britanie, Belgia, Țările de Jos, Germania, Franța, Elveția și Italia. Aglomerarea acoperă o suprafață de aproximativ 150 000 km² și adăpostește peste 70 de milioane de locuitori.

Evaluare

1. Analizați evoluția procesului de urbanizare pe Terra.
2. Comparați valorile gradului de urbanizare pe regiuni ale Terrei.
3. Enumerați formele de evoluție teritorială a așezărilor urbane.
4. Comparați conceptele de „conurbație” și „aglomerație urbană” și evidențiați deosebirile.



5. **Lucru cu harta.** Depuneți pe harta-contur: aglomerațiile urbane (Tokyo-Yokohama, Jakarta, Dheli, Manila, Seoul-Incheon, Shanghai, Sao Paulo, Mexico City, Dhaka, Paris, Londra, Moscova) și megalopolisuri (Tokaydo (Japonia), Boswash (SUA), Chippits (SUA), San San (SUA), Megalopolisul European).

22

Probleme actuale: îmbătrânirea demografică a populației, capcana demografică, focare de conflicte rasiale, etnice și religioase, urbanizarea falsă, migrația ilegală

Obiective:

Studiind această temă, veți putea:

- să identificați principalele probleme demografice contemporane;
- să explicați cauzele și efectele fenomenului de îmbătrânire demografică asupra economiei și societății;
- să analizați urbanizarea falsă și impactul acesteia asupra calității vieții în țările slab dezvoltate.;
- să propuneți soluții pentru combaterea urbanizării false și gestionarea îmbătrânirii populației.



Populația are un rol important, dat fiind faptul că reprezintă elementul central în definirea oricărei strategii de dezvoltare economică durabilă. Asigurarea dezvoltării economice cu numărul necesar de resurse de forță de muncă, creșterea efectivului populației unui teritoriu cu ritmuri foarte mari, creșterile lente sau diminuările numărului populației se regăsesc în problema demografică.

Problema demografică la etapa contemporană este determinată de câteva particularități:

- Creșterea rapidă a populației în țările slab dezvoltate;
- Criza demografică sau „implozia demografică”, manifestată într-un șir de state dezvoltate, iar mai recent fenomenul s-a extins și asupra unor state cu economia în tranziție și caracterizată prin diminuarea efectivului numeric;
- Modificarea rapidă, într-un sens sau altul, a indicatorilor demografici, fapt ce a determinat tranziția demografică în mai multe state ale lumii.

Actualmente tot mai frecvent se discută despre fenomenul îmbătrânirii demografice, manifestat prin creșterea ponderii populației vârstnice. Statele occidentale se confruntă cu grave probleme de creștere a presiunilor asupra bugetelor, a costurilor sociale legate de înrăutățirea parametrilor demografici. Pe de o parte, se atestă un declin natural al populației, o micșorare continuă a ratelor natalității, fertilității, iar pe de altă parte, succesele din medicină, cultură, civilizație, creșterea nivelului de trai și a speranței de viață la naștere au determinat creșterea numărului persoanelor vârstnice.

Gestionarea fenomenului îmbătrânirii populației devine una dintre preocupările de bază la statele la etapa contemporană.

În funcție de orientarea lor, politicile demografice se împart în politici pronataliste și anti/denataliste. Indiferent de orientare, o politică demografică reclamă mijloace specifice, fonduri financiare și o legislație adecvată. Statele cu politici denataliste aplică programe de planificare familială, în sensul descurajării căsătoriilor timpurii, a nașterilor multiple, promovarea mijloacelor contraceptive moderne, sterilizarea, motivarea familiilor de dimensiuni reduse (China este promotoarea sintagmei „o familie – un copil”), acces la contracepție etc. Statele cu politici pronataliste folosesc mijloace atractive de ordin economic: alocații familiale, ajutoare și asistență socială pentru familiile numeroase, indemnizații, ajutoare și avantaje economice, educaționale, sanitare, degrevări de impozite etc.

• *Procesul de îmbătrânire demografică se caracterizează prin următoarele tendințe: în țările bogate tendințele de îmbătrânire sunt mult mai accentuate decât în țările în curs de dezvoltare; îmbătrânirea în rândul femeilor este mai accentuată decât în rândul bărbaților, determinată de longevitatea mai mare a acestora în medie cu 5-7 ani; diferențele regionale în ceea ce privește îmbătrânirea sunt mari. În Europa, 20% din populație este de vârstă de peste 60 de ani, pe când în Africa ponderea persoanelor cu vârsta peste 60 de ani constituie doar 5%; rata dependenței populației vârstnice, raportată la populația activă a globului (15-64 ani), se va dubla în țările dezvoltate și se va tripla în cele dezvoltate în următorii 50 ani.*



Republica Moldova și lumea



Cu ce probleme demografice se confruntă Republica Moldova? Ce soluții de rezolvare propuneți

Peste 1 miliard de oameni trăiesc în cartiere sărace la nivel global. În Africa Subsahariană, peste 60% din populația urbană locuiește în astfel de așezări. În India, aproximativ 35% din populația urbană trăiește în slums. În America Latină, 24% din populația urbană trăiește în cartiere marginale.



Urbanizarea falsă în țările slab dezvoltate reprezintă un fenomen întâlnit, unde creșterea rapidă a populației urbane nu este însoțită de dezvoltarea corespunzătoare a infrastructurii și a serviciilor publice. Această urbanizare haotică duce la formarea unor cartiere sărace, lipsite de condiții decente de trai, cunoscute sub diferite denumiri în diverse regiuni ale lumii.

Caracteristici ale urbanizării false:

- reștere rapidă și necontrolată a populației urbane;
- lipsa infrastructurii adecvate: apă potabilă, canalizare, transport public;
- crearea de locuințe improvizate și insalubre;
- rata ridicată a șomajului și subocuparea;
- cartiere sărăcicioase în diverse state ale lumii: favelas (Brazilia) – cartiere sărace construite pe terenuri instabile; slums (India) – zone dens populate, cu locuințe precare; townships (Africa de Sud) – cartiere marginalizate, moștenire a politicii apartheid; barrios marginales (Venezuela) – comunități improvizate pe coline și terenuri instabile; kibera (Kenya) – unul dintre cele mai mari cartiere sărace din Africa.

Capcana demografică apare atunci când o țară se confruntă simultan cu o creștere rapidă a populației și resurse economice insuficiente pentru a susține acest ritm. Această situație blochează dezvoltarea economică și agravează sărăcia. De exemplu, în Nigeria populația este în creștere rapidă, dar economia și infrastructura nu pot susține acest ritm, iar în Bangladesh, resursele limitate și o densitate extrem de mare a populației duc la creșterea șomajului; la acces insuficient la educație și la servicii medicale; la degradarea resurselor naturale.

Focare de conflicte rasiale, etnice și religioase apar atunci când diferențele rasiale, etnice sau religioase sunt folosite pentru a justifica discriminarea, excluderea socială sau violența. Acestea sunt adesea amplificate de inegalități economice și de lipsa dialogului intercultural. Astfel, în Sudanul de Sud se atestă conflicte etnice între grupuri tribale pentru controlul resurselor, iar în SUA – tensiuni rasiale persistente, exemplificate prin mișcări precum *Black Lives Matter*.

Migrația ilegală reprezintă traversarea frontierelor internaționale fără respectarea legilor de imigrare ale țării de destinație. Aceasta este adesea determinată de sărăcie, conflicte armate sau schimbări climatice. De exemplu, în Europa se înregistrează fluxuri de migranți ilegali din Africa și Orientul Mijlociu, în SUA – migrația ilegală din Mexic și țările Americii Centrale.

Abordarea acestor probleme presupune politici educaționale, investiții în infrastructură și promovarea dialogului intercultural pentru a preveni conflictele și a asigura o dezvoltare echitabilă.

Evaluare

1. În ce constă esența problemei demografice ca problemă globală?
2. Argumentați cele două laturi de bază ale problemei demografice globale: explozia demografică și criza (implozia) demografică.
3. Care pot fi consecințele îmbătrânirii demografice pentru dezvoltarea economică?
4. Identificați un exemplu de cartier sărac dintr-o țară și analizați cauzele formării acestuia.
5. Propuneți trei soluții pentru combaterea urbanizării false.
6. Realizați o prezentare despre un oraș care a reușit să îmbunătățească condițiile din cartierele sărace.



Structura economiei mondiale. Diviziunea geografică internațională a muncii

Obiective:

Studiind această temă, veți putea:

- să explicați premisele apariției și dinamicii sistemului economic mondial;
- să identificați etapele de dezvoltare ale sistemului economic mondial, schimbările cantitative și calitative care le-au urmat;
- să comparați specializarea entităților teritoriale de diferit rang, dinamica lor în timp și în spațiu.



Termeni-cheie:

- **Economie mondială** – ansamblul economiilor naționale (EN), regionale și al relațiilor economice internaționale (REI) stabilite între ele ca urmare a interdependenței dintre state, generate de diviziunea mondială a muncii (DMM).
- **Produs intern brut (PIB)** – indicator macroeconomic de bază, care reflectă suma valorii de piață a tuturor mărfurilor și serviciilor destinate consumului final, produse în toate ramurile economiei în interiorul unei țări în decurs de un an.
- **Ramură de specializare internațională** – sectoarele economice sau industriile în care anumite state sau regiuni se concentrează și excelează, datorită avantajelor lor competitive și comparative.

Structura și etapele formării economiei mondiale. Apariția economiei mondiale este rezultatul unui proces istoric de lungă durată. *Prima etapă*, cunoscută sub denumirea de *preistoria economiei mondiale*, este marcată de schimburile comerciale dintre locuitorii Egiptului Antic și triburile vecine din jurul Mării Mediterane. Aceștia schimbau produse de meșteșug și agricole pe lemn, metal și animale.

Perioada cuprinsă între secolul al XV-lea și prima jumătate a secolului al XVII-lea reprezintă a *doua etapă* ce coincide cu perioada Marelor Descoperiri Geografice. În această perioadă s-a format „triunghiul de aur” (Europa-America-Africa) al comerțului între Lumea Veche și Lumea Nouă, iar comerțul a căpătat amploare globală prin integrarea altor regiuni ale lumii în circuitul economic.

A *treia etapă* începe în prima jumătate a secolului al XVII-lea și durează până la începutul secolului al XIX-lea, fiind marcată de trecerea de la producția manuală la cea mecanizată.

A *patra etapă* – secolul al XIX-lea până la începutul secolului al XX-lea, aduce în structura economiei mondiale trei componente esențiale: *piața globală*, *industria mecanizată de mari dimensiuni* și *transportul*. La această etapă s-a încheiat formarea economiei mondiale.

În a doua jumătate a secolului XX, internaționalizarea activităților economice s-a intensificat, iar în prezent aproape nicio companie nu-și limitează activitatea doar la piața locală sau națională. Astfel s-a dezvoltat un **sistem economic global** care poate fi structurat la diferite nivele din punct de vedere spațial. În condițiile acestui sistem este dificil să raportăm activitățile economice strict la o economie națională sau regională, din cauza multitudinii de interacțiuni și interdependențe dintre agenții



Republica Moldova și lumea



Amintiți-vă din cursul de geografie umană a Republicii Moldova care este specializarea Republicii Moldova în diviziunea geografică internațională a muncii. Cum s-a schimbat această specializare în timp?

economici la nivel microeconomic (nivel/firmă), mezoeconomic (nivel/regiune), macroeconomic (nivel/economie națională) și mondoeconomic.

Din punct de vedere structural, economia mondială poate fi divizată convențional în entități fundamentale și în elemente de conexiune (figura 4.1).

Economia mondială cuprinde în mod tradițional trei sectoare. În contextul post-industrializării, în sectorul terțiar a început să se diferențieze sectorul cvartiar, iar mai recent și quinternar (tabelul 4.1).

Tabelul 4.1. Sectoare de activitate economică și caracteristicile de bază

Sector/ domeniu	Tipuri de activități	Caracteristici de bază
Primar	Agricultura, silvicultura, mineritul, vânatul, pescuitul	Producerea și recuperarea de materii prime; producerea bunurilor alimentare; activități de subzistență și de schimb
Secundar	Industria și construcțiile	Transformarea materiilor prime în bunuri de consum
Terțiar	Serviciile	Furnizarea serviciilor consumatorului: comerț, transport, turism, servicii financiare, sănătate, educație etc.
Cvartiar (opțional)	C&D, consultanța, mass-media, TIC-ul	O formă de îmbunătățire a sectorului terțiar care implică activități de cunoaștere, de cercetare și de inovație
Quinternar (opțional)	Manageri de top, funcționari guvernamentali	O parte a sectorului terțiar și se referă la luarea deciziilor la nivel înalt: leadership, elaborarea și gestionarea politicilor economice, crearea și interpretarea ideilor

Entități de bază

Economii naționale

Economii regionale

Corporații transnaționale

Structuri de conexiune

Relațiile economice internaționale

Diviziunea geografică internațională a muncii

Piața mondială

Organizațiile economice internaționale

La baza creării și funcționalității economiei mondiale stă **diviziunea geografică internațională a muncii (DGIM)**. Aceasta reprezintă un aspect-cheie al economiei moderne și continuă să evolueze pe măsură ce tehnologia și globalizarea avansează. Ea e generată de influența mai multor factori. Cei mai importanți sunt factorii *naturali-geografici* (diferențele de condiții și resurse naturale disponibile în fiecare țară), și factorii *economico-geografici* (care se referă la așezarea geografică a unei țări, mărimea teritoriului, accesul la căi de transport etc.)

● **Explicați și exemplificați cum au influențat factorii naturali-geografici și economico-geografici diviziunea geografică a muncii în anumite state (la alegere).**

Diviziunea geografică internațională a muncii este un proces dinamic și inevitabil în condițiile consolidării economiei mondiale. Aceasta este o condiție obiectivă pentru internaționalizarea vieții economice a economiilor naționale, iar rapiditatea cu care acestea se adaptează la cerințele pieței internaționale este direct proporțională cu maturitatea socio-economică a statelor.

Figura 4.1. Structura sistemului economiei mondiale

Evaluare

1. Numiți etapele formării economiei mondiale și caracteristicile lor de bază.
2. Care sunt entitățile de bază ale economiei mondiale?
3. Cum influențează poziția economico-geografică a unei țări gradul de participare la DGIMi?
4. Completați tabelul de alături „Specializarea economiilor naționale în DGIM” pe caiete.

Factor al DGIM	Specializarea	Exemple de state
Resurse naturale		
Resurse umane		
Energofag (intensitate energetică)		
Logofag (intensitate științifică)		

Agricultura mondială: factori și tendințe de dezvoltare, structura pe ramuri

Obiective:

Studiind această temă, veți putea:

- să apreciați rolul și locul agriculturii în sistemul economiei mondiale;
- să argumentați factorii determinați în dezvoltarea și în specializarea agriculturii;
- să comparați caracteristicile agriculturii tradiționale și moderne.



Agricultura este o ramură tradițională a producției materiale, având o istorie de peste zece mii de ani. Aceasta este practică aproape în toate statele lumii, iar în aproximativ 50 de state continuă a fi sectorul principal al economiei naționale. În stadiul preindustrial al dezvoltării umanității, aceasta juca un rol determinant în structura economiei mondiale. Pe măsură ce industrializarea și postindustrializarea au avansat, ponderea agriculturii a început să scadă. În prezent, ponderea agriculturii, în structura PIBG reprezintă 5%, în țările dezvoltate – 2%, iar în cele în dezvoltare – 17% (figura 4.8). Agricultura furnizează materii prime pentru diverse sectoare ale economiei, cum ar fi: circa 90% pentru industria alimentară, 70% pentru industria ușoară și 20% pentru industria chimică. Deși ponderea agriculturii în PIBG este redusă, aproximativ 30% din populația economic activă lucrează în acest sector, ceea ce explică productivitatea scăzută a muncii în domeniu. Populația ocupată în agricultură în statele dezvoltate este sub 5%, iar în mai multe state în curs de dezvoltare depășește 50% (tabelul 4.2).

Republica Moldova și lumea



Care este specializarea agricolă a Republicii Moldova? Cum a evoluat structura agriculturii în Republica Moldova în urma reformei agrare, după obținerea independenței statale?

Tabelul 4.2. Ponderea agriculturii în PIB-ul unor state, 2023

State cu ponderi mari	%	State cu ponderi mari	%
Liberia	74,0	Monaco	0
Somalia	60,2	San-Marino	0,02
Etiopia	38,8	Qatar	0,2
Republica Africană Centrală	33,4	Luxembourg	0,27
Guinea-Bisau	32,3	Kuwait	0,34

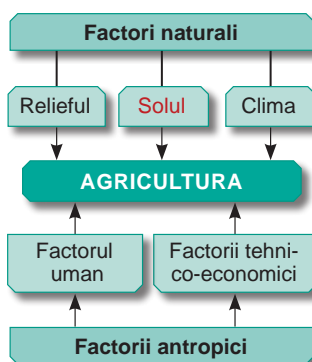


Figura 4.2. Factorii determinați în dezvoltarea agriculturii

Amplasarea și dezvoltarea agriculturii este influențată de **factori naturali și socio-economici**. **Factorii naturali** sunt esențiali în explicarea diferențelor geografice din agricultură. În funcție de condițiile agroclimatice ale unui teritoriu, precum durata sezonului de vegetație, cantitatea de precipitații, umiditatea atmosferică, perioada fără îngheț și fertilitatea solului, se definesc zonele de specializare agricolă la nivel global. **Factorii socio-economici** sau **antropici** influențează tradițiile agrare, nivelul de mecanizare, utilizarea de substanțe chimice și electrificarea, volumul investițiilor, adoptarea de noi tehnologii, precum și productivitatea muncii și rentabilitatea sectorului agricol (figura 4.2)

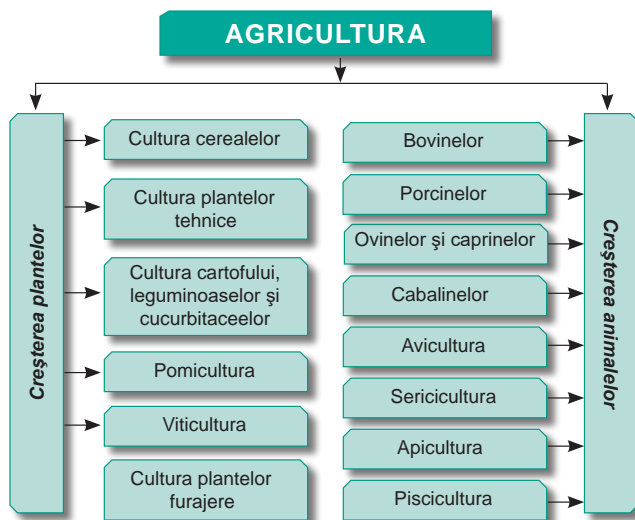


Figura 4.3. Structura ramurală a agriculturii

În ultimii ani, evoluția agriculturii la nivel global a fost marcată de impactul comerțului internațional și al politicii agricole comune, aplicată în cadrul unor grupări integraționiste. În general, în regiunile cu un nivel scăzut de dezvoltare socio-economică, factorii naturali au un rol decisiv în agricultură, pe măsură ce țările progresează, influența acestora asupra sectorului agricol scade.

Un rol important în dezvoltarea agriculturii mondiale îl au **relațiile agricole care vizează relațiile de proprietate asupra pământului**: (privată, colectivă sau publică); **relațiile de muncă în agricultură**: (familială, salariată sau sezonier); **relațiile de producție**: (de subzistență și comercială) etc.

Structura și tipurile geografice de agricultură.

Agricultura include două ramuri de bază: fitotehnia (cultura plantelor) și zootehnia (creștere animalelor).

La nivel mondial, fitotehnia rămâne sectorul principal, cu un raport de 82:18 în privința costurilor de producție. Acest raport este diferit în statele dezvoltate și în cele în curs de dezvoltare. Specializarea agricolă în statele dezvoltate este mai accentuată pe dimensiunea zootehniei, iar în statele în curs de dezvoltare – pe cea a fitotehniei. Structura ramurală a agriculturii n-a suferit schimbări mari în timp (figura 4).

Tabelul 4.3. Caracteristici comparative ale tipurilor de agricultură

Agricultura tradițională (de subzistență)	Agricultura modernă (comercială)
Păstrarea formelor vechi de organizarea a muncii	Implementarea a noi forme de management și de monitorizare agricolă
Valorificarea noilor terenuri agricole	Creșterea eficienței pe teritoriile valorificate deja
Atragerea muncitorilor	Creșterea nivelului de calificare a forței de muncă
Mijloace simple și primitive în lucrarea pământului	Introducerea de noi tehnologii agricole moderne
Recolte la hectar mici, productivitatea muncii scăzută	Recolte mari, crize de supraproducție
Diversitatea mare a relațiilor agrare: gospodării mari moșierești (latifundii), capitaliste de plantații (America Latină), proprietate comună de trib asupra pământului	Terenurile agricole se află în proprietatea gospodării fermiere și a marilor companii agricole

În economiile dezvoltate, agricultura are un caracter intensiv, în timp ce în țările în curs de dezvoltare este preponderent extensivă. Totuși, tendințele generale se îndreaptă către intensificarea agriculturii și tranziția de la o agricultură bazată pe productivitate la una ecologică.

Evaluare

1. Cum influențează factorii fizico-geografici și socio-economici structura agriculturii statelor?
2. Cum argumentați afirmația: agricultura este dependentă de „capriciile” naturii? Care sunt consecințele acestei dependențe?
3. Amintiți-vă din cadrul cursului de geografie umană clasa a IX-a care este diferența dintre agricultura intensivă și extensivă?



4. **Lucrul cu harta:** Analizând harta resurselor agroclimatice, indicați câte trei culturi din zona temperată și tropicală.

25

Cultura plantelor: caracterizarea subramurilor, importanța

Obiective:

Studiind această temă, veți putea:

- să apreciați importanța culturii plantelor (fitotehniei) și structura ramurală;
- să argumentați factorii determinați în dezvoltarea și specializarea fitotehniei mondiale;
- să identificați principalii producători ai culturilor de bază



Cultura plantelor este ramura de bază a agriculturii, cu un rol major în asigurarea hranei pentru populație și în furnizarea materiilor prime pentru diverse industrii.

Culturile cerealiere. Printre culturile agricole, *cerealierele* sunt cele mai semnificative, având o distribuție aproape uniformă pe întreg teritoriul agricol global. Ele sunt destinate atât consumului uman, cât și hranei animalelor domestice, aproximativ 55% din cereale fiind utilizate pentru alimentația umană, iar 45% pentru furajele animalelor. În prezent, cultivarea cerealelor se remarcă printr-o cerere în continuă expansiune, o creștere a randamentelor la cereale, pe fondul unei scăderi a suprafețelor cultivate. În structura culturilor cerealiere primare rolul de bază îl au cele „trei pâini” ale lumii: porumbul, orezul și grâul (tabelul 4.4)

Republica Moldova și lumea



Care sunt culturile agricole din țara noastră care au o specializare internațională? Ce măsuri ar trebui luate pentru ca agricultura R. Moldova să fie competitivă la nivel regional și internațional?

Tabelul 4.4. Structura mondială și regională a producției cerealiere, 2022, %

Culturi cerealiere	Total în lume	Asia	Europa	Africa	Australia și Oceania	America de Nord	America Latină
Porumb	36	18,6	20,7	35,6	2,1	72,4	59,6
Orez	28	53,7	0,9	15,3	1,4	1,6	16,9
Grâu	27	24,5	52,1	15,6	64,4	19,6	14,5
Orz	6	1,9	22,5	3,7	24,7	3,8	1,8
Sorg	2,3	1,0	0,2	17,4	7,5	2,5	7,2
Secara	0,5	0,1	3,5	0,1	0,0	0,1	0,1
Alte culturi	1,2	1,2	0,2	12,3	0,0	0,1	0,0
Total	100	100	100	100	100	100	100

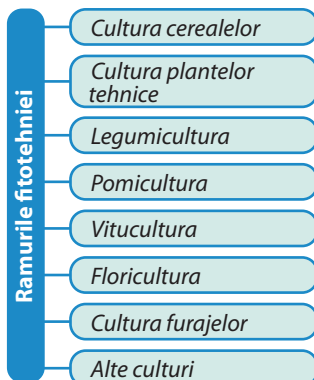


Figura 4.4. Structura fitotehniei

Porumbul are cu cea mai mare pondere printre culturile cerealiere. Deși porumbul este în principal o cultură furajeră, acesta este folosit și în alimentație, dar și pentru producerea de biocombustibili (etanol), uleiuri, fiind considerat o cultură strategică pentru securitatea alimentară globală, alături de grâu și orez. Fiind o plantă care preferă temperaturi ridicate, porumbul se cultivă în regiunile calde, cum ar fi „Centura porumbului” (Corn Belt), SUA, Mexic, sudul Europei, India, China, Asia de Sud-Est, Brazilia, Argentina și Africa de Sud. Recolta globală de porumb reprezintă 36% din totalul cerealelor.

Orezul este cultura cerealiară de bază în Asia. Fiind o plantă care se dezvoltă cel mai bine în condiții de umiditate și temperaturi ridicate, orezul se cultivă în princi-

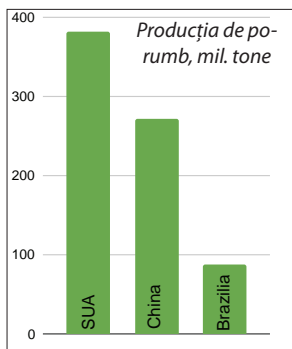
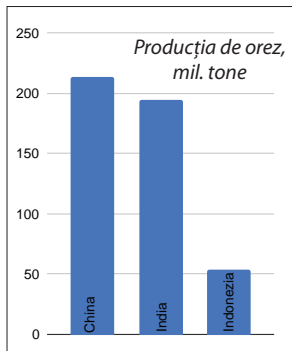
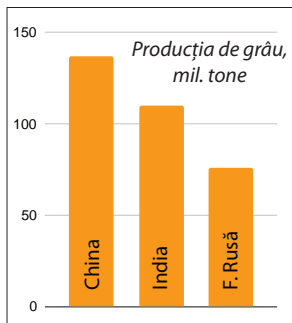


Figura 4.5. Geografia principalilor producători ai cerealelor de bază în lume, 2022

pal în regiunile subtropicale și tropicale, cu climă musonică. Recolta globală de orez reprezintă 28% din producția totală de cereale. China, India și Indonezia sunt cei mai mari producători de orez la nivel mondial (figura 4.5)

Grâul este cea mai veche și răspândită cultură agricolă din lume și principala cereală panificabilă din zona temperată. Are o geografie largă, fiind răspândită în ambele emisfere și în regiunile cu cele mai diverse condiții naturale. Centura de nord acoperă America de Nord, Europa, sudul părții europene a F. Ruse, Africa de Nord, Orientul Apropiat și Mijlociu. Centura de sud se extinde prin regiunile de stepă și de silvostepă din America de Sud, vârful sudic al Africii și părți din Australia. Ponderea grâului în structura cerealelor este de 27%. În ceea ce privește recoltele brute de grâu, primele trei poziții revin Chinei (137 milioane tone), Indiei (110 milioane tone), Federației Ruse (76 milioane tone) (figura 4.5).

Culturile tehnice (industriale) se clasifică în câteva grupe: *textile, zaharoase, oleaginoase, eterooleaginoase, narcotice*. Printre culturile textile, cea mai mare extindere și importanță o are *bumbacul*. Acesta a început să fie folosit pe larg în sec. al XIX-lea, după inventarea mașinii de filat (de tors). Se cultivă, mai ales, în regiunile calde și semiaride din țările mediteraneene și tropicale. Cei mai mari producători mondiali de bumbac sunt China, SUA, India, Pakistan, Uzbekistan etc. O altă plantă textilă de importanță majoră este *iuta*, a doua plantă textilă ca cerere pe piața globală. Iuta se dezvoltă cel mai bine în regiunile tropicale și subtropicale cu climă musonică. Peste 80% din producția mondială de iuta provine din trei țări asiatice: India, Bangladesh și China.

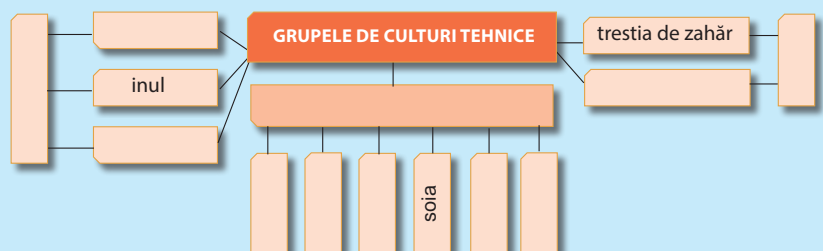
Legumicultura, are o structură diversificată și după cereale, legumele, legumele sunt alimentele cele mai consumate de către om. Având în vedere perisabilitatea lor și necesitatea unui consum zilnic, legumicultura este practică în principal în zonele periurbane. Printre legumele cele mai solicitate se numără roșiile, leguminoasele pentru boabe, cartoful, batatul.

Pomicultura cuprinde un șir de pomi fructiferi din *zona temperată* (meri, peri, pruni, caiși), *subtropicală* (culturile citrice) și *tropicală* (bananierul, curmalul, arborii de cafea și de cacao, ananasul).

Viticultura este o ramură răspândită preponderent în Europa, având cele mai mari randamente în regiunile mediteraneană și temperată.

Evaluare

1. Analizați tabelul 4.4 și trageți concluziile care se impun.
2. Cum înțelegeți sensul conceptului „agricultură organică sau ecologică” și care state își pot permite dezvoltarea acesteia? De ce este considerată agricultura viitorului?
3. Completeați pe caiet schema de alături.



Creșterea animalelor: caracterizarea subramurilor, importanța

Obiective:

Studiind această temă, veți putea:

- să apreciați importanța creșterii animalelor și structura ramurală;
- să argumentați factorii determinanți în dezvoltarea și specializarea zootehniei mondiale;
- să identificați principalii crescători de animale la nivel de state și de regiuni.



Creșterea animalelor reprezintă a doua ramură ca importanță a agriculturii, cu o tradiție îndelungată și care furnizează materii prime pentru alimentația umană (carne, lapte, ouă, miere etc.), pentru industria alimentară și ușoară (piele, lână, coconi), precum și pentru industria farmaceutică ș.a. Producția zootehnică este caracterizată de o structură complexă (figura 4.6). În funcție de *modul de gestionare*, se disting patru sisteme principale de creștere a animalelor: *nomad*, *seminomad*, *pe pășuni și în adăpost*. Primele trei sunt caracteristice statelor în dezvoltare, iar sistemul de adăpost – statelor dezvoltate. Acesta este cel mai intensiv și poate fi utilizat atât în sezonul rece, cât și pe tot parcursul anului.

● *Care sunt noile ramuri ale zootehniei? Ce probleme ecologice apar ca urmare a dezvoltării zootehniei?*

Factorii care influențează amplasarea și dezvoltarea creșterii animalelor.

Evoluția acestui sector este determinată atât de factori tradiționali ai agriculturii, cât și de factori specifici. *Condițiile naturale și climatice* stabilesc specializarea în creșterea animalelor. Unele animale trăiesc în toate zonele climatice, altele au un areal de răspândire limitat (renii, lamele, crocodilii, struții). *Factorii socio-economici* joacă un rol esențial, dezvoltarea sectorului depinzând de gradul de mecanizare, de investițiile în tehnologii noi etc.

Comerțul internațional și procesele de integrare economică influențează semnificativ dezvoltarea zootehniei. Spre deosebire de agricultura vegetală, în zootehnie, factorul decisiv în dezvoltare și amplasare este baza furajeră - caracteristicile și dimensiunile acesteia. Capacitatea de a cultiva, depozita, prelucra și conserva diverse tipuri de furaje reprezintă fundamentul dezvoltării acestei ramuri. Cele mai mari cerințe privind baza furajeră sunt înregistrate la creșterea bovinelor, în special pentru producția de lapte.

Factorul consumator joacă, de asemenea, un rol semnificativ în creșterea animalelor. De exemplu, creșterea porcilor, a păsărilor este concentrată în zonele cu densitate mare a populației și în orașele mari.

Caracterizarea subramurilor. În cadrul creșterii animalelor, cele mai importante subramuri sunt creșterea **bovinelor, porcinelor, ovinelor și caprinelor**. Dintre acestea, **creșterea bovinelor** se remarcă prin importanța sa, având trei direcții principale de dezvoltare: producția de lapte, producția mixtă de carne și lapte, și producția de carne. La nivel global, efectivul de bovine este de 1.5 milioane de capete, iar distribuția geografică este inegală. Cele mai mari efective se găsesc în Asia, America Latină și

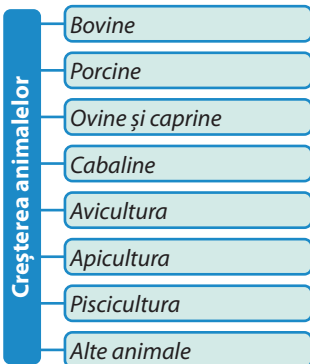
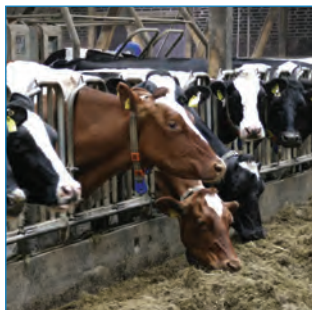


Figura 4.6. Ramurile zootehniei





Republica Moldova și lumea



Exporturile produselor animaliere din Republica Moldova sunt mult mai reduse în comerțul cu produse agricole. Explicați cauzele acestei situații.

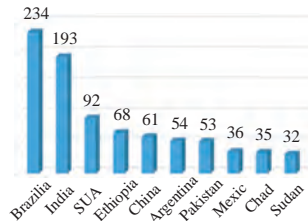


Figura 4.6. Principalul șeptel de bovine 2023, mln.

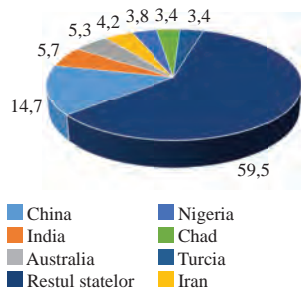


Figura 4.7. Ponderea șeptelului de ovine în principalele state crescătoare de oi, 2023, %

America de Nord. Brazilia (234 milioane de capete), India (193 milioane de capete) și SUA (92 milioane de capete) sunt liderii în acest domeniu (figura 4.6).

Creșterea **porcinelor** este cea mai dinamică ramură a activităților din zootehnie. Spre deosebire de creșterea bovinelor, aceasta se concentrează în principal în zonele dens populate și suburbane, care dispun de furaje și piețe de desfacere. Localizarea creșterii porcinelor este limitată de motive religioase în țările unde populația practică islamul sau iudaismul.

La nivel global, efectivul de porci este estimat la 1000 milioane de capete. Distribuția acestora este și mai inegală decât în cazul bovinelor. Peste 50% din efectiv se află în Asia, iar 14% – în America. În aceste regiuni se află și țările lider în privința efectivelor: China (440 milioane de capete), SUA (73 milioane) și Brazilia (41 milioane de capete).

Creșterea **ovinelor și caprinelor** este o ramură veche a agriculturii. Aceasta este răspândită în țările cu suprafețe mari de pășuni naturale, în special în regiunile aride și montane. În creșterea oilor se dezvoltă trei direcții: producția de carne și lână, care se concentrează în zonele cu umiditate suficientă și climat blând; producția de lână fină și semifină, care se află în regiunile mai aride. La nivel global, efectivul de oi este de 1202 milioane de capete. Printre țările cu cele mai mari efective se numără China (161 milioane de capete), Australia (72 milioane) și India (63 milioane de capete). În ceea ce privește distribuția geografică, cele mai mari efective se află în Asia (42%) și Africa (26%) (figura 4.7).

Statele dezvoltate depășesc semnificativ țările în curs de dezvoltare în ceea ce privește producția sectorului zootehnic. Această diferență explică situația din comerțul internațional. La majoritatea produselor exportate, statele dezvoltate sunt lideri. Principalele state exportatoare de carne de vită și de vițel sunt Australia, Germania, Țările de Jos și SUA; de carne de porc – Țările de Jos, Belgia, Danemarca; de carne de miel – Noua Zeelandă, Australia și Marea Britanie; de carne de pasăre – Franța, SUA, Țările de Jos; de lână – Australia, Noua Zeelandă, Argentina. Singurul produs exportat, la care țările în curs de dezvoltare sunt lideri sunt bovinele. Printre principalele țări exportatoare se află Brazilia, Argentina și Mexic. În ceea ce privește exportul de oi și capre, se remarcă Turcia.

Din celelalte ramuri ale zootehniei, o dinamică accentuată înregistrează piscicultura. Principalele areale de pescuit în Oceanul Planetar și statele care dețin întâietatea în pescuit sunt nord-vestul Pacificului (Japonia, Rusia, China, Canada, SUA etc.); nord-estul Atlanticului (Rusia, Norvegia, Marea Britanie, Islanda, Franța, Suedia, Polonia ș.a.); zona centrală est-pacifică (Peru, S.U.A., Chile, Columbia); zona indo-pacifică (China, Japonia, India, Indonezia, Australia, Filipine); nord-vestul Atlanticului (SUA, Canada, Marea Britanie, Franța); zona sud-est atlantică, lăturată coastei vestice a Africii.

Creșterea animalelor este esențială pentru asigurarea resurselor alimentare și a materiilor prime necesare industriei, având un impact semnificativ asupra economiei și sustenabilității mediului.

Evaluare

1. Care sunt factorii care influențează dezvoltarea zootehniei la nivel global?
2. Care sunt diferențele în creșterea animalelor între statele dezvoltate și cele în curs de dezvoltare?
3. Care este diferența între creșterea extensivă și creșterea intensivă a animalelor?



4. **Lucrul cu harta:** Marcați pe harta de contur arealele de pescuit și statele de bază în pescuitul mondial.

Industria: factori de amplasare și tendințe de dezvoltare, structura pe ramuri

Obiective:

Studiind această temă, veți putea:

- să clasificați activitatea industrială pe ramuri și subramuri;
- să apreciați transformările actuale din industrie: structurale, organizaționale și teritoriale. Să explicați cauzele și efectele acestora;
- să identificați factorii determinanți în localizarea industriilor.



Industria reprezintă o ramură esențială a producției materiale. Deși, în prezent, ponderea acesteia în formarea Produsului Intern Brut Global (28,8%) și în numărul de angajați (17%) este în scădere, industria continuă să joace un rol important în determinarea nivelului de dezvoltare și de maturitate socio-economică a țărilor la nivel global. Produsele industriale au un rol important în comerțul internațional cu bunuri. Economia mondială contemporană se află la etapa postindustrială (figura 4.8).

În structura sectorială a economiilor există diferențe semnificative. În statele dezvoltate, serviciile contribuie cu peste 80% la formarea PIB-ului, în timp ce în țările în curs de dezvoltare, agricultura și industria au o pondere mai mare, însă se caracterizează printr-o productivitate a muncii mai scăzută (figura 4.8).

Industria, ca ramură economică, are o structură complexă și variază de la o țară la alta în funcție de factorii naturali-geografici, economico-geografici și tipurile de economie. Clasificarea activităților industriale se face în funcție de mai multe criterii. Astfel, în raport cu destinația produsului finit, ramurile industriale pot fi împărțite în două categorii principale: **industria grea**, care produce bunuri de producție, și **industria ușoară**, care se concentrează pe producția de bunuri de consum.

În corespundere cu resursele folosite și procesele de producție implicate, deosebim **industria extractivă** și **prelucrătoare**. Industria extractivă se ocupă cu extragerea resurselor naturale, iar cea prelucrătoare asigură transformarea acestora în produse finite sau semifinite.

Ramurile industriale pot fi **tradiționale (vechi)**, **noi** și **de înaltă tehnologie**. *Ramurile industriale tradiționale* au o istorie lungă și s-au dezvoltat pe baza unor tehnologii și procese de producție simple. *Ramurile noi* au apărut în a doua jumătate a secolului XX ca urmare a progreselor tehnologice și a schimbărilor economice. *Ramurile de înaltă tehnologie* sunt caracterizate prin utilizarea tehnologiilor avansate și inovative, cu un

grad ridicat de automatizare, și dezvoltarea cercetării.

Din punct de vedere **organizațional**, activitatea industrială s-a bazat în timp pe metodele **fordiste** și **postfordiste**. Metoda fordistă a fost introdusă de Henry Ford la începutul secolului XX în cadrul industriei auto. Trăsăturile de bază ale acestei metode sunt: producția în masă, standardizarea, specializare strictă a muncii etc. **Postfordismul** a apărut în anii 1970, odată cu avansurile tehnologice și schimbările în cerințele pieței. Caracteristicile de bază ale acesteia sunt: producerea flexibilă

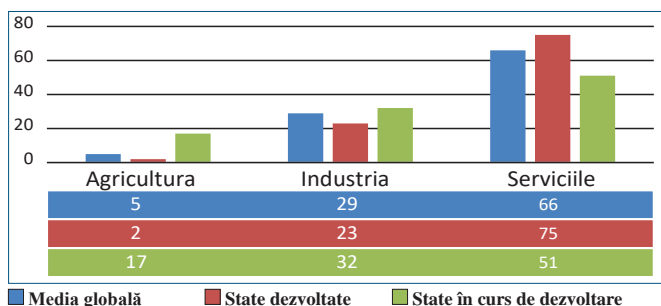


Figura 4.8. Ponderea sectoarelor de bază ale economiei în formarea PIBG

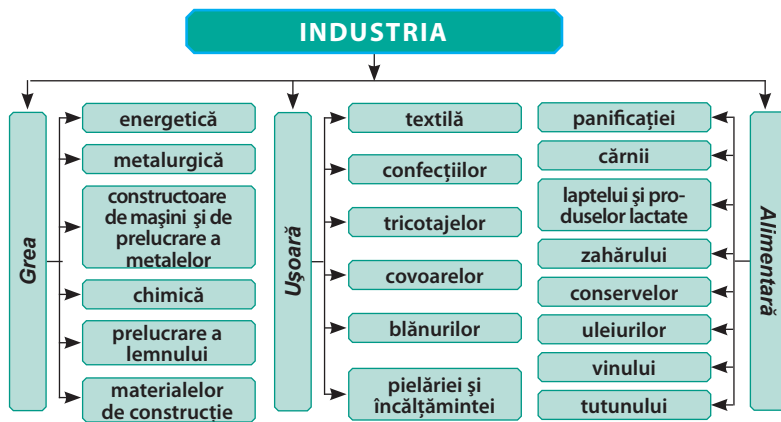


Figura 4.9. Structura ramurală a industriei

ajustată la cerințele pieței, personalizarea produselor, utilizarea tehnologiilor avansate și automatizarea, globalizarea producției.

Un rol important în activitatea industriei la etapa actuală îl au companiile transnaționale (CTN). Acestea au influențat „migrarea” ramurilor tradiționale și noi către statele în curs de dezvoltare ceea ce a dus la apariția de *state noi industriale* în Asia de Sud-Est și în America Latină.

Amplasarea industriilor este influențată de mai mulți factori, împărțiți în trei grupe principale: tradiționale, noi și moderne (tabelul 4.5).

Dezvoltarea industriei a fost marcată de cele patru revoluții industriale. **Prima revoluție industrială**, care a avut loc la sfârșitul secolului al XVIII-lea și începutul secolului al XIX-lea, a marcat trecerea de la producția manuală la cea mecanizată prin utilizarea de mașini și de tehnologii inovatoare. Aceasta revoluție a început în Anglia, unde introducerea mașinii cu aburi de către James Watt a transformat industriile textilă și minieră.

Tabelul 4.5. Factorii de amplasare a industriei

Tipuri de ramuri		
Tradiționale	Noi	Moderne
Teritorial Resurse naturale Resurse umane Transport	Ecologic Intensiv În capital uman	Integrarea economică CTN Climatul investițional Politic

A doua revoluție industrială (începutul sec. XX) a fost marcată de inovații tehnologice majore și de dezvoltarea de noi industrii. Utilizarea *electricității*, a motorului cu ardere internă și a tehnologiilor, precum telefonul, telegraful, au transformat atât producția, cât și viața cotidiană. Fabrica a devenit mai eficientă datorită introducerii proceselor de producție în serie și a muncii specializate.

A treia revoluție industrială, cunoscută și sub numele de *revoluția digitală*, a început în a doua jumătate a secolului XX, fiind marcată de avansul rapid al tehnologiei informației și al automatizării. Introducerea computerelor, a internetului și a sistemelor informatice a transformat radical procesul de producție, făcându-l mai eficient și mai flexibil. Dezvoltarea de noi tehnologii în domeniul electronicii, telecomunicațiilor și robotizării au îmbunătățit producția industrială și au revoluționat alte sectoare precum serviciile și comerțul.

A patra revoluție industrială, denumită și „Industria 4.0”, se caracterizează prin integrarea tehnologiilor avansate, cum ar fi inteligența artificială, internetul, big data, automatizarea inteligentă. Datorită acestei revoluții, interconectarea sistemelor fizice și digitale a atins un nou nivel care a generat apariția de fabrici inteligente și de procese de producție flexibile și autonome (figura 4.31, pagina 96).

Evaluare

1. În ce constau transformările organizaționale, structurale și spațiale din industrie?
2. Ce domenii de specializare sunt caracteristice pentru industria prelucrătoare în țările dezvoltate și în cele în curs de dezvoltare?
3. Cum reflectă structura sectorială a industriei nivelul de dezvoltare al unei țări?
4. Explicați cauzele care au determinat raportul diferit al sectoarelor de bază în statele dezvoltate și în cele în curs de dezvoltare.
5. Explicați cum au influențat factorii menționați în tabelul 4.5 amplasarea industriei la etapa actuală.

28-29

Caracterizarea ramurilor industriei: materii prime și produse finite, structura pe subramuri, repartitia spațială, importanța. Industria energetică

Obiective:

Studiind această temă, veți putea:

- să apreciați caracteristicile de bază ale industriei;
- să identificați problemele și provocările dezvoltării industriei la etapa actuală;
- să caracterizați industria energetică.



Termeni-cheie:

• **Balanța de combustibil și energie** – un instrument de analiză economică și energetică utilizat pentru a evalua resursele de combustibil și de energie disponibile într-o țară sau regiune.

Industria poate fi clasificată pe baza mai multor criterii. Structura acesteia s-a modificat în timp și spațiu, iar diversificarea produselor industriale a dus la apariția unui număr mare de ramuri și subramuri. În funcție de criteriul *funcțional* și *tehnologic*, care pune în evidență diferențele fundamentale dintre activitățile și procesele specifice fiecărei ramuri, industria se împarte în **extractivă** și **prelucrătoare**. **Industria extractivă** este concentrată pe extragerea și prelucrarea resurselor naturale din mediul înconjurător (minereuri, combustibili fosili, lemn, apă etc.), iar cea **prelucrătoare** sau a produselor **manufacturate** se ocupă cu transformarea materiilor prime în produse finite sau semifabricate care pot fi utilizate direct de consumatori sau pentru alte procese de producție. Economii dezvoltate se specializează pe producerea de bunuri cu valoare adăugată înaltă a industriei prelucrătoare, în timp ce economiile în curs de dezvoltare sunt dominate de industria extractivă și comerțul cu materii prime.

În *repartizarea spațială a industriei* au intervenit modificări esențiale de-a lungul timpului, determinate de o combinație de factori naturali, economici, sociali și politici. În timp ce anumite industrii se concentrează în regiunile bogate în resurse naturale sau agricole, altele sunt atrase de condițiile favorabile de muncă, de infrastructura avansată sau de reglementările economice stimulative. Globalizarea și schimbările economice permanente pot modifica acest raport, dar factorii de bază menționați vor continua să influențeze localizarea activităților industriale în cadrul sistemului economic mondial.

Industria energetică. Energetica este ramura de bază a industriei care se ocupă cu utilizarea diferitor forme de energie pentru a satisface nevoile economiei și ale societății. Ea include surse de energie tradiționale, precum cărbunele, petrolul, gazele naturale, lemnul dar și surse regenerabile, cum ar fi energia solară, eoliană, hidroelectrică, biomasa etc. (figura 4.10). Energetica joacă un rol esențial în dezvoltarea economică și în protejarea mediului înconjurător. Consumul de energie s-a mărit considerabil de la o etapa de dezvoltare la alta, iar sursele energetice s-au modificat.

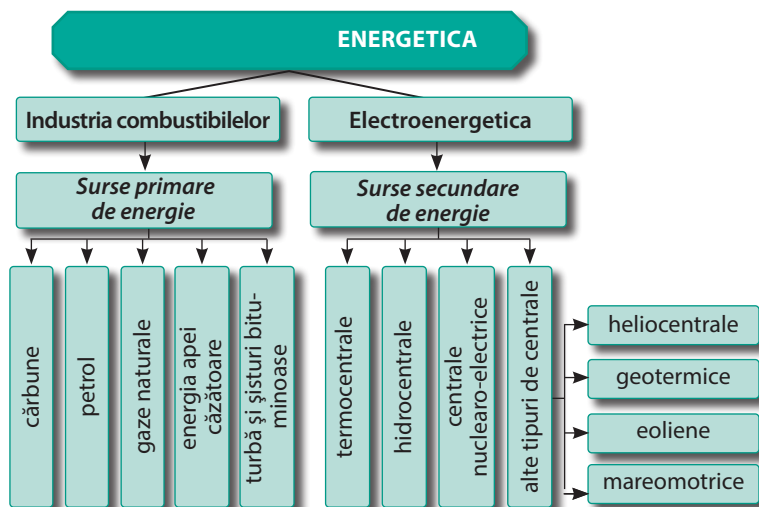


Figura 4.10. Structura energiei pe ramuri

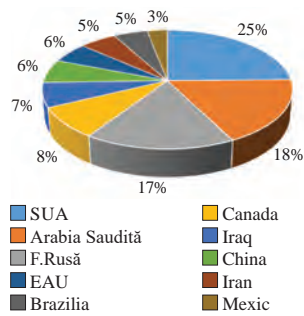


Figura 4.11. Principalele state producătoare de petrol, %

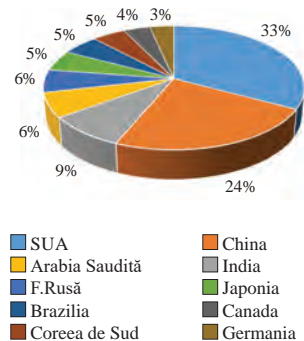


Figura 14.2. Principalele state consumatoare de petrol, %

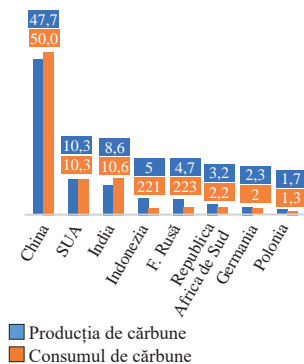


Figura 4.13. Producția și consumul de cărbune pe state, %

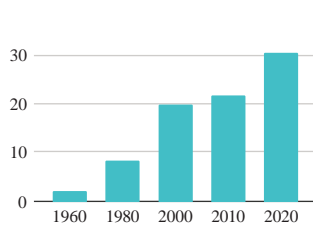


Figura 4.14. Dinamica producției mondiale de energie electrică, trilioane kWh

Care sunt provocările valorificării surselor energetice tradiționale?

Evoluția energiei mondiale, reflectând schimbările socio-economice și tehnologice, a trecut prin câteva etape de bază: **etapa energiei tradiționale**, pentru satisfacerea nevoilor energetice fundamentale fiind utilizat lemnul, tracțiunea animală și parțial cărbunele; **era cărbunelui** (perioada primei și a doua revoluții industriale); **era petrolului** și a **gazelor naturale** – în a doua jumătate a secolului XX, iar începând cu anii 2000 și până în prezent se atestă o creștere considerabilă a energiei regenerabile.

Industria combustibililor. Locul principal în balanța de combustibil și de energie îl ocupă **petrolul**. Comod de transportat, cu o mare putere calorică și arzând fără a face cenușă, petrolul reprezintă o sursă energetică de calitate superioară. În prezent, circa 80 de state ale lumii produc petrol, dar cele mai mari cantități sunt extrase de statele membre OPEC (Organizația Țărilor Exportatoare de Petrol). Orientul Mijlociu (32,7%), America de Nord (25,7%) și CSI (15,5%) dețin o cotă de circa 3/4 din producția mondială de petrol.

Din cauză repartiției geografice inegale, dar și a geografiei extracției și consumului diferit în statele lumii, comerțul cu petrol este foarte activ, fiind unul dintre fluxurile comerciale cele mai active în comerțul internațional (figurile 4.12-4.13).

Industria carboniferă deși pierde teren în fața petrolului în balanța de combustibil și de energie, cărbunele rămâne una din cele mai importante surse de energie pentru viitor, alături de alți combustibili clasici. Acest fapt se datorează rezervelor mari de cărbune, care ar putea asigura consumul pentru o perioadă mult mai îndelungată decât petrolul și gazele naturale, și a geografiei extinse a extracției în circa de 75 țări ale lumii (figura 4.13). Cu toate acestea, nu trebuie neglijat dezavantajul semnificativ al cărbunelui, care constituie un poluant major al mediului.

Gazele naturale ocupă a treia poziție în balanța de combustibil și de energie. Acest combustibil se remarcă printr-o capacitate termică superioară, un grad redus de poluare a mediului, un sistem de extragere mai eficient și opțiuni flexibile pentru transport și lichefiere. În ultimii 60 de ani, producția de gaze naturale a crescut de aproape nouă ori față de cea a petrolului, ajungând în prezent la 4059 miliarde m³. Distribuția regională a producției de gaze naturale este dominată de trei regiuni: 1) America de Nord (29%); 2) Europa și CSI (24%) și 3) Orientul Mijlociu (18%). Printre țările cu cea mai mare producție de gaze naturale se numără SUA (25%), Federația Rusă (14%), Iran (6%).

Geografia electroenergeticii. Energia electrică este considerată ramura principală a economiei mondiale. Datorită avantajelor de a fi convertită în alte forme de energie primară (termică, mecanică, luminoasă, chimică), precum și gama largă de consumatori (transport, comunicații, locuințe, servicii publice, agricultură etc.), siguranța ecologică relativă, numărul mare de combustibili utilizați, aceasta joacă un rol semnificativ în eficiența economiilor naționale.

Explicați de ce securitatea energetică a statelor este direct proporțională cu securitatea economică?

În ultimii 50 de ani, producția mondială de energie electrică a crescut mult mai rapid decât alte feluri de energie ajungând în prezent la 29,9 trilioane kWh (figura 4.14).

Comparativ cu a doua jumătate a secolului XX, ponderea regiunii Asia-Pacific a crescut semnificativ, regiunea produce circa 50% din energia electrică la nivel mondial, în timp ce America de Nord, Europa cu CSI – 18%. În ultimii ani și-au întărit semnificativ pozițiile țările în curs de dezvoltare în producția de energie electrică. În prezent, cei mai mari producători de energie electrică sunt China (31%), SUA (15,0%) și India (7%).

Energia electrică este produsă la trei tipuri principale de centrale electrice: termocentrale (CTE), hidrocentrale (CHE) și centrale nucleare (CAE).

Termocentralele sunt cele mai răspândite în lume. Ele produc în medie 64% din energia electrică mondială și funcționează pe bază de materii prime minerale (cărbune, motorină, gaz natural). Producția de energie electrică pe bază de cărbune este cea mai mare în Africa de Sud, China, Australia, F. Rusă ș.a.

Ponderea CHE în electroenergetica mondială este de 16%. În Norvegia, Venezuela și Brazilia, ponderea CHE este de peste 60%, iar cei mai mari producători de energie la CHE sunt China, Brazilia și Canada.

Contribuția centralelor nucleare în structura sectorului energetic este de 10%. În prezent, în lume există 435 de reactoare nucleare, dintre care 104 în SUA, 58 în Franța și 50 în Japonia. Franța (peste 70%), Slovacia și Belgia (peste 50%) au cea mai mare pondere a energiei nucleare în structura sectorului energetic național.

Studiu de caz

Resurse regenerabile de energie și viitorul economiei mondiale.

În contextul actual, o mare importanță se acordă eficienței energetice și reducerii impactului negativ asupra mediului prin tranziția către surse de energie mai curate și mai durabile.

Sursele regenerabile de energie sunt acele surse de energie care se regenerează natural într-un timp scurt și care sunt considerate nepuizabile pe termen lung, în contrast cu sursele de energie fosilă, care se epuizează în timp. Avantajele surselor de energie regenerabilă sunt: răspândirea largă, absența impactului negativ asupra mediului și sănătății umane, precum și eficiența economică. Utilizarea resurselor regenerabile a crescut semnificativ în ultimele decenii și continuă să se extindă, devenind un pilon central al strategiilor de dezvoltare economică și de combatere a schimbărilor climatice. Printre acestea se înscriu: *energia solară, eoliană, hidroelectrică, geotermală, biomasa, marea și valurile*.

Cel mai intens valorificate în prezent sunt: energia hidroelectrică – 60-65%, eoliană 20-25%, solară – 10-15%, biomasa – 10-15%, energia geotermală – 2-3% și energia marelui și valurilor – sub 1%. Deși ponderea surselor regenerabile este în creștere, sunt necesare investiții majore pentru a asigura competitivitatea acestui tip de energie în raport cu cele clasice. Energia obținută prin valorificarea surselor netradiționale va contribui la reducerea schimbărilor climatice, la crearea unui mediu de afaceri și de viață sănătos și la asigurarea unei dezvoltări economice durabile.

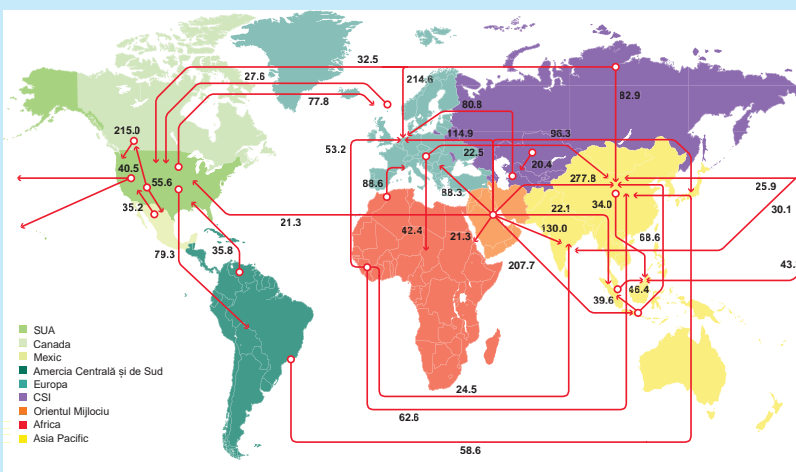
- Utilizând hărțile din atlas și cunoștințele de geografie, identificați statele care au un potențial ridicat pentru producerea de energie din surse regenerabile (solar, eolian, biomasa și marea-motrică). Justificați răspunsul pe baza caracteristicilor geografice ale acestora.

Evaluare

1. Se spune că energetica conduce lumea. Sunteți de acord cu această afirmație?
2. Comentați afirmația: „Viitorul cărbunelui nu este deloc negru” (Bloomberg)
3. Elaborați un eseu structurat la tema energiei mondiale utilizând termenii: securitatea energetică, sursele energetice netradiționale, sisteme energetice unice, conservarea energiei, educația ecologică.



4. **Lucrul cu atlasul.** Folosind hărțile din atlas și manual, precum și imaginea alăturată, determinați geografia fluxurilor exportului de petrol și de gaze naturale.



Fluxurile majore în comerțul cu petrol



30-31

Industria metalurgică

Obiective:

Studiind această temă, veți putea:

- să identificați structura ramurală și produsele de bază ale metalurgiei feroaselor și neferoaselor;
- să apreciați factorii de amplasare ai metalurgiei și schimbarea lor în timp;
- să identificați problemele și provocările dezvoltării industriei metalurgice la etapa actuală.

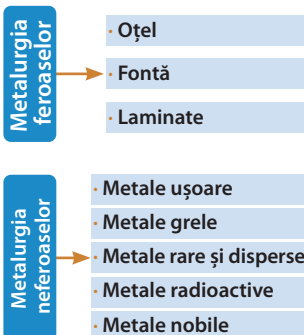


Figura 4.15. Structura industriei metalurgice

• **Industria cuprului este concentrată în proporție de 75% în America de Sud și în Asia. Chile rămâne liderul mondial în exploatarea minereului de cupru, cu o cotă mondială de circa 25%, fiind urmată de Peru, RD Congo – 11% și China – 9%. Producerea cuprului rafinat este dominată de China (40%), Chili și Japonia.**

Metalurgia este o ramură veche și esențială a industriei grele, o parte importantă a sectorului industrial. Primele uzine metalurgice au apărut în Germania în secolul al XVI-lea. În prezent, metalurgia reprezintă aproximativ 5% din industria prelucrătoare globală. Particularitățile metalurgiei sunt date de consumul mare de materii prime, de complexitatea procesului tehnologic și de impactul considerabil asupra mediului. Aceste caracteristici stau la baza amplasării teritoriale a ramurii.

Metalurgia furnizează produse esențiale economiei precum *fontă, oțel, produse laminate*, metale neferoase și aliaje, dezvoltarea fiind un indicator al avansului economic și industrial al unei țări (figura 4.15).

Industria metalurgică se împarte în două mari ramuri: **metalurgia feroasă** și cea **neferoasă**. În ceea ce privește metalurgia feroasă, aceasta reprezintă aproximativ 10% din producția industrială globală. Principalul material folosit pentru producerea metalelor feroase este minereul de fier. La nivel mondial, regiunile cele mai mari producătoare de fier sunt Asia (50%), Australia (17%) și America Centrală și de Sud (16,7%). Australia se află pe primul loc în topul țărilor care extrag minereul de fier, cu 37% din cantitatea globală, fiind urmată de Brazilia și China (tabelul 4.6).

Tabelul 4.6. Producerea fierului și a oțelului în lume, (%) 2023

State	Producția de oțel	State	Producția de fier
1. China	54,0	1. Australia	37,1
2. India	6,6	2. Brazilia	16,2
3. Japonia	4,7	3. China	13,8
4. SUA	4,3	4. India	10,2
5. Federația Rusă	3,8	5. Federația Rusă	3,6
6. Coreea de Sud	3,5	6. Canada	2,7
7. Germania	2,0	7. Republica Sud Africană	2,6
8. Turcia	1,9	8. Iran	2,4
9. Brazilia	1,8	9. SUA	1,4
10. Iran	1,6	10. Ucraina	1,4
Total mondial	100	Total export	100

🔍 **Cum explicați geografia diferită în producerea fierului și a oțelului?**

Factorii de amplasare a metalurgiei feroase s-au modificat de-a lungul timpului. La începutul dezvoltării ramurii, localizarea combinatelor metalurgice era legată de:

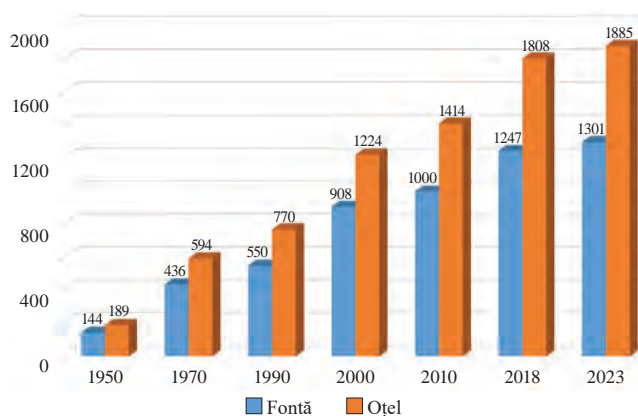


Figura 4.16. Dinamica mondială în producerea oțelului și fontei

a) prezența zăcămintelor de fier și de cărbune cocsificabil (Pensilvania, SUA), (Lotaringia, Franța), (Midland, Marea Britanie), (Ural, Kuznețk, Federația Rusă), Donbass (Ucraina); b) proximitatea surselor de energie primară și relativ ieftină (electrosiderurgia); c) intersecția fluxurilor de transport a minereurilor și a combustibililor, în special în porturile maritime (Kobe, Japonia, New Orlean, SUA, Rotterdam, Țările de Jos).

În prezent, amplasarea geografică a combinatelor metalurgice se orientează spre factori precum: costul redus al forței de muncă și a energiei electrice, apropierea de piețele de desfacere, reglementările moderate de mediu etc.

Există *trei mari regiuni ale metalurgiei feroaselor* la nivel global: *europeană, nord-americană și asiatică*.

Regiunea asiatică este liderul mondial al metalurgiei feroaselor, beneficiind de o diversitate de materii prime și combustibili, ajustate la creșterea economică rapidă a statelor din regiune. Din această regiune fac parte: Japonia, cel mai vechi lider, dar și noii actori în expansiune dinamică precum China (cel mai mare producător), Coreea de Sud și India.

Regiunea europeană este cea mai veche regiune metalurgică din lume. Creșterea reglementărilor de mediu și tranziția către postindustrializare au dus la dezvoltarea unei nișe speciale - producția de oțeluri de înaltă calitate. Principalii producători sunt Germania, Franța, Marea Britanie și Italia.

America de Nord, SUA au avut un rol dominant în extracția și topirea metalelor feroase timp de decenii. Totuși, ca și în cazul altor ramuri industriale tradiționale, metalurgia tinde să „migrez” din centrele europene și americane către centrul asiatic, cel mai dinamic în prezent.

Ca urmare a globalizării piețelor produselor feroase, necesității de a satisface cerințele piețelor și de a accesa resursele necesare într-un mod eficient și suste-

Tabelul 4.7. Comerțul internațional cu oțel

State	Total export, mil. t	State	Total import, mil. t.
1. China	68,1	1. UE (27) ¹	48,1
2. Japonia	31,7	2. SUA	28,9
3. UE (27) ¹	26,0	3. Germania ²	21,0
4. Coreea de Sud	25,5	4. Italia ²	20,0
5. Germania ²	22,3	5. Turcia	17,4
6. Turcia	18,0	6. China	17,1
7. Federația Rusă	17,9	7. Coreea de Sud	13,7
8. Italia ²	16,0	8. Thailand	13,4
9. Belgia ²	14,7	9. Belgia ²	12,5
10. Brazilia	1,4	10. Polonia ²	12,0
Total export	434,7	Total import	401,7

1 - Excluzând comerțul intraregional; 2 - Datele pentru fiecare țară din Uniunea Europeană (27) includ comerțul intraeuropean

• **Industria aluminiului** domină sectoarele metalurgiei neferoase. Bauxita, materia primă principală pentru producerea aluminiului, este concentrată în mare parte în trei țări, care dețin 70% din producția globală: Guineea – 26%, Australia – 25% și China – 19% (2023). China este de departe lider în producția de aluminiu, având o pondere de peste 58% din totalul producției mondiale, urmată de India (5,9%), Federația Rusă (5,8%), Canada (4,4%) și Emiratele Arabe Unite (3,9%).

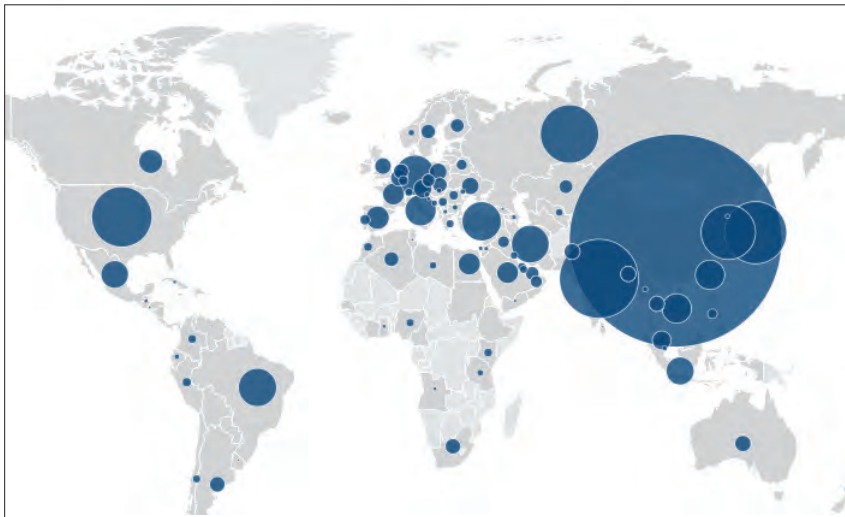


Figura 4.17. Statele producătoare de oțel, 2023

nabil, a crescut rolul companiilor transnaționale (CTN) în industria metalurgică. Cele mai mari CTN metalurgice din lume sunt Arcelor-Mittal (Luxemburg), China Baowu Group (China) și Nippon Steel & Corporation (Japonia).

Metalurgia neferoaselor produce peste 70 de metale, cele mai valoroase din punct de vedere economic sunt zece: aluminiul, cuprul, zincul, nichelul, cositorul, cobaltul, wolframul, molibdenul, titanul și magneziul.

În structura metalurgiei neferoase, locul principal în volumul producției este deținut de *industria*

aluminiului (57%), urmată de *industria cuprului* (20%), *industria zincului* (14%) și cea a *plumbului* (6%).

Economiile în dezvoltare sunt angajate în fazele de extragere a materiilor prime, înnoțirea și de topire (în special, în producerea de aluminiu și de cupru), iar economiile dezvoltate sunt antrenate în etapele de rafinare și de laminare, de prioritatea acestora fiind producerea metalelor rare și a celor cu rol strategic.

Reieșind din particularitățile de dezvoltare a metalurgiei neferoaselor, amplasarea ramurii este influențată de un complex de factori: *materia primă, energia, apa, consumatori, cerințele de mediu* etc. Fiecare tip de producție este caracterizat de un set propriu de factori.

Geografia comerțului internațional cu produse ale metalurgiei. Volumul total al exporturilor de oțel în 2023 a fost de 434,7 milioane tone, iar a importului – de 401,7 milioane tone (figura 4.7).

🔍 Cum explicați geografia diferită a exportului și a importului de oțel?

Evaluare

1. De ce la sfârșitul secolului XX a avut loc deplasarea întreprinderilor metalurgice către orașele portuare?
2. Cum explicați caracterul „murdar” al metalurgiei la etapa de producere a metalelor primare și topirii metalelor?
3. Elaborați un referat cu unul din metalele grupei neferoaselor: rare și disperse, nobile, radiocative.
4. În ce măsură revoluția științifică și tehnologică a contribuit la dezvoltarea industriei metalurgice?
5. Care este motivul pentru care oamenii colectează metal uzat?
6. Folosind materiale cartografice, materialul din manuale și literatură suplimentară, completați tabelul pe caiet:

Regiunile metalurgiei feroaselor

Caracteristici de bază	Regiunea europeană	Regiunea nord-americană	Regiune asiatică
Baza de materii prime			
Factorii de amplasare			
State leader			
Perspectiva de dezvoltare			

Industria constructoare de mașini și de prelucrare a metalelor

Obiective:

Studiind această temă, veți putea:

- să identificați structura ramurală a industriei constructoare de mașini și de prelucrare a metalelor;
- să apreciați transformările structurale și teritoriale ale ramurilor de bază;
- să identificați factorii determinanți în amplasarea și în dezvoltarea ramurii

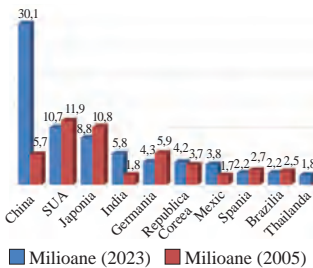


Figura 4.18. Producția de automobile în 2003 și 2023

Industria constructoare de mașini și de prelucrare a metalelor este una dintre cele mai dinamice și inovative ramuri ale economiei, având un impact semnificativ asupra dezvoltării tehnologice și industriale globale. Este o ramură reprezentativă a industriei prelucrătoare, având o pondere de aproximativ 50% în structura acesteia și fiind influențată de fluctuațiile pieței și de crizele economice. Ramura are un rol esențial în globalizarea pieței internaționale. Este apreciabil rolul ramurii în sustenabilitatea și provocările ecologice actuale, tehnologiile ecologice sunt aplicate atât la nivelul producției de echipamente, cât și în domeniul transportului, cu un accent deosebit pe mașinile electrice, vehiculele autonome și materialele ecologice utilizate în construcția de mașini. Din punct de vedere structural, industria constructoare de mașini este complexă, extrem de diversificată și capabilă să se adapteze rapid cerințelor pieței și schimbărilor din economia globală (figura 4.19).

Amplasarea geografică a întreprinderilor din **industria constructoare de mașini** este influențată de mai mulți factori. În trecut, localizarea subramurilor acestei industrii depindea în principal de resursele de *materii prime* (în special produse cu un consum mare de metal) și de apropierea de *piețele de consum* (precum utilajele agricole și bunurile de larg consum). În ultimii ani, *progresul științific*, apariția *noilor tehnologii* și diferențele în *costul forței de muncă*, alături de dezvoltarea *piețelor de consum emergente*,

reglementările ecologice mai stricte și politicile economice și fiscale favorabile, au determinat schimbări semnificative în distribuția geografică a industriei. Astfel, statele în dezvoltare (în special cele din Asia de Sud-Est) au devenit *atelierile firmelor occidentale*, iar specializarea industriei în țările dezvoltate se orientează în prezent către produsele cu valoare adăugată mare, intensive în capital științific și inovativ.

Producția **de automobile** reprezintă componenta principală a industriei constructoare de mașini. Dezvoltarea

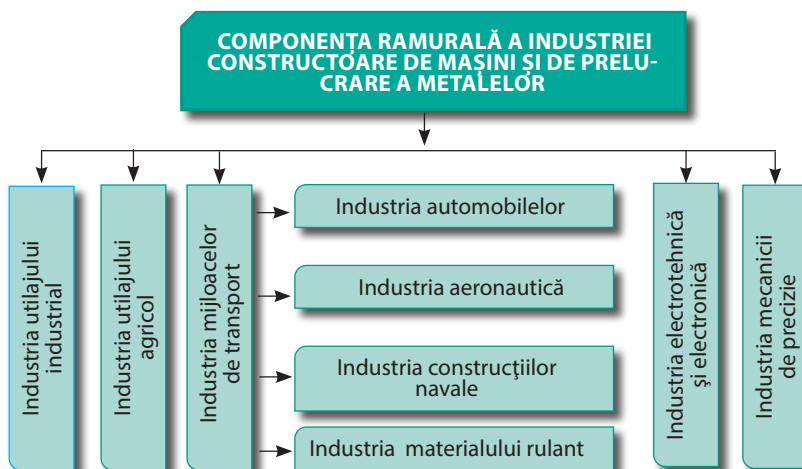


Figura 4.19. Structura ramurală a industriei constructoare de mașini și de prelucrare a metalelor



Republica Moldova și lumea



Țara noastră a devenit gazda unor subramuri ale industriei constructoare de mașini. Care sunt acestea și ce știți despre amplasarea întreprinderilor date?

E bine să știți:

Tehnologiile avansate de conducere asistată vor deveni standard în modelele de mașini viitoare. Producătorii de mașini lucrează pentru a dezvolta soluții mai ecologice, cum ar fi vehiculele complet electrice sau pe hidrogen. În anul 2024 în Norvegia 95% din mașinile vândute au fost automobilele electrice.

acestei subramuri este influențată de legăturile interarmurale precum: metalurgia, industria chimică, industria textilă etc. Printre principalii factori de localizare se numără nivelul de calificare a resurselor de muncă, intensitatea științifică, cerințele de mediu ș.a. Producția mondială de automobile este într-o dinamică ascendentă. Dacă în 1950 se produceau 10,5 milioane de mașini, în 2005 – 48,3 milioane de mașini, în prezent cifra a ajuns la aproximativ 90 de milioane (tabelul 4.8). În trecut, numărul țărilor care produceau autoturisme era relativ redus, însă astăzi industria se extinde pe o geografie largă, fiind implicate în producție aproximativ 40 de state din întreaga lume.

Industria electronică și electrotehnică este cea mai intensivă în ceea ce privește capitalul uman și inovația în economia globală, având cele mai mari și mai sustenabile rate de creștere. Dezvoltarea sectorului electronic influențează toate domeniile economiei mondiale, datorită integrării sale extinse în producția de bunuri și servicii. Structura acestei industrii include producția de: echipamente electronice pentru prelucrarea informației, componente electronice și software, dispozitive de comunicație etc. În ceea ce privește structura regională a producției de calculatoare, statele asiatice (China, Coreea de Sud) domină în prezent piața. Totuși, dezvoltarea produselor electronice și electrotehnice inovative este dominată de statele înalt dezvoltate precum SUA, Japonia și Germania.

Una dintre ramurile moderne ale industriei constructoare de mașini este **industria roboților**, având un impact semnificativ asupra economiilor globale. Unul dintre cele mai importante domenii de aplicare a roboților este automatizarea proceselor industriale.

Roboții sunt folosiți pentru a îmbunătăți eficiența, pentru a reduce costurile de producție și pentru a îmbunătăți siguranța muncitorilor, preluând sarcinile periculoase sau repetitive. În industria auto, de exemplu, roboții sunt esențiali în procesele de asamblare. Industria roboților beneficiază de progrese tehnologice semnificative precum inteligența artificială (IA), învățarea automată, senzori avansați și tehnologii de conectivitate. Industria roboților este una de viitor, cu un potențial enorm de a revoluționa atât procesele industriale, logistica, medicina, cât și viața de zi cu zi.

Tabelul 4.8. Producerea automobilelor pe state în anii 2005, 2023,

Statul	2023		2005	
	mln.	% din total mondial	mln.	% din total mondial
1. China	30,1	33,5	5,7	11,8
2. SUA	10,7	11,9	11,9	24,6
3. Japonia	8,8	9,8	10,8	22,2
4. India	5,8	6,5	1,8	3,7
5. Germania	4,3	4,8	5,9	12,2
6. Coreea de Sud	4,2	4,7	3,7	7,7
7. Mexic	3,8	4,2	1,7	3,5
8. Spania	2,2	2,4	2,7	5,6
9. Brazilia	2,2	2,4	2,5	5,2
10. Thailand	1,8	2,0	-	-
Total mondial	89,9	100	48,3	100

Evaluare

1. Care sunt cauzele care au influențat schimbările în geografia producerii automobilelor în 2023 comparativ cu 2005?
2. Prin ce se explică migrația ramurilor industriei constructoare de mașini către piețele emergente?
3. Explicați de ce în industria constructoare de mașini specializarea și cooperarea interfirmă și interstatală este o realitate?



4. **Lucrul cu harta:** Localizați pe harte de contur statele gazdă a firmelor din industria constructoare de mașini: „Fiat”, „Nissan”, „Renault”, „Ford”, „Tata”, „Geely”

33

Industria chimică

Obiective:

Studiind această temă, veți putea:

- să evaluați rolul și importanța economică și socială a industriei chimice;
- să comparați structura ramurală a industriei chimice în statele dezvoltate și în cele în dezvoltare;
- să apreciați factorii determinanți în amplasarea și în dezvoltarea ramurii



Industria chimică este o ramură relativ tânără în sistemul economiei mondiale, avându-și originile la sfârșitul secolului al XIX-lea. Ea s-a dezvoltat rapid și, în prezent, face parte din sectoarele de bază ale economiilor mai multor state. Industria chimică se caracterizează printr-un șir de particularități specifice. Aceasta generează o diversitate extinsă de produse, ajungând la mii de tipuri, iar aproximativ 50% dintre produsele actuale au fost dezvoltate în a doua jumătate a secolului XX. Deși solicită investiții foarte mari pentru dezvoltare, este cea mai dinamică ramură, având un volum al producției care se dublează la fiecare 10-15 ani. De asemenea, se remarcă printr-un grad înalt de concentrare a producției, țările dezvoltate, precum SUA, Germania și Japonia, contribuie cu mai mult de 50% din producția chimică globală. Totodată, industria chimică se distinge printr-un nivel ridicat de monopolizare, un rol important avându-l CTN.

Tabelul 4.9. Structura ramurală a industriei chimice

Ramuri	Tipuri de producție
Industria chimico-minieră	Extracția materiilor prime chimice propriu-zise: sare gemă, săruri de potasiu, apatite, fosforite, sulf nativ etc.
Industria chimiei de bază	Acizi, săruri, îngrășăminte minerale, sodă caustică, sodă calcinată etc.
Industria chimiei sintezei organice	Mase plastice, rășini sintetice, cauciuc sintetic, fire și fibre sintetice, detergenți etc.
Industria chimiei fine	Produse chimico-farmaceutice, de parfumerie și cosmetice, lacuri, vopsele
Industria celulozei și hârtiei	Celuloză, hârtie, carton

Industria chimică are o bază **de materii prime** foarte largă:

- **materii prime minerale:** petrol, cărbune, gaze naturale, săruri de sodiu, de potasiu, fosforiți, apatite, ghips etc.;
- **materii prime vegetale:** lemn, stuf, latexul arborelui de heveia, trestia-de-zahăr, plante medicinale etc.;
- **materii prime de origine animalieră:** grăsimi, oase etc.

Despre industria chimică se spune că este „ramura fără reziduuri”.

Amplasarea geografică teritorială a producției chimice este determinată de o serie de factori, legați de structura complexă a industriei și diversitatea produselor sale (tabelul 4.9). Printre acești factori se înscriu: materia primă, energia, resursele de apă, gradul înalt de calificarea a forței de muncă, cerințele consumatorilor, infrastructura de transport și considerentele de mediu.

🕒 **În ce măsură factorii determinați ai industriei chimice au influențat dezvoltarea acesteia?**

Carcateristica ramurilor de bază. **Producția de îngrășăminte minerale** înregistrează tendințe stabile și pozitive de dezvoltare, fiind impulsionată de cererea tot mai mare din partea țărilor în dezvoltare, în contextul soluționării



Republica Moldova și lumea



Republica Moldova este un exportator de produse ale industriei chimice, cu cel mai mare volum al exporturilor provenind din produsele farmaceutice, uleiurile eterice și rezinoide, precum și din produsele de cosmetică și parfumerie. Principalul destinatar al acestor exporturi sunt statele din Uniunea Europeană.

problemei alimentare. În 1960, proporția celor trei tipuri principale de îngrășăminte era aproape echilibrată, însă în prezent acest raport s-a schimbat semnificativ (figura 4.20).

Se atestă o creștere a contribuției statelor în dezvoltare la producția acestor îngrășăminte, exemple relevante fiind China, India, Indonezia și Brazilia.

Geografia producției de **rășini sintetice și materiale plastice** la nivel global se dezvoltă rapid. În prezent, Asia este lider în acest domeniu, având o pondere de circa ½ din totalul producției. În consecință, liderii în producția globală de materiale plastice s-au schimbat începând cu anii 2000, când China a devenit cel mai mare producător, deținând o cotă de piață de 25%. SUA și Germania au rămas constant în top trei, având 12% și, respectiv, 5% din producția mondială.

Geografia producției de **fibre chimice** arată că, în prezent, acestea constituie aproximativ 65% din producția mondială totală de fibre, în timp ce fibrele de bumbac reprezintă 29%, iar cele din lână doar 1%. Principalele sectoare consumatoare a fibrelor chimice sunt industriile: textilă, auto, construcții, ambalaje și alte domenii. Un aspect semnificativ al geografiei industriei fibrelor chimice este „migrarea” producției către Asia, care generează acum aproximativ 90% din volumul global al producției ramurii, China având o cotă de aproximativ 70%, iar India de 10%.

Geografia **industriei farmaceutice** se remarcă prin intensitatea cea mai mare în capital uman calificat, reprezentând aproximativ 18% din costul total de producție. Rata de creștere a industriei este una dintre cele mai ridicate din industria chimică, fiind influențată de factori precum îmbătrânirea demografică a populației, introducerea de noi medicamente în practica medicală și dezvoltarea de noi generații de tratamente. Industria farmaceutică se caracterizează printr-o mare concentrare teritorială, 75% din medicamente fiind produse în țările dezvoltate. Există patru centre globale principale în acest domeniu: SUA, care produc aproximativ 30% din medicamentele din lume, dar exporturile reprezintă doar 30-35% din producția totală,

cauza principală fiind dimensiunea mare a pieții interne de consum; Europa Occidentală, cu o cotă de 25-33% din producția mondială, unde Germania, Elveția și Belgia sunt principalii producători; Japonia, care este centrul asiatic al industriei farmaceutice și are cel mai mare consum de medicamente pe cap de locuitor din lume și China, care înregistrează cel mai rapid ritm de creștere a producției de medicamente în ultimii ani. Estul Europei are un centru farmaceutic reprezentat de țări precum Ungaria, Polonia, Slovenia și Slovacia.

Industria chimică se remarcă printr-un grad ridicat de **monopolizare** de către CTN. Cele mai mari CTN din domeniu sunt **BASF** (Germania), specializată într-o gamă largă de produse chimice, inclusiv chimicale pentru conservarea alimentelor, acid azotic, metanol, lacuri, vopsele, cosmetice, detergenți, produse pentru curățenia industrială și vitamine; **Bayer** (Germania), care produce medicamente, materiale chimice avansate pentru protecția plantelor ș.a.; și **Saudi Basic Industries** (Arabia Saudită), care se ocupă cu producția de îngrășăminte, materiale plastice inovatoare și polimeri.

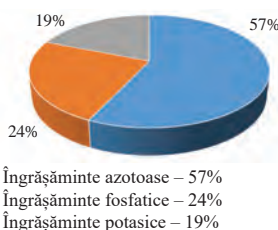


Figura 4.20. Raportul principalelor tipuri de îngrășămintă în anul 2023, %

Evaluare

1. Prin ce se explică „migrarea” mai multor subramuri ale industriei chimice către Asia?
2. Completați tabelul alăturat pe caiete:
3. Cum poate fi explicată următoarea tendință observată în industria chimică: statele în dezvoltare sunt lideri în producția de bunuri chimice, iar comerțul are loc în principal între statele dezvoltate?



Lucrul cu harta: Localizează pe harta de contur principalele state producătoare de îngrășămintă de azot și anvelope

Particularitățile industriei chimice în diferite state

State dezvoltate	State în dezvoltare

Obiective:

Studiind această temă, veți putea:

- să apreciați importanța, rolul și structura ramurală a industriei ușoare;
- să comparați structura ramurală a industriei ușoare în statele dezvoltate și în cele în dezvoltare;
- să apreciați factorii determinanți în amplasarea și în dezvoltarea ramurii



Industria ușoară este ramura care satisface nevoile fiziologice și estetice ale populației, având astfel o importanță semnificativă din punct de vedere social și cultural. Produsele acestei ramuri influențează una dintre dimensiunile vieții cotidiene, constituind o parte integrantă a culturii materiale. Consumul vestimentației ține de anotimp, de ritmul vieții și reflectă trăsăturile profesionale, naționale, dar și nivelul ierarhic social, modul de trai al populației. Deși în prezent are loc procesul de internaționalizare a stilului de îmbrăcăminte-încălțăminte, designerii, creatorii de modă țin cont de elementele naționale ale acesteia. În perioada contemporană s-a trecut de la producția în serie la produse în partide mici sau unice.

Structura industriei ușoare este complexă și reflectă etapele tehnologice de prelucrare a materiilor prime de origine naturală sau chimică (tabelul 4.10).

Tabelul 4.10. Structura industriei ușoare

Industria ușoară primară (brută)	Industria ușoară a semiproduselor	Industria ușoară a produselor finite
<ul style="list-style-type: none"> • Producerea bumbacului • Producerea iutei • Producerea inului • Producerea pieilor • alte produse primare 	<ul style="list-style-type: none"> • Industria textilă • Industria pielăriei • Industria filaturii 	<ul style="list-style-type: none"> • Industria tricotajelor • Industria confecțiilor • Industria încălțăminteii • Industria covoarelor • Industria produselor de marochinărie • Alte produse finite

Industria ușoară se remarcă prin câteva trăsături specifice::

– subramurile acesteia sunt mari consumatoare de resurse umane de calificare medie și joasă, cu precădere feminină. „Migrarea” industriei ușoare către statele în dezvoltare a fost un prim pas al transformărilor teritoriale în dezvoltarea industriei;

– având o cerere constantă, ramura s-a dezvoltat într-o ritm continuu, ascensiunea sa fiind influențată de preferințele consumatorilor;

– sortimentele și colecțiile se schimbă rapid, iar în statele dezvoltate, colecțiile sunt actualizate de 4-6 ori pe an. Milano, Paris și Roma sunt considerate centrele universale ale modei;

– producția de bunuri de larg consum, destinate unui număr mare de consumatori, a determinat localizarea industriei atât în marile centre urbane, cât și în orașe mici sau chiar în zone rurale.

– raportul materiilor prime de origine naturală și sintetică s-a modificat în timp (figura 4.21).

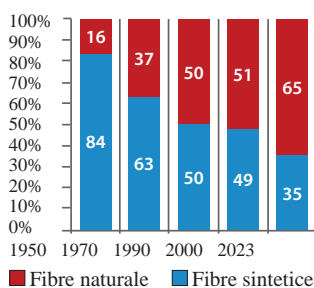


Figura 4.21. Raportul materiilor prime de origine naturală și sintetică în industria textilă, %



Republica Moldova și lumea



Industria textilă în țara noastră are un caracter atât industrial, cât și artizanal. Argumentați afirmația

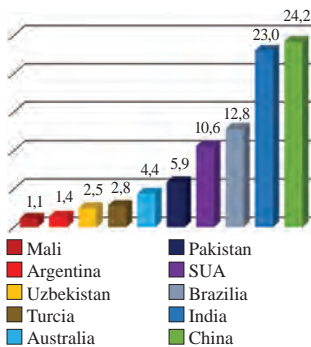


Figura 4.22. Principalele state producătoare de bumbac în lume, 2023, %

- În statele postindustriale, ponderea industriei ușoare este în scădere. Cu toate acestea, în aceste state, industria modei continuă să se dezvolte rapid. Companiile implicate în producția, vânzarea și întreținerea produselor de modă generează venituri de miliarde de dolari. Cum se explică dezvoltarea acestei industrii într-un context în care ponderea industriei ușoare este în scădere? Oferiți exemple de astfel de companii

Amplasarea geografică a industriei ușoare este influențată de cerințele consumatorilor, disponibilitatea materiilor prime, gradul de dezvoltare al tehnologiilor de producție și resursele de forță de muncă. Astfel, în prezent subramurile orientate către factorul *materie primă* și *consumator* (industriile textilă, a tricotajelor, a covoarelor etc.); spre consumator (industria încălțămintei, a jucăriilor etc.); spre materia primă (industria ușoară primară).

Carcateristica ramurilor de bază. Industria textilă este principala ramură a industriei ușoare. Produce mai multe tipuri de țesături, ponderea cea mai mare având-o cele de bumbac (peste 80%), fiind urmată la mare distanță de țesăturile din lână, mătase, în și alte culturi textile de importanță locală. Industria textilă a migrat către statele în dezvoltare, în special din Asia, acestea fiind numite convențional „atelierele lumii occidentale”. În statele dezvoltate, industria ușoară se concentrează pe produse de înaltă calitate, de lux și articole cu valoare adăugată mare. În calitate de exemplu, pot fi aduse articolele personalizate, colecțiile de modă ale designerilor sau echipamentele specializate pentru alte industrii. Statele în dezvoltare se concentrează mai mult pe producția de produse de larg consum și articole standardizate precum îmbrăcăminte de masă, produse ieftine, sau bunuri destinate pieței de masă.

Industria bumbacului este sectorul de bază al industriei textile după cantitatea de materie primă folosită și volumul producției. Aceasta conține două etape principale în dezvoltare: filarea, prin care se obțin fibrele textile, și țesutul acestora. China deține supremația în industria bumbacului, conducând detașat atât producția, cât și consumul. Toate celelalte tipuri de țesături se produc în cantități mici și foarte mici.

Industria confecțiilor este prezentă în majoritatea țărilor lumii, având o distribuție geografică vastă. Totuși, datorită costurilor reduse ale forței de muncă, principalii producători globali sunt statele în curs de dezvoltare, cu populații numeroase. În ceea ce privește exporturile de îmbrăcăminte, se disting două regiuni majore: Europa și Asia. Europa se specializează în producția de îmbrăcăminte de lux, exclusivistă, în timp ce Asia se concentrează pe îmbrăcăminte destinată consumului de masă. Statele europene dețin circa 30% din exporturile globale de îmbrăcăminte, iar China 25%. Alți exportatori importanți sunt Bangladesh (5%), Germania și Turcia (4,5% fiecare) și Italia (4,2%).

Industria pielăriei și încălțămintei. Trecerea de la producția meșteșugărească la la marea producție industrială în serie și în serie mare a avut loc mai târziu. În prezent producția încălțămintei la scară industrială este însoțită de producția artizanală, în special în statele cu consum individual sporit. Ca și în alte ramuri ale industriei ușoare, industria pielăriei și încălțămintei atestă tendință de deplasare a producției către regiunile și statele cu forță de muncă numeroasă sub aspect cantitativ, costuri reduse, bază de materie primă bogată și emergență economică. Întreprinderile mici și mijlocii din această ramură se adaptează rapid schimbărilor în modă și la cererea pieței mondiale.

Evaluare

1. Cum explicați zicala „Moda este schimbătoare ca timpul” cu referire la industria ușoară?
2. Cum s-au reflectat particularitățile industriei ușoare asupra repartiției teritoriale a acesteia.
3. De ce este în scădere producția de țesături naturale în lume?



4 Lucrul cu harta: Utilizând harta tematică din atlas și datele din manual, localizați pe harta de contur principalele state producătoare de bumbac-fibre și de lână.

Obiective:

Studiind această temă, veți putea:

- să evaluați importanța și structura ramurală a industriei alimentare;
- să apreciați particularitățile specifice în dezvoltarea industriei alimentare la nivel internațional și național;
- să identificați tendințele dezvoltării industriei alimentare.



Importanța **industriei alimentare** este dată de caracterul și destinația produselor sale. Securitatea socială a națiunilor depinde semnificativ de gradul în care acestea sunt asigurate cu produse alimentare. Având în vedere că majoritatea produselor agricole sunt perisabile, acestea necesită o prelucrare primară rapidă și industria alimentară joacă un rol esențial în acest proces. Este ramura industrială cu cea mai extinsă răspândire la nivel global, deși în unele state în dezvoltare aceasta se manifestă într-o formă rudimentară. Structura industriei alimentare este complexă și cuprinde peste 20 de subramuri (figura 4.23).

Din punct de vedere structural, subramurile industriei alimentare pot fi clasificate în: *industrii primare*, ce produc semiproduse (făină, unt, pudră de cacao etc.), utilizate în continuare în *industrii secundare*, care au ca produs final alimentul de consum. De obicei, prelucrarea primară a produselor agricole are loc acolo unde se află materiile prime, iar prelucrarea finală se desfășoară în statele dezvoltate. De aceea, unele țări occidentale apar în statisticile internaționale ca fiind producători ai unor produse exotice (de exemplu, Marea Britanie – ceai, Germania – cafea). Statele, care exportă semiproduse și semipreparate alimentare, obțin venituri mai mici în comerțul internațional și sunt defavorizate.

Amplasarea geografică a industriei alimentare în funcție de orientarea producției

către materii prime și/sau consumatori se împărțite în trei categorii. Subramurile orientate către *materiile prime* includ industria zahărului, a peștelui, a vinului, a untului și a brânzeturilor. Subramurile orientate spre *consumatori* (denumite „subramuri urbane”) sunt reprezentate de industria panificației, a cofetăriei, a băuturilor și producția de semipreparate. Industria de prelucrare a cărnii, industria morăritului și industria margarinei sunt orientate simultan atât către *consumator*, cât și către *materiile prime*.

Carcateristica ramurilor de bază

Industria cărnii și a produselor din carne. Piața produselor din carne este determinată de rolul cărnii ca aliment de bază. Pentru mai multe state comerțul cu carne și produse din carne reprezintă o direcție principală în comerțul exterior. În consumul alimentar se folosește carnea diferitor specii de animale, acestea fiind preferate de către populația Terrei diferit în funcție de condiții naturale, tradiții, nivelul veniturilor, schimbările în sistemul alimentar etc.

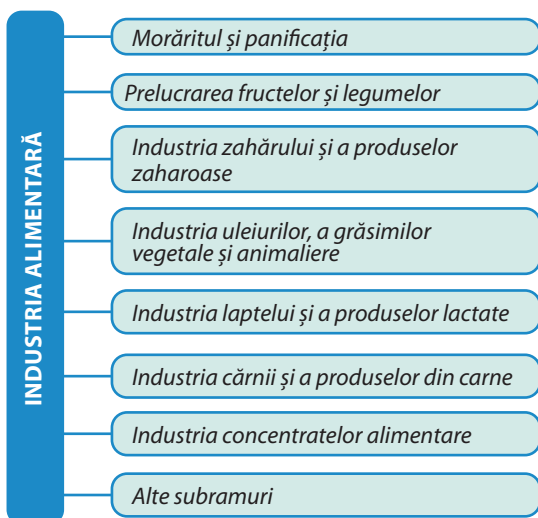


Figura 4.23. Structura industriei alimentare



Republica Moldova și lumea



Republica Moldova va excela în mai multe subramuri ale industriei alimentare datorită tradiției și resurselor naturale disponibile. Care sunt acestea?

Structura industriei cărnii în statele lumii diferă, ponderea cea mai mare în consum fiind carnea de pasăre, porcine și bovine (87,5% din totalul cărnii consumate) (tabelul 4.11).

Tabelul 4.1. Principalii producători de carne în lume, %

Carne de pasăre		Carne de porc		Carne de bovine	
State	%	State	%	State	%
SUA	16,7	China	44,0	SUA	18,4
China	12,3	SUA	10,2	Brazilia	14,1
Brazilia	11,8	Spania	4,2	China	10,1
Federația Rusă	3,7	Germania	4,1	India	6,0
Indonezia	3,1	Brazilia	3,6	Argentina	4,3
Restul statelor	19,1	Restul statelor	33,9	Restul statelor	47,1

Geografia industriei zahărului a fost istoric marcată de o concentrare pe materiile prime, cum ar fi trestia-de-zahăr și sfecla-de-zahăr. În prezent, în ceea ce privește volumele de producție, dominația este deținută de zahărul obținut din trestia-de-zahăr. Totuși, în Europa există încă țări care sunt lideri în producția de zahăr din sfeclă. La nivel global, producția de zahăr este de 178,9 milioane de tone, contribuția Braziliei, Indiei și Chinei constituie 46% din total.

Industria laptelui și a produselor lactate este una din ramurile care furnizează produse de mare valoare nutritivă. Subramura este localizată preponderent în statele și în regiunile cu creștere intensivă a animalelor de lapte sau în cele care aparțin unor mari societăți industriale precum Nestlé (Elveșia), Danone (Franța), Unilever (Marea Britanie/Țările de Jos). Producția și prelucrarea laptelui sunt concentrate în mari centre specializate Frise (Țările de Jos), Dairi Belt (SUA), Câmpia Padului (Italia), Noua Galie de Sud (Australia).

Industria concentratelor alimentare se ocupă cu producția și procesarea diverselor produse care au fost concentrate pentru a facilita conservarea și transportul lor. Această industrie include fabricarea de sucuri și supe concentrate, piureuri de fructe și legume, precum și concentrate de lapte sau carne. Procesul de concentrare presupune eliminarea unei părți din apă pentru a crește densitatea produsului, păstrând în același timp nutrienții și aromele principale. Produsele obținute sunt adesea utilizate ca ingrediente de bază în preparatele alimentare, având un rol important în economisirea de resurse și în prelungirea duratei de valabilitate a produselor. Industria concentratelor alimentare a cunoscut o creștere semnificativă datorită cerințelor pieței pentru produse convenabile, economice și cu termen lung de valabilitate. De asemenea, această subramură contribuie la reducerea risipei alimentare prin transformarea materiilor prime în produse concentrate care pot fi utilizate pe o perioadă mai lungă de timp. Liderii mondiali în producerea concentratelor alimentare se numără mai multe companii mari și bine cunoscute care domină industria globală: Nestlé (Elveșia) Cargill (SUA).

Evaluare

1. Care este deosebirea în specializarea industriei alimentare în statele dezvoltate și în dezvoltare?
2. Prin ce se explică creșterea interesului pentru produsele ecologice și bio din partea consumatorilor? Dar a producătorilor? Argumentați răspunsul.
3. Din lista propusă, subliniați patru culturi agricole ale căror semințele se utilizează în industria uleiurilor vegetale: susanul, agava, sisalul, soia, vița-de-vie, iuta.



4. **Lucrul cu harta:** Utilizând harta tematică din atlas și statistica internațională, localizați pe harta de contur principalele state producătoare de zahăr și de trestie-de-zahăr.

36

*Sectorul serviciilor: rolul în economie, structura pe ramuri***Obiective:****Studiind această temă, veți putea:**

- să identificați diversitatea structurală a sectorului serviciilor;
- să comparați domeniul serviciilor în statele dezvoltate în cele în curs de dezvoltare;
- să apreciați problemele, provocările actuale și de perspectivă ale sectorului terțiar.



Sectorul serviciilor constituie cel mai dinamic domeniu al economiei globale. În toate țările lumii se observă o creștere semnificativă a ponderii serviciilor în structura economică, însoțită de o reducere a contribuției agriculturii și a industriei în formarea PIB-ului. Acest sector reprezintă motorul economiei moderne, reflectând nivelul de dezvoltare și complexitatea societăților actuale. El cuprinde o varietate largă de activități care nu se concentrează pe producția materială directă, ci pe oferirea de servicii pentru populație, entități și sectoare economice.

Serviciile pot fi clasificate în mai multe tipuri: *economice, personale, de afaceri și sociale*. **Serviciile economice** sunt complementare activităților economice și includ transportul, asigurările, comerțul, comunicațiile etc. **Serviciile personale** au o structură diversificată și se dezvoltă cel mai rapid în prezent. Acestea includ serviciile casnice, alimentația publică, odihna și divertismentul, serviciile personalizate etc. Un rol esențial în susținerea antreprenoriatului îl reprezintă **serviciile de afaceri** sau **profesionale**, care cuprind activități precum cele financiar-bancare, de marketing și publicitate, management, consultanță, recrutare de personal ș.a. **Serviciile sociale** sunt finanțate de stat și includ o gamă largă de activități care sprijină bunăstarea populației (tabelul 4.12).

Tabelul 4.12. Tipuri de servicii în sistemul economic național și mondial

Categorii	Tipuri
Economice/ de producție	C&D, transport, comerț, turism, distribuție, arendă, intermediere (brokeraj), informaționale, comunicații etc
Servicii personale	Alimentația publică, odihna și divertismentul, serviciile personalizate, juridice
Servicii de afaceri/ profesionale	Financiare, bancare, bursiere, contabilitate și audit, consultanță, asigurări și servicii de pensii, marketing și reclamă, juridice etc.
Servicii sociale	Educația, medicina, asistența socială, sportul, arta, cultura etc.

Sectorul serviciilor se caracterizează prin câteva trăsături esențiale: diversitatea structurală, natura intangibilă și imaterială, dependența ridicată de informații, inovație și creativitate, precum și dificultatea de a le stoca, transporta și contabiliza.

Geografia serviciilor (sectorul terțiar) analizează legile și particularitățile dezvoltării teritoriale a serviciilor, un sector esențial al economiei statelor dezvoltate, precum și ale multor state în curs de dezvoltare cu economii emergente.

Datorită contribuției semnificative a sectorului serviciilor în formarea PIB-ului, economiile acestor state sunt denumite postindustriale sau terțiare. Activitățile principale din acest sector aparțin sferei imateriale și au cunoscut o diversificare considerabilă de-a lungul timpului și în diferite regiuni geografice. Statele/teritoriile mici și microstatele

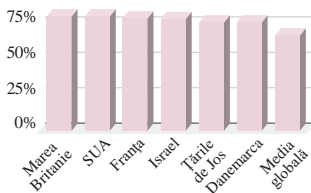


Figura 4.24. Pondere servicii în PIB pentru unele state dezvoltate

Tabelul 4.14. Exportul principalelor categorii de servicii din Marea Britanie și China în 2023, %

Categoriile/tipuri de servicii	Marea Britanie	China
Total	100	100
1. Profesionale/de afaceri	29,0	16,3
2. Financiare	25,5	9,0
3. Turism	12,0	43,0
4. Transport	8,1	8,4
5. Personale, culturale și recreative	10,6	4,0
Alte tipuri	14,8	19,3

din categoria statelor de deservire a capitalului internațional, cunoscute și ca state „arendase”, au cea mai mare pondere a serviciilor în structura PIB-ului: Bermude (94%), Hong Kong, Virgine (93%), Macao (90%), Luxembourg (88%) (figura 4.24). Acestea oferă servicii financiare (zone off-shore), de turism, de comerț, de transport, de deservire a companiilor transnaționale, fiind gazda acestora etc.

Dintre principalele economii dezvoltate ale lumii, Marea Britanie și SUA se remarcă prin cea mai mare pondere a serviciilor, acestea depășind 80% din PIB (figura 4.24).

Sectorul serviciilor reprezintă o punte de legătură între producție și consum, sprijinind funcționarea eficientă a întregului sistem economic. Totodată, acesta joacă un rol esențial în creșterea calității vieții, oferind acces la educație, sănătate, asistență socială, cultură și activități recreative. Diversitatea și calitatea serviciilor impulsionează inovația și competitivitatea, încurajând adoptarea și dezvoltarea noilor tehnologii.

Tabelul 4.13. Principalii exportatori și importatori de servicii, 2022

Leaderii mondiali	Export, %	Leaderii mondiali	Import
1. SUA	13,0	1. SUA	10,6
2. Marea Britanie	6,9	2. Germania	7,0
3. China	5,9	3. China	7,0
4. Germania	5,8	4. Marea Britanie	4,8
5. Irlanda	5,0	5. Franța	4,3
Total mondial	100	Total mondial	100

Gradul de dezvoltare al sectorului serviciilor poate fi evaluat prin diversitatea și ponderea acestuia în comerțul internațional. De-a lungul timpului, raportul dintre comerțul cu bunuri și cel cu servicii a suferit schimbări semnificative, atât în ceea ce privește structura, cât și ponderea în totalul comerțului.

Statele dezvoltate dețin cea mai mare pondere atât la exportul (70%), cât și la importul serviciilor (67%), având și cea mai diversificată structură a serviciilor. Serviciile cu cea mai mare pondere în exporturi sunt *turismul* și *transportul* care dețin circa 90% din totalul serviciilor prestate la nivel internațional.

Structura serviciilor este diferită în statele lumii. În economiile în dezvoltare ponderea cea mai mare în servicii o dețin transportul, comerțul și turismul. În statele dezvoltate structura serviciilor este mult mai diversificată. Astfel, Marea Britanie are o specializare internațională în prestarea serviciilor financiare (Londra fiind centrul financiar cel mai important din lume), Australia – servicii educaționale, financiare și turism, Germania – logistică, servicii financiare și turism, Franța – turism, finanțe și administrarea publică (tabelul 4.14).

Sectorul serviciilor constituie un pilon esențial al creșterii economice pentru economiile naționale, datorită activităților sale cu valoare adăugată ridicată. Fiind o sursă majoră de inovație, competitivitate, locuri de muncă și venituri guvernamentale, acest sector este pe cale să devină dominant în economia globală pe termen lung. De asemenea, serviciile vor juca un rol crucial în asigurarea dezvoltării sustenabile și în promovarea prosperității economiilor și a societăților la nivel mondial.

Evaluare

1. Specificați tipul serviciilor la care ați apelat în ultima lună/săptămână. Care dintre serviciile incluse în tabelul 4.12 sunt internaționalizate?
2. Explicați cauzele care influențează poziția de lideri mondiali în comerțul cu servicii a statelor dezvoltate.
3. Cum explicați ascensiunea Chinei în topul celor mai mari exportatori și importatori de servicii?

37-38

Transporturile și comunicațiile

Obiective:

Studiind această temă, veți putea:

- să explicați importanța transportului și comunicațiilor în sistemul economic mondial;
- să comparați avantajele și limitele anumitor tipuri de transport în traficul de mărfuri și de pasageri;
- să identificați problemele și provocările dezvoltării transportului la etapa actuală.



Transportul reprezintă sistemul circulator al economiei mondiale. El are un rol fundamental în acest sistem, fiind un pilon central al schimburilor economice între țări, dar și al integrării, globalizării economice. Prin facilitarea circulației bunurilor, serviciilor, capitalurilor și persoanelor, transportul internațional sprijină dezvoltarea economică, integrarea piețelor și creșterea interdependenței economice la nivel global.

Sistemul de transport internațional s-a dezvoltat semnificativ în secolul XX, fiind strâns legat de distribuția populației și de gradul de dezvoltare al statelor. Țările dezvoltate dispun de cele mai avansate sisteme de transport, caracterizate prin densitate mare a rețelelor de transport, diversitatea mijloacelor de transport utilizate, inovații tehnologice și volume mari de mărfuri și servicii transportate. Aceste sisteme complexe contribuie la creșterea conectivității și la integrarea economiei globale. Dezvoltarea transportului în cadrul unui stat, regiune are un impact semnificativ asupra progresului acestora.

● De ce depinde nivelul de dezvoltare a transportului în statele lumii?

● Care este importanța economică a transportului? Dar socială? Argumentați răspunsul.



Termeni-cheie:

● **Nod de transport** – punct strategic dintr-o rețea de transport unde se intersectează, se transferă sau se distribuie fluxurile de persoane, de mărfuri sau de informații.

Transportul internațional poate fi clasificat pe baza mai multor criterii, cum ar fi: modul de transport raportat la mediul de amplasare a căilor de comunicație (tabelul 4.15), natura mărfurilor transportate (mărfuri generale, perisabile, periculoase, grele și voluminoase), destinație (bi-, multilaterală, tranzit) etc.

Transporturile terestre joacă un rol important în dezvoltarea socio-economice a statelor.

Transporturile rutiere ocupă un loc de prim rang în cadrul transporturilor terestre, datorită avantajelor sale, precum comoditatea, viteza mare și capacitatea de a atinge zone greu accesibile. În prezent, rețeaua rutieră globală depășește de aproximativ zece ori lungimea rețelei feroviare mondiale.

Tabelul 4.15. Structura transporturilor de bază în funcție de mediul de amplasare

Transporturile terestre	Transporturile navale	Transporturile aeriene	Transporturile speciale
<ul style="list-style-type: none"> • Rutier • Feroviar • Prin conducte 	<ul style="list-style-type: none"> • Maritim • Fluvial 	<ul style="list-style-type: none"> • Aeronautic • Aerospațial 	<ul style="list-style-type: none"> • Prin unde electromagnetice • Prin fire (energia electrică) • Comunicațiile spațiale (TV, radio, telefonie mobilă, satelit, WI-FI etc.)



Republica Moldova și lumea



Ce schimbări vor interveni în infrastructura transportului din Republica Moldova în contextul perspectivei de integrare europeană? Argumentați răspunsul.

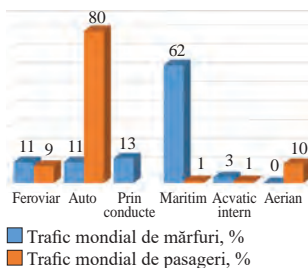


Figura 25. Structura traficului mondial de mărfuri și pasageri, 2023

- **Canalul Suez (Egipt)** o rută de transport vitală în comerțul internațional care leagă mările Mediterană și Roșie, reducând timpul de navigație între Europa și Asia cu 7000 km (asigură 10-12% din comerțul maritim mondial);
- **Canalul Panama** face legătura între Oceanul Atlantic și Pacific și este esențial pentru comerțul dintre Asia și coasta de Est (SUA), Europa și coasta de vest a Americii (asigură 10% comerțul mondial cu petrol);
- **Canalul Rin-Main-Dunăre** este crucial pentru transportarea mărfurilor în Europa, facilitând comerțul intraregional, având o importanță economică, dar și strategică pentru statele care îl valorifică

Drumurile reprezintă cea mai veche formă de legătură între diferite puncte de pe glob. Deși acestea sunt cunoscute încă din Antichitate, preocupările pentru modernizarea lor au apărut abia în secolul al XVIII-lea. În 1775, în Franța, s-a început pietruirea drumurilor, iar în secolul al XIX-lea, inginerul britanic Mac Adam a introdus un sistem inovator de pavare, cunoscut sub numele de „macadam”.

Secolul XX a fost marcat de tranziția către șoselele moderne continentale și transcontinentale, autostrăzi, cu trasee optimizate (coridoare de transport), construcții de poduri, tuneluri și pasaje denivelate etc. care asigură legăturile dintre toate punctele de pe glob, confirmând importanța flexibilității mari a transportului „din ușă în ușă”. Statele cu cele mai mari rețele de drumuri sunt SUA, India, Brazilia, Federația Rusă, China. Europa are cea mai mare densitate a rețelei rutiere, cu valori remarcabile în Luxemburg (1997 km/1000 km²), Germania (1767 km/1000 km²) și Danemarca (1648 km/1000 km²).

Un alt element important al transportului rutier îl constituie *parcul de automobile*, de numărul și calitatea căruia depinde eficiența acestui mijloc de transport. Dezvoltarea intensă a transporturilor rutiere este determinată de creșterea rapidă a parcului de autovehicule. În anul 2024 parcul mondial de automobile era estimat la circa 1,5 miliarde vehicule. În prezent automobile produc circa 40 state ale lumii, cei mai mari producători fiind China care acoperă 1/3 din producția globală, UE – peste 15% și SUA cu peste 10% din numărul total de autovehicule.

Inovarea în domeniul transportului rutier se orientează în prezent către mașinile electrice (3% în 2024), mașinile pe bază de surse de energie ecologică, pe reducerea poluării etc.

Deși ocupă o poziție secundară în traficul de mărfuri la nivel internațional, transporturile rutiere dețin prima poziție în traficul de pasageri (80%), fiind urmate de transportul aerian (10%), feroviar (9%) și maritim (1%) (figura 4.27).

Transportul feroviar ocupă un loc semnificativ printre mijloacele de transport, deși ponderea sa în traficul de mărfuri și de pasageri a scăzut de-a lungul timpului. Totuși, datorită avantajelor sale, precum capacitatea de a transporta volume mari de marfă pe distanțe lungi, costurile reduse, impactul scăzut asupra mediului, nivelul ridicat de siguranță și continuitatea fluxului de transport, se preconizează o creștere a importanței sale în viitor.

Principalele limitări ale transportului feroviar includ manevrabilitatea redusă, incompatibilitățile infrastructurii feroviare între state (cum ar fi diferențele de ecartament), adaptabilitatea scăzută pentru distanțe scurte și necesitatea frecventă de a utiliza transportul rutier pentru a finaliza traseele internaționale ale mărfurilor.

Transportul maritim este unul dintre cele mai vechi tipuri de transport care a făcut posibilă legăturile dintre civilizațiile intercontinentale. În prezent, transportul maritim reprezintă un pilon esențial al comerțului global, asigurând aproximativ 75% din volumul total al mărfurilor transportate la nivel mondial. Economii naționale și relațiile comerciale dintre acestea se bazează în mod semnificativ pe acest tip de transport. De-a lungul timpului, transportul maritim a evoluat considerabil, începând cu epoca marilor descoperiri geografice și continuând cu inovații precum locomotivele cu motor Diesel și electrice, care au accelerat dezvoltarea transportului de mărfuri. Creșterea economică globală, cererea tot mai ridicată de materii prime și produse finite, precum și costurile competitive au dus la creșterea capacității și vitezei navelor, îmbunătățind în același timp siguranța operațiunilor.



În analiza distribuției flotei comerciale pe baza pavilionului de înregistrare, observăm o ierarhie diferită a celor mai mari flote maritime. Aceasta este dominată de țările care oferă **pavilioane de conveniență**. Prin această practică, state teritorii, precum Panama (12,9%), Liberia (11,8%), Insulele Marshall (11,4%), Bahamas (7,4%) permit proprietarilor de nave să-și înregistreze navele sub pavilioanele lor, atrăgându-i prin taxe de înregistrare foarte mici. Această strategie este frecvent utilizată de țări în curs de dezvoltare. În ceea ce privește transportarea mărfurilor cu diferite mijloace de transport, dinamica s-a schimbat în favoarea transportului maritim datorită costurilor reduse și capacității mari de transport.

Infrastructura în transportul maritim internațional este determinată de rețeaua de porturi, canale navigabile, strâmtori care asigură legăturile dintre state și regiuni. În funcție de structura economică și a traficului de mărfuri se deosebesc mai multe tipuri de porturi. Porturile cu importanță internațională au stimulat creșterea industriei, comerțului și a altor activități economice și sociale, devenind centre de atracție pentru investiții și dezvoltare.

Printre canalele navigabile cu o semnificație economică și geopolitică mare, se înscriu canalele: Suez, Panama, Rin-main-Dunăre etc.

În categoria *transporturilor speciale* se înscriu, în principal, cele realizate prin conducte și cabluri, cum ar fi petroleoductele, gazoductele, apeductele, saleoductele, chimioductele și liniile de înaltă tensiune pentru transportul energiei electrice, dar și prin unde electromagnetice: telecomunicațiile, inclusiv telefonie, sistemul de navigare GPS, sistemele de radio și televiziune, internetul etc. Acestea sunt esențiale pentru funcționarea infrastructurii moderne și pentru satisfacerea nevoilor economice și sociale ale societății. Transportul prin conducte asigură livrarea continuă și eficientă a resurselor la costuri mici. Sistemele de comunicații (telefonie, internet, televiziune) sunt esențiale pentru comunicare, educație, afaceri și acces la informație. Informația în prezent este considerată un factor important al dezvoltării.

Transporturile speciale asigură securitatea economică și socială a statelor. Spre exemplu, liniile de înaltă tensiune pentru *transportul energiei electrice* sunt fundamentale pentru alimentarea cu energie pentru economiile naționale și gospodăriile casnice. *Internetul*, o altă realizare recentă a comunicațiilor are un impact semnificativ asupra economiei globale prin dezvoltarea afacerilor și tranzacțiilor online, oferirea o gamă largă de servicii financiare, reprezintă motorul inovării tehnologice etc. Sub aspect social, internetul a revoluționat comunicarea globală, oferind acces rapid la informație, educație și învățare la distanță etc.

În prezent, circa 5,5 mld. de locuitori la nivel global utilizează internetul, ceea ce reprezintă circa 70% din populația Terrei.

- Porturi specializate în traficul de materii prime: petrol (Abadan, Khark, Houston), minereu de fer (Navric, Tubaro), cărbune (Cardiff, Nordfolk, Sidney), lemn (Arhanghelsk, Oulu), etc.;
- Porturi specializate în traficul de produse agroalimentare: cereale (Vancouver, Odesa), orez (Rangoon), cafea (Santos), pește (Reykjavic);
- Porturi turistice (Acapulco, Miami);
- Porturi cu caracter complex (Singapore, Rotterdam, Yokohama, Londra, Constanța, Hamburg, etc.).

Evaluare

1. Care este influența transportului asupra mediului înconjurător?
2. Argumentați rolul economic și social al transportului în țara noastră.
3. Cum a influențat PTȘ asupra anumitor dimensiuni ale transportului: viteză, capacitate, continuitate și confort? Exemplificați.



4. Lucrul cu harta: Pe harta de contur marchează: porturi maritime: Singapore, Shanghai (China), Shenzhen (China), Hong Kong (China), Busan (Coreea de Sud), Jebel Ali (Emiratele Arabe Unite), Rotterdam (Țările de Jos), Antwerpen (Belgia), Hamburg (Germania), Los Angeles (SUA); Centre urbane cu aeroporturi mari: Beijing, Atlanta, Dubai, Los Angeles, Tokyo, Chicago, Londra, Frankfurt pe Main.



39-40

Turismul: factori de dezvoltare, clasificare. Marile zone turistice ale Globului

Obiective:

Studiind această temă, veți putea:

- să explicați rolul turismului în dezvoltarea socio-economică a statelor;
- să apreciați marile zone turistice ale Globului conform algoritmului;
- să identificați problemele și provocările dezvoltării turismului la etapa actuală.



Turismul reprezintă o componentă esențială a sectorului terțiar, cu o istorie îndelungată, fiind cunoscut încă din cele mai vechi timpuri. Această activitate economică este în plină ascensiune din punctul de vedere al numărului de turiști și al veniturilor generate. În același timp, turismul este o expresie socio-culturală strâns legată de tradiții și de parcursul evoluției istorice. Rolul turismului în înțelegerea, promovarea, păstrarea patrimoniului natural și cultural mondial este esențial. Acesta crează conexiuni între state și regiuni, favorizând relațiile economice internaționale.

Turismul este modelat de interacțiunea dintre mediul natural, economic și social, care influențează și direcționează fluxurile de vizitatori. Fiind un simbol al identității unei țări, turismul este adesea denumit în mod convențional „industria ospitalității”.

Există o multitudine de forme și tipuri de servicii turistice: intern și internațional, emitent și receptor, individual, familial și în grup, de afaceri, tratament (cură balneară, dentară), ecologic, sezonier etc. În funcție de *scop*, serviciile turistice pot fi clasificate în: balnear maritim, montan, cultural, comercial, sportiv de vânătoare și de pescuit etc.

În prezent apar noi forme de manifestare a turismului, determinate de creșterea cererii din partea populației bazate pe creșterea veniturilor, a calității și a modului de trai care pune accentul mai mare pe recreere și petrecerea timpului liber. Printre acestea se înscriu turismul de aventură, de lux, sportiv etc.

Dezvoltarea turismului presupune existența unui *potențial turistic natural și antropoc* și valorificarea acestuia. *Oferta turistică* bazată pe potențialul natural include elementele cadrului natural-geografic: relief, climă, hidrografie, biodiversitate, faună. Turiștii sunt atrași de peisaje naturale inedite, de locații ferite de aglomerații, de elemente naturale unice și spectaculoase. *Oferta turistică antropoc* este generată de către societatea umană ca o expresie a culturii materiale și spirituale. Aceasta include edificii cu funcții atractive concepute de mâna omului, dar și activități și evenimente turistice.

Oferta turistică include atât resursele naturale și culturale, cât și infrastructura turistică (unități de cazare, de alimentație, de agrement, de transport), serviciile turistice (asistența turistică), produsele turistice (pachete turistice), marketingul și promovarea (campanii publicitare și brandingul destinației turistice).

Factorii de dezvoltare a turismului reprezintă ansamblul elementelor care influențează creșterea și diversificarea activităților turistice într-o anumită țară sau regiune. Rolul principal în dezvoltarea turismului îl are **factorul economic**. Acesta



E bine să știi:

Pandemiile, cum ar fi COVID-19, crizele economice au avut un impact devastator asupra industriei turismului, din cauza restricțiilor impuse în mod global și a temerilor legate de sănătatea publică. Aceste fenomene au accelerat digitalizarea turismului, prin promovarea turismului virtual, tour-urilor online ale muzeelor și atracțiilor turistice. De asemenea, reuniunile virtuale și turismul de afaceri online au crescut.

este determinat de nivelul de dezvoltare al unei țări care influențează atât infrastructura turistică, cât și veniturile populației. În prezent, statele și regiunile dezvoltate valorifică potențialul turistic prin investiții mari în infrastructura turistică, prin sprijinirea turismului prin programe și strategii menite să genereze venituri și locuri de muncă. Aceste state dispun de cele mai mari fluxuri de turiști și însușesc cele mai mari venituri din turism la nivel global (*tabelul 4.16*).

Tabelul 4.16. Fluxul turismului receptor (primire) și încasările din turism, pe regiuni*, 2023

Regiuni turistice majore	Sosiri, %	Încasări, %	Încasări per turist, mlr. \$
1. Europa	54,3	43,5	938
2. Asia Pacific	18,2	22,3	1 437
3. America	15,3	22,6	1 732
4. Orientul Apropiat și Mijlociu	7,1	9,0	1 478
5. Africa	5,1	2,6	575
Total	100	100	1 528

* în tabel sunt incluse marile regiuni turistice ale Globului, conform clasificării OMT

Din numărul total de 1305,8 mlrd. de turiști la nivel mondial (sosiri), în anul 2023, peste ½ au fost primiți de către statele europene.

În anii 2000, turismul a devenit un fenomen global, iar numărul turiștilor și a veniturilor din turism au avut o ascensiune permanentă (*tabelul 4.17*).

Tabelul 4.17. Dinamica turismului internațional 1960-2023

Anul	Nr. turiștilor internaționali mln. pers.	Încasări totale din turism (mlrd. \$)	Încasări per turist (\$)
1960	70	7	100
1980	285	102	357
2000	695	474	682
2023	1 305	1 528	1 171

Turismul ca activitate economică diferă de la o țară la alta, iar situația diferă mult în ceea ce privește principalii indicatori în analiza activității de turism: turismul receptor și emitent, veniturile pe turist, valoarea turismului în PIB etc. (*tabelul 4.18*).

Tabelul 4.18. Turismul receptor și emițător în unele state, 2023

Regiuni și state	Sosiri, mln. pers.	Plecări, mln. pers.
Europa:		
1. Franța	100,0	56,0
2. Spania	85,2	28,5
America:		
1. SUA	66,5	33,5
2. Mexic	42,0	13,8
Asia Pacific:		
1. Japonia	38,6	2,8
2. India	32,2	21,6
Orientul Apropiat și Mijlociu:		
1. Turcia	55,2	7,3
2. E.A.U	28,2	7,3
Africa:		
1. Egipt	14,9	6,0
2. Tunis	9,4	3,3



Marile zone turistice ale Globului. Dezvoltarea turismului este inegală pe regiuni și state ale lumii. Caracterul neuniform al dezvoltării turismului este influențat de factorii determinanți ai acestuia. Statele dezvoltate ale lumii au un rol esențial în



dezvoltarea atât a turismului receptor, cât și emitent. Din punct de vedere al analizei turismului internațional, OMT diferențiază *cinci macroregiuni ale lumii*.

Principala regiune turistică a lumii este **Europa** (tabelul 4.16). Aceasta se datorează diversității mari ai potențialului turistic natural și antropoc, dar și acțiunii factorilor socio-economici și de infrastructură favorabili dezvoltării turismului (nivelul de trai înalt, venituri mari ale populației, cultura recreațională, cultura de afaceri în industria turismului etc.). Un rol important în impulsivarea turismului european îl are și *factorul geografic și politic*. Proximitatea geografică dintre state, stabilitatea politică și economică, libertatea de mișcare a populației între statele europene sunt premise importante în dinamica fluxurilor migraționale din această regiune. Circa 90% din numărul total al turiștilor în statele europene provin din această regiune.

În cadrul regiunii pot fi diferențiate câteva subregiuni turistice distincte **Europa Mediteraneană** atrage turiști prin plajele însorite, cultura gastronomică și vestigiile istorice; **Europa de Nord** (Scandinavia) este cunoscută pentru peisajele naturale unice, aurora boreală și turismul sustenabil; **Europa Centrală**: iese în evidență prin orașe istorice, castele și tradiții culturale.

Tipurile principale de turism practicate în Europa sunt: turismul de litoral, balneoclimateric și curativ, sportiv și montan, de afaceri, distractiv, ecologic și rural, religios etc.

Asia Pacific, doua regiune importantă a turismului internațional, este o regiune cu o creștere rapidă a turismului, datorită economiilor emergente și a diversității naturale și culturale. Include Asia de Est, Asia de Sud, Asia de Sud-Est, Australia, Noua Zeelandă și insulele din Pacific. Patrimoniul turistic al regiunii este foarte divers: de la tradițiile vechi de mii de ani din China și India, până la modernitatea din Singapore, Hong Kong și Japonia; diversitatea religiilor practicate precum budismul, hinduismul, taoismul, islamul, influențează arhitectura, festivalurile și stilul de viață.

Regiunea se remarcă printr-un potențial turist înalt natural: plaje exotice (Maldives, Thailand, Sri Lanka, Fiji), vârfuri montane (Himalaya), Marea Barieră de Corali (Australia), fiordurile din Noua Zeelandă etc. Dintre atracțiile turistice de origine antropoc se remarcă: orașele metropolitane precum Tokyo, Beijing și Seoul; siturile istorice (ex. Marele Zid Chinezesc, Templul Kinkaku-ji din Kyoto), cultură profund spirituală a popoarelor din Asia, tradițiile vechi, turismul de wellness (yoga, Ayurveda) etc.

America este o macroregiune turistică intrată în circuitul global mai recent, dar cu o dinamică impresionantă. Macroregiunea turistică a Americilor este una dintre cele mai diversificate și atractive din lume, datorită peisajelor spectaculoase, culturii bogate și infrastructurii dezvoltate în multe zone. Ea include America de Nord, America





Centrală, America de Sud și Caraibe, fiecare având specificități distincte. În cadrul acestei macroregiuni lider absolut este SUA cu infrastructură turistică avansată, cu un mix între diversitatea peisajelor naturale și atracțiile urbane. Cei mai mulți turiști sunt atrași de: orașele emblematice și cosmopolite (New York – Statuia Libertății; Los Angeles – Hollywood; Las Vegas (cazinourile și viața de noapte), parcurile naționale (Grand Canyon, Yellowstone), Niagara Falls (situată la granița dintre SUA-Canada), plajele Miami etc. *Mexic*, a doua țară ca număr de turiști atrași, se remarcă prin celebrele plaje tropicale și siturile arheologice ale civilizației mayașe, multitudinea de atracții istorice și culturale. America de Sud și Caraibe este cunoscută pentru peisajele sale montane, pădurile tropicale și plajele paradisiace.

Oriental Apropiat și Mijlociu este o zonă geografică și culturală complexă, care include o varietate de culturi, tradiții, limbi și religii. Această regiune are o istorie fascinantă și un rol semnificativ în istoria umanității, fiind leagănul civilizațiilor antice și din Evul Mediu. Dintr-o perspectivă turistică, Orientul Apropiat și Mijlociu reprezintă o destinație deosebită, oferind o combinație de monumente istorice, peisaje naturale, tradiții culturale și o diversitate religioasă care atrage vizitatori din întreaga lume. Printre destinațiile populare se înscriu: orașele sacre ca Ierusalim și Nazaret, cu un important patrimoniu religios; *Turcia* cu o combinație de peisaje montane și costiere, orașe istorice precum Istanbul (fostă Constantinopol), Cappadocia, Efes, și Petra; *Irakul* – țara civilizațiilor Babiloniene și a grădinilor suspendate; *Iranul* cu istoria persană, arhitectura islamică și peisajele montane ce se împletesc armonios; *Arabia Saudită* cu Mecca și Medina - locuri sfinte pentru musulmani etc. Statele petroliere din regiune, cu un grad înalt de asigurare financiară, Emiratele Arabe Unite (turismul de lux din Dubai), Qatar, Bahrein, Kuwait au dezvoltat tursimul de afaceri, distractiv de litoral aflat în plină ascensiune.



Africa deține o pondere mică a fluxurilor de turiști internaționali, chiar dacă oferă o diversitate extraordinară de atracții turistice, de la peisaje naturale spectaculoase la bogății culturale și istorice unice. Printre cele mai cunoscute și apreciate destinații sunt: *Egiptul* renumit pentru piramidele sale antice și pentru tezaurul arhitectural de pe malurile Nilului, *Kenya* și *Tanzania* – pentru faimoasele parcuri naționale și rezervațiile de faună sălbatică; *Mauritius* și *Seychelles* sunt renumite pentru plajele lor de vis și apele turcoaz, ideale pentru relaxare și turismul de lux; *Tunisia* și *Algeria* sunt destinații culturale fascinante, cu vestigii romane bine conservate și o cultură arabă autentică.

Evaluare

1. Explicați în ce măsură factorii economici, psihosociologici, politici, socio-demografici influențează turismul internațional.
2. Caracterizați „industria ospitalității” unui stat (la alegere).
3. În baza datelor din tabelul 4.18 și a vebografiei, identificați care sunt obiectivele tursitice în două state receptoare de turiști (la alegere). Completați tabelul pe caiete:

Statul	Obiective turistice antropice	Obiective turistice naturale
1.		
2.		


Obiective:
Realizând această lucrare practică, veți putea:

- aprecia obiectivele turistice de origine antropică, conform algoritmului;
- evalua obiectivele turistice de origine naturală, conform algoritmului.

1. Analizați două obiective turistice conform algoritmului propus în tabel. Completați tabelul, specificând trăsăturile fiecărui obiect selectat. Selectarea poate fi diferită de cea indicată în tabel.

Structura lucrării:

Obiectiv turistic de origine antropică (pe exemplul Marelui Zid Chinezesc)	
1. Prezentarea generală a obiectivului turistic: amplasarea geografică, dimensiuni, context istoric și cultural al construcției	
2. Dimensiunea arhitecturală: construcția și materialele, structura și funcționalitatea	
3. Dimensiunea turistică: atracția turistică, număr de turiști, infrastructura turistică	
4. Dimensiunea culturală și simbolică: semnificația culturală, legende și mituri, patrimoniu UNESCO	
5. Dimensiunea economică: impact economic al turismului, conservarea și restaurarea	
6. Provocări și riscuri: degradarea și conservarea, întreținerea și restaurarea	
Obiectiv turistic de origine naturală (pe exemplul cascadei Niagara)	
1. Prezentarea generală a obiectivului turistic: amplasare geografică, dimensiuni și caracteristici remarcabile	
2. Dimensiunea istorică și culturală: istoria cascadei, semnificația culturală	
3. Dimensiunea turistică: unicitatea turistică, număr de vizitatori, turism sustenabil	
4. Dimensiunea economică: turismul de masă vizavi de turismul de nișă	
5. Provocări și riscuri: impactul schimbărilor climatice, poluarea și gestionarea resurselor etc.	

Relațiile economice internaționale: formele principale, importanța

Obiective:

Studiind această temă, veți putea:

- să explicați importanța relațiilor economice internaționale în dezvoltarea statelor;
- să identificați formele de manifestare a relațiilor economice internaționale și caracteristicile acestora;
- să apreciați rolul organizațiilor economice internaționale în viața economică, politică și socială a lumii.



Relațiile economice internaționale (REI) sunt fundamentale pentru dezvoltarea statelor, contribuind la creșterea economică, stabilitatea politică și îmbunătățirea standardului de viață al populației. Valorificarea oportunităților externe prin diverse forme ale REI joacă un rol esențial în dezvoltarea statelor, mai ales în contextul provocărilor economice, sociale și politice actuale. Izolarea economică a statelor duce la subdezvoltare și la pierderea oportunităților de inovare și competitivitate a economiilor naționale.

Intensitatea schimburilor economice a crescut în timp, iar interdependența dintre state s-a accentuat, fiind influențată de fenomene precum regionalizarea și globalizarea economică. În prezent, relațiile economice dintre state se manifestă în format bi- și multilateral, având mai multe forme de manifestare.

Intensitatea și diversitatea fluxurilor ce constituie REI depind de nivelul de dezvoltare socio-economică a statelor și de gradul de implicare a acestora în cadrul diviziunii internaționale a muncii (figura 4.26).



Figura 4.26. Structura relațiilor economice internaționale

Cea mai veche și dezvoltată formă a relațiilor economice internaționale este comerțul cu bunuri și servicii. Comerțul unui stat cu restul lumii se numește comerț exterior și este format din câteva fluxuri distincte: exporturi, importuri, comerțul de tranzit și reexport. Prin exporturi, statele lumii pot diversifica sursa de venituri, crea locuri de muncă, contribuind la creșterea economiei locale și îmbunătățirea standardului de viață al populației. Prin importuri, statele lumii își completează necesarul de bunuri și servicii, asigurând modernizarea și buna funcționalitate a economiei naționale, contribuie, de asemenea, la diversificarea consumului etc. Comerțul exterior stimulează creșterea economică și dezvoltarea durabilă a statelor, facilitând integrarea lor în sistemul economic mondial.



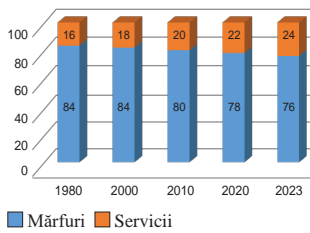


Figura 4.27. Evoluția ponderii comerțului cu mărfuri și servicii în totalul comerțului mondial

Diferența dintre valoarea exporturilor și importurilor reprezintă **balanța comercială**. Ea poate fi *pozitivă* când valoarea exporturilor depășește valoarea importurilor. Această stare indică o economie competitivă și o cerere mare pentru produsele locale. O balanță comercială negativă indică o dependență de bunuri și servicii externe și este percepută ca un dezechilibru macroeconomic, dar poate depinde de situația de conjunctură economică și de strategiile de dezvoltare pe care le aplică statele.

Comerțul internațional în prezent este dominat de *comerțul cu bunuri*, deși ponderea comerțului cu servicii cunoaște o dinamică ascendentă, iar nomenclatorul produselor și serviciilor comercializate s-a diversificat mult în timp (figura 4.27).

Comerțul internațional la nivel regional este dominat de Europa, Asia și America de Nord care dețin circa 85% din comerțul internațional cu bunuri. Ascensiunea Chinei și a Asiei în clasamentul mondial constituie cea mai semnificativă schimbare în comerțului internațional la etapa contemporană. În anii 1980 ai secolului XX, ponderea exporturilor Chinei era sub 1%, dar acesta a crescut rapid, deținând în prezent circa 15% din totalul exportului mondial. Această evoluție a contribuit, de asemenea, la poziția de lider pe care Asia o ocupă în prezent pe piața globală, depășind Europa, care a înregistrat o scădere de circa 10% în aceeași perioadă (tabelul 4.20).

Tabelul 4.20. Evoluția exporturilor mondiale de mărfuri pe regiuni și țări selectate

	1980	2000	2010	2020	2023
Asia	15,9	28,4	33,2	34,2	35,1
China	0,9	3,9	10,3	13,2	14,8
Japonia	6,1	7,4	5,0	4,5	3,1
Europa	44,1	40,8	36,9	36,4	35,8
Germania	9,5	8,5	8,2	7,4	6,8
Țările de Jos	3,6	3,6	3,8	3,8	4,0
Franța	5,7	5,1	3,4	3,0	2,5
America de Nord	15,3	19,0	12,8	12,6	13,3
SUA	11,1	12,1	8,4	8,2	8,5
Orientul Mijlociu	10,4	4,1	5,9	6,3	6,7
America Centrală și de Sud	4,6	3,1	3,9	3,7	3,4
Africa	6,0	2,3	3,4	3,0	2,7



Relațiile valutar-financiare/bancare au devenit astăzi esențiale în sistemul economic mondial. Datorită expansiunii corporațiilor transnaționale, aceste relații s-au extins pe întreg globul. Ele includ acordarea de credite, împrumuturi, asistență financiară (granturi, donații), dar și transferul de capital prin investiții străine directe de capital (ISD) și investiții de portofoliu (IP). Fluxul financiar-bancar, complementar celorlalte forme de manifestare a REI, reprezintă catalizatorul principal al dezvoltării economice în toate statele lumii, contribuie, de asemenea, la redistribuirea veniturilor și reducerea diferențelor de dezvoltare dintre state.

Statele dezvoltate sunt principalele generatoare de investiții și de asistență financiară externă. Acestea dețin peste 80% din stocul investițional mondial. La nivel de state, SUA deține cel mai mare volum al investițiilor, atât la ieșiri, cât și la intrări (tabelul 4.20).

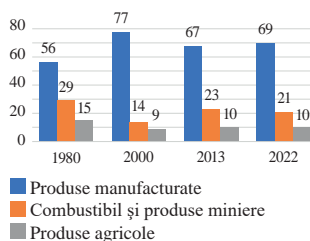


Figura 4.28. Evoluția comerțului internațional pe categorii de mărfuri, ani selectivi

E bine să știi:

- Schimburile, tranzacțiile, transferurile și cooperarea la nivel internațional sunt legate de tipul și natura interacțiunilor economice și sociale între state și actorii internaționali. Schimburile implică, de obicei, comerțul cu bunuri și servicii; tranzacțiile – comerțul și capitalul financiar (cumpărarea de acțiuni, echipamente etc.); transferurile – remitențele și ajutoarele financiare (împrumuturile, donațiile, granturile, etc.), cooperarea – colaborarea dintre state, entități economice pentru atingerea anumitor obiective economice, sociale și politice

Migrația internațională a forței de muncă reprezintă fluxul economic foarte dinamic la etapa actuală, fiind considerat unul dintre pilonii globalizării. Acest flux a crescut foarte mult ca intensitate, dar și ca efect economic, social și politic și reprezintă un subiect „fierbinte” în relațiile economice internaționale. Migrația forței de muncă pe plan internațional are efecte atât pozitive, cât și negative, fiind generatorul unor situații geopolitice complicate.

Tabelul 4.20. Statele lumii cu volumul cel mai mare de intrări și ieșiri de ISD, 2023,%

Intrări de ISD		Ieșiri de ISD	
	%		%
1. SUA	23	1.SUA	26
2. China	12	2. Japonia	12
3. Singapore	12	3.China	10
4. Hong Kong (China)	11	4. Hong Kong (China)	7
5. Brazilia	8	5. Germania	6
Total mondial	100		100

Factorii determinați ai migrației internaționale sunt de *natură economică* (șomajul, diferențele de dezvoltare economică, globalizarea producției și a capitalurilor); *politică* (instituționalizarea REI, transparența frontierelor, integrarea regională etc.); *socio-demografică și socio-culturală* (căsătorii mixte, răspândirea religiilor, creșterea inegală a populației în statele lumii etc.). Dacă în trecut direcția de bază a migrației internaționale era orientată către statele dezvoltate, în prezent se atestă și fluxuri inverse.

Există și alte fluxuri importante ale REI care iau amploare în prezent. Printre aceste se înscriu **fluxul informațional internațional** (vezi 37-38, 39-40) care presupune schimb de informație între entități de diferit rang, **turismul** și **transportul internațional**. Tot mai activă este **cooperarea** dintre state pe dimensiunea **culturală** (festivaluri, turnee creative, etc.), **cooperarea în sport** (competiții, turnee, campionate mixte, schimb de sportivi etc.) **cooperarea tehnico-științifică** (patente, licențe, know-how). Aceste cooperări care prind conturul unor fluxuri economice de valoare financiară mare și cu impact major asupra vieții socio-economice a statelor.

Evaluare

1. Explicați de ce relațiile economice internaționale au un dinamism accentuat la etapa actuală.
2. Cum s-au manifestat legăturile economice dintre state, regiuni la diferite etape istorice?
3. În baza tabelului 4.20 calculați ponderea Chinei, Germaniei și SUA în cadrul regiunilor din care fac parte. Explicați factorii determinați în dinamica exporturilor Chinei, SUA.
4. În ce constă „visul american” și „visul european” cu privire la migrația internațională?
5. Completați tabelul de alături pe caiete.
6. Cum explicați afirmația: valuta reprezintă „biletul” de intrare pe piețele internaționale?
7. În ce mod fluxul valutar-financiar poate reduce diferențele de dezvoltare dintre state?

Efectele migrației internaționale

	State de emigrare	State de imigrare
Efecte pozitive		
Efecte negative		



43

Principalele organizații de integrare economică (UE, NAFTA, ASEAN, OPEC)

Obiective:

Studiind această temă, veți putea:

- să justificați crearea organizațiilor de integrare economică;
- să comparați principalele organizații de integrare economică;
- să apreciați rolul organizațiilor economice internaționale în viața economică, politică și socială a lumii.



În a doua jumătate a secolului XX, fenomenul **integrării economice** a apărut mai întâi în Europa, iar mai apoi s-a extins și în alte regiuni ale lumii. Deși ideea de integrare are rădăcini mai vechi, forma sa actuală s-a conturat ca un instrument pentru dezvoltarea economică regională și pentru sporirea competitivității statelor pe piața internațională. Tipurile de organizații economice interstatale se deosebesc prin obiectivele trasate, gradul de integrare a piețelor, a politicilor economice, a relațiilor cu statele terțe etc.

Integrarea economică poate adopta două forme principale: *regională* și *sectorială*.

Integrarea regională este cea mai frecvent întâlnită în contextul global actual. Exemple de asociații economice regionale sunt *Uniunea Europeană*, *Acordul de Liber Schimb din America de Nord (NAFTA)*, dar și organizații precum *Asociația Națiunilor din Asia de Sud-Est (ASEAN)*, *Comunitatea Economică Asia-Pacific (APEC)* și *Asociația Latino-Americană de Integrare (ALADI)*. În ceea ce privește integrarea sectorială, un exemplu notabil este *Organizația Țărilor Exportatoare de Petrol (OPEC)*.

Există mai multe etape de integrare economică, care variază în funcție de tipul de interacțiune dintre țări. Astfel, după *gradul de intensitate a integrării economice* deosebim următoarele nivele de integrare: 1) *acorduri comerciale preferențiale* care presupun micșorări sau limitări bilaterale a taxelor vamale la importuri; 2) *zona liberului schimb* prevăd eliminarea taxelor vamale în comerțul bilateral; 3) *uniunea vamală* – stabilirea unui tarif unic în comerțul exterior față de statele terțe; 4) *piața comună* – circulația liberă a factorilor de producție (mărfuri, servicii, persoane, capital); 5) *uniunea economică* – armonizarea politicilor economice între statele membre; 6) *integrarea deplină* (integrarea economică fiind urmată de integrarea politică).

Integrarea economică în Europa. Crearea unei organizații de integrare economică în Europa a avut câteva premise importante. Ideea integrării europene a fost marcată de unitatea valorilor europene, de necesitatea reconcilierii statelor europene, de dorința de revenire a Europei ca un actor de prim rang în politica și economia mondială după cel de-al Doilea Război Mondial. Acest deziderat putea fi obținut doar prin conjugarea efortului comun al statelor membre. Creată în 1951 la inițiativa a șase state (Franța, Germania, Italia, Belgia, Olanda și Luxemburg), apoi prin aderările/dezintegrarea ulterioară a ajuns la formatul UE 27 (*figura 4.31, pagina 96*). Uniunea Europeană, poate fi considerată un model de succes în procesul de integrare și pentru alte regiuni ale lumii.

NAFTA a intrat în funcțiune la 1 ianuarie 1994 și reprezintă un acord trilateral pentru o zonă de comerț liber între SUA, Canada și Mexic. Ținând seama de mărimea populației și a PIB-ului total, NAFTA constituie cea mai mare zonă de comerț liber din lume. Obiectivele grupării nord-americane n-au fost atât de ambițioase, precum cele europene, și au vizat: înlăturarea barierelor comerciale, eliminarea restricțiilor la investițiile străine, promovarea unei concurențe echitabile, acordarea unei protecții legale adecvate pentru comerț, promovarea cooperării trilaterale și multilaterale.

ASEAN a fost fondată în 1967. Membri ai acestei organizații sunt: Indonezia, Malaysia, Singapore, Thailanda, Filipine, Brunei, Vietnam, Laos, Myanmar. Obiectivele asociației



Termeni-cheie:

- **Integrarea economică** – proces de unificare a statelor pe baza dezvoltării interdependențelor și diviziunii muncii între economiile naționale, interacțiunea lor la diferite niveluri și sub diferite forme

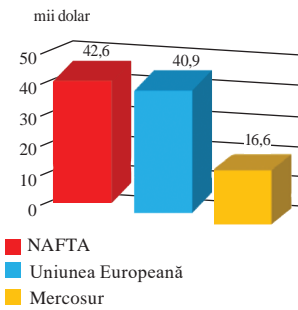


Figura 4.29. PIB-ul la PPC în principalele grupări integraționiste, mii \$ (dolari)

se bazează pe promovarea cooperării între țările membre în domeniul economic, social, cultural, menținerea stabilității și a păcii în regiune, accelerarea progresului economic. Asociația țărilor Asiei de Sud-Est în ultimele decenii s-a transformat într-una din principalele grupări regionale de integrare din lume printre statele în curs de dezvoltate. În tot acest timp, ASEAN s-a remarcat prin ritmuri sporite ale transformărilor economice demonstrate de țările membre. Aceste transformări corespund obiectivului principal trasat de țările membre chiar de la fondarea organizației – de a contribui la progresul economic și social, și la ridicarea nivelului de trai al popoarelor statelor membre.

OPEC este o organizație interguvernamentală înființată în 1960 și care reunește statele mari producătoare de petrol din întreaga lume. Scopul său principal este de a coordona politicile de producție și de prețuri ale petrolului între statele membre pentru a asigura stabilitatea pieței mondiale de petrol. În prezent, OPEC include 13 state din Orientul Apropiat și Mijlociu, Africa, Asia și America Latină, având o cotă de 36,4% din producția globală de petrol (2023). Totodată, rezervele sigure de petrol din aceste țări reprezintă aproximativ 75% din totalul mondial.

Organizația joacă un rol esențial în influențarea prețurilor internaționale ale petrolului, iar deciziile sale au un impact major asupra sistemului economic mondial. OPEC colaborează cu alți producători de petrol printr-o alianță cunoscută sub numele de OPEC+, care include și țări precum Federația Rusă, Mexic și Kazahstan.

Evoluția prețului petrolului a fost constant influențată de crizele energetice din 1973, 1979, 1990-1991 și 2007-2008. Drept urmare, importanța hidrocarburilor a generat numeroase conflicte între statele producătoare de petrol și marile puteri.

Studiu de caz

Rolul Organizației țărilor riverane Mării Negre (Black Sea Economic Cooperation – BSEC/CEMN) în cooperarea regională. CEMN/BSEC a fost fondată în 1992.

Scopul principal: promovarea comerțului, transportului, protecției mediului și dezvoltării infrastructurii transfrontaliere.

Sediul: Istanbul, Turcia.

Membri: Albania, Armenia, Azerbaidjan, Bulgaria, Georgia, Grecia, Republica Moldova, România, Federația Rusă, Turcia, Ucraina.

Observatori: Austria, Egipt, Israel, Italia, Polonia, Slovacia, Tunisia.

CEMN/BSEC a avut un impact semnificativ în facilitarea dialogului între statele riverane, în special în domeniul economic, prin organizarea de întâlniri periodice și sesiuni de lucru pentru a rezolva conflictele comerciale și a sprijini investițiile externe. Un aspect important al cooperării este și efortul comun pentru protejarea resurselor marine și a biodiversității Mării Negre, care a fost afectată de poluare și suprasolicitare.

Organizația s-a confruntat cu provocări legate de diferențele politice și economice între statele membre, care uneori au dus la stagnarea inițiativelor de cooperare. În pofida dificultăților, CEMN/BSEC rămâne un instrument vital în promovarea stabilității regionale, oferind o platformă pentru dialogul între statele riverane și contribuind la reducerea tensiunilor geopolitice din zonă.

- Apreciați importanța CEMN din perspectiva cooperării și integrării economice regionale.

Evaluare

1. Care sunt statele membre ale UE și care este succesiunea aderării acestora?
2. Extinderea UE are ca scop un proces cantitativ sau calitativ pentru spațiul european? Argumentați răspunsul.
3. Elaborați un discurs pe tema: Harta Europei va fi completă prin aderarea Republicii Moldova la Uniunea Europeană.
4. Completați tabelul, însciind în caiete avntaje și limite ale integrării economice

Avantaje	Dezavantaje



Probleme actuale: agricultura itinerantă, hazarde tehnologice

Obiective:

Studiind această temă, veți putea:

- să definiți termenii agricultură itinerantă și hazarde tehnologice;
- să deduceți cauzele și consecințele problemelor globale actuale;
- să propuneți soluții și măsuri de remediere a problemelor actuale.



Termeni-cheie:

- agricultură itinerantă
- hazarde tehnologice.

Atât agricultura itinerantă, cât și hazardele tehnologice reprezintă provocări majore pentru sustenabilitatea mediului și siguranța globală. Soluțiile necesită eforturi coordonate la nivel internațional, inovare și educație pentru a minimiza impactul negativ asupra ecosistemelor și societății.

Agricultura itinerantă este o practică agricolă tradițională, caracterizată prin defrișarea unei zone, utilizarea acesteia pentru cultivare pe termen scurt și abandonarea terenului pentru regenerarea naturală. Zonele tropicale din America Latină, Africa și Asia de Sud-Est sunt cele mai afectate de agricultura itinerantă.

Printre *factorii* care contribuie la răspândirea și menținerea acestei metode de cultivare a pământului se disting: *factorii geografici, economici, sociali și culturali*. Solurile din regiunile tropicale (cum ar fi cele lateritice) sunt fertile doar pe termen scurt, iar utilizarea intensă duce rapid la epuizarea nutrienților, de aceea practica itinerantă permite regenerarea naturală a solului prin „odihna terenului” timp de câțiva ani. Precipitațiile abundente și temperaturile ridicate din zonele cu climă tropicală favorizează vegetația densă, dar contribuie și la eroziunea rapidă a solurilor expuse. Astfel,

defrișările prin ardere sunt utilizate pentru a pregăti terenurile pentru agricultură. În regiunile montane sau greu accesibile (ex.: Amazonia, Himalaya), comunitățile rurale sărace sunt limitate în adoptarea metodelor moderne, ceea ce le face dependente de metodele tradiționale. În multe comunități indigene, agricultura itinerantă este parte a culturii locale și se transmite din generație în generație, incluzând tehnici precum arderea vegetației pentru a curăța terenul și cultivarea unor culturi tradiționale precum, maniocul, porumbul sau taro.

Agricultura itinerantă are o serie de *consecințe* complexe asupra mediului, economiei și societății. Aceste

efecte pot fi pozitive sau negative, în funcție de amploarea și intensitatea practicii. La nivel local, practica agricolă contribuie la *regenerarea naturală a solului și restabilirea vegetației* (figura 4.30). Practicată pe scară largă, impactul acestei practici asupra mediului devine semnificativ negativă, implicând consecințe precum *defrișări masive, eroziunea solului, pierderea diversității, poluarea aerului și degradarea resurselor de apă*.

Adaptarea și modernizarea acestei practici, prin sprijin economic și politici sustenabile, pot contribui la reducerea consecințelor negative și la îmbunătățirea calității vieții în regiunile în care aceasta este practică.

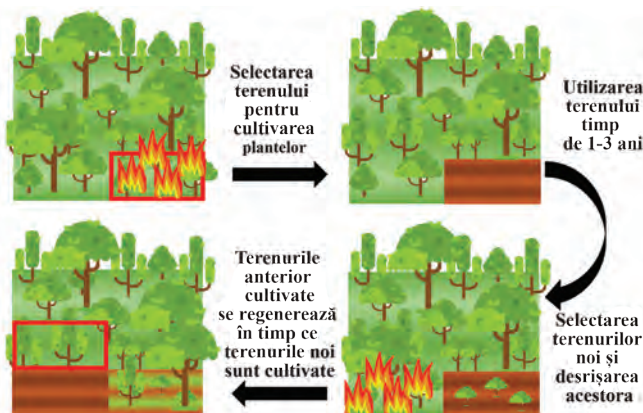


Figura 4.30. Etapele agriculturii itinerante



Agricultura itinerantă este una dintre cele mai vechi forme de agricultură, apărută cu mii de ani în urmă. Este practică în regiunile tropicale de pe toate continentele.

Se estimează că peste 250 de milioane de oameni depind de agricultura itinerantă pentru supraviețuire, majoritatea în regiunile tropicale din Africa, Asia și America Latină.

- *Explozia platformei petroliere Deepwater Horizon (2010) a eliberat aproximativ 4,9 milioane de barili de petrol în Golful Mexic, devenind cea mai gravă deversare accidentală de petrol din istorie. Poluarea a afectat ecosistemele marine timp de peste un deceniu.*
- *Explozia fabricii de pesticide din Bhopal (India, 1984) este considerată cel mai grav dezastru industrial din istorie. Scurgerea unui gaz toxic a ucis imediat peste 3.000 de persoane și a afectat sănătatea a sute de mii.*

Hazardele tehnologice reprezintă riscurile sau pericolele generate de utilizarea sau eșecul tehnologiilor create de om. Acestea pot avea efecte asupra mediului, economiei și societății, și includ *accidente industriale, dezastru nucleare, riscuri cibernetice și alte probleme asociate tehnologiilor moderne.*

Cauzele hazardelor tehnologice sunt multiple și interconectate, implicând factori tehnici, umani, organizaționali și de mediu. Identificarea și gestionarea acestor cauze este esențială pentru reducerea riscurilor și protejarea mediului, economiei și societății.

Factorii umani joacă un rol semnificativ în apariția hazardelor tehnologice, contribuind la accidente sau dezastru prin decizii greșite, lipsă de pregătire, neglijență sau alte comportamente eronate. Acești factori pot fi direct asociați cu persoanele implicate sau cu modul în care organizațiile sunt gestionate. Prin investiții în educație, monitorizare și o cultură puternică a siguranței, impactul acestor factori poate fi redus considerabil, prevenind accidentele tehnologice majore.

Complexitatea sistemelor moderne și dependența de *tehnologie* în sectoare economice critice cauzează deseori defecțiuni, erori în proiectare, întreținere inadecvată sau utilizarea defectuoasă a echipamentelor și a sistemelor tehnologice. Astfel, prevenirea acestora necesită respectarea unor standarde stricte de siguranță, întreținerea periodică a infrastructurii și adaptarea la condițiile de mediu extreme.

Condițiile naturale extreme și schimbările climatice, precum cutremurele, tsunamiurile, inundațiile, furtunile și secetele, pot amplifica hazardele tehnologice prin deteriorarea infrastructurii critice sau declanșarea unor accidente industriale. Reducerea impactului acestora necesită o combinație de soluții tehnice, planificare strategică și educație. Prin adoptarea infrastructurilor reziliente, utilizarea tehnologiilor avansate și elaborarea unor planuri de răspuns eficiente, riscurile pot fi diminuate semnificativ, protejând viețile umane și mediul.

Tabelul 4.21. Diversitatea hazardelor tehnologice

Categorie	Exemple și descriere
Accidente industriale	Explozii chimice, poluarea industrială sau accidente de foraj (ex.: Deepwater Horizon, 2010).
Dezastru nucleare	Catastrofe precum Cernobîl (1986) sau Fukushima (2011), cu impact pe termen lung asupra mediului și sănătății.
Riscuri cibernetice	Atacuri cibernetice asupra infrastructurilor critice, pierderi de date și hacking la nivel global.
Inteligența artificială	Riscuri legate de automatizare excesivă, pierderi de locuri de muncă sau utilizarea inadecvată a AI (deepfakes, arme autonome).
Biotehnologii	Experimente genetice necontrolate sau utilizarea neetică a ingineriei genetice.
Poluare tehnologică	Deșeuri electronice, acumularea materialelor plastice sau efectele pe termen lung ale nanotehnologiei.

Evaluare

1. Realizați o hartă care să evidențieze regiunile afectate de agricultura itinerantă.
2. Reprezentați schematic tipurile de hazarde tehnologice.
3. Completați tabelul alăturat, pe caiete. :
4. Realizați un poster care să prezinte cauzele, efectele și soluțiile pentru agricultura itinerantă și hazardele tehnologice.
5. *Studiu de caz:* „Agricultura itinerantă în Amazonia”. Utilizați planul propus la pag. 134.

Caracteristicile comparative ale celor două probleme actuale

Aspecte	Agricultură itinerantă	Hazardele Tehnologice
Impact social		
Impact economic		
Soluții		

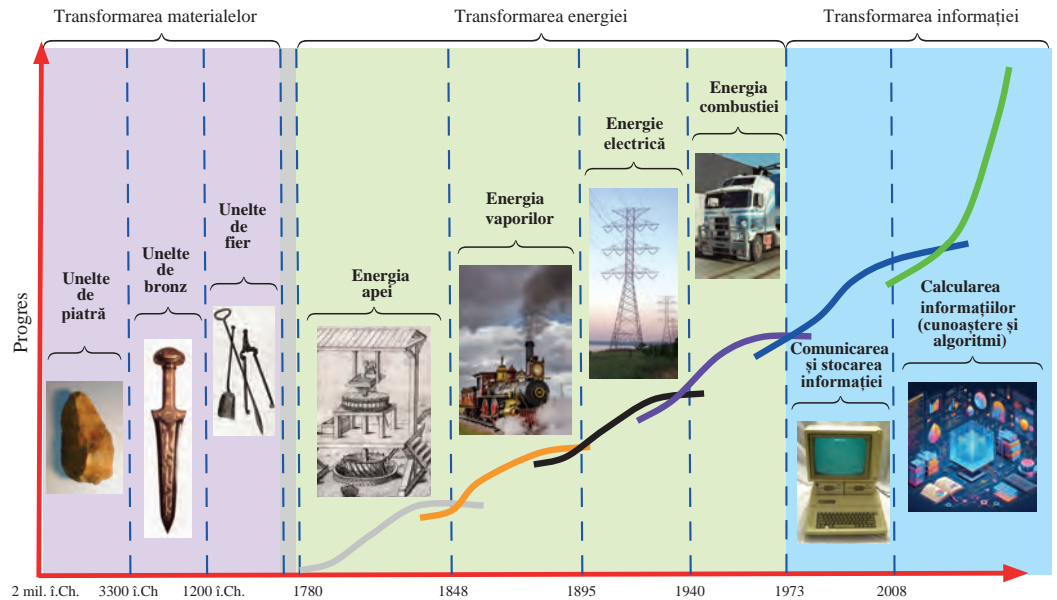


Figura 4.31. Transformări calitative în cadrul celor patru revoluții industriale

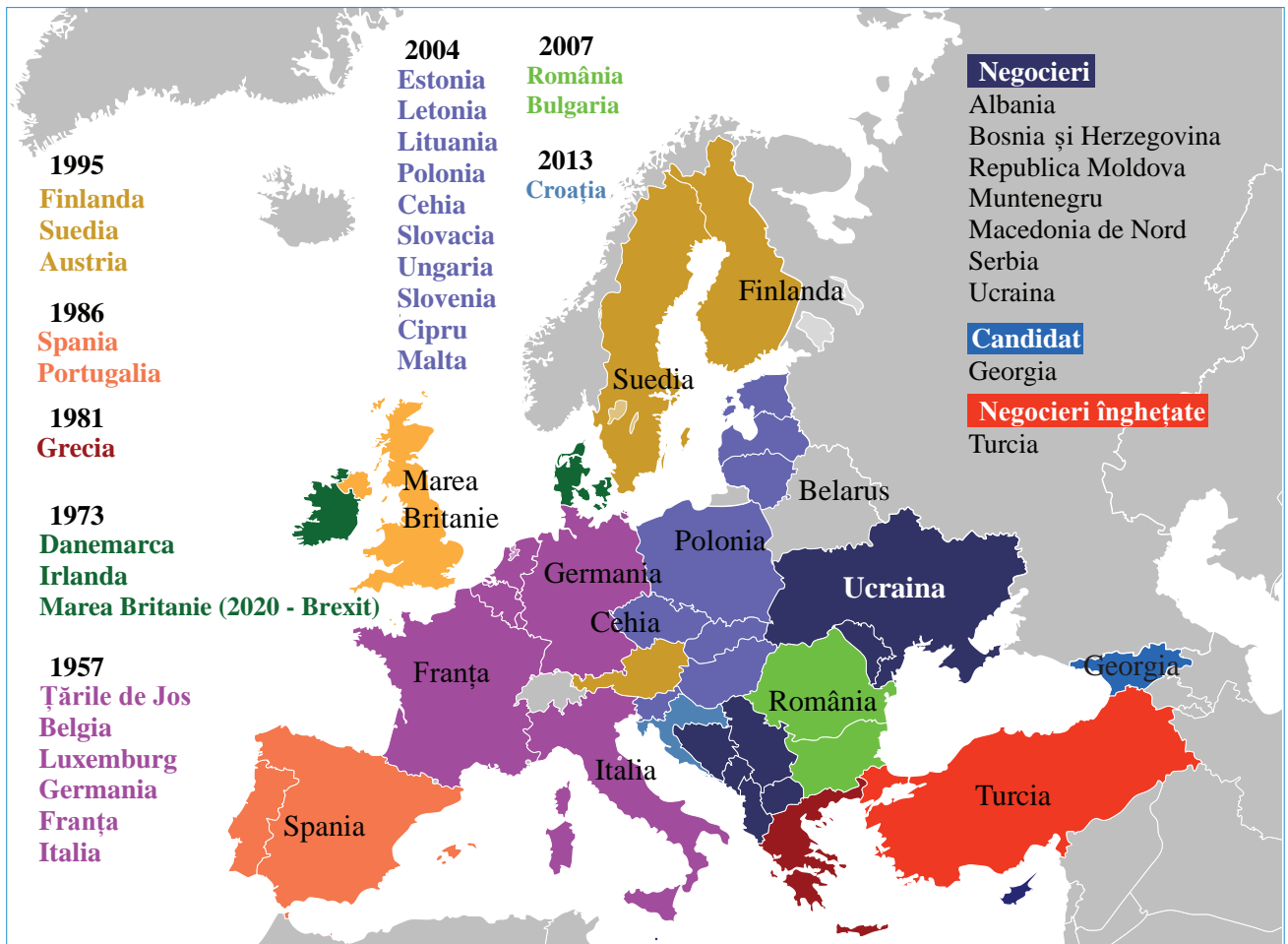
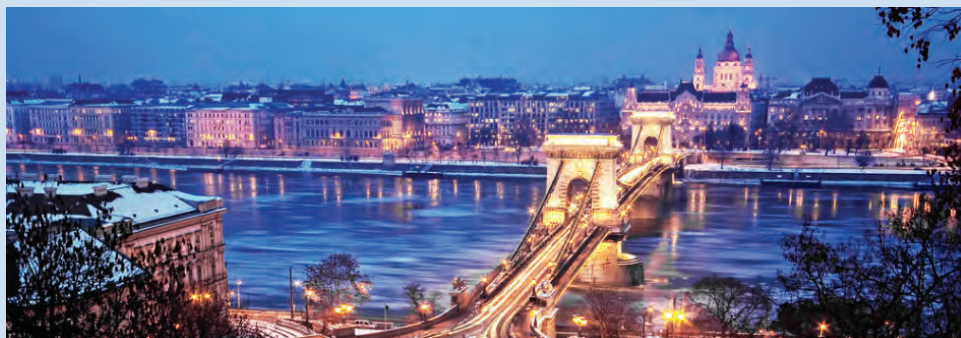


Figura 4.32. Etapele integrării Europene



45-46

Caracterizarea economico-geografică a Statelor Europei. Marea Britanie

Obiective:

Studiind această temă, veți putea:

- să identificați principalele schimbări pe harta politică a Europei după Primul Război Mondial;
- să explicați rolul condițiilor și a resurselor naturale în dezvoltarea economiei statelor europene;
- să caracterizați populația Europei;
- să evaluați caracteristicile economice ale statelor europene.



Suprafața Europei – 10,18 mil. km²

Populația – 745 mil. loc. (anul 2023)

• **Regiunea economico-geografică** este un spațiu delimitat de caracteristici geografice și economice, care funcționează ca o unitate interdependentă și are un rol specific în contextul economiei globale sau regionale.

Europa, una dintre cele șase părți ale lumii, este situată în emisfera nordică, și majoritar în emisfera estică. În prezent, în Europa sunt 44 de state independente recunoscute la nivel internațional, care sunt împărțite în mai multe regiuni economico-geografice distincte. Harta politică a Europei a trecut prin schimbări semnificative de-a lungul istoriei, fiind influențată de războaie, alianțe, tratate și diverse evenimente geopolitice.

● **Identificați pe harta politică a Europei cele 15 state independente formate în urma destrămării URSS.**

● **Identificați ultimele schimbări pe harta politică a Europei.**

Europa este un continent bogat în **resurse naturale**, a căror distribuție este neuniformă. Aceste resurse, împreună cu condițiile geografice și climatice favorabile, au contribuit la dezvoltarea economică și socială a continentului de-a lungul istoriei. Pe teritoriul Europei sunt prezente toate cele trei forme majore de **relief**, cu prevalența câmpiilor și a podișurilor. **Condițiile climaterice** sunt favorabile pentru viața și activitatea oamenilor pe aproape toată suprafața continentului. Principalele **resurse minerale** întâlnite pe teritoriul Europei sunt cărbunile, minereurile de fier, de cupru, de plumb ș.a. Resursele bogate de **apă**, cele **forestiere**, dar și **solurile fertile** sunt cele care determină activitatea economică a țărilor Europei.

● **Identificați pe hartă principalele bazine de resurse minerale din Europa.**

● **Deduceți interdependența poziției geografice a resurselor naturale (precum petrolul, gazele naturale, cărbunile și minereurile) cu distribuția economică și dezvoltarea industrială a țărilor europene.**



Analizați și evaluați contribuția Republicii Moldova la economia europeană prin prisma poziției sale geografice, a resurselor agricole, a potențialului de tranzit și a colaborărilor economice.

- Densitatea medie a populației în Europa este de 34 oameni/km² (2024), iar media mondială este de 55 oameni/km² (2024).
- Rata de urbanizare în Europa este de 76%.

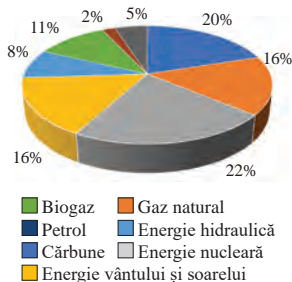


Figura 5.1. Sursele de energie în Europa

- Europa este lider în adoptarea de tehnologii agricole avansate, cum ar fi fermele inteligente care folosesc drone, senzori IT și inteligența artificială pentru a optimiza recoltarea, irigațiile și gestionarea resurselor.
- În anul 2020, aproximativ 8,5% din totalul terenurilor agricole din UE erau cultivate în regim ecologic.

Dinamica numărului populației Europei a suferit schimbări semnificative de-a lungul timpului, fiind influențată de factori demografici, economici și sociali. În prezent, Europa se confruntă cu provocări majore legate de îmbătrânirea populației, de migrație și de scăderea ratei natalității. Prognozele demografice sugerează că populația Europei va începe să scadă în următoarele decenii (vezi tabelul 5.1), iar proporția persoanelor vârstnice va continua să crească, punând presiune pe sistemele de sănătate și de pensii.

● **Deduceți cauzele și consecințele scăderii numărului populației Europei către anul 2050 (tabelul 5.1).**

Tabelul 5.1. Dinamica numărului populației Europei

Anul	1950	1960	1970	1980	1990	2000	2010	2020	2024	2050 (estimări)
Numărul populației (mil. loc.)	548,8	605,8	656,9	694,2	724,1	728,1	738,1	749,5	745,0	703,0

Economia Europei este una dintre cele mai mari și mai diverse din lume, caracterizată de un nivel ridicat de dezvoltare industrială, servicii avansate și o agricultură eficientă. Europa include economii de top la nivel global precum cele ale Germaniei, Franței și Regatului Unit, dar și economii emergente și în curs de dezvoltare din Europa de Est.

Industria constructoare de mașini în Europa are o tradiție îndelungată și continuă să fie unul dintre pilonii principali ai economiei continentului, contribuind semnificativ la PIB și exporturi. Printre ramurile de bază sunt producția de mașini-unelte, utilaje tehnologice, mașini agricole și tractoare, mijloace de transport (automobile, avioane, nave maritime etc.).

Industria chimică europeană este una dintre cele mai mari sectoare industriale din UE, care susține alte ramuri industriale, precum producția de medicamente, energie și de materiale avansate, agricultura. Europa se orientează către o industrie mai sustenabilă, bazată pe tehnologii avansate și inovare.

Țările europene practică o **agricultură** foarte diversificată, datorită varietății condițiilor climatice și geografice. Asigurarea securității alimentare este o prioritate pentru UE, iar **Politica Agricolă Comună** joacă un rol important în menținerea unui lanț de aprovizionare stabil și în sprijinirea producției alimentare locale.

Transportul rutier este principalul mod de transport pentru bunuri și persoane în Europa. Trenurile de mare viteză (TGV în Franța, ICE în Germania, AVE în Spania, Eurostar) sunt un simbol al infrastructurii feroviare europene, iar transportul aerian este esențial pentru mobilitatea internațională în Europa, atât pentru pasageri, cât și pentru mărfuri, fiind unul dintre principalele moduri de transport pentru distanțe lungi.

Evaluare

1. Evaluați impactul economic și social al procesului de îmbătrânire demografică a Europei.
2. Elaborați o prezentare powerpoint „Politica agricolă comună (PAC) în Europa”, incluzând obiectivele sale principale și modul în care acestea influențează agricultura europeană.



3. **Lucru cu hartă:** Întocmiți o hartă cu principalele bazine de extracție a resurselor minerale energetice în Europa. Instrumente web utile: Google Maps, Google My Maps, Batch Geo, Mapchart.

Marea Britanie (Regatul Unit al Marii Britanii și al Irlandei de Nord)

Obiective:

Studiind această temă, veți putea:

- să identificați poziția geografică a Marii Britanii și implicațiile economico-geografice;
- să determinați diversitatea resurselor naturale ale Marii Britanii;
- să evaluați resursele umane și populația Marii Britanii;
- să analizați structura economică a Marii Britanii.



Suprafața – 243 610 km²

Populația – 69 mil. loc.
(anul 2024)

Capitala – Londra

- Pădurile acoperă aproximativ 13% din suprafața Marii Britanii.

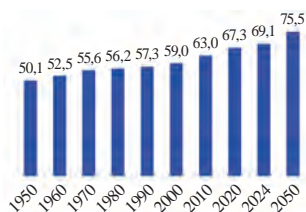


Figura 5.2. Evoluția numărului populației Marii Britanii, mil. loc.

- În 2023, conform estimărilor, PIB-ul Marii Britanii a fost de aproximativ 3,07 trilioane de dolari SUA, ceea ce o plasează printre primele zece economii globale.

Poziția economico-geografică a Marii Britanii joacă un rol esențial în conturarea puterii sale economice și a influenței internaționale. Insularitatea și proximitatea sa față de Europa continentală au determinat istoric și economic dezvoltarea țării, transformând-o într-un centru comercial, industrial și financiar global.

● *Apreciați poziția economico-geografică a Marii Britanii conform algoritmului (anexa 1).*

Condițiile și resursele naturale ale Marii Britanii joacă un rol esențial în dezvoltarea sa economică, în specializările industriale și agricole. Relieful variat, clima temperată oceanică contribuie la formarea peisajelor unice ale țării, biodiversității și atracției turistice. *Terenurile agricole fertile* constituie aproximativ 17,2 milioane de hectare, ceea ce reprezintă aproximativ 70% din suprafața totală a țării. *Pădurile și pășunile* din Scoția și Țara Galilor joacă un rol esențial în dezvoltarea zootehniei, în conservarea și dezvoltarea economică. *Zăcămintele de petrol și de gaze naturale* din Marea Nordului contribuie semnificativ la economia Marii Britanii. Extractia *cărbunelui* a scăzut dramatic în ultimele decenii din cauza tranziției către surse de energie mai curate și a închiderii majorității minelor. Pe măsură ce tranziția către energia verde continuă, resursele minerale moderne, cum ar fi *litiul*, ar putea deveni tot mai importante pentru economia Marii Britanii.

● *Identificați pe hartă unitățile majore de relief ale Marii Britanii.*

Populația. Marea Britanie este una din cele mai dens populate țări din Europa (aproximativ 280 de persoane/km²), concentrată în special în marile centre urbane, cum ar fi Londra, Manchester, Birmingham și Glasgow. Numărul populației Marii Britanii a crescut constant în ultimele decenii (figura 5.2), în principal datorită unor factori precum migrația și creșterea speranței de viață. Speranța de viață este de aproximativ 81 de ani (ușor mai ridicată pentru femei decât pentru bărbați). Aproximativ 20% din populația Marii Britanii are vârsta de 65 de ani sau peste, iar acest procent este în creștere, ceea ce determină îmbătrânirea demografică. Marea Britanie este una dintre cele mai multicultural țări din Europa, cu o populație diversă din punct de vedere etnic. Creștinismul rămâne religia predominantă, dar există comunități semnificative de musulmani (aproximativ 5% din populație), hinduiști, sikh și evrei.

Economia modernă și diversificată a Marii Britanii oferă poziția de lider în sectoare precum finanțele, serviciile, tehnologia și industria farmaceutică, iar sectoare tradiționale precum manufactura și industria grea au scăzut în importanță în ultimele decenii (figura 5.3). Marea Britanie a trecut prin schimbări semnificative în urma Brexit-ului, ieșirea din Uniunea Europeană având un impact notabil asupra economiei.

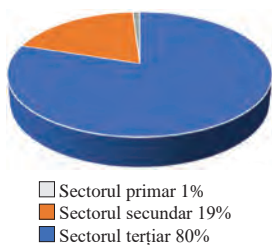


Figura 5.3. Ponderea sectoarelor economice în formarea PIB-ului Marii Britanii

- Aproximativ 80% din mașinile produse în Marea Britanie sunt exportate, ceea ce face industria auto un contributor major la economia țării.
- Brandurile de lux produse în Marea Britanie sunt Rolls-Royce, Bentley, Aston Martin și McLaren.

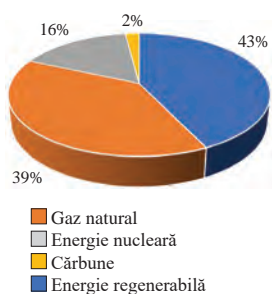


Figura 5.4. Sursele de energie în Marea Britanie

Principalii parteneri comerciali ai Marii Britanii sunt: China, Germania, SUA, Olanda, Franța, Belgia, Italia, Norvegia, Irlanda, Spania.

Energetica Marii Britanii reprezintă un sector esențial și dinamic al economiei naționale, aflat într-o tranziție semnificativă de la dependența de combustibili fosili la surse de energie regenerabilă (figura 5.4). Marea Britanie este lider în dezvoltarea *energiei eoliene offshore* (13% din energia electrică) și investește masiv în tehnologii verzi, fiind angajată în reducerea emisiilor de carbon și în îndeplinirea obiectivului de a deveni o economie cu emisii nete zero până în 2050. Marea Britanie este un mare producător de petrol și de gaze naturale, în principal din zăcămintele din Marea Nordului.

Industria siderurgică britanică a cunoscut transformări semnificative în ultimele decenii. Marea Britanie produce în prezent aproximativ 7-8 milioane de tone de oțel pe an, ceea ce o plasează printre producătorii medii la nivel global. **Meturgia neferoaselor** este strâns legată de industriile de vârf, cum ar fi cea aerospațială și auto, care utilizează metale precum aluminiul și titanul pentru a construi echipamente durabile și ușoare.

Industria auto britanică are o istorie bogată și o contribuție semnificativă la economia națională, fiind un jucător important în producția globală de automobile, aeronave, utilaje ș.a., cu accent pe lux, inovație și sustenabilitate.

● **Identificați pe harta economică a Marii Britanii centrele industriei constructoare de mașini.**

Industria chimică a Marii Britanii este una dintre cele mai vechi și complexe industrii, și include producția de substanțe chimice de bază, farmaceutice, produse chimice fine și alte specialități chimice. Dintre ramurile **industriei ușoare**, Marea Britanie are o tradiție îndelungată în producția de lână, iar această industrie continuă să fie relevantă.

Deși contribuția directă la PIB este relativ mică (aproximativ 0,6%), **agricultura britanică** este diversificată și modernizată, adaptându-se noilor cerințe tehnologice și de sustenabilitate. O mare parte a fermelor din Marea Britanie combină atât cultivarea plantelor, cât și creșterea animalelor. **Sectorul zootehnic** este dominant în Marea Britanie. Producția de lapte și de carne de vită este una dintre cele mai importante ramuri ale agriculturii britanice. Principalele *plante* cultivate în Marea Britanie sunt cerealele (grâul, orzul, ovăzul), preponderent în estul Angliei, dar și în provincia Scoția. Leguminoase ca cartofii, mazărea și fasolea sunt cultivate în estul Angliei. Zonele din estul Angliei sunt mari producători de rapiță, datorită solurilor fertile și climatului favorabil.

Transporturile. Datorită rețelei sale extinse și modernizate de transport rutier, feroviar, aerian și maritim, Marea Britanie este bine conectată și joacă un rol important în comerțul global. Trenurile de pasageri conectează majoritatea orașelor și satelor, iar trenurile de mare viteză asigură legături rapide între Londra, Midlands și nordul Angliei. Câteva dintre cele mai aglomerate aeroporturi din lume din Marea Britanie sunt Heathrow (Londra), Gatwick (Londra), Stansted, Manchester și Birmingham.

Evaluare

1. Realizați o schemă la tema: „Provinciile istorice ale Marii Britanii”.
2. Alcătuiți o diagramă Venn cu avantajele și dezavantajele poziției economico-geografice insulare a Marii Britanii.
3. Argumentați impactul migrațiilor istorice și actuale asupra dimensiunii și structurii populației Marii Britanii.
4. Elaborați un raport detaliat la tema: „Impactul Brexit-ului în domeniile economic, social și politic al Marii Britanii”.



5. **Lucru cu harta:** Identificați regiunile britanice specializate în producția auto. Întocmiți o hartă care să evedențieze principalele fabrici și regiuni (ex. Midlands, Sunderland). Instrumente web utile: Google Maps, Google My Maps, Batch Geo, Mapchart.

47

Franța

Obiective:

Studiind această temă, veți putea:

- să identificați poziția geografică a Franței și implicațiile economico-geografice;
- să determinați diversitatea resurselor naturale ale Franței;
- să evaluați resurselor umane și populația Franței;
- să analizați structura economică a Franței.



Suprafața – 551 695 km²
 Populația - 68,4 mil. loc.
 (anul 2024)
 Capitala – Paris

• **Departamente din componența Franței sunt:** Guadelupa și Martinica (în Caraibe), Guyana Franceză (în America de Sud), Reunion și Mayotte (în Oceanul Indian).

• **Teritoriile franceze de peste ocean, cu un grad mai mare de autonomie față de Franța metropolitană, sunt** Polinezia Franceză, Wallis și Futuna (Pacificul de Sud), Saint-Pierre și Miquelon (Atlanticul de Nord), Saint-Barthélemy și Saint-Martin (Caraibe).

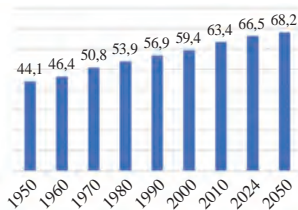


Figura 5.5. Evoluția numerică a populației Franței, mil. loc.

Poziția economico-geografică. Franța cuprinde teritorii formate din Franța continentală (metropolitană) și din multiple regiuni și teritorii de peste mări, toate contribuind la influența globală a țării. Statul are o poziție geografică strategică în Europa de Vest, ceea ce îi conferă numeroase avantaje economice și comerciale.

● **Identificați pe harta lumii toate regiunile și teritoriile Franței.**

Franța are o varietate vastă de **resurse naturale și condiții geografice**, ceea ce contribuie la diversitatea activităților economice și la dezvoltarea diferitelor regiuni ale țării. *Relieful variat, condițiile climaterice prielnice și diversitatea solurilor* permite o varietate largă de activități agricole și economice. Cele mai cunoscute resurse minerale în trecut au fost minereurile de *uraniu, de fier, de bauxită, de cărbune*, rezervele cărora sunt foarte puține la moment, majoritatea exploatărilor fiind stopate. Franța deține variate resurse minerale pentru construcții, printre care *calcar și argilă, ghips, granit și marmură*.

● **Identificați pe hartă principalele unități de relief, regiunile climatice, tipurile de soluri și artere fluviale din Franța.**

Pădurile ocupă aproximativ 31% din suprafața Franței, reprezentând una dintre cele mai mari suprafețe împădurite din Europa de Vest. *Resursele recreative* ale Franței susțin o industrie turistică dezvoltată și diversificată.

Populația Franței este diversă și bine distribuită, având atât o dinamică demografică relativ pozitivă (figura 5.5) în comparație cu alte țări europene, cât și provocări legate de îmbătrânirea populației și integrarea imigranților. Franța este una dintre puținele țări europene care înregistrează bilanț natural pozitiv (0,7% pentru anul 2023). Speranța de viață la naștere în Franța este una dintre cele mai ridicate din Europa – 83 ani (85 la femei și 80 la bărbați), reflectând un sistem de sănătate eficient, un nivel de trai ridicat și politici sociale bine dezvoltate. Aproximativ 80% din populația Franței locuiește în zone urbane. Urbanizarea este una din cele mai ridicate din Europa, subliniind dezvoltarea economică avansată și concentrarea populației în centrele urbane.

Caracterizarea economiei. Franța este a șaptea economie a lumii în funcție de produsul intern brut (PIB) și a doua ca mărime din Uniunea Europeană, după Germania. Fiind una dintre cele mai industrializate țări din lume, Franța are un *sector industrial diversificat*, care include industrii tradiționale, precum și industrii de vârf, concentrate în principal pe tehnologie, producție de automobile, aeronautică, energie și produse de lux. *Energetica* Franței este una dintre cele mai avansate și diversificate din Europa, cunoscută în special pentru utilizarea extinsă a energiei nucleare (figura 5.7). Statul și-a propus să diversifice sursele de energie, astfel ca până în 2030, 40% din energia electrică să provină din surse regenerabile. *Siderurgia* produce o gamă



- Densitatea populației Franței este de aproximativ 119 locuitori/km².

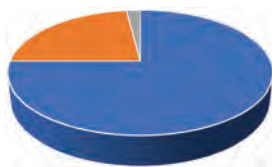


Figura 5.6. Ponderea sectoarelor economice în formarea PIB-ului Franței

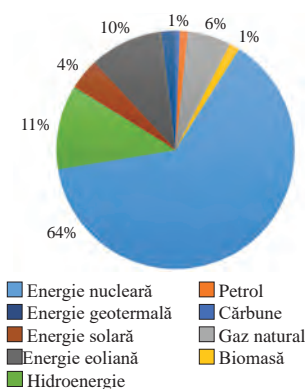


Figura 5.7. Sursele de energie în Franța

Principalii parteneri comerciali ai Franței sunt: Germania, Belgia, Italia, Olanda, Spania, SUA.

Franța este de mult timp pe primul loc în topul destinațiilor turistice globale, cu aproximativ 90 de milioane de vizitatori internaționali anual (înainte de pandemia COVID-19).

largă de produse din fier și din oțel, fiind un furnizor-cheie pentru industriile din întreaga Uniune Europeană. Deși nu dispune de resurse naturale abundente de metale neferoase, ea are o industrie a neferoaselor esențială pentru sectoarele de înaltă tehnologie, cum ar fi industria aeronautică, auto, electronică și energetică. Principalele metale neferoase prelucrate în Franța sunt aluminiul, cuprul, zincul, plumbul și a.

● *Evaluati rolul energiei verzi în strategia energetică și de mediu a Franței.*

Franța este unul dintre principalii producători auto din Europa (produce peste 1,5 mil. de vehicule pe an, producând o gamă variată de a vehicule inclusiv, vehicule personale, comerciale, electrice și hibride). Este inovatoare și dinamică industria feroviară din Franța, țara fiind un lider mondial în tehnologia trenurilor de mare viteză (TGV). Statul este un centru de excelență în aviație și în tehnologie aerospațială, contribuind la dezvoltarea și producția de aeronave comerciale, militare, echipamente pentru spațiu și tehnologii de apărare.

● *Identificați pe hartă principalele centre ale industriei aviarachetare și navale a Franței.*

Franța produce o gamă variată de produse chimice: chimicale de bază, produse de finețe, produse farmaceutice și materiale pentru tehnologii avansate.

Producând peste 1000 de varietăți de brânzeturi, țara este un lider mondial în exportul acestui produs. Da altfel, Franța se numără și printre cei mai mari producători și exportatori de vinuri din lume. Alte produse ale industriei alimentare sunt conservele de legume, de fructe, de pește, produse bio.

Agricultura franceză este puternic mecanizată și bazată pe tehnologii moderne. Aproximativ 54% din teritoriul Franței este antrenat în agricultură, ceea ce o face unul din cei mai mari utilizatori de teren agricol din Europa. Cerealele (grâu, porumb, orz) sunt cele mai importante culturi, pe când cultivarea viței-de-vie este unul din simbolurile agriculturii franceze. Franța este cel mai mare producător de carne de vită și de lapte din UE. Păsările și porcinele se cresc în ferme intensive. Una din specializările zonelor montane este creșterea caprinelor și ovinelor pentru brânzeturi tradiționale (ex. Beaufort, Roquefort).

● *Analizați harta economică a Franței și specificați principalele regiuni agricole și specializările acestora.*

Transporturile. Sistemul de transport în Franța este bine dezvoltat și modern, cu una din cele mai extinse și moderne rețele rutiere din Europa, cu trenuri de mare viteză (TGV). Franța beneficiază și de o rețea extinsă de conducte, care permite transportul eficient și sigur al gazelor naturale, petrolului și produselor petroliere atât în cadrul țării, cât și în țările vecine.

Evaluare

1. Apreciați poziția economico-geografică a Franței conform algoritmului propus (anexa 1).
2. Argumentați rolul condițiilor și resurselor naturale în dezvoltarea economiei Franței.
3. Completați pe caiet tabelul de alături, indicați caracteristicile corespunzătoare ramurilor industriale.
4. Realizați o prezentare a principalelor sectoare economice în care Franța este specializată (ex. industria aeronautică, turism, producția de vinuri, modă și lux).

Factorii de amplasare a ramurilor industriei constructoare de mașini franceze

Ramuri industriale	Factori de amplasare	Centre de producere
Automobile		
Material rulant		
Aviarachetară		
Nave maritime		
Electronică și electrotehnică		

48

Germania

Obiective:

Studiind această temă, veți putea:

- să identificați poziția geografică a Germaniei și implicațiile economico-geografice;
- să apreciați diversitatea condițiilor și resurselor naturale ale Germaniei;
- să evaluați resursele umane și populația Germaniei;
- să analizați structura economică a Germaniei.



Suprafața – 357 022 km²
Populația – 84,4 mil loc.
(anul 2024)
Capitala – Berlin

- **Forma de guvernare a Germaniei este republica parlamentară federală. Aceasta combină un sistem democratic parlamentar cu o structură administrativă teritorială federală (16 landuri).**

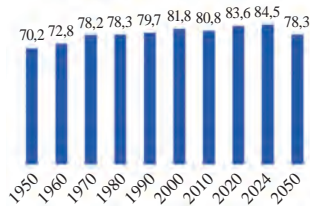


Figura 5.8. Evoluția numărului populației Germaniei, mil. loc.

- În 2023, PIB-ul Germaniei a fost de aproximativ 4,1 trilioane de dolari, clasându-se pe locul patru în lume (după SUA, China și Japonia).

Poziția economico-geografică. Situarea centrală face ca Germania să fie un punct strategic de conectivitate pentru transportul rutier, feroviar și fluvial la nivelul Europei. Aceasta contribuie la rolul său de lider comercial în Uniunea Europeană și la statutul de cea mai mare economie din Europa.

- **Identificați pe harta politică a Europei țările vecine ale Germaniei.**
- **Identificați cele mai mari porturi maritime și fluviale ale Germaniei.**

Relieful. Câmpiile fertile din nord sunt favorabile agriculturii și transportului fluvial, dealurile și munții joși din centru, unde se află depozite de minerale și păduri, și munții din sud oferă resurse forestiere și peisaje turistice. *Resursele minerale* ale Germaniei sunt diverse, dar nu în cantități suficiente pentru a acoperi cerințele economiei sale industriale avansate. Germania este unul dintre cei mai importanți producători de *lignit* din lume și de *sare și de potasiu* din Europa. Terenurile agricole ocupă aproximativ 48% din suprafața totală, cu soluri aluviale și cernoziomuri de calitate înaltă. Gradul de împădurire este de 33% din suprafața Germaniei, oferind resurse biologice importante.

- **Evalueați condițiile agroclimatice ale Germaniei.**
- **Argumentați importanța economică a resurselor minerale ale Germaniei.**

Populația. Germania este cea mai populată țară din Uniunea Europeană (figura 5.8), având o populație diversificată (este o țară multiculturală, cu aproximativ 85% germani și minorități etnice) și concentrată în zone urbane dezvoltate (aproximativ 77% din populație locuiește în zone urbane). Structura demografică a Germaniei este caracterizată de o rată de îmbătrânire ridicată, influențată de tendințe precum migrația și scăderea natalității (7‰). Densitatea populației este una dintre cele mai mari în Europa, aproximativ 237 locuitori/km². Speranța de viață la naștere în Germania a înregistrat fluctuații în ultimii ani (81 ani), influențate în principal de pandemia de COVID-19.

- **Identificați pe hartă cele mai mari orașe din Germania.**
- **Deduceți cauzele valorilor mari ale speranței de viață la naștere în Germania.**

Caracterizarea economiei. Germania are una dintre cele mai mari și mai avansate economii, fiind lider în Uniunea Europeană (contribuind cu aproximativ 25% din PIB-ul total al Uniunii) și una dintre cele mai importante economii la nivel global. Modelul său economic este caracterizat de o industrie puternică, o bază tehnologică solidă, exporturi semnificative și un sistem social bine dezvoltat. Sectorul serviciilor este dominant, incluzând domenii precum IT, finanțe, educație, turism și comerț. Industria manufacturală avansată cu o producție de mașini, echipamente industriale, produse chimice și tehnologii



- **Bazinele Ruhr și Saar** au fost importante centre carbonifere din Germania, exploatarea acestora fiind închisă treptat, din cauza epuizării rezervelor de cărbune.

- Germania intenționează să elimine complet utilizarea cărbunelui până în 2038, înlocuindu-l cu energie verde.

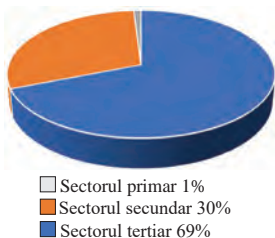


Figura 5.9. Ponderea sectoarelor economice în formarea PIB-ului Germaniei

avansate determină locul statului în diviziunea internațională a muncii. Agricultură este bine mecanizată, dar joacă un rol minor în economia națională (figura 5.9).

Industria este unul dintre pilonii economiei germane, contribuind cu aproximativ 30% la PIB, ceea ce depășește media europeană.

Siderurgia. Germania produce aproximativ 36-40 de milioane de tone de oțel pe an, ceea ce o plasează pe primul loc în Europa și printre primele 10 la nivel mondial. Datorită tehnologiei avansate și a standardelor stricte de mediu, Germania este un lider european în prelucrarea metalelor neferoase. Se prelucrează mai multe metale, printre care cele mai importante sunt aluminiul, cuprul, zincul ș.a. Germania este unul dintre primii cinci producători mondiali în industria constructoare de mașini și cel mai mare exportator de mașini din Europa. Germania produce aproximativ 5 milioane de vehicule anual (locul 5 în lume după China, SUA, Japonia și India). Principalele companii producătoare de automobile sunt Volkswagen Group (centrul principal de producere la Wolfsburg), BMW Group (sediul central la München), Mercedes-Benz Group (Daimler) cu centrul la Stuttgart etc. O tendință importantă a companiilor producătoare de automobile este dezvoltarea vehiculelor electrice (EV), majoritatea producătorilor propunându-și ca până în 2030, 50-80% din vehiculele lor să fie complet electrice.

Localizați pe hartă centrele de producere a autovehiculelor.

Germania este al treilea cel mai mare exportator mondial de produse chimice, după SUA și China, cu o gamă largă de producere, de la produse de bază, ca polimeri, cauciuc sintetic, acid sulfuric etc., până la chimie de specialitate (polimeri, pigmenți, coloranți etc.) și produse farmaceutice. Ramuri importante ale industriei ușoare sunt industria textilă și de îmbrăcăminte, care produc textile tehnice (pentru auto, aviație, construcții), dar și îmbrăcăminte de lux și sportivă.

Germania este cunoscută și ca unul dintre cei mai mari producători de carne din Europa, în special carne proaspătă și procesată. O altă specializare este producerea berii: peste 8 miliarde de litri de bere anual. Germania mai produce brânzeturi, vin, produse de panificație ș.a.

Agricultura germană este puternic mecanizată se folosesc mașini agricole moderne și tehnologii digitale, cu accent pe agricultura ecologică și protejarea biodiversității. Predomină ferme familiale Germania este un mare producător de grâu, de orz, de secară și de porumb, și unul dintre cei mai mari producători de cartofi și de sfeclă-dezahăr din Europa. Crește rolul agriculturii ecologice, peste 10% din suprafața agricolă este rezervată culturilor ecologice. Principalele ramuri ale zootehniei germane sunt creșterea bovinelor, porcinelor și păsărilor, germania fiind unul dintre cei mai mari producători de lapte și carne de porc din Europa. Alte ramuri ale zootehniei sunt creșterea ovinelor, caprinelor, cabalinelor și apicultura.

Transporturile. Germania are una dintre cele mai bine dezvoltate infrastructuri de transport din lume cu peste 13 000 km de autostrăzi, una din cele mai extinse din Europa. Rețeaua feroviară este utilizată intens pentru transportul ecologic al mărfurilor. Germania este un hub global pentru transportul aerian de pasageri și de mărfuri, conectând Europa cu America, Asia și Orientul Mijlociu. Cele mai mari aeroporturi sunt Frankfurt, München, Berlin, Brandenburg ș.a. Navigația interioară pe râurile navigabile ca Rin, Elba, Main, Dunăre, dar și canalul Rhin-Main-Dunărea, este esențială pentru transportul materialelor grele, cum ar fi cărbune, minereuri și produse chimice.

Identificați pe harta economică a Germaniei cele mai importante porturi fluviale și maritime ale țării.

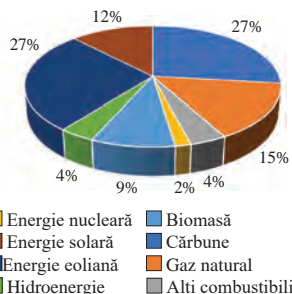


Figura 5.10. Sursele de energie în Germania

Principali parteneri comerciali ai Germaniei:

- din UE: Franța, Belgia, Olanda, Italia, Polonia, Cehia;
- din afara UE: China, SUA, Federația Rusă, Japonia și Coreea de Sud.

Cifrele romane de pe hartă indică regiunile agricole:

- I – cultura grâului, orzului, sfeclei de zahăr, creșterea bovinelor de lapte și carne, porcinelor;
- II – cultura grâului, pomicultura, legumicultura, creșterea bovinelor de lapte;
- III – agricultura suburbană;
- IV – creșterea intensivă a bovinelor de lapte, porcinelor, cultura secarei, plantelor furajare;
- V – creșterea bovinelor și a ovinelor pe pășuni naturale;
- VI – gospodăria silvice și rezervații.

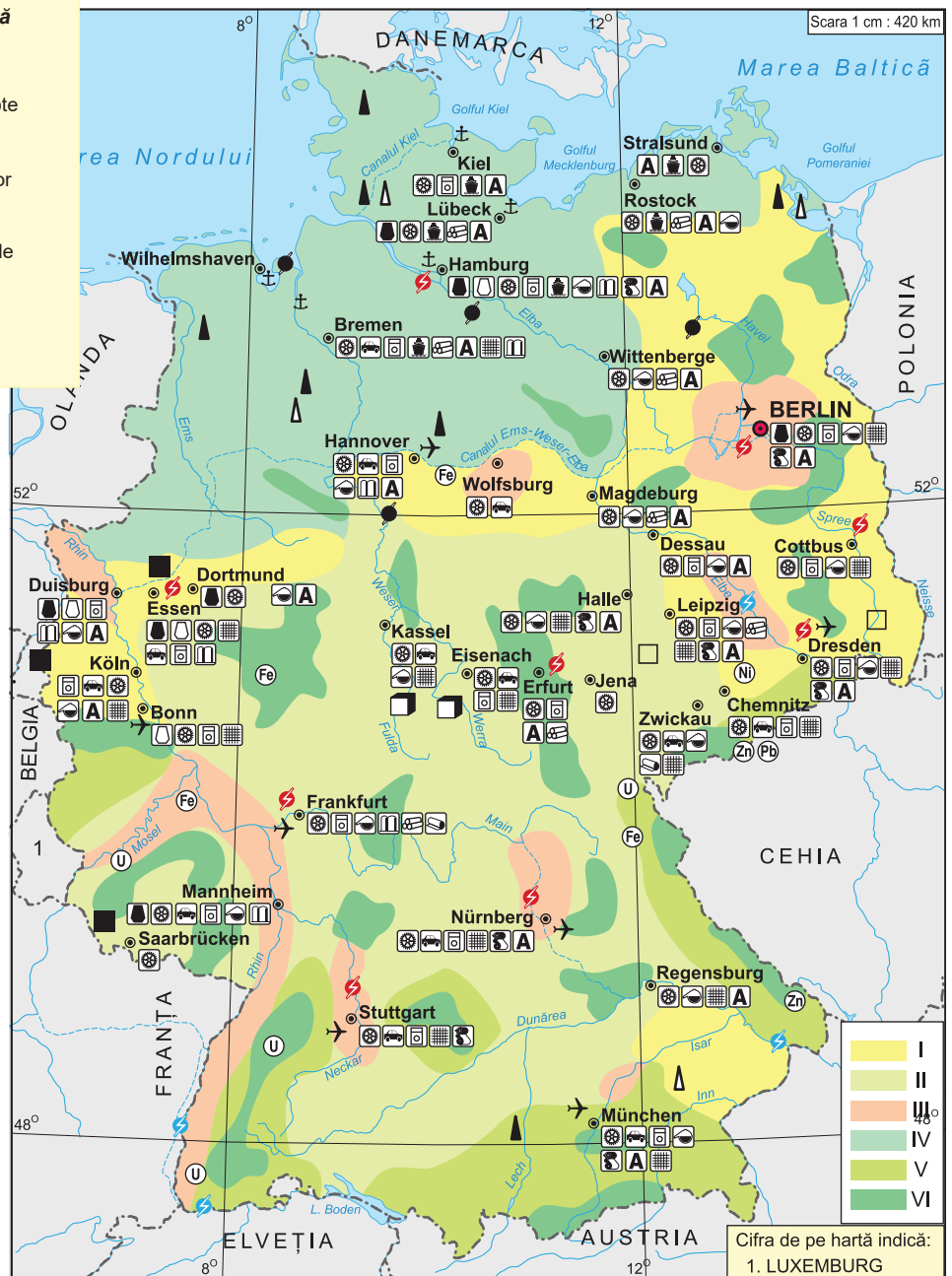


Figura 5.11. Harta economică a Germaniei

Evaluare

- Identificați avantajele oferite de localizarea centrală a Germaniei în Europa și accesul la Marea Nordului, Marea Baltică în stabilirea relațiilor comerciale internaționale.
- Analizați structura populației Germaniei pe grupe de vârstă prezentată în tabelul alăturat. Ce politici publice ar putea fi implementate pentru a diminua efectul îmbătrânirii demografice?
- Caracterizați specificul industrial al regiunilor-cheie din Germania: Bazinul Ruhr, Bavaria, Baden-Württemberg, Renania de Nord-Westfalia, Saxonia.
- Evaluați structura comerțului exterior al Germaniei. Prezențați rezultatele sub forma unui proiect multimedia.

0-14 ani	15-64 ani	65+ ani
13%	63%	24%



49

România

Obiective:

Studiind această temă, veți putea:

- să identificați poziția geografică a României și implicațiile economico-geografice;
- să apreciați diversitatea condițiilor și resurselor naturale ale României;
- să evaluați resursele umane și populația României;
- să analizați structura economică a României.



Suprafața – 238 397 km²
Populația – 19,01 mil. loc.
(anul 2024)
Capitala – București

- **Rata natalității scăzute (7‰) este una dintre principalele provocări demografice ale României.**
- **Rata mortalității înregistrează unele dintre cele mai mari valori din UE – 11‰.**

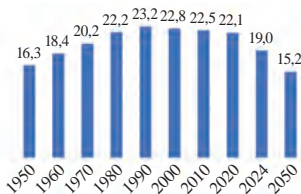


Figura 5.12. Evoluția numărului de populație României, mil. loc.

- **Râul Dunărea, Canalul Dunăre-Marea Neagră, râul Prut, porturile Constanța, Galați, Brăila, Tulcea asigură transportul maritim și fluvial al României.**

Poziția economico-geografică. România, situată în sud-estul Europei Centrale, la intersecția dintre Europa Centrală și Europa de Sud-Est, reprezintă un nod de tranzit pentru comerț și energie.

România dispune de o gamă variată de **condiții naturale favorabile și resurse naturale** importante. *Relieful* variat și bine proporționat, precum și *clima temperată-continentală de tranziție*, favorizează creșterea tuturor culturilor din zona temperată. Țara dispune de o rețea deasă de ape curgătoare și de lacuri cu mare importanță în alimentarea cu apă a populației, în irigație, în construcția hidrocentralelor, în piscicultură etc. *Resursele recreative* ale României se disting printr-o diversitate unică, combinând natura, cultura și tradițiile.

- **Identificați pe hartă unitățile majore de relief ale României.**
- **Exemplificați resursele recreative ale României.**

România dispune de o varietate de substanțe minerale utile, inclusiv *resurse metalifere* (fier) și *nemetalifere* (cupru, zinc, plumb, aur, argint), care sunt exploatate în zona Munților Carpați. Resursele energetice, de *petrol*, *de gaz natural* și *de cărbune* sunt concentrate în Transilvania și pe platforma continentală a Mării Negre. Alte resurse întâlnite pe teritoriul României sunt *materialele de construcții*, *sarea* și *sulfur*.

Populația României se confruntă cu schimbări majore (*figura 5.12*). Scăderea natalității din cauza migrației, urbanizării și schimbării stilului de viață, dar și mortalitatea ridicată cauzată de îmbătrânirea populației și de accesul limitat la servicii de sănătate în unele regiuni au determinat sporul natural negativ și reducerea populației. **Speranța de viață la naștere** s-a îmbunătățit semnificativ în ultimele decenii – 75 ani pentru anul 2023 (femei - 78 de ani; bărbați - 72 de ani), dar rămâne sub media europeană (81 de ani). Valoarea medie a densității populației în România este de aproximativ 79 locuitori/km². Aproximativ 55% din populația totală locuiește în mediul urban, fiind una dintre cele mai scăzute rate de urbanizare din Europa, ceea ce reflectă disparitățile dintre mediul rural și cel urban.

- **Explicați cauzele și consecințele fenomenului de îmbătrânire demografică.**

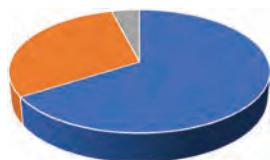
Economia României este una mixtă, bazată pe proprietatea privată și principiile pieței libere, integrată în structurile economice și comerciale ale Uniunii Europene. Structura economiei României reflectă o tranziție către o economie modernă, cu o pondere tot mai mare a serviciilor (*figura 5.13*) și o dezvoltare rapidă a industriilor de înaltă tehnologie.

Industria României este una dintre cele mai importante sectoare economice, contribuind semnificativ la PIB (aproximativ 30% din PIB (2023)) și la ocuparea

Republica Moldova și lumea



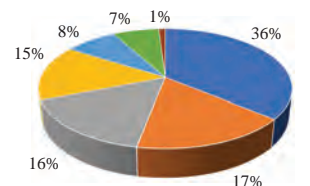
Organizați o dezbatere pe tema:
„România – partener strategic pentru Republica Moldova sau un actor economic oportunist?”



□ Sectorul primar 4%
 ■ Sectorul secundar 30%
 ■ Sectorul terțiar 66%

Figura 5.13. Ponderele sectoarelor economice în formarea PIB-ului României

• **Principalele hidrocentrale române sunt Porțile de Fier I și II de pe fluviul Dunărea.**



■ Hidroenergie
 ■ Energie eoliană
 ■ Energie nucleară
 ■ Alte surse
 ■ Energie solară
 ■ Hidrocarburi
 ■ Cărbune

Figura 5.14. Sursele de energie în România

Principalii parteneri comerciali ai României sunt: Germania, Italia, Franța, Ungaria, Polonia; Turcia, SUA, China, Republica Moldova, Marea Britanie, F. Rusă, SUA.

forței de muncă. România are un mix *energetic* divers, bazat pe resurse fosile (cărbone, gaze naturale, petrol) din resurse proprii, dar și importate (figura 5.14). Deși ponderea *siderurgiei* în PIB-ul României a scăzut, industria continuă să joace un rol esențial în lanțurile de producție, inclusiv în sectorul construcțiilor și al industriei auto. Principalele metale neferoase produse în România sunt aluminiul și cuprul.

Principalul producător de *automobile* este *compania Dacia* și filiala companiei *Ford* specializată în producerea de vehicule electrice și hibride. Dintre *echipamentele industriale* se produc diverse utilaje și mașini specializate pentru agricultură, construcții și transport. În România se produc *avioane ușoare și componente pentru aeronave*, în parteneriate cu companii globale precum Airbus. *Industria feroviară* se caracterizează prin producerea de locomotive, vagoane, componente feroviare.

● **Identificați pe harta economică a României principalele centre industriale și specializările acestora.**

Industria chimică din România produce materii prime și produse finite necesare în diverse sectoare cum ar fi: *agricultura, industria farmaceutică, de construcții și industria auto*. Dintre ramurile principale ale *industriei alimentare* pot fi menționate industria de prelucrare a cerealelor, cărnii, industria lactatelor, conservelor, uleiurilor vegetale, băuturilor, zahărului și dulciurilor.

Agricultura României are un potențial semnificativ grație resurselor naturale bogate și tradiției agricole. Poziția geografică și reliefului variat asigură condiții agroclimatice favorabile pentru o gamă largă de culturi agricole (tabelul 5.2).

Tabelul 5.2. Regiuni agricole din România

Regiuni agricole	Specializări
Câmpia Română, Dobrogea, Câmpiile de Vest	Cereale și plantelor tehnice
Podgoria Moldovei, Podișul Transilvaniei	Vița de vie, pomi fructiferi, legume.
Litoralul Mării Negre și Delta Dunării	Cultivarea orezului, legumelor și plantelor aromatice
Zone montane: Oltenia, Banat	Creșterea animalelor (ovine, bovine)
Dunărea, Delta Dunării, râurile interne	Piscicultura

Transporturile. Datorită poziției sale strategice, România este un nod important de tranzit între Europa de Vest și Orientul Mijlociu, precum și între Europa Centrală și Balcani. În sistemul de transporturi predomină *transportul autorutier*, căruia îi revine cea mai mare parte a traficului de mărfuri și de persoane. *Rețeaua feroviară* din România este electrificată pe doar 36% din lungimea totală a rețelei, ceea ce înseamnă că căile de transport feroviar nu sunt utilizate rațional și necesită modernizare. *Rețeaua de conducte* asigură transportul petrolului și a gazelor naturale. Transportul aerian este asigurat de cinci aeroporturi principale și de câteva regionale.

Evaluare

1. Elaborați o schemă la tema: „Distribuția resurselor naturale în România”.
2. Evaluați impactul migrației externe asupra populației din România, cu accent pe consecințele economice și sociale.
3. Cercetați surse suplimentare de informație și explicați tranziția de la o industrie centralizată la una bazată pe principiile economiei de piață după 1990 în România.
4. Realizați o analiză SWOT cu tema: „Rolul apartenenței României la UE”.
5. *Elaborați un proiect cu tema: „Descoperă România”.



50

Ucraina

Obiective:

Studiind această temă, veți putea:

- să identificați poziția geografică a Ucrainei și implicațiile economico-geografice;
- să apreciați diversitatea condițiilor și resurselor naturale ale Ucrainei;
- să evaluați resursele umane și populația Ucrainei;
- să analizați structura economică a Ucrainei.



Suprafața – 603 628 km²
Populația – 37,8 mil. loc.
(anul 2024)
Capitala – Kiev

Republica Moldova și lumea



M Analizați provocările actuale în relațiile dintre Moldova și Ucraina, cum ar fi situația energetică, și propuneți soluții viabile.

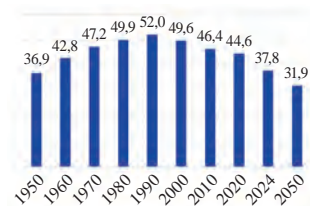


Figura 5.15. Evoluția numărului populației Ucrainei, mil. loc.,

- **Ucraina ocupă primul loc în lume în producția de ulei de floarea-soarelui: aproximativ cinci-șase milioane de tone, anual.**

Poziția economico-geografică. Ucraina, a doua cea mai mare țară din Europa după Rusia, are o poziție economico-geografică strategică în Europa de Est, ceea ce oferă avantaje importante pentru comerț, transport și cooperare internațională, dar vine și cu provocări geopolitice semnificative.

Ucraina beneficiază de **condiții naturale** diverse, cu un potențial semnificativ pentru agricultură, industrie și turism. *Relieful Ucrainei* este predominant de câmpii și de podișuri, cu câteva regiuni montane în vest și în sud. Câmpiile și podișurile, care ocupă majoritatea teritoriului Ucrainei, acoperite cu *soluri fertile*, sunt favorabile pentru agricultură. Munții Carpați, situați în vestul țării, sunt bogăți în *resurse forestiere și minerale*, și dispun de un *potential turistic* mare. Ucraina are o *climă temperată-continentală*, cu variații regionale, favorabilă pentru viața și activitatea oamenilor. *Rețeaua hidrografică* bine dezvoltată, dominată de râuri mari și acces la Marea Neagră și Marea Azov, oferă facilități pentru transport, irigații, energie hidroelectrică, dar și legături comerciale externe. Ucraina este una dintre cele mai bogate țări europene în *resurse minerale*, deținând rezerve semnificative de minereuri metalice, cărbune, resurse neferoase și materiale de construcții.

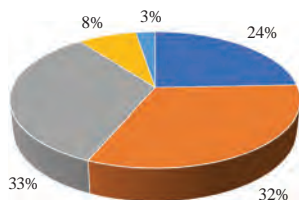
- **Analizați harta solurilor Europei și numiți tipurile de sol de pe teritoriul Ucrainei.**
- **Identificați pe harta economică a Ucrainei, zonele de exploatare a resurselor minerale.**

Populația. După numărul populației, Ucraina ocupă locul șapte în Europa și face parte din top 50 cele mai populate țări din lume. Ultimul deceniu se caracterizează printr-o scădere a numărului populației (*figura 5.15*) din cauza migrației, ratei reduse a natalității (6‰), mortalității ridicate (13‰), dar și a conflictului din regiunile estice (Donbas) și anexarea Crimeei de către Rusia. *Speranța de viață* a populației Ucrainei este de aproximativ 73 de ani cu diferență semnificativă pe gen (femei – 80 de ani; bărbați – 67 de ani). Structura pe grupe de vârstă a populației reflectă ponderea ridicată a populației vârstnice, ceea ce indică prezența fenomenului de îmbătrânire demografică a populației (20% din populația are peste 65 de ani). Structura etnică a populației Ucrainei este diversă, dominată de majoritatea ucraineană (78%). Dintre minoritățile etnice se remarcă un număr mare de etnici ruși (17%) și în număr mic (sub 1%) de belaruși, români, polonezi etc.

Economia Ucrainei are un potențial economic semnificativ, dar în ultimele decenii a trecut prin perioade de fluctuații majore influențate de tranziția postsovietică, crize economice globale, conflicte geopolitice și reforme economice interne.

Energetica Ucrainei se bazează atât pe resurse proprii de combustibili și energie,

- **Principalele termocentrale din Ucraina sunt Krivoi Rog și Zmiev.**
- **Ucraina deține patru centrale nucleare operaționale: Zaporijia, Rivne, Hmelnițki, și Pivdenoukrainsk.**
- **Hidrocentrale importante funcționează pe râurile Nipru, Nistru și Bugul de Sud.**
- **Ucraina produce anual 20 milioane tone de oțel și 18 milioane tone de fontă.**



■ Petrol ■ Caz natural
■ Biomasa ■ Alte surse
■ Energie nucleară

Figura 5.16. Sursele de energie a Ucrainei

- **Centre importante de producere a îngrășămintelor minerale sunt orașele Cerkasi, Sievierodonețk și Rivne.**

Principalii parteneri comerciali ai Ucrainei sunt: Uniunea Europeană (aproximativ 40% din exporturi) China, India, Turcia, Egipt, SUA.

cât și pe cele *din import* (cantități mari de petrol și de gaze naturale se importă din Rusia). Producerea de energie electrică este dominată de centrale nucleare, termocentrale și hidrocentrale (*figura 5.16*).

Localizați pe harta economică a Ucrainei principalele centrale electrice.

Ucraina este unul dintre principalii producători mondiali de *oțel și de fontă*. Cantitatea produsă a scăzut semnificativ din cauza impactului geopolitic și pierderii infrastructurii. Țara se înscrie și printre principalii producători de *mașini agricole* din Europa de Est. *Locomotive, vagoane* și componente feroviare se produc la Lugansk și Dnipro, iar *avioane și componente aeronautice* - la uzina Antonom (Kiev). Capacitățile de producție a autoturismelor sunt limitate în comparație cu alte țări europene. La Nikolaiev și Odesa se produce *nave comerciale, petroliere și de transport*.

Industria chimică este un sector strategic al economiei Ucrainei, care include producția de îngrășăminte, produse petrochimice, mase plastice, farmaceutice și alte produse chimice esențiale. Produsele farmaceutice și cele de consum se produc în orașe mari ca Kiev, Harkov și Lviv.

Industria alimentară este un sector vital al economiei Ucrainei bazat pe resursele agricole abundente și tradiția în prelucrarea alimentelor. Principale produse exportate sunt *uleiul de floarea-soarelui, cerealele, produsele lactate, carnea și zahărul*.

Agricultura. Ucraina este una dintre cele mai importante țări agricole din lume, cunoscută ca „grânarul Europei”, datorită solurilor sale fertile, producției ridicate de cereale și contribuției semnificative la exporturile agricole globale. Principalele culturi sunt *grâul, porumbul și orzul*, cultivate în regiunile centrale și sudice ale țării. Dintre plantele tehnice se cultivă *sfeclă-de-zahăr, cartofi, floarea-soarelui* și alte culturi oleaginoase. Principalele culturi fructifere sunt *merele, perele, prunele, cireșele* ș.a. cultivate în regiunile centrale și vestice. *Creșterea animalelor* contribuie cu aproximativ 30% din veniturile sectorului agricol. Principalele ramuri sunt *creșterea bovinelor* (pentru lapte și carne), *porcinelor, păsărilor*. În zonele montane se practică creșterea *oilor și caprelor*. Ucraina este unul dintre cei mai mari producători de *miere* din Europa.

Transporturile. Ucraina deține una dintre cele mai extinse rețele feroviare din Europa, care este esențială pentru transportul de mărfuri și pasageri. Pe distanțe scurte și medii, principalul mod de transport este cel autorutier. Un rol strategic îl are *transportul maritim și cel fluvial*, care asigură exporturile de cereale, de metale și de produse chimice. *Transportul aerian* deservește deplasarea oamenilor, dar și transportul mărfurilor ușoare.

Identificați pe harta economică a Ucrainei principalele porturi maritime, fluviale și aeroporturi.

Evaluare

1. Analizați avantajele și dezavantajele poziției Ucrainei în comparație cu țările din regiunea Mării Negre.
2. Deduceți cauzele și efectele migrației interne și externe ale populației Ucrainei. Completați tabelul de alături.
3. Evaluați impactul conflictului din estul Ucrainei asupra producției industriale a țării.
4. Studiați structura parteneriatelor economice și analizați influența relațiilor politice asupra comerțului Ucrainei. Realizați o prezentare powerpoint.

Cauze	Migrația populației	Efecte



51

Federația Rusă

Obiective:

Studiind această temă, veți putea:

- să apreciați diversitatea condițiilor și resurselor naturale ale Federației Ruse;
- să evaluați resursele umane și populația Federației Ruse;
- să analizați structura economică a Federației Ruse.



Suprafața – 17 098.242 km²
Populația – 146,1 mil. loc.
(anul 2024)
Capitala – Moscova

- F. Rusă deține 20% din pădurile lumii, care acoperă aproximativ 45% din teritoriul.

Federația Rusă ocupă partea de est a Europei și nordul Asiei, câteva mii de insule în Oceanul Arctic și în Oceanul Pacific, precum și regiunea Kaliningrad – o enclavă situată între Polonia, Lituania și Marea Baltică. În anul 2014, Federația Rusă a anexat Peninsula Crimeea, care anterior aparținea Ucrainei.

● *Identificați pe hartă cele 14 state vecine ale F. Ruse și cele 12 mări care scaldă țărmurile ei.*

Federația Rusă, datorită dimensiunilor sale vaste, dispune de o diversitate impresionantă a **condițiilor naturale** (relief variat, condiții climatice diverse, rețea hidrografică bine dezvoltată ș.a.) și a **resurselor naturale** (minereuri energetice, feroase, neferoase, metale scumpe și rare etc.), care joacă un rol crucial în economia și geopolitica țării (*tabelul 5.3*). Resursele minerale sunt răspândite în întreaga țară, cu o concentrare semnificativă în regiuni din Siberia, Ural și Extremul Orient, ceea ce oferă oportunități economice imense, dar și provocări logistice și ecologice.

● *Identificați pe hartă unitățile majore de relief de pe teritoriul Federației Ruse.*

● *Identificați pe hartă zonele climatice ale Federației Ruse.*

Tabelul 5.3. Principalele resurse minerale ale Federației Ruse

Tipuri de resurse	Localizare	Descriere
Cărbune	Bazinul Kuzbass (Siberia de Vest), Bazinul Pechora, Bazinul Tunguska.	Deține locul doi în lume (după SUA) după rezerve.
Petrol	Siberia de Vest (Tyumen, Khanty-Mansiysk), Regiunea Volga-Ural, Sakhalin.	Este unul dintre cei mai mari producători de petrol la nivel global.
Gaz natural	Peninsula Yamal, Siberia de Vest, Bazinul Caspic, Regiunea Sahalin.	Lider mondial în rezerve și producție.
Fier	Kursk Magnetic Anomaly (KMA), Ural, Siberia de Sud.	Folosit în industria siderurgică
Cupru, nichel	Ural, Norilsk (Krasnoyarsk), Altai, Peninsula Kola	Utilizat în industrie și în tehnologie.
Aur și platină	Siberia de Est, Ural, Magadan, Peninsula Kola, Norilsk	Resurse vaste, folosite în catalizatori și bijuterii.



■ Sectorul primar 10%
■ Sectorul secundar 35%
■ Sectorul terțiar 55%

Figura 5.17. Ponderele sectoarelor economice în formarea PIB-ului Federației Ruse

Populația. Bilanțul natural al populației a fost negativ în ultimele decenii (*figura 5.18*), reflectând criza demografică cu care țara se confruntă. *Rata mică a natalității (9‰)* și *ridicată a mortalității (13‰)* accentuează declinul demografic, fenomen care reprezintă una dintre cele mai mari provocări pentru această țară în ultimul deceniu. *Speranța de viață la naștere* este în creștere, dar rămâne sub media europeană, cu discrepanțe semnificative pe gen: *femei – 78 de ani, bărbați – 68 de ani*. *Densitatea populației* este de aproximativ 8,5 locuitori/km². Populația este concentrată în partea europeană a țării (aproximativ 75% din populație trăiește în partea europeană, care reprezintă doar 25%

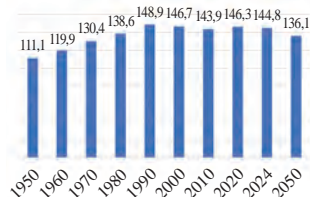


Figura 5.18. Evoluția numărului populației Federației Ruse, mil. loc.

Principalii parteneri comerciali ai F. Ruse sunt: China, Germania, Turcia, India, Belarus, Kazahstan, Egipt, India, Italia.

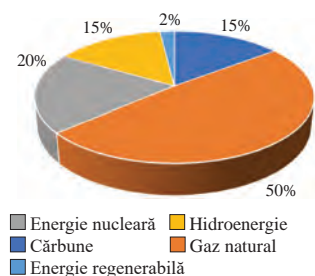


Figura 5.19. Sursele de energie în Federația Rusă

din teritoriu). Federația Rusă este o țară predominant urbanizată, rata urbanizării fiind de 75%, cu predominarea orașelor mari și a disparităților regionale.

Federația Rusă are o **economie** mixtă, cu resurse naturale vaste, sectoare industriale puternice și o piață internă mare. Economia este însă marcată de dependența de resursele energetice și de provocări legate de diversificare, sancțiuni internaționale și volatilitatea piețelor globale.

● Deduceți cauzele și efectele sancțiunilor internaționale aplicate Federației Ruse.

Industria extractivă, în special extracția de petrol, de gaze naturale, de cărbune, de metale feroase și neferoase, contribuie semnificativ la veniturile bugetare (40% din veniturile bugetare și 60% din exporturi). **Energetica** este dominată de centrale termoelectrice urmate de atomocentrale și hidrocentrale (figura 5.19).

● Localizați pe harta economică a Federației Ruse cele mai mari centrale electrice.

Industria siderurgică folosește, în principal, materia primă proprie. Rusia este unul din principalii producători globali de oțel (*locul cinci la nivel global*) și fontă. Această ramură joacă un rol important în dezvoltarea sectoarelor conexe, cum ar fi construcțiile, transporturile și industria militară. **Industria constructoare de mașini** din Rusia include producția de vehicule, echipamente industriale, utilaje agricole, transporturi, aeronave și vehicule militare. Ultimii ani a sporit cooperarea cu producători chinezi pentru a acoperi deficitul de componente și a diversifica gama de producere (în special, vehicule electrice). Datorită faptului că Rusia deține cele mai mari suprafețe împădurite de pe glob, *prelucrarea lemnului* este una dintre ramurile economice importante. **Industria alimentară** include producția de alimente procesate, băuturi, produse lactate, carne, panificație, conserve și dulciuri. Producerea de pește și fructe de mare este o altă specializare a Rusiei.

Agricultura. Solurile fertile și resursele naturale bogate contribuie la potențialul agricol semnificativ al țării, deși condițiile climatice și infrastructura variază considerabil între regiuni. Rusia este unul din principalii producători mondiali de *cereale* (*grâu, orz, porumb, ovăz*), *oleaginoase* (*floarea-soarelui, rapiță, soia*) și zaharoase (*sfecla-de-zafăr*) și *cartof*. Sudul Rusiei este cunoscut ca zonă de cultivare a pomilor fructiferi. Datorită suprafețelor extinse de pajiști și pășuni, Rusia dispune de resurse naturale adecvate pentru dezvoltarea sectorului *zootehnic*. *Bovinele și porcinele* se cresc în special în regiunea Volga, Centrală și Siberia de Sud. În regiunea Siberia Nordică se cresc *reni* și animale cu blană prețioasă (*nurca, vulpea, argintie* ș.a.).

Transporturile sunt un sector strategic al economiei ruse, datorită vastului teritoriu și rolului său de legătură între Europa, Asia și Orientul Îndepărtat. Rețeaua *feroviară* rusească este una dintre cele mai mari și mai dense din lume cu peste 85 000 km de căi ferate, dintre care o parte este electrificată (45%). Drumurile moderne și densitatea mare de trafic este caracteristică părții europene a țării. Poziția geografică a Rusiei cu ieșire largă la mări și oceane facilitează comerțul internațional al Rusiei pe cale *maritimă*.

Evaluare

1. Comparați dezvoltarea economică a regiunilor vestice, centrale și estice ale Rusiei. Evidențiați diferențele de dezvoltare și cauzele acestora.
2. Identificați tipurile de climă în limitele cărora se încadrează Federația Rusă și modul în care acestea influențează activitățile economice, precum agricultura, silvicultura și extracția resurselor.
3. Elaborați resursele hidrografice din F. Rusă (râuri, lacuri) și argumentați rolul lor în producția de energie hidro, transport și industrie.
4. Organizați o dezbatere pe tema „Rusia: Putere industrială globală sau economie dependentă de resurse?”.
5. Realizați o prezentare multimedia „Impactul sancțiunilor economice impuse Rusiei”.



Obiective:

Realizând această lucrare practică, veți putea:

- să analizați, prin comparație, particularitățile economico-geografice ale statelor Italia și Norvegia;
- să deduceți trăsăturile comune și deosebirile dintre statele Italia și Norvegia.

Materiale necesare: hărți geografice și economice ale Italiei și ale Norvegiei; hartă-contur a Europei; literatură suplimentară; statistici economice recente (PIB, sectoare economice, comerț internațional).

1. Realizați o hartă comparativă cu principalele regiuni economice și resurse naturale ale Italiei și ale Norvegiei.
2. Analizați prin comparație statele Italia și Norvegia, conform algoritmului propus în tabel. Completați, pe caiet, tabelul comparativ, specificând trăsăturile distinctive ale fiecărui stat și asemănările identificate.

Caracteristici	Italia	Asemănări	Norvegia
Poziția economico-geografică (localizare, vecini, acces maritim)			
Resurse și condiții naturale (relief, resurse agroclimatice, resurse de apă, resurse minerale)			
Caracteristici demografice (numărul populației, densitatea, sporul natural, structura economică)			
Particularitățile ramurilor economice (energetică, industrie, agricultură)			
Participarea în diviziunea internațională a muncii (parteneri comerciali, Organizații economice internaționale)			

3. Studiu de caz: Cercetați și caracterizați un sector economic reprezentativ pentru fiecare țară, evidențiind rolul acestuia în economia națională și internațională, avantajele competitive, provocările și perspectivele de dezvoltare.

- Pentru Italia: Industria modei sau turismul.
- Pentru Norvegia: Energia (petrol, gaze naturale, hidroenergie) sau pescuitul.

CARACTERIZAREA ECONOMICO-GEOGRAFICĂ A STATELOR EXTRAEUROPENE



53-54

Asia. Caracterizare economico-geografică generală

Obiective:

Studiind această temă, veți putea:

- să identificați resursele naturale de pe teritoriul Asiei;
- să analizați distribuția populației și structura demografică a Asiei;
- să deduceți specializările economice ale statelor asiatice;
- să evaluați rolul Asiei în relațiile economice globale.



Suprafața Asiei – 44,58 mil. km²

Populația – 4,82 mld. loc. (anul 2024)

- **Monarhii constituționale:** Japonia, Thailanda, Malaysia, Iordania, Kuwait.
- **Monarhii absolute:** Arabia Saudită, Brunei, Qatar, Emiratele Arabe Unite, Oman.
- **Zone cu risc geopolitic de pe teritoriul Asiei:** Kashmir, Nagorno-Karabah, Palestina-Israel, Frontiera Afganistan-Pakistan, Siria, Yemen ș.a.

Asia este cel mai mare și cel mai divers continent din lume, găzduind un număr total de 49 de state suverane recunoscute internațional cu un rol fundamental în economia globală. Evoluția hărții politice a Asiei reflectă schimbările cauzate de imperii, colonizare, decolonizare, conflicte regionale și globalizare. Statele Asiei includ o gamă variată de *forme de guvernare*, majoritatea fiind republici, dar și monarhii în număr mare. Asia este un continent marcat de numeroase geoconflikte, cauzate de rivalități teritoriale, etnice, religioase și economice. Aceste conflicte au rădăcini istorice și influențează stabilitatea regională și internațională.

Asia este caracterizată de o diversitate economică remarcabilă, incluzând unele din cele mai dezvoltate state din lume (Japonia, Singapore, Israel), economii emergente (China, India, Turcia) și țări în curs de dezvoltare (Vietnam, Filipine, Iran, Vietnam etc.). China și India domină economia asiatică datorită populației mari și a creșterii economice rapide. Economii din Orientul Mijlociu, precum Arabia Saudită, Emiratele Arabe Unite și Qatar, se bazează în mare parte pe exportul resurselor de petrol și de gaz natural. Statele slab dezvoltate, precum Bhutan, Maldive sau Nepal înregistrează valori mici ale PIB-ului.

Diversitate mare a resurselor naturale, precum resurse energetice (petrol, gaze, cărbune), minerale, resurse hidrologice, soluri fertile și resurse biologice determină specializările economice ale statelor. Totuși, distribuția acestor resurse este inegală, ceea ce influențează dezvoltarea economică inegală pe regiuni. Orientul Mijlociu (Arabia Saudită, Iran, Irak, Kuwait, Emiratele Arabe Unite), Asia Centrală (Kazahstan) și Rusia Asiatică sunt regiunile cele mai bogate în *petrol și gaz natural*. Zone bogate în minereuri de *cărbune* sunt statele China, India, Rusia, Indonezia. Minereuri feroase,



Figura 6.1. Regiunile economico-geografice ale Asiei

în principal minereurile de fier sunt concentrate în China, India și Rusia. Importante sunt și rezervele de metale prețioase (*aur, argint*) și rare (*litium*) concentrate preponderent în China și în Asia Centrală. Asia dispune și de resurse bogate de apă potabilă și de energie hidroelectrică. Doar regiunea Centrală a Asiei suferă de deficit de apă potabilă. Resursele forestiere prezentate de taigaua siberiană și de pădurile tropicale din Asia de Sud-Est sunt foarte bogate în biodiversitate. Câmpiile din Asia de Sud-Est și India dispun de soluri fertile și sunt

importante pentru agricultura globală. Asia oferă o gamă largă de resurse recreative, așa ca peisaje naturale impresionante, dar și atracții culturale și istorice.

● Identificați pe harta fizică a Asiei cele mai mari râuri.

- Orientul Mijlociu deține aproximativ 48% din rezervele mondiale de petrol.
- Rusia și Iranul dețin împreună mai mult de 40% din rezervele mondiale de gaze naturale.
- China este lider mondial în producția de cărbune.

Asia este continentul cu cea mai mare populație din lume, găzduind aproximativ 4,7 miliarde de oameni (estimare pentru 2023), ceea ce reprezintă aproape 60% din populația globală. Densitatea, distribuția și creșterea populației variază considerabil între regiuni și state. Bilanțul natural al populației Asiei reflectă dinamici complexe: creștere rapidă în Asia de Sud (India, Bangladesh, Nepal ș.a.) și stagnare sau declin în Asia de Est (Japonia, Coreea de Sud, Singapore). Astfel, evoluția numărului populației se îndreaptă către o fază de stabilizare și chiar declin în anumite regiuni.

● Propuneți măsuri de adaptare, care să răspundă provocărilor îmbătrânirii populației, urbanizării și sustenabilității resurselor.

Populația Asiei este foarte diversificată din punct de vedere etnic, lingvistic și cultural. Densitatea medie a populației este de aproximativ 150 locuitori/km² și variază semnificativ de la regiuni extrem de aglomerate, cum ar fi Asia de Sud, până la zone slab populate, cum ar fi Siberia și deșerturile din Asia Centrală.

Pe teritoriul imens al Asiei se delimitează câteva regiuni mari, care se deosebesc prin poziția economico-geografică, condițiile și resursele naturale, structura economiei, particularitățile populației și istoria dezvoltării lor.

Asia este un continent al contrastelor economice, având specializări care variază de la tehnologii de vârf la agricultură tradițională, susținând o economie globală diversificată. Astfel, statele înalt dezvoltate sunt specializate în tehnologie, manufactură, automobile și electronică, iar cele în curs de dezvoltare – în agricultură, industrie extractivă, turism ș.a.

- Asia este lider mondial în producția de cereale, culturi industriale, legume, fructe și produse de origine animalieră.
- Asia produce: peste 90% din orezul mondial; peste 75% din ceaiul mondial.

China

Obiective:

Studiind această temă, veți putea:

- să analizați poziția economico-geografică strategică a Chinei;
- să identificați resursele naturale ale Chinei și modul în care acestea influențează economia;
- să evaluați caracteristicile demografice și rolul forței de muncă în economia națională;
- să caracterizați principalele sectoare economice ale Chinei.



Suprafața – 9,6 mil. km²
Populația – 1,41 mld. loc.
(anul 2024)

Capitala – Beijing

- China are cele mai mari rezerve de cărbune din lume, reprezentând 13% din totalul mondial.
- China este cel mai mare producător și exportator de caolin din lume.
- China este printre primele țări din lume în ceea ce privește suprafața totală a pădurilor plantate (păduri artificiale).

- China este una dintre cele mai diverse țări din lume din punct de vedere etnic, fiind alcătuită dintr-o majoritate etnică han și 55 de minorități etnice recunoscute oficial.

China, situată în Asia de Est, este a *treia cea mai mare țară din lume ca suprafață* și una dintre cele mai importante economii globale. Poziția sa geografică strategică, resursele naturale și diversitatea teritorială contribuie la influența sa economică și geopolitică.

● *Identificați pe harta politică a Asiei cele 14 state vecine ale Chinei.*

Condițiile naturale și resursele bogate ale Chinei sunt fundamentale pentru economia sa, susținând atât agricultura, cât și industria. Vestul, bogat în resurse naturale, este subdezvoltat din cauza reliefului accidentat și climei aspre, iar estul, cu câmpii joase și fertile, este centrul economic și demografic al țării.

● *Identificați pe harta fizică a Chinei formele majore de relief.*

● *Evaluați condițiile agroclimatice ale estului și vestului Chinei, utilizând harta resurselor agroclimatice din atlas.*

China este una dintre cele mai bogate țări din lume în **resurse minerale**, incluzând *cărbune, petrol, gaze naturale, metale rare și minereuri metalice*. Cele mai mari rezerve de cărbune din lume sunt în China, care reprezintă 13% din totalul mondial. Rezerve importante de petrol sunt în bazinul Tarim, Daqing și Marea Chinei de Est, de gaz natural în Sichuan, Qinghai și Xinjiang. Dintre minereurile feroase, importante sunt rezervele de fier și de mangan, iar dintre cele neferoase – aluminiu, plumb, zinc, nichel. China este lider mondial în producția și rezervele de metale rare (ex. tungsten, neodim, litiu). Răspândire largă o au rezervele de grafit, de calcar, de fosfați și sarea. Aproximativ 23% din teritoriul național este acoperit de păduri (peste 220 de milioane de hectare). Țara dispune și de o diversitate vastă de soluri prielnice cultivării unei game mari de plante.

● *Deduceți domenii de utilizare a metalelor rare.*

Populația Chinei numără peste 1,4 mld. oameni, plasând statul pe locul doi la nivel mondial (după India, începând cu aprilie 2023). Mișcarea naturală a populației Chinei reflectă rata natalității în scădere (6‰) și rata mortalității în creștere (8‰), ceea ce a dus la *spor natural negativ (-1,5%)* în 2024. Sporul natural negativ, dar și *îmbătrânirea rapidă* a populației Chinei au consecințe complexe, afectând economia, societatea și poziția globală. Distribuția populației este inegală. Estul Chinei, în special zonele costiere, au o densitate foarte mare (1000–13000 loc/km²), pe când regiunile vestice (10–50 loc/km²) sunt slab populate din cauza reliefului montan și a climatului arid. De la mijlocul secolului XX, China a trecut de la o societate predominant agrară

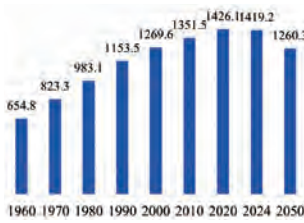


Figura 6.2. Evoluția numărului de populației Chinei, mil. loc.

- Economia Chinei a înregistrat o creștere de 4,8% în primele trei trimestre ale anului 2024, atingând un PIB de aproximativ 13,33 trilioane de dolari.
- PIB-ul nominal/locuitor al Chinei a fost de aproximativ 12 690 dolari.

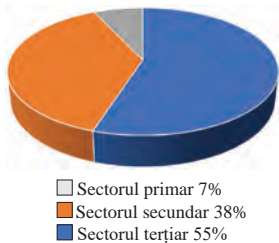


Figura 6.3. Ponderei sectoarelor economice în formarea PIB-ului Chinei

China este lider mondial în:

- producția de energie electrică, cărbune, energie solară și eoliană;
- producția de hidroenergie cu circa 30% din producția mondială;
- capacitate instalată de panouri solare;
- producția de energie eoliană.

China este cel mai mare emițător global de CO₂ din cauza dependenței de cărbune.

la una urbanizată (65% populația urbană), cu orașe mari și metropole care conduc economia globală.

Economia Chinei este una dintre cele mai mari și mai dinamice din lume, fiind recunoscută pentru creșterea sa rapidă, diversitatea sectorială și integrarea globală. După reformele economice din 1978, China a devenit o superputere economică, ocupând o poziție de lider în comerțul internațional, producție și tehnologie.

China ocupă poziția a doua la nivel mondial în funcție de PIB nominal, după SUA. Statul este una dintre cele mai mari puteri *industriale ale lumii*, fiind supranumită „*fabrica lumii*” datorită capacității sale imense de producție. Industria chineză este extrem de diversificată, acoperind sectoare precum manufactura, tehnologia avansată, energia, construcțiile și industria grea. China este *cel mai mare producător și consumator global de energie*. Sistemul energetic al Chinei este caracterizat de o tranziție rapidă de la surse tradiționale, precum cărbunile, către energii regenerabile și tehnologii sustenabile, fiind lider mondial în *utilizarea și producția de energie regenerabilă*. Statul urmărește o strategie ambițioasă de a reduce emisiile de carbon și de a atinge obiectivul de *neutralitate carbonică până în 2060*.

În 2024, China a produs aproximativ *1 miliard de tone de oțel (50% din oțelul mondial)*, mai mult decât următoarele zece țări producătoare combinate. Cel mai mare producător mondial de aluminiu este China, cu capacitate de peste *40 de milioane de tone anual*. Pentru producerea tehnologiilor avansate, cum ar fi turbinele eoliene, smartphone-uri, lasere și echipamente militare este nevoie de metale rare (de exemplu: neodim, europium, ceriu etc.), unde China este unul dintre principalii producători la nivel global, producând peste *60% din metalele rare la nivel global*. *Industria constructoare de mașini* din China se extinde de la producția de vehicule și utilaje industriale până la echipamente avansate pentru diverse sectoare economice.

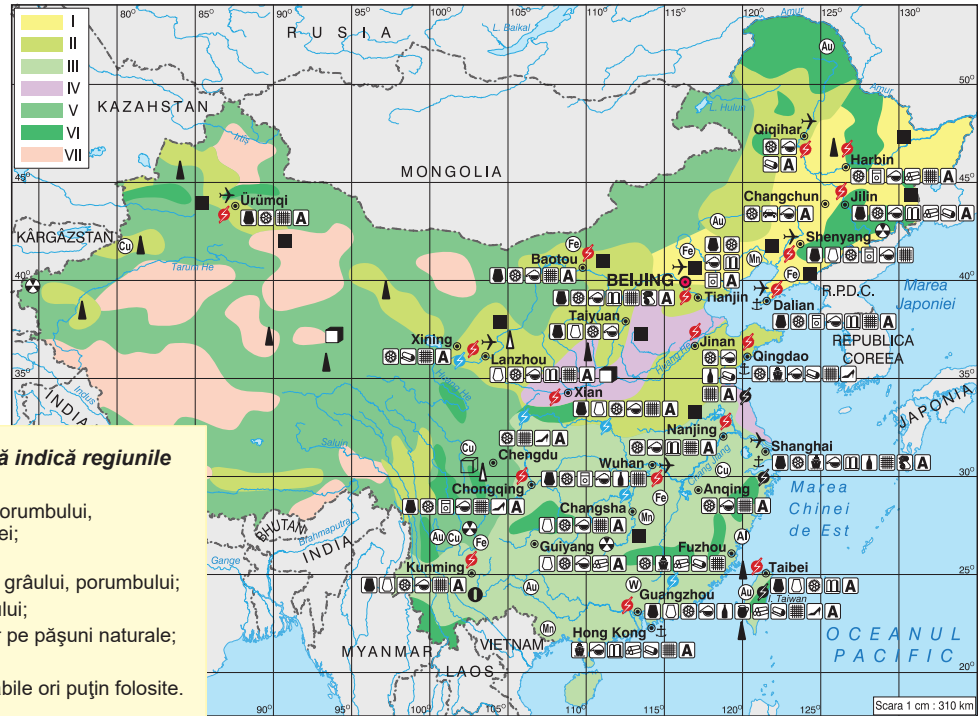
Identificați pe harta economică a Chinei principalele centre siderurgice.

Una dintre principalele ramuri este producția de automobile, China fiind cel mai mare producător din lume, cu o producție anuală de peste *25 de milioane de vehicule* (camioane, autobuze, vehicule industriale etc.). Producerea utilajului industrial este vitală pentru economia Chinei, producând diverse echipamente pentru construcții, echipamente agricole, dar și mașini-unelte. În contextul schimbărilor economice la nivel mondial, producerea de *mașinării pentru energie, roboți industriali, dar și echipamente aerospațiale* sunt ramuri mai noi, dar în dezvoltare rapidă în China. Industria materialului rulant este esențială pentru dezvoltarea transportului și modernizarea infrastructurii Chinei. China este cel mai mare producător mondial de *materiale plastice*, și este furnizorul principal de ingrediente farmaceutice active pentru industria farmaceutică globală. Fiind cel mai mare exportator de textile și de îmbrăcăminte din lume, China acoperă peste *35% din exporturile globale*.

Agricultura Chinei este un sector dinamic, cu un rol central în economia națională și globală. Țara este lider mondial în producția agricolă, având cel mai mare număr de terenuri cultivate din lume (aproximativ *120 de milioane de hectare*) și o populație agricolă numeroasă (aproximativ *25% din forța de muncă* este angajată în agricultură). Suprafața terenurilor arabile este relativ mică, reprezentând doar aproximativ *7% din terenurile arabile globale*, de aceea se recurge la utilizarea pe scară largă a irigațiilor, îngrășămintelor chimice a pesticidelor și a tehnologiilor moderne pentru optimizarea

• China este lider mondial în producția de:

- vehicule electrice - șapte milioane de vehicule electrice (2023), aproximativ 60% din producția globală;
- mașini-unelte, folosite pentru prelucrarea metalelor și a materialelor industriale;
- turbine eoliene, atât pentru parcurile onshore, cât și pentru cele offshore.



Cifrele de pe hartă indică regiunile agricole:

- I – cultura meiului, porumbului, gaoleanului, soiei;
- II – cultura grâului;
- III – cultura orezului, grâului, porumbului;
- IV – cultura bumbacului;
- V – creșterea vitelor pe pășuni naturale;
- VI – silvicultura;
- VII – terenuri inutilizabile ori puțin folosite.

Figura 6.4. Harta economică a Chinei

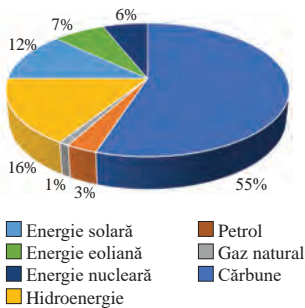


Figura 6.5. Sursele de energie ale Chinei

Principalii parteneri comerciali ai Chinei sunt: SUA, UE, ASEAN, Japonia, Coreea de sud, India, Australia, Rusia, Brazilia, Canada.

producției. Datorită condițiilor naturale variate, China cultivă o gamă largă de plante, de la cereale de bază la culturi comerciale importante. Culturile industriale, bumbac, ceai și trestia-de-zahăr, sunt cultivate atât pentru consum intern, cât și pentru export, China fiind unul dintre cei mai mari producători mondiali de aceste culturi.

Creșterea animalelor reprezintă aproximativ 30% din producția agricolă totală a Chinei care este cel mai mare consumator și producător mondial de carne. Animalele se cresc atât în ferme mici din zonele rurale, cât și în ferme mari și tehnologizate. Cu o istorie de peste 5000 de ani, sericicultura este o ramură esențială a economiei și a culturii chineze, China rămânând lider mondial în acest domeniu.

Transporturile. China are una din cele mai complexe și avansate infrastructuri de transport din lume, care susține economia sa uriașă și mobilitatea populației. Sistemul de transport al Chinei include rețele extinse de transport feroviar, rutier, maritim și aerian, precum și o dezvoltare accelerată a infrastructurii de transport verde și sustenabil.

Identificați pe harta economică cele mai mari porturi maritime și fluviale ale Chinei.

Evaluare

1. Analizați modul în care poziția geografică influențează dezvoltarea economică a Chinei.
2. Identificați principalele resurse naturale ale Chinei (cărbune, petrol, minerale rare), regiunile unde sunt localizate.
3. Explicați consecințele îmbătrânirii populației asupra economiei și societății chineze.
4. Scrieți un eseu de 1-2 pagini cu tema: „Cum a influențat miracolul economic chinez economia mondială”
5. Cercetați surse suplimentare de informație și descrieți inițiativa economică a Chinei „Belt and Road Initiative” (BRI).



Obiective:

Studiind această temă, veți putea:

- să analizați avantajele și dezavantajele poziției economico-geografice a Japoniei;
- să identificați resursele naturale limitate ale Japoniei;
- să evaluați caracteristicile populației Japoniei și impactul asupra economiei țării;
- să explicați rolul Japoniei ca una dintre cele mai mari economii ale lumii.



Suprafața – 377 975 km²
 Ppopulația – 123,4 mln. loc.
 (anul 2024)
 Capitala – Tokyo

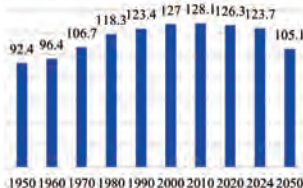


Figura 6.6. Evoluția numărului populației Japoniei, mil. loc.

- Japonia este una dintre cele mai îmbătrânite țări din lume, proporția vârstnicilor este de 29%.

Japonia este o țară insulară situată în Asia de Est, formată din patru insule principale și numeroase insule mai mici. Poziția sa geografică unică, înconjurată de Oceanul Pacific, influențează semnificativ aspectele economice, sociale și culturale ale țării. Așezată în cadrul Cercului de Foc al Pacificului, Japonia este expusă frecvent la cutremure și la erupții vulcanice.

Identificați pe hartă formele majore de relief ale Japoniei.

Japonia este una dintre cele mai industrializate și dezvoltate economii din lume, însă **resursele naturale** ale țării sunt limitate. Aproximativ 73% din suprafața Japoniei este montană, ceea ce limitează disponibilitatea terenurilor agricole și a spațiilor pentru dezvoltare urbană și industrială. Doar câmpiile înguste de litoral și intermontane sunt utilizate pentru agricultură, industrie și dezvoltare urbană. Aproximativ 66% din teritoriul Japoniei este acoperit de păduri, una dintre cele mai ridicate proporții din lume pentru o economie dezvoltată. *Resursele piscicole* ale Japoniei sunt bogate, cu diverse specii de pește, fructe de mare și alge marine. Proximitatea arhipelagului Japonez față de Oceanul Pacific determină un climat umed cu precipitații abundente (1000 – 4000 mm pe an), iar curenții oceanici influențează temperaturile, care variază în funcție de latitudine, altitudine și anotimp. Japonia este o țară relativ săracă în *resurse minerale naturale*, dar utilizează eficient resursele disponibile printr-o industrializare puternică și tehnologic avansate. Totuși, majoritatea materiilor prime sunt importate.

Identificați pe hartă zonele climatice în limitele cărora se încadrează Japonia.

Populația Japoniei se află într-o transformare demografică profundă, determinată de îmbătrânirea accelerată și scăderea natalității. Populația Japoniei este în declin constant din 2010 și se estimează că va scădea până la puțin peste 100 de milioane până în 2050 (fig. 1). *Densitatea populației* este mare – 336 locuitori/km². Majoritatea populației este concentrată în zonele urbane (92%), în special în regiunea metropolitană Tokyo.

Caracterizarea economiei. Japonia este a treia cea mai mare **economie** a lumii, fiind recunoscută pentru inovația sa tehnologică, exporturile de înaltă valoare și eficiența industrială. Aproximativ 90% din *resursele energetice* ale Japoniei sunt importate (petrol, gaze naturale, cărbune), de aceea țara promovează neutralitate climatică până în 2050, prin creșterea ponderii energiei regenerabile. Japonia este lider mondial în industrie, în special în *producția auto* (Toyota, Honda, Nissan), *electronică și tehnologie* (Sony, Panasonic, Toshiba), *industria grea* (construcții navale, robotică, semiconductori). Una dintre specializările internaționale ale industriei Japoniei este robotica, fiind cel mai mare producător de roboți industriali, furnizând aproape 50% din roboții industriali utilizați la nivel global (*industriali, medicali, agricoli și umanoizi*).

- PIB-ul Japoniei este de 4,4 trilioane USD (locul trei mondial, după SUA și China). PIB-ul/locuitor este de 35 000 USD.
- Industria contribuie cu aproximativ 30% la formarea PIB-ului Japoniei și angajează 25% din totalul forței de muncă.

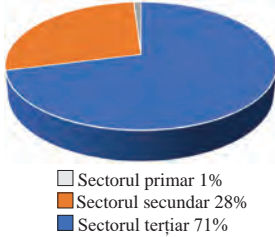


Figura 6.7. Ponderea sectoarelor economice în formarea PIB-ului Japoniei

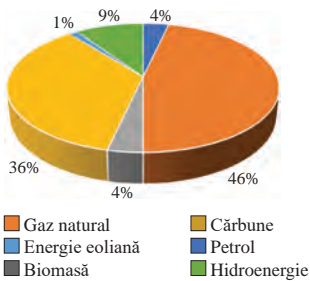


Figura 6.8. Sursele de energie ale Japoniei

Principali parteneri comerciali ai Japoniei sunt: China, SUA, Coreea de Sud, Taiwan, Hong Kong, Australia.

Japonia este unul dintre cei mai mari producători și exportatori de automobile din lume, cu o producție anuală de nouă milioane de vehicule, dintre care o mare parte sunt destinate exportului.

Industria chimică din Japonia este unul dintre cele mai avansate sectoare industriale din lume, jucând un rol esențial în economia națională (10% din producția industrială totală) și în inovația tehnologică. Aceasta este diversificată și include producția de substanțe chimice de bază, produse farmaceutice, materiale avansate și chimicale specializate. Industria ușoară din Japonia este recunoscută pentru producția de bunuri de larg consum, textile, îmbrăcăminte, produse cosmetice și alimentare.

Japonia folosește tehnologii de procesare inovatoare, ambalaje ecologice și tehnici moderne de conservare în industria alimentară a cărei producție are o contribuție semnificativă la PIB-ul Japoniei (10% din producția industrială totală.) și este o prezență puternică pe piețele internaționale.

Deduceți cauzele și consecințele scăderii numărului populației Japoniei.

Agricultura Japoniei, deși reprezintă doar o mică parte din economia țării, joacă un rol esențial în asigurarea securității alimentare și păstrarea tradițiilor culturale. Datorită reliefului predominant muntos și limitării terenurilor arabile (doar 12% din suprafața țării este arabilă), agricultura japoneză este caracterizată de o utilizare intensivă a resurselor și tehnologii avansate. Cea mai importantă cultură agricolă din Japonia este orezul, majoritatea producției fiind destinată consumului intern. Ceaiul verde este o cultură tradițională importantă, cultivat în zonele montane și colinare. Din cauza lipsei de teren agricol, legumele sunt crescute inclusiv în orașe cu ajutorul agriculturii hidroponice.

Sectorul zootehnic reprezintă aproximativ 30% din producția agricolă totală a Japoniei, concentrându-se pe produse de înaltă calitate, destinate pieței interne și exporturilor premium. Japonia este un lider global în producția de pește din acvacultură.

Transporturile. Transportul feroviar este coloana vertebrală a sistemului de transport din Japonia, fiind rapid, sigur și extrem de eficient. Rețeaua rutieră este una modernă cu autostrăzi expres, care conectează marile orașe și regiuni (1,2 milioane de kilometri de drumuri). Japonia este cunoscută pentru cel mai lung pod suspendat din lume (lungimea podului este 3,9 kilometri) și tunel subacvatic care conectează Honshu de Hokkaido (folosit de trenuri, cu lungimea de 53,85 kilometri).

Evaluare

1. Completați tabelul de alături.
2. Realizați un studiu despre îmbătrânirea populației Japoniei și soluțiile implementate de guvern.
3. Analizați modul în care valorile culturale japoneze (disciplină, inovație, muncă în echipă) au influențat succesul economic al țării.
4. Analizați contribuția principalelor sectoare economice (industrie, agricultură, servicii) la dezvoltarea economiei naționale a Japoniei. Explicați importanța fiecărui sector.

Primar	Secundar	Terțiar
1%	28-30%	69-71%

Avantaje și dezavantaje poziției economico-geografice a Japoniei

Caracteristici	Avantaje	Dezavantaje
Poziția economico-geografică		
Relieful		
Clima		
Resurse naturale		

5. Scrieți un eseu cu tema: „Cum a influențat economia Japoniei dezvoltarea tehnologică globală”



56

India

Obiective:

Studiind această temă, veți putea:

- să analizați avantajele și dezavantajele poziției economico-geografice a Indiei;
- să identificați resursele naturale ale Indiei;
- să evaluați caracteristicile populației și influența asupra economiei regionale;
- să caracterizați economia Indiei.



Suprafața – 3,287 mil. km²

Populația – 1,46 mld. loc.
(anul 2024)

Capitala – New Delhi

- India este al doilea cel mai mare producător de minereu de fier din lume – 255 milioane de tone anual.
- India produce 893 milioane de tone de cărbune anual, fiind al doilea cel mai mare producător mondial de cărbune, după China.

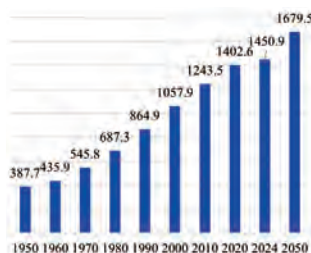


Figura 6.9. Evoluția numărului populației Indiei, mil. loc.

- India are peste 100 de aeroporturi operaționale.

India este una dintre cele mai importante țări ale Asiei de Sud, având o **poziție economico-geografică** strategică ce influențează semnificativ dezvoltarea sa economică și relațiile internaționale. Avantajele strategice, precum accesul la rutele maritime globale și abundența resurselor naturale determină dezvoltarea economică și geopolitică a țării.

India dispune de o gamă variată de **condiții naturale și resurse naturale**, datorită diversității reliefului, climei și solurilor. *Relieful* variat al Indiei (munții Himalaya, câmpia Indo-Gangetică, podișul Deccan ș.a.) oferă condiții favorabile precum condiții agroclimatice bune, surse importante de apă, bogății minerale, pentru agricultură, industrie și comerț. India este una dintre cele mai bogate țări din lume în *resurse minerale*, având depozite semnificative de metale feroase (fier, mangan, crom) și neferoase (bauxite, cupru, zinc, plumb), minerale energetice (cărbune, petrol, gaz natural) și alte resurse esențiale pentru industria internă și exporturi. Poziția sa tropicală și influența musonilor determină caracteristicile agroclimatice, în timp ce diversitatea factorilor geografici influențează tipurile de soluri cu fertilitate mare. India dispune de *resurse de apă semnificative* (râuri, lacuri, ape subterane), însă distribuția acestora este inegală atât din punct de vedere geografic, cât și temporal. Coasta marină de 7.516 km oferă acces la resurse marine, utilizate în *peșcuit și desalinizare*.

● Identificați pe hartă tipurile de soluri de pe teritoriul Indiei.

India, cu o populație estimată la 1,46 miliarde de locuitori (2024), este cea mai populată țară din lume, depășind recent China. Numărul mare al populației reprezintă un avantaj strategic pentru dezvoltarea economică, dar provocările legate de suprapopulare, sărăcie și accesul inegal la resurse necesită soluții sustenabile. *Rata de creștere* a populației este 0,7% pe an, în scădere comparativ cu deceniile anterioare. *Densitatea populației* este una dintre cele mai ridicate din lume – 420 locuitori/km². India este una dintre cele mai diverse țări din lume din punct de vedere etnic, lingvistic și cultural. *Structura demografică tânără* a populației Indiei demonstrează un potențial imens pentru dezvoltarea economică, totodată și a provocărilor sociale cu care se confruntă țara.

● Deduceți consecințele economice și sociale ale numărului mare al populației Indiei.

● Identificați pe hartă cele mai dens populate regiuni ale Indiei.

India, a cincea cea mai mare economie a lumii după PIB nominal (3,7 trilioane USD), este una dintre cele mai importante economii emergente globale. Economia sa este diversificată, cu sectoare puternice precum IT, agricultură, industrie și servi-

- India recunoaște 22 de limbi oficiale.
- Distribuția pe grupe de vârstă a populației Indiei:
 - 0-14 ani – 25%
 - 15-64 ani – 67%
 - 65+ ani – 8%

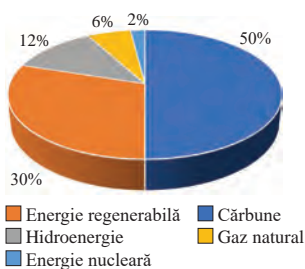


Figura 6.10. Sursele de energie ale Indiei

Principalii partenerii comerciali ai Indiei sunt: Statele Unite, China, Uniunea Europeană, Emiratele Arabe Unite și Arabia Saudită.

Creșterea animalelor contribuie cu 30% la producția agricolă. Bovinele sunt crescute pentru carne și lapte, dar și pentru tracțiune agricolă, pe când ovinele și caprinele se cresc pentru lapte, carne, lână și piei.

India este cel mai mare producător mondial de lapte, cu peste 220 milioane de tone anual (2023), și al doilea cel mai mare producător de carne de capră din lume.

Sistemul de transport indian este unul dintre cele mai mari și mai diverse din lume, incluzând rețele extinse de drumuri, căi ferate, transport aerian și maritim. India are a doua cea mai mare rețea rutieră din lume, care include autostrăzi naționale, drumuri regionale și locale. Transportul feroviar reprezintă una din cele mai importante componente ale infrastructurii de transport din India, fiind a doua cea mai mare rețea feroviară din lume, și joacă un rol crucial în mobilitatea pasagerilor și transportul mărfurilor. O importanță majoră pentru exporturile Indiei o are transportul maritim, cu 13 porturi majore și peste 200 de porturi minore, care manevrează 95% din volumul comerțului exterior al Indiei. Cu toate că infrastructura se confruntă cu provocări, inițiativele guvernamentale și investițiile masive indică un viitor promițător pentru modernizarea și sustenabilitatea sistemului de transport.

cii. Rata de creștere economică este una dintre cele mai mari din lume (6,3%), datorată diversității resurselor naturale, populației tinere și pieței interne masive. Piața energetică a Indiei este una dintre cele mai mari din lume, fiind al treilea cel mai mare consumator de energie (după China și SUA). Sursele principale de energie sunt cele tradiționale, în special cărbunele, cu inițiative de tranziție spre surse regenerabile și sustenabile (creșterea capacității totale de energie regenerabilă la 500 GW până în 2030).

Industria Indiei este motorul principal al creșterii economice, principalele ramuri industriale sunt industria auto, IT hardware, farmaceutică, textil. India este al doilea cel mai mare producător de textile și de îmbrăcăminte din lume, acoperind aproximativ 40% din exporturile totale ale industriei ușoare. Datorită resurselor naturale bogate, unei piețe interne uriașe și cererii globale în creștere, industria alimentară are un rol esențial în dezvoltarea economică a țării. India este unul dintre cei mai mari producători de orez, de grâu și de zahăr din lume. Una din ramurile de specializare ale Indiei este producerea de condimente (70% din condimentele consumate la nivel global).

India este: al patrulea cel mai mare producător de automobile din lume; cel mai mare producător de medicamente generice la nivel global; lider în outsourcing IT și dezvoltare software; al doilea cel mai mare producător mondial de oțel – 25-130 milioane de tone de oțel brut.

Agricultura este un pilon fundamental al economiei Indiei, ocupând o mare parte din populație și contribuind semnificativ la PIB (16%) și la exporturi (14%). Datorită diversității climatice și geografice, India poate cultiva o gamă largă de plante, de la cereale de bază la culturi industriale, leguminoase, fructe și condimente. India este unul dintre cei mai mari producători și consumatori de ceai din lume, cu o tradiție veche în cultivarea acestei culturi.

Evaluare

1. Analizați accesul Indiei la Oceanul Indian și rolul acestuia în comerțul internațional.
2. Investigați principalele industrii ale Indiei (industria auto, farmaceutică, textilă și IT).
3. Cercetați creșterea industriei turismului în India și impactul asupra veniturilor naționale.
4. Realizați o hartă tematică care să arate distribuția principalelor resurse naturale ale Indiei.



5. **Lucru cu harta.** Realizați o prezentare despre avantajele dividendului demografic și provocările legate de gestionarea populației numeroase. *Sugestii:* utilizați date statistice actualizate pentru a susține analiza; evidențiați legăturile dintre populație, economie și sustenabilitate.



57-58

America De Nord. Statele Unite ale Americii

Obiective:

Studiind această temă, veți putea:

- să identificați poziția geografică a SUA pe glob și în cadrul continentului american;
- să analizați diversitatea resurselor naturale ale SUA;
- să cercetați caracteristicile demografice ale SUA;
- să evaluați caracteristicile economice ale SUA.



Suprafața – 9,8 mil. km²

Populația – 346,3 mil. loc.
(anul 2024)

Capitala – Washington

• **SUA deține următoarele recorduri:**

- produce 87 milioane tone metrice de oțel anual;
- este al doilea cel mai mare producător de energie eoliană din lume, după China;
- este un lider global în energia solară, cu creșteri rapide ale capacităților instalate;
- are cea mai mare capacitate de producție nucleară din lume (20% din energia electrică totală), asigurată de 93 de reactoare nucleare operaționale. 50% din energia produsă în SUA trebuie să fie regenerabilă până în 2050;
- este cel mai mare producător mondial de aeronave militare, avioane de lux și private.

America de Nord este o regiune cu o poziție economico-geografică avantajoasă, beneficiind de resurse naturale vaste, infrastructură dezvoltată și economii puternic interconectate, care joacă un rol crucial în economia globală. Principalele state din componența regiunii sunt Statele Unite ale Americii (SUA), Canada și Mexic.

STATELE UNITE ALE AMERICII

Poziția economico-geografică a SUA este un factor esențial în succesul său economic și influența globală. Beneficiind de resurse naturale vaste, acces la două oceane și vecinătatea cu parteneri economici importanți, SUA își consolidează rolul de superputere economică. A patra țară din lume după suprafață (după Rusia, Canada și China), SUA deține insule și teritorii strategice, precum Hawaii în Pacific și Puerto Rico în Caraibe, care extind influența economică și militară a țării.

Condițiile naturale diverse și **resursele abundente** ale SUA susțin poziția sa de lider economic global. Relieful divers, clima variată și bogăția resurselor naturale oferă o bază solidă pentru activitățile agricole, industriale și energetice. *Relieful* reprezentat de *munți înalți, câmpii fertile, platouri extinse și zone de coastă*, aduce un impact profund asupra distribuției resurselor naturale și activităților economice. *Clima* variată (arctică, temperată, subtropicală și tropicală) permite o diversitate economică.

● **Identificați pe hartă unitățile majore de relief de pe teritoriul SUA.**

● **Identificați pe hartă principalele artere fluviale ale SUA.**

Tabelul 6.1. Pricipalele resurse minerale ale Statelor Unite ale Americii

Tip de resursă	Zona geografică	Importanța economică
Aur	Nevada, Alaska, California	Monede, investiții, bijuterii, tehnologie.
Cupru	Arizona, Utah, New Mexico	Conductori electrici, echipamente industriale.
Fier	Minnesota, Michigan	Producția de oțel pentru construcții și mașini.
Metale rare	California (Mountain Pass)	Echipamente electronice, magneți, tehnologii avansate.
Cărbune	Wyoming, Virginia de Vest	Producția de energie, industrie.
Petrol și gaz natural	Texas, Alaska, Golful Mexic	Combustibili și materii prime chimice.

SUA sunt bogate în **resurse minerale**, a căror diversitate și abundență le conferă un avantaj economic semnificativ. SUA este unul din cei mai mari producători de aur din lume. *Resursele energetice minerale*, precum *cărbunele, petrolul și gazele naturale*, asigură independența energetică a SUA – lider mondial la producția de petrol și gaz

Republica Moldova și lumea



Screeți un eseu pe tema: „Sprijinul SUA pentru Republica Moldova: Un parteneriat strategic pentru democratizare și dezvoltare” - SUA

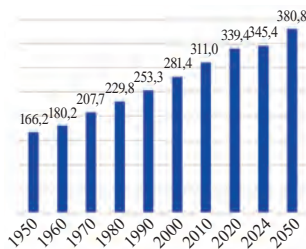


Figura 6.11. Evoluția numărului populației SUA, mil. loc

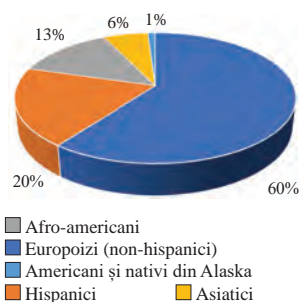


Figura 6.12. Structura etnică a populației SUA

• SUA deține cele mai mari rezerve de cărbune din lume (250 miliarde de tone).

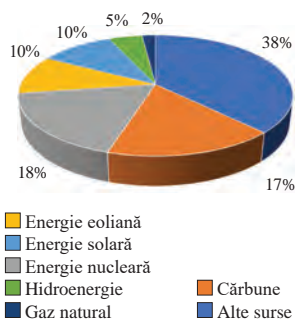


Figura 6.13. Sursele de energie ale SUA

natural. Dintre metalele feroase, cele mai importante sunt fierul, cuprul, zincul și plumbul. De o importanță tot mai mare sunt metalele rare esențiale pentru producția de tehnologii avansate. Până recent, producția internă a fost limitată, fiind dependentă de importuri, în special din China. Investițiile în cercetare și dezvoltare promovate au extins extracția și procesarea internă.

● Cercetați surse suplimentare de informație și numiți exemple de metale rare exploatare în SUA.

Populația SUA este una dintre cele mai mari și mai diverse din lume, țara fiind a treia cea mai populată din lume (după China și India). Rata de creștere a populației este moderată (0,5% anual). Principalul factor de creștere este imigrația, pe când ratele natalității (11‰) și mortalității (9‰) sunt mici. SUA este o țară extrem de diversă din punct de vedere etnic, datorită istoriei imigrației și a diversității culturale. Rata de urbanizare este una mare, 82% din populație locuiește în zone urbane, cu o densitate mare (100–400 locuitori/km²) în zonele de coastă estică, vestică și zona Marilor Lacuri.

Economia SUA, cea mai mare și diversificată economie din lume, considerată motorul economiei globale, se caracterizează prin inovație, infrastructură avansată, piețe financiare puternice și un sector terțiar dominant (80% din PIB-ul țării).

Energetica SUA este diversificată și puternic interconectată cu economia globală. Deși combustibilii fosili rămân dominanți, tranziția către surse regenerabile și adoptarea tehnologiilor avansate sunt prioritare.

SUA este al patrulea cel mai mare producător mondial de oțel (după China, India și Japonia), cu epicentrul producției în cadrul statelor din regiunea Marilor Lacuri. Prelucrarea și producția de metale neferoase precum aluminiu, cupru, zinc, nichel, titan și metale rare sunt fundamentale pentru alte sectoare industriale (construcții, transporturi, electronică și energie). SUA este lider global în producția de titan (utilizat în industria aerospațială, energie și medicină) și al doilea cel mai mare producător de cupru din lume.

Industria constructoare de mașini este diversificată și în plină transformare, cu mai multe ramuri de specializare care includ producția de automobile, de vehicule comerciale, de utilaje industriale și de echipamente pentru transport și apărare. Țara produce o diversitate mare de automobile (personale, comerciale, militare ș.a.), punând prioritate pe tranziția către vehiculele electrice.

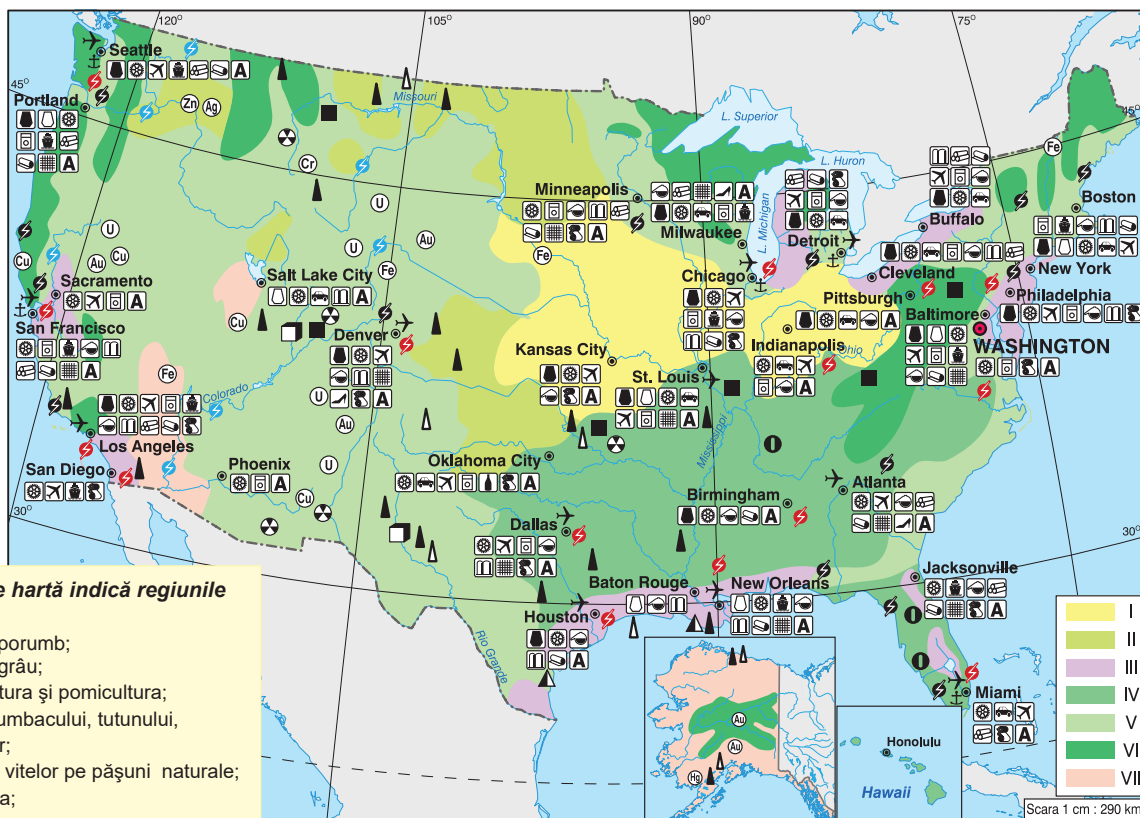
Industria aviarachetară americană este una dintre cele mai mari și mai avansate din lume. Se produc avioane comerciale, militare, private și de lux.

Industria ușoară este orientată către producția de bunuri finite, cum ar fi textilele, îmbrăcămintea, încălțămîntea, care ajung direct la consumatori.

Fiind lider mondial în producția de alimente, SUA este și unul dintre cei mai mari exportatori de produse alimentare.

Agricultura SUA se caracterizează prin diversitate, eficiență și o infrastructură avansată. Datorită resurselor agroclimatice și a politicilor agricole favorabile, țara este lider mondial în producția agricolă și în exporturile de alimente. Se cultivă o gamă variată de plante, de la cereale (porumb, grâu, orez, sorg) și oleaginoase (soia, floarea-soarelui) până la fructe, legume și plante industriale (bumbac, tutun, arahide). Fiecare regiune are culturi specifice, în funcție de climat, sol și cerințele pieței.

Zootehnia contribuie cu 50% la structura agriculturii, fiind unul dintre cei mai mari producători și exportatori de carne de vită, de porc și de găină, precum și de produse lactate.



Cifrele de pe hartă indică regiunile agricole:

- I – brăul de porumb;
- II – brăul de grâu;
- III – legumicultura și pomicultura;
- IV – cultura bumbacului, tutunului, arahidelor;
- V – creșterea vitelor pe pășuni naturale;
- VI – silvicultura;
- VII – terenuri puțin utilizate.

Figura 6.14. Harta economică a SUA

Identificați pe hartă regiunile agricole ale SUA și specializările acestora.

Datorită dimensiunii geografice a țării și diversității economiei, SUA dispune de un sistem de **transport** extins și variat, incluzând rețele rutiere, feroviare, aeriene și maritime. SUA dispune de peste 6,5 milioane km de drumuri, care acoperă 72% din transportul intern de mărfuri. Transportul aerian este de importanță majoră atât pentru pasageri, cât și pentru mărfuri. Țara dispune de peste 13 000 de aeroporturi și peste 360 de porturi comerciale. Flota maritimă transportă produse agricole, energie (petrol, gaze naturale) și bunuri manufacturate. Transportul intern pe apă este unul foarte important și este asigurat de râuri navigabile (de ex. Mississippi), dar și de lacuri (ex. Marile Lacuri).

Principali parteneri comerciali ai SUA: China, Canada, Mexic, Japonia, Germania, Coreea de Sud, Uniunea Europeană.

Evaluare

1. Identificați și înscrieți cele 50 de state din componența SUA și capitala federală, Washington.
2. Folosiți aplicații digitale (ex. Google Earth) pentru a localiza principalele regiuni de exploatare a resurselor.
3. Înscrieți în tabelul propus, particularitățile regionale și importanța economică a metalelor specificate..
4. Realizați un poster despre principalele companii americane, contribuția lor la PIB și specializările acestora.

Importanța economică a metalelor feroase și neferoase pentru economia SUA, și localizarea producției lor

Tupuri de metale	Importanța economică	Regiuni de producție
Fier		
Aluminiu		
Cupru		
Zinc		
Plumb		
Metale rare		

59

America de Sud: Brazilia

Obiective:

Studiind această temă, veți putea:

- să identificați poziția geografică a Braziliei;
- să analizați diversitatea resurselor naturale ale Braziliei;
- să cercetați caracteristicile demografice ale Braziliei;
- să evaluați ramurile economice ale Braziliei.



Suprafața – 8,5 mil. km²
Populația – 212,4 mil. loc.
(anul 2024)

Capitala – Brasilia

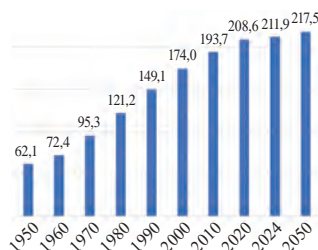


Figura 6.15. Evoluția numărului populației SUA, mil. loc.

• Brazilia este un lider global în exportul de produse agricole (soia, cafea, carne de vită) și de minerale (fier, aur). Extinderea terenurilor agricole, în special pentru soia și creșterea bovinelor, este una din principalele cauze ale defrișării Amazoniei.

0-14 ani	15-64 ani	65+ ani
21%	69%	10%

Structura pe grupe de vârstă a populației Braziliei

America de Sud este o regiune vastă și diversificată din punct de vedere economic, caracterizată printr-o combinație de economii emergente, resurse naturale bogate, sectoare agricole și industriale importante, și o creștere rapidă a industriilor. Continentul include țări cu economii mai avansate, cum ar fi Brazilia și Argentina, dar și în curs de dezvoltare precum cele din Paraguay sau Surinam. Diferențele economice sunt influențate de accesul la resurse naturale, infrastructură și nivelurile de dezvoltare industrială. Economii sud-americane sunt în mare parte dependente de exporturile de materii prime, în special resurse minerale și agricole. Regiunea participă la diverse organizații economice și comerciale, precum *Mercosur*, *CAN* (Comunitatea Andină), și are tratate bilaterale de comerț cu SUA, UE și China.

BRAZILIA

Brazilia este cea mai mare țară din America de Sud și una dintre cele mai importante economii emergente din lume. Situată în partea central-estică a continentului sud-american, Brazilia acoperă aproape jumătate din suprafața acestuia, se învecinează cu aproape toate țările Americii de Sud și are o linie de coastă extinsă la Oceanul Atlantic.

● **Identificați pe hartă țările vecine ale Braziliei.**

Brazilia este una dintre cele mai bogate țări din lume în **resurse naturale**, cum ar fi pădurile tropicale, resursele minerale, energia hidroelectrică și solurile fertile. Cea mai mare parte a Braziliei se află în *zona climatică tropicală*, cu temperaturi ridicate și precipitații abundente. *Relieful* este variat și include: podișul Braziliei, Câmpia Amazoniană și regiuni montane. Brazilia are una dintre cele mai mari *rețele hidrografice* din lume, cu râuri navigabile importante. Resursele forestiere ale țării, cu cea mai mare pădure tropicală din lume – *pădurea Amazoniană* –, acoperă aproximativ 60% din teritoriu. Brazilia este unul dintre cei mai mari producători mondiali de minereu de fier, dar și de metale neferoase precum *bauxită*, *mangan*, *aur*, *niichel* și *litium*.

● **Identificați pe hartă principalele artere fluviale ale Braziliei.**

Populația Braziliei este caracterizată prin diversitate etnică, urbanizare ridicată și distribuție geografică inegală, reflectând atât istoria colonizării, cât și evoluția economică și socială. Rata de creștere este în scădere, 0,6% anual, cauzată de reducerea natalității (12‰) și creșterea speranței de viață la naștere (76 de ani). Extrem de diversă etnic, populația este formată dintr-o combinație de populații indigene, europene, africane și asiatice. Brazilia este una dintre cele mai urbanizate țări din lume, cu aproximativ 87% din populație trăind în zone urbane. Urbanizarea accelerată

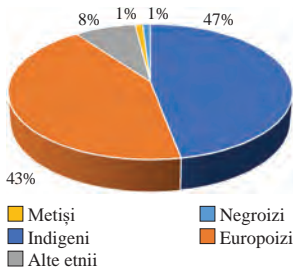


Figura 6.16. Structura etnică a populației SUA

• *Brazilia are cea mai mare populație de bovine din lume, cu peste 217 milioane de capete (2023) și este lider mondial în exporturile de carne de vită. Brazilia este cel mai mare exportator de carne de pui din lume.*

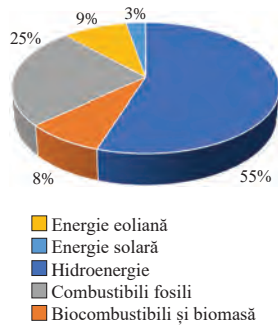


Figura 6.17. Sursele de energie în Brazilia

Principalii parteneri comerciali ai Braziliei sunt: China, SUA, Uniunea Europeană, Argentina, Chile, India, Mexic

a dus la dezvoltarea unor metropole mari, dar a generat și provocări semnificative precum inegalități sociale și probleme legate de infrastructură.

● **Identificați pe hartă cele mai mari metropole din Brazilia.**

Economia Braziliei este cea mai mare din America Latină și a opta cea mai din lume (după PIB nominal, 2023). Având o structură diversificată, aceasta se bazează pe agricultură, resurse naturale, industrie și servicii. *Industria* contribuie cu 20% din PIB și include sectoare precum *industria auto, industria siderurgică și industria alimentară*. Principalele produse industriale sunt vehicule, avioane, oțel, ciment și produse chimice. *Sectorul serviciilor* generează peste 70% din PIB, fiind cel mai mare sector economic al Braziliei. Comerțul, telecomunicațiile, serviciile financiare și turismul sunt sectoare-cheie.

Agricultura este unul dintre pilonii economiei braziliene. Condițiile agroclimatice favorabile, solurile fertile, suprafața terenurilor agricole vastă (30% din suprafața țării) contribuie la dezvoltarea sectorului agricol. Țara se poziționează printre liderii mondiali în producția și exportul unor culturi precum *soia, cafeaua, trestia-de-zahăr și portocalele*. Brazilia este unul dintre cei mai mari producători și exportatori de carne din lume: bovine, pui și porcine.

Tabelul 2. Cultura plantelor în Brazilia

Cultură agricolă	Poziția globală	Zone principale de cultivare
Soia	Cel mai mare exportator	Midwest (Mato Grosso, Goiás, Paraná)
Cafea	Lider mondial în producție	Minas Gerais, São Paulo, Espírito Santo
Trestie de zahăr	Lider mondial în producție	São Paulo, Minas Gerais, Goiás
Porumb	Al treilea producător	Mato Grosso, Goiás, Paraná
Portocale	Lider mondial în exporturi	São Paulo

Brazilia are una dintre cele mai extinse **rețele de transport** din lume, datorită dimensiunii mari a teritoriului și diversității geografice. Cu toate acestea, dezvoltarea infrastructurii de transport nu a ținut întotdeauna pasul cu creșterea economică și urbanizarea rapidă, ceea ce face ca transporturile să reprezinte o combinație de puncte forte și provocări. *Transportul rutier* este principalul mod de transport pentru mărfuri și pasageri. Brazilia are peste 2 milioane de kilometri de drumuri, din care doar aproximativ 12% sunt asfaltate. *Rețeaua feroviară, transportul maritim și fluvial* sunt utilizate, în principal, pentru transportul de mărfuri grele. *Transportul aerian* (peste 2000 de aeroporturi) este esențial pentru pasageri și pentru transportul de mărfuri valoroase, cum ar fi echipamente medicale și electronice.

Evaluare

- Analizați importanța deschiderii Braziliei la Oceanul Atlantic:
 - Cum influențează aceasta comerțul internațional?
 - Identificați porturile principale și rolul lor economic.
- Evaluați importanța economică a pădurilor Amazoniei. Deduceți problemele cauzate de defrișări în Amazonia și impactul asupra economiei, și imaginii internaționale a Braziliei.
- Identificați problemele Braziliei legate de populație și urbanizare, și propuneți soluții.
- Identificați principalele regiuni economice ale Braziliei și explicați specificul acestora (ex. sud-estul industrializat, nordul agricol). Completați tabelul de alături:



5. **Lucrul cu harta:** Elaborați o carte de vizită a Braziliei.

Principale regiuni economice ale Braziliei

Regiuni economice	Activități economice
Nord	
Nord-Est	
Centru-Vest	
Sud-Est	
Sud	

60-61

Africa: Egipt

Obiective:

Studiind această temă, veți putea:

- să identificați importanța poziției economico-geografice a Egiptului;
- să analizați resursele naturale ale Egiptului;
- să caracterizați populația Egiptului;
- să evaluați ramurile economice ale Egiptului.



Suprafața – 1,0 mil. km²

Populația – 117,4 mil. loc.
(anul 2024)

Capitala – Cairo

• Africa este al doilea continent ca mărime și populație după Asia, cu peste 1,4 miliarde de locuitori (2023), reprezentând aproximativ 18% din populația globală.

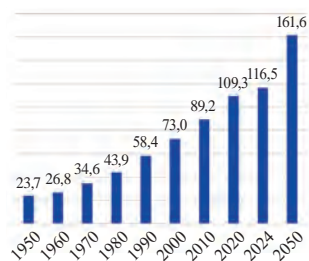


Figura 6.18. Evoluția numărului populației Egiptului, mil. loc.

Africa este un continent vast, cu o diversitate geografică, climatică și culturală semnificativă, ce influențează profund structura sa economică. Cu toate că resursele naturale abundă, economia multor state africane rămâne vulnerabilă din cauza problemelor structurale precum inegalitățile, dependența de exportul de materii prime și infrastructura subdezvoltată. Continentul deține aproximativ 30% din resursele minerale mondiale, fiind un lider global în producția de numeroase minerale și metale rare precum aur, diamante, minereuri de fier, petrol, gaz natural ș.a.

Populația Africii este caracterizată de o diversitate etnică, culturală și lingvistică unică, și se remarcă printr-o creștere demografică rapidă și o populație predominant tânără. Sărăcia, inegalitățile, infrastructura slab dezvoltată și dependența de exporturile de materii prime limitează potențialul de creștere al economiilor statelor africane.

EGIPT

Egiptul este o țară cu o **poziție economico-geografică** strategică, situată în nord-estul Africii, la intersecția dintre Africa, Asia și Europa. O mică porțiune a teritoriului său este situată pe Peninsula Sinai, care face parte din Asia. Egiptul are acces la două mări importante: – Mediterană și Roșie – și deține controlul asupra uneia dintre cele mai importante rute maritime din lume – Canalul Suez.

Condițiile și resursele naturale variate reprezentate de resursele Nilului, resursele energetice și minerale bogate determină specializările economice ale statului. Suprafața țării este vastă, însă doar o mică parte este locuibilă și productivă din cauza condițiilor climaterice aride și reliefului nefavorabil. *Valea și Delta Nilului* sunt zonele principale pentru cultivarea cerealelor, bumbacului și legumelor. *Deșertul Libian și Deșertul Arab* sunt bogate în *resurse minerale* precum petrol, gaze naturale, aur și fosfați. Oazele din Deșertul Libian valorifică *resursele de apă* din acviferele subterane. *Munții Sinai și coasta Mării Roșii* atrag turiști pentru drumeții, istorie și sporturi nautice.

● **Identificați pe hartă tipurile de soluri de pe teritoriul Egiptului.**

Egiptul este una dintre cele mai populate țări din Africa (a treia după Nigeria și Etiopia) și Orientul Mijlociu, cu o **populație** care crește rapid și concentrată în zonele fertile din Valea și Delta Nilului. Dinamica populației Egiptului are un impact semnificativ asupra economiei, infrastructurii și resurselor naturale ale țării. *Rata de creștere mare* (2% anual), cu valori mari ale *natalității* (26‰) și în scădere ale *mortalității* (6‰), determină creșterea numerică rapidă a populației și o populație predominant tânără (35% – 0-15 ani). *Populația urbană* este în continuă creștere



Figura 6.19. Ponderea sectoarelor economice în formarea PIB-ului Egiptului

- Aproximativ 90% din apa Nilului este utilizată pentru agricultură.

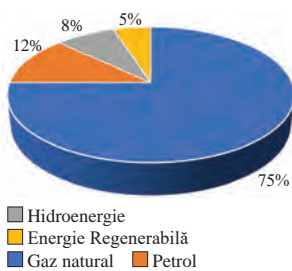


Figura 6.20. Sursele de energie în Egipt

Principalii parteneri comerciali ai Egiptului sunt: UE, China, India, Emiratele Arabe Unite, SUA, Turcia.

(47%), determinată de migrarea din zonele rurale către orașe, ceea ce determină ca orașele mari, cum ar fi Cairo și Alexandria, să se confrunte cu probleme de supraaglomerare (*densitatea populației de peste 1500 locuitori/km²*), trafic și infrastructură insuficientă, pe când în zonele deșertice, densitatea este extrem de redusă (*sub 5 locuitori/km²*) sau chiar inexistentă.

Economia Egiptului este una din cele mai diversificate din Africa și Orientul Mijlociu, combinând agricultura, industria, turismul și serviciile. De-a lungul istoriei, Nilul a fost coloana vertebrală a economiei, iar poziția strategică a țării, inclusiv controlul asupra Canalului Suez, îi oferă un rol important în comerțul global. Datorită resurselor bogate de gaze naturale și de petrol, dar și datorită poziției strategice în comerțul global, energetica Egiptului joacă un rol important în dezvoltarea economică a țării. Cu un potențial mare de captare a energiei regenerabile, ultimii ani Egiptul a făcut progrese semnificative în diversificarea mixului său energetic prin investiții în energia solară și eoliană.

Resursele naturale locale, cum ar fi minereurile de fier, de fosfați și de alte metale, susțin **industria siderurgică**. Egiptul produce anual aproximativ 7-8 milioane de tone de oțel. Dintre metalele neferoase, Egiptul prelucrează *aluminiiu, cupru, plumb și zinc*. **Industria constructoare de mașini** din Egipt include producția de *vehicule, echipamente agricole, mașini industriale și piese auto*, fiind concentrată pe *asamblare și producție parțială*. Egiptul assemblează vehicule prin colaborarea cu mărci internaționale, cum ar fi Toyota, Hyundai, Nissan, Chevrolet și Mercedes-Benz. Statul este un producător regional important de autobuze, mai ales pentru transportul urban și interurban. Din mașinile agricole se produc tractoare, combine și echipamente pentru irigații. **Industria chimică** cu producția de *îngrășăminte, produse petro-chimice, materiale plastice, produse farmaceutice* este esențială pentru alte industrii, cum ar fi agricultura, construcțiile, industria alimentară și cea textilă.

Agricultura este concentrată aproape exclusiv în *Valea și Delta Nilului*, unde solurile fertile și accesul la apă permit producția intensivă de culturi. Principalele plante agricole cultivate în Egipt sunt *cerealele, culturile industriale, fructele și legumele, și plantele oleaginoase*. Zootehnia reprezintă aproximativ 30% din *producția agricolă totală a Egiptului* și asigură securitatea alimentară a țării, furnizând carne, lapte, ouă și lână.

Sistemul de **transport** al Egiptului include rețele extinse de drumuri, căi ferate, transport maritim, aerian și fluvial, beneficiind de poziția strategică a țării la intersecția dintre Europa, Asia și Africa. Lungimea rețelei rutiere este *de peste 65 000 km* de drumuri, dintre care o parte sunt autostrăzi moderne, care leagă orașele mari. Porturile maritime importante (Alexandria, Port Said ș.a.) și Canalul Suez sunt surse de venit importante pentru Egipt, generând anual venituri din taxele de tranzit.

Evaluare

- Analizați poziția Egiptului între Marea Mediterană și Marea Roșie:
 - Rolul acestei poziții în comerțul global și transporturile maritime
 - Importanța Canalului Suez în reducerea timpului de transport între Europa și Asia.
- Analizați evoluția numărului populației Egiptului, în baza figurii 1. Deduceți cauzele și consecințele schimbărilor observate.
- Construiți un grafic cu principalii parteneri comerciali ai Egiptului și fluxurile economice asociate.
- Realizați o prezentare cu tema: „Cartea de vizită turistică a Egiptului”.

62

Republica Africa de Sud (RAS)

Obiective:

Studiind această temă, veți putea:

- să identificați poziția geografică a RAS;
- să analizați principalele resurse naturale ale RAS;
- să caracterizați populația și impactul acesteia asupra activităților economice ale țării;
- să evaluați ramurile economice ale RAS.



Suprafața – 1,22 mil. km²

Populația – 64,4 mil. loc.

(anul 2024)

Capitala – Cape Town

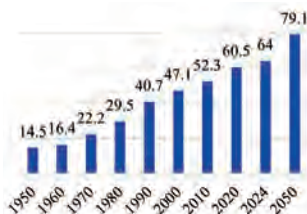


Figura 6.21. Evoluția numărului populației RAS, mln. loc

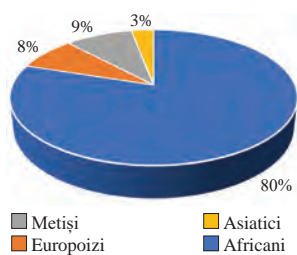


Figura 6.22. Structura etnică a populației RAS

Republica Africa de Sud (RAS) este situată în extremitatea sudică a continentului african, având o poziție economico-geografică strategică, caracterizată de acces la oceane, resurse naturale abundente și conectivitatea cu piețele regionale și internaționale.

Țara este una dintre cele mai bine dotate din Africa în ceea ce privește **resursele naturale**. Acestea includ minerale valoroase, terenuri fertile, resurse energetice și biodiversitate excepțională. Cele mai importante resurse minerale sunt *cărbunele* (cel mai mare producător din Africa), *diamantele*, *fierul*, *manganul*, *uraniul ș.a.* Republica Africa de Sud a fost, timp de aproape un secol, *cel mai mare producător mondial de aur*. Deși producția a scăzut în ultimele decenii, aurul rămâne un simbol al bogăției minerale și al contribuției țării la piețele internaționale. RAS produce aproximativ 70% din platina mondială și este una dintre cele mai bogate țări din lume în ceea ce privește *biodiversitatea* – o resursă vitală pentru economie și turism. Peisajele variate, care includ păduri tropicale, savane, munți și deșerturi, găzduiesc un număr impresionant de specii de plante și de animale și ecosisteme unice.

● **Identificați pe hartă formele majore de relief ale RAS.**

● **Identificați pe hartă regiunile climatice în limitele cărora se încadrează RAS.**

RAS are o **populație** diversă din punct de vedere etnic, cultural și lingvistic. Această diversitate, alături de istoria complexă a statului și de transformările democratice recente, influențează profund structura demografică și socială a țării. *Rata de creștere a populației* este moderată (1,2% pe an), influențată de scăderea *rată natalității* (20‰) și o *mortalității* (9‰). Structura pe grupe de vârstă reflectă o populație relativ tânără, ceea ce oferă un avantaj economic. Populația țării este cunoscută pentru diversitatea sa etnică (fig.1) și culturală (are 11 limbi oficiale).

Economia Republicii Africa de Sud este una dintre cele mai dezvoltate și diversificate din Africa, fiind adesea considerată un *lider economic regional*. *Mineritul* este un sector vital pentru economie, țara fiind unul dintre cei mai importanți exportatori de aur, de platină, de cărbune, de diamante, de mangan și de crom. *Sistemul energetic* al RAS este dependent de cărbune, care generează 70% din *energia electrică* produsă. *Industria metalurgică* se bazează pe rezervele proprii de minereuri, statul fiind lider global în producția de metale feroase și neferoase precum fier, platină, mangan, crom și aluminiu. *Industria auto* este axată pe producția de vehicule și componente. Țara găzduiește o serie de producători auto internaționali, furnizori de componente, și

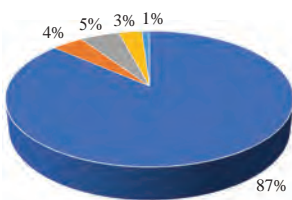


0-14 ani	15-64 ani	65+ ani
28%	65%	7%

Structura pe grupe de vârstă a populației Africii de Sud

- RAS are unul dintre cele mai mari potențiale pentru energie solară și eoliană din lume.

- RAS este renumită pentru producția de mohair, o fibră textilă premium obținută de la caprele Angora.



■ Energie nucleară
■ Energie eoliană
■ Energie solară
■ Alte surse ■ Cărbune

Figura 6.23. Sursele de energie ale RAS

Principalii parteneri comerciali ai RAS sunt: China, SUA, UE, India, Japonia, Arabia Saudită, Nigeria.

companii locale. RAS produce o gamă largă de *produse chimice*, inclusiv *îngrășăminte*, *produse petroliere*, *polimeri*, *substanțe farmaceutice* și *materiale plastice*. În țară se produce un sortiment bogat de *alimente procesate* și *băuturi*, fiind unul dintre cei mai mari producători de *vinuri* din lume.

Agricultura joacă un rol vital în economia Republicii Africa de Sud. Datorită diversității climatice și a solurilor variate, se cresc o varietate largă de culturi agricole cum ar fi *cerealele*, *fructele*, *vița-de-vie* și *florile*. Principala cultură este *porumbul* cu o producție anuală de 10-15 milioane tone. Gama variată de *fructe* cultivate, de la citrice și struguri până la fructe exotice, contribuie semnificativ la aprovizionarea pieței interne, la exporturi și la dezvoltarea economică a regiunilor rurale.

Creșterea animalelor contribuie cu 47% la *veniturile totale ale agriculturii*. Statul este unul dintre cei mai mari producători de *carne de vită* din Africa, cu un șeptel de 13 milioane de *bovine*. De asemenea, RAS are aproximativ 24 milioane de *oi*, fiind un important producător de carne de miel și de lână. Avicultura este cea mai mare ramură zootehnică din RAS, contribuind cu *aproximativ 17% din PIB-ul agricol*.

RAS exportă anual peste 2,5 milioane de tone de fructe, contribuind semnificativ la veniturile din comerțul internațional.

În RAS se cresc și animale sălbatice, cum ar fi antilopele și zebrele, pentru carne (bush meat), piei și turism de vânatoare.

Transporturile RAS conectează rețelele interne de producție și de consum cu piețele internaționale. Datorită infrastructurii relativ bine dezvoltate, RAS este un hub regional pentru comerț și logistică. Principalul mod de transport pentru mărfuri și pasageri este *transportul autorutier*. *Rețeaua feroviară* este una dintre cele mai extinse din Africa, cu aproximativ 31000 km, concentrată pe transportul de mărfuri. RAS este un lider regional în *transportul maritim*, deservind atât piețele interne, cât și internaționale. Cele mai importante porturi sunt: Durban, Richards Bay, Cape Town ș.a.

RAS servește ca un *nod principal pentru zborurile* din Africa către alte continente, cu un rol semnificativ în comerț, turism și conectivitate regională.

Identificați pe hartă cele mai importante porturi și aeroporturi din RAS.

Evaluare

- Analizați importanța poziției strategice a RAS pentru comerțul internațional:
 - Poziționarea între Oceanele Atlantic și Indian.
 - Poziția pe rutele maritime internaționale (ex. ruta Europa-Asia).
- Discutați despre avantajele climatice pentru agricultură și turism în RAS.
- Realizați un raport despre principalele provocări ale economiei RAS precum:
 - Șomajul ridicat (peste 30%).
 - Inegalitățile economice și sociale.
 - Dependența de exporturile de resurse naturale.
 - Impactul pandemiei COVID-19 asupra economiei.



4. Lucrul cu harta: *Realizați o hartă tematică cu cele mai vizitate atracții turistice din RAS.

63

Australia și Oceania: Uniunea Australiană

Obiective:

Studiind această temă, veți putea:

- să identificați importanța poziției economico-geografice a Australiei;
- să evaluați importanța economică a condițiilor și resurselor naturale ale Australiei;
- să apreciați caracteristicile demografice ale Australiei;
- să analizați particularitățile ramurilor economice ale Australiei.

Suprafața – 1,22 mil. km²Populația – 26,8 mil. loc.
(anul 2024)

Capitala – Canberra

- Australia este lider global în producția și exportul de resurse minerale: fier – locul 1 la exporturi; cărbune – locul 2 la exporturi; aur – locul 2 la producție; bauxită și aluminiu – locul 1 la exporturi; litiu – locul 1 la producție.

- Marea Barieră de Corali, localizată pe coasta de est a Australiei, este cel mai mare sistem de recif de corali din lume, o destinație turistică și un ecosistem vital.

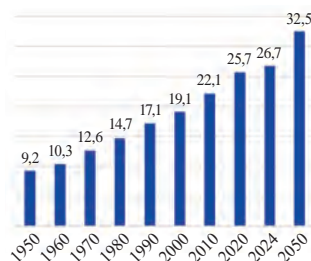


Figura 6.24. Evoluția numărului populației Australiei, mil. loc.

Australia este o țară vastă, care ocupă întregul continent australian. Compusă din șase state, două teritorii principale și mai multe teritorii externe insulare, este a șasea țară ca suprafață. Poziția sa de stat insular îi oferă acces strategic la rute comerciale internaționale, cu toate acestea izolarea geografică față de alte continente și centre economice dezavantajează dezvoltarea economică și socială.

Australia este caracterizată de o varietate de **condiții naturale**, care includ zone deșertice vaste, regiuni tropicale, păduri temperate și câmpii fertile. Majoritatea teritoriului australian este reprezentat de câmpii joase și platouri. Lanțurile montane din est cu altitudini modeste au rolul de a bara curenții de aer umed dinspre Oceanul Pacific, influențând distribuția precipitațiilor și favorizând zona de coastă, cea mai populată și mai dezvoltată parte a Australiei. Clima variază de la tropicală în nord, la temperată în sud și aridă sau semiaridă în interior. Australia este predispusă la secete frecvente, care afectează agricultura și resursele de apă. Resursele de apă sunt limitate, majoritatea râurilor și lacurilor se află în sud-est, iar interiorul țării este dependent de acvifere subterane.

- Identificați pe hartă formele majore de relief de pe teritoriul Australiei.
- Identificați pe hartă zonele climatice în limitele cărora se încadrează Australia.

Australia este extrem de bogată în **resurse naturale**, de la minereuri și combustibili fosili până la resurse agricole și biodiversitate. Țara este unul dintre cei mai mari producători și exportatori de minereuri feroase și neferoase precum fier, aur, bauxite, nichel, uranium; unul dintre cei mai mari exportatori de gaz natural lichefiat, cu exploatare offshore majore, cum ar fi câmpurile de gaz din Australia de Vest și Marea Timorului. Australia este renumită și pentru biodiversitatea sa unică, fiind casa unor specii rare și endemice

Populația Australiei este caracterizată prin diversitate, urbanizare ridicată și o distribuție geografică dezechilibrată. Cu o economie puternică și politici pro-migrație, Australia își menține dinamica demografică pozitivă (aproximativ 1%), însă se confruntă cu provocări legate de îmbătrânirea populației și distribuție inegală. Majoritatea populației este concentrată în regiunile de coastă și în marile orașe din sud-est și sud-vest, unde densitatea populației este 400-500loc./km², pe când majoritatea teritoriului are densități extrem de mici (3-4 loc./km²), cu vaste suprafețe nepopulate. Ponderea populației vârstnice este în creștere (17%), pe când natalitatea este în scădere (11‰), ceea ce pune presiune pe sistemele de sănătate de pensii. Australia este una dintre principalele destinații globale pentru imigranți datorită

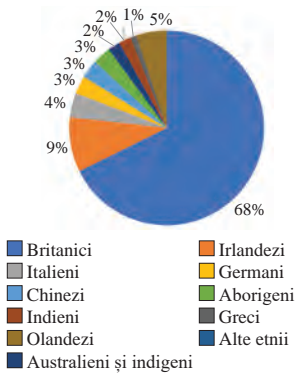


Figura 6.25. Structura etnică a populației Australiei

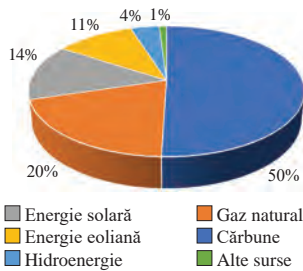


Figura 6.26. Sursele de energie în Australia

Principalii parteneri comerciali ai Australiei: China, Japonia, Coreea de Sud, SUA, India.

standardului ridicat de viață și oportunităților economice. Numărul imigranților este unul din al țării este cele mai mari în lume, 29,5% din populație, de aceea Australia este una dintre cele mai multiculturale țări din lume.

Identificați pe hartă principalele centre urbane din Australia.

Economia Australiei este una din cele mai mari din lume. Aceasta se bazează pe piața liberă și pe exploatarea eficientă a resurselor naturale. *Sistemul energetic* al țării este diversificat, dar încă dominat de surse de *energie convenționale* (70%). În ultimii ani, s-a înregistrat o creștere rapidă a energiei din *surse regenerabile* (29%), susținută de politica guvernamentală și de cerințele globale privind reducerea emisiilor de carbon.

Mineritul și extracția (fier, cărbune, aur, litiu, uraniu) este una dintre cele mai importante industrii ale Australiei, acoperind *peste 60% din exporturile* statului.

Industria constructoare de mașini este specializată în producția de echipamente grele, vehicule specializate și componente de înaltă tehnologie.

Industria chimică este strâns legată de exploatarea resurselor naturale, furnizând produse chimice esențiale pentru alte ramuri economice precum produse chimice de bază, îngrășăminte, medicamente, cosmetică ș.a.

Industria alimentară este strâns legată de agricultura națională, fiind recunoscută pentru standardele ridicate de calitate, siguranța alimentară și sustenabilitate. Sectorul include o gamă largă de produse, de la carne și lactate, la vinuri și alimente procesate.

Agricultura Australiei este un sector modern și dinamic, adaptat la condițiile climatice unice ale țării. Deși climatul arid limitează terenurile arabile, fermierii australieni s-au specializat în culturi adaptate condițiilor locale și în creșterea animalelor. Australia este unul dintre cei mai mari exportatori mondiali de *grâu*, cu centre de producție în regiunile New South Wales, Victoria și Western Australia. Dintre plantele tehnice, se cultivă *bumbac și trestie-de-zahăr*. Importante sunt plantațiile de *fructe tropicale, citrice și viță-de-vie*.

Zootehnia reprezintă *peste 60% din valoarea totală a agriculturii australiene*. Australia este unul dintre cei mai mari exportatori de *carne de vită din lume*, iar creșterea bovinelor este dominantă în regiunile nordice și estice. Statul este lider mondial în producția de *lână merinos* și unul dintre cei mai mari exportatori de carne de miel și de oaie.

Transporturile joacă un rol crucial în economia și societatea australiană, având în vedere suprafața mare a țării, populația concentrată în zonele de coastă și dependența de exporturi. Sistemele de transport australiene sunt diverse și includ rețele rutiere, feroviare, maritime și aeriene, fiecare adaptată specificului geografic și economic al țării. Australia dispune de una dintre cele mai lungi *rețele rutiere* din lume. *Transportul maritim* joacă un rol central în comerțul internațional, pe când cel *aerian* este esențial pentru conectarea orașelor mari și a regiunilor izolate.

Evaluare

- Completați tabelul cu avantajele și dezavantajele poziției economico-geografice a Australiei.
- Analizați influența climei asupra economiei Australiei:
 - Cum afectează clima aridă și semiaridă agricultura și industria?
 - Analizați avantajele regiunilor temperate pentru culturile agricole și turism.
- Propuneți un plan pentru a atrage imigranți calificați în Australia, ținând cont de nevoile economice și sociale locale.
- Realizați o prezentare multimedia despre principalele atracții turistice și regiunile care beneficiază de turism în Australia. Menționați impactul turismului asupra economiei australiene.

Poziția economico-geografică a Australiei

Avantaje	Dezavantaje

Studiu de caz

Fenomenul de migrație a forței de muncă la nivel local, regional și global

Migrația forței de muncă reprezintă unul dintre cele mai complexe și semnificative fenomene socio-economice ale epocii moderne. Acest studiu de caz are drept scop să analizeze fenomenul migrației forței de muncă la nivel local, regional și global, identificând cauzele, tendințele și consecințele acestuia.

- Analizați migrația la nivel local: migrația dintr-o localitate rurală din Republica Moldova spre orașe mari sau străinătate și impactul asupra familiei și comunității.
- Analizați migrația la nivel regional: migrația intraregională (ex.: Europa de Est către Europa de Vest).
- Analizați migrația la nivel global: fluxurile majore de migrație economică la nivel mondial. Impactul global asupra economiei.
- Identificați consecințele migrației: economice (beneficii pentru țările de destinație); sociale (integrarea și discriminarea migranților în țările de destinație; modificări în structura familiilor din țările de origine); culturale (schimbul cultural între țările de origine și de destinație; riscurile de pierdere a identității culturale în rândul migranților);
- Studii de caz specifice: migrația din Europa de Est către Europa de Vest (impactul asupra țărilor precum România, Republica Moldova, Ucraina și beneficiile pentru Germania, Italia ș.a.); migrația muncitorilor din Asia de Sud către țările din Golf (condițiile de muncă, drepturile migranților).
- Propuneți soluții și bune practici la nivel local, regional și global pentru prevenirea migrației și atenuarea consecințelor acesteia.

Studiu de caz

Gradul de asigurare cu resurse de apă / resurse forestiere a diferitor regiuni de pe Terra

Accesul la resursele naturale esențiale, precum apa și pădurile, reprezintă o provocare globală, având implicații directe asupra sustenabilității mediului, economiilor și societăților. În funcție de factorii geografici, climatici și economici, distribuția acestor resurse variază considerabil între regiuni. În acest studiu de caz, vom analiza gradul de asigurare cu resurse de apă și forestiere, identificând regiunile defavorizate, cele care beneficiază de resurse abundente și impactul acestor discrepanțe asupra dezvoltării durabile.

1. Analizați distribuția resurselor de apă/forestiere pe Terra (situația generală a resurselor de apă potabilă/resurselor forestiere pe Glob; regiunile bogate în resurse de apă/forestiere (ex.: Bazinul Amazonian pentru păduri, regiuni montane pentru apă); regiuni deficitare în resurse de apă/forestiere (ex.: Sahara pentru apă, Asia de Sud-Est pentru păduri).
2. Identificați factorii care au determinat prezența în abundență și deficitul de resurse de apă/forestiere.
3. Stabiliți consecințele dezechilibrelor înregistrate la nivel ecologic, economic și social.
4. Propuneți soluții și exemple de bune practici pentru gestionarea sustenabilă a resurselor de apă/forestiere.

Studiu de caz

Utilizarea portalurilor geoinformaționale (Google Maps și Google Earth) în analiza elementelor, proceselor și fenomenelor socio-economice

Portalurile geoinformaționale, precum Google Maps și Google Earth, au devenit instrumente indispensabile pentru analiza spațială a fenomenelor socio-economice. Aceste platforme oferă hărți interactive, imagini din satelit, date demografice și funcții de navigație, fiind utilizate în diverse domenii, inclusiv urbanism, transport, comerț, mediu și turism.

- Utilizând Google Earth, analizați modificările spațiale ale terenurilor afectate de agricultura itinerantă în Amazonia, conform planului propus:
 1. Alegeți o zonă specifică din Amazonia afectată de agricultură itinerantă (ex.: Mato Grosso, Brazilia).
 2. Comparați imaginile înainte și după utilizarea terenului pentru agricultură.
 3. Specificați care sunt principalele semne de defrișare.
 4. Analizați cât de mult s-a regenerat pădurea în zonele abandonate.
 5. Propune măsuri de ameliorare a impactului agriculturii itinerante în această zonă.



SCURT DICȚIONAR DE TERMENI ȘI CONCEPTE

- **Apartheid** – politică de segregare rasială, aplicată în mod oficial în Africa de Sud între 1948 și 1994, care implica separarea și tratamentul diferit al grupurilor rasiale și etnice, cu scopul de a menține dominația albilor asupra populației de culoare.
- **Brexit** – procesul de ieșire a Regatului Unit (UK) din Uniunea Europeană (UE), derivat din alăturarea cuvintelor Britain (Marea Britanie) și exit (ieșire).
- **Companii transnaționale (CTN)** – firme care au activități în mai multe state și își coordonează activitățile la nivel global.
- **Coridor de transport** – o rută sau o rețea de infrastructuri care facilitează mișcarea mărfurilor, persoanelor sau energiei între două sau mai multe locații. Acesta integrează diverse moduri de transport (rutier, feroviar, maritim, aerian, conducte, energie electrică) și este conceput pentru a optimiza fluxurile logistice, economice și comerciale. Exemple: Coridor IV Pan European, Drumul Mătăsii Modern, TEN – T.
- **Dinamica numerică a populației** – modificarea numărului populației dintr-un anumit teritoriu într-o anumită perioadă de timp, ca urmare a mișcării naturale și migraționiste.
- **Ecartament** – distanța dintre șine, poate fi normală - 1 435 mm (caracteristic pentru majoritatea statelor din Europa, Asia, Africa), mare - 1 524 mm (Statele CSI, Mongolia, China) și foarte mare 1 676 mm (Spania, India, America de Nord și Sud).
- **Economie mondială** – ansamblul economiilor naționale (EN), regionale și a relațiilor economice internaționale (REI) stabilite între ele ca urmare a interdependenței dintre state, generate de diviziunea mondială a muncii (DMM).
- **Explozie urbană** – proces specific perioadei contemporane de creștere spectaculoasă a populației urbane atât pe seama bilanțului natural din orașe, cât și pe seama exodului rural pronunțat.
- **Externalizarea capitalului** – decizie de business internațional care constă în delegarea operațiunilor de producere/distribuție/administrare a unei companii autohtone către alte companii din exterior.
- **HUB** – un loc de intersecție sau concentrație a unor fluxuri, fie de persoane, bunuri, informații sau servicii. Exemple de HUB-uri: de transport, de afaceri, de logistică.
- **Industria** – ansamblul activităților economice care implică prelucrarea materiilor prime și fabricarea de bunuri și servicii destinate consumului sau altor activități economice.
- **Lanț valoric global** – ansamblul activităților necesare pentru producerea unui bun sau serviciu și care se desfășoară în diferite locații geografice (regiuni, țări etc.).
- **Metropola** – oraș de dimensiuni mari (peste 1 milion locuitori), care are rol de capitală regională sau națională, dezvoltat sub aspect economic, cultural, urbanistic, cu o puternică zonă de influență spațială, cu rol în controlul economiei moderne.
- **Monarhie** – formă de guvernământ în care monarhul (regele, regina, împăratul etc.) este șeful statului, iar poziția sa este obținută prin moștenire sau prin alte tradiții stabilite.
- **Numărul populației** – efectivul de locuitori de pe un anumit teritoriu, la un moment calendaristic dat.
- **Oferta turistică** reprezintă totalitatea bunurilor, serviciilor și experiențelor puse la dispoziția turiștilor de către operatorii din industria turismului pentru a satisface nevoile și dorințele de călătorie și recreere.

- **Pavilion de conveniență** (înregistrare liberă sau „„flaguri ieftine”) - reflectă costurile reduse asociate cu înregistrarea navelor sub jurisdicția anumitor state care oferă beneficii economice, precum taxe mai mici, reglementări mai puțin stricte etc.
- **PIB nominal** – este valoarea totală a bunurilor și serviciilor produse într-o țară într-o anumită perioadă (de obicei un an), măsurată la prețurile curente de piață, fără ajustări pentru inflație sau deflație.
- **PIB la PPC (paritatea puterii de cumpărare)** – o măsură care compară PIB-ul între diferite țări, ținând cont de diferențele de cost al vieții și de prețurile bunurilor și serviciilor și ne arată cât putem cumpăra cu moneda unei țări în comparație cu moneda altor țări pentru aceleași bunuri și servicii.
- **Poziție economico-geografică** – localizarea geografică a unor entități economice, așezări umane, state în raport cu alte obiecte sau condiții externe, esențiale pentru dezvoltarea și funcționarea economică a acestora.
- **Poziția politico-geografică** – localizarea unui stat sau a unei regiuni pe glob în raport cu factori politici, economici și strategici care îi influențează dezvoltarea și relațiile internaționale.
- **Produs intern brut (PIB)** – indicator macroeconomic care reflectă suma valorii de piață a tuturor mărfurilor și serviciilor destinate consumului final, produse în toate ramurile economiei în interiorul unei țări în decurs de un an.
- **Ramură de specializare internațională** – sectoarele economice sau industriile în care anumite state sau regiuni se concentrează și excelează, datorită avantajelor lor competitive și comparative.
- **Sectorul cuaternar al economiei** – o componentă esențială care se concentrează pe activități legate de cunoaștere, inovație și servicii intelectuale.
- **Sistem de transport** – totalitatea căilor de transport, infrastructura, mijloacele de transport dintr-un teritoriu;
- **Stat federal** – o formă de guvernământ în care un stat suveran este împărțit în mai multe entități politice sau unități administrative (de exemplu, state, provincii, landuri), care dispun de un grad considerabil de autonomie și independență în anumite domenii.
- **Suburbanizare** – apariția orașelor mici în afara marilor aglomerații urbane pe seama migrației populației din orașele mari.
- **Productivitatea muncii** – raportul dintre cantitatea de bunuri și de servicii produse, și resursele de muncă utilizate pentru obținerea acestora.
- **Transport multimodal/combinat** – metodă în care mărfurile sunt transportate de la punctul de origine la destinație folosind cel puțin două tipuri diferite de mijloace de transport (cum ar fi rutier, feroviar, maritim sau aerian).
- **Trafic de mărfuri și de pasageri** – totalitatea mărfurilor sau a pasagerilor transportați cu anumite mijloace de transport, la anumită distanță, într-un interval de timp, se măsoară în t/km sau pasageri/km.
- **Turism receptor** – activitatea prin care o regiune sau o țară primește turiști din alte regiuni sau țări pentru a vizita destinația respectivă.
- **Turism emitent** – activitatea prin care locuitorii unei regiuni sau țări călătoresc în afara granițelor pentru a vizita alte destinații.

Algoritm de caracterizare a poziției economico-geografice a unui stat

1. Analiza poziției geografice a statului în context regional și internațional.
2. Vecinătatea geografică (state vecine, piețe de desfacere, ieșirea la mări și oceane).
3. Accesibilitatea față de căi și coridoare de transport internațional.
4. Accesibilitatea față de resurse economice: naturale, umane, financiare, manageriale, informaționale.
5. Concluzii despre influența poziției economico-geografice asupra dezvoltării socio-economice a statului: avantaje și limite.

Algoritm de caracterizare a populației unui stat

1. Numărul și dinamica populației. Distribuția teritorială a populației.
2. Mișcarea naturală a populației: rata natalității, rata mortalității, rata fertilității, bilanțul natural.
3. Mișcarea migratorie a populației: rata emigrației, rata imigrației, rata migrației totale.
4. Structura populației: pe grupe de vârstă și gen, etnică, confesională, socio-economică, pe medii de trai.
5. Indicele Dezvoltării Umane (IDU): valoarea IDU în context regional și internațional.
6. Probleme și provocări actuale și de perspectivă legate de populație.

Algoritm de caracterizare a ramurii industriale

1. Importanța, rolul și delimitarea subramurală.
2. Premisele dezvoltării și factorii determinați în dezvoltarea ramurii.
3. Factorii de amplasare teritorială. Regiuni și centre principale.
4. Dependența ramurii de piața exportului și importului.
5. Impactul ecologic și sustenabilitatea ramurii.
6. Tendințe în dezvoltarea ramurală: structurale, teritoriale și organizaționale.

Algoritm de caracterizare a agriculturii

1. Aprecierea condițiilor și resurselor naturale pentru dezvoltarea agriculturii.
2. Rolul agriculturii în economia țării.
3. Relațiile agrare. Influența lor asupra dezvoltării ramurii.
4. Structura ramurală.
5. Geografia culturii palntelor și creșterii animalelor.
6. Tendințe în dezvoltarea și sustenabilitatea ramurii.

Algoritm de caracterizare a transporturilor

1. Rolul și clasificarea modalităților de transport în dezvoltarea socio-economică.
2. Evaluarea infrastructurii de transport: indicatori cantitativi și calitativi.
3. Analiza traficului de mărfuri și pasageri.
4. Analiza conectivității interne, regionale și internaționale.
5. Impactul asupra mediului și sustenabilitatea transportului.